

**MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI STRATEJİK PLANLARININ
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hayriye Kurtoğlu

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 3 (üç) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Hayriye

Soyadı: Kurtoğlu

Bölümü: Eğitim Bilimleri

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planlarının Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Bağlamında Değerlendirilmesi

İngilizce Adı: Evaluation of the Strategic Plans of the Ministry of National Education in the Context of Sustainable Development Goals

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

Hayriye Kurtoğlu

İmza:

.....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hayriye Kurtoğlu tarafından hazırlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planlarının Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Fatih ŞAHİN .....

(Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Doç. Dr. Ahmet GÖKMEN .....

(Biyoloji Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Elif DAŞCI SÖNMEZ .....

((Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 15/08/2025

Bu tezin Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Osman ÇİMEN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

Oğlum Ali için...

TEŞEKKÜR

Öncelikle zorlu, yorucu ama bir o kadar da heyecan verici yüksek lisans sürecim boyunca bana destek olan, ufkumu açan, her yönüyle ilham aldığım değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Fatih Şahin'e minnetlerimi sunuyorum. Tez dönemi sürecindeki zorlukları aşmamdaki destekleri için Prof. Dr. Ferudun Sezgin'e ve eğitim yönetimi alanındaki tüm hocalarıma da saygı ve hürmetlerimi sunarım.

Eğitim hayatım süresince bana her türlü desteği veren, okuma azmine, hayata karşı bakışına ve duruşuna hayran olduğum biricik babam Dr. Abdullah Terzi'ye minnettarım. Dualarıyla hep yanımda olan canım anneme ve değerli aile üyelerime destekleri için çok teşekkür ederim. Umarım sizleri akademi kürsüsünde de gururlandırabilirim. Ve her türlü sıkıntıda dualarını esirgemeyen, beni her daim destekleyen ikinci ailem olan Kurtoğlu ailesine şükranlarımı sunarım. Bu süreçte her türlü maddi, manevi desteği için kıymetli meslektaşım, sevgili eşim, Uzm. Türkolog Ünal Kurtoğlu'na ise gönülden teşekkür ediyorum. Zor zamanlarımda hep yanımda olduğun ve her zaman beni desteklediğin için sana minnettarım. İyi ki benimlesin.

Ve son olarak yüksek lisans hayatım süresince gerek aynı bedendeyken, gerekse başucumda uyurken ve yanımda oyunlar oynarken derslerimde bana eşlik eden, varlığıyla bana güç veren, hayat amacımı alevlendiren bir tanecik oğlum Ali Haydar Kurtoğlu. En büyük teşekkür sana.

**MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI STRATEJİK PLANLARININ
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hayriye Kurtoğlu
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2025

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı stratejik planlarını sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında incelemek ve değerlendirmektir. Bu amaç kapsamında 2010 yılı itibariyle beşer yıllık periyotlarla hazırlanan dört stratejik plan içeriğinin sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ne ölçüde örtüştüğü incelenmiştir. Planlarda yer alan tüm ifadeler sürdürülebilir kalkınma amaçları üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırmanın modeli nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu planlarda yer alan ifadelerin sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında kullanım sıklığı ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, bütün stratejik planlarda en fazla “nitelikli eğitim” amacına vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Nitelikli eğitimin alt hedefleri değerlendirmeye alındığında ise en çok Hedef 4.a’ya, en az ise Hedef 4.6’ya yönelik ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. 2010-2014 MEB stratejik planında en az vurgu yapılan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının “sorumlu üretim ve tüketim” ile “açlığa son” olduğu belirlenmiştir. 2015-2019 MEB stratejik planında en az vurgu yapılan sürdürülebilir kalkınma amacının “temiz su ve sanitasyon” olduğu belirlenmiştir. 2019-2023 MEB stratejik planında ve 2024-2028 MEB

stratejik planında en az vurgu yapılan sürdürülebilir kalkınma amacının ise “toplumsal cinsiyet eşitliği” olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının eğitim politikalarındaki görünürlüğünü ve stratejilerini anlamak için yol gösterici niteliktedir. Ayrıca eksik vurguların tespiti, gelecekteki planlamalarda hangi alanlara daha fazla odaklanması gerektiğine dair çıkarımlar yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu yönüyle çalışma, Türkiye’de eğitim politikalarının sürdürülebilir kalkınma bağlamıyla uyumu konusunda alan yazına somut bir veri sunarak hem alan yazına katkı sağlamakta hem de politika yapıcılar için bir rehber niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, Millî Eğitim Bakanlığı, Stratejik Plan, Nitelikli Eğitim

Sayfa Adedi: xxv+185

Danışman: Doç. Dr. Fatih Şahin

**EVALUATION OF THE STRATEGIC PLANS OF THE MINISTRY
OF NATIONAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS**

(M.S. Thesis)

Hayriye Kurtoğlu
GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES
September, 2025

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine and evaluate the strategic plans of the Ministry of National Education in the context of the Sustainable Development Goals. Within this purpose, the extent to which the content of four strategic plans, prepared in five-year periods as of 2010, overlaps with the Sustainable Development Goals has been examined. All statements included in the plans were evaluated through the Sustainable Development Goals. The model of the research is document review, which is one of the qualitative research methods. In the research, the document analysis method was used. As a result of the analysis of the data, the frequency and percentages of the use of the statements in the plans in the context of the Sustainable Development Goals were calculated. According to the findings obtained from the research, it was determined that the most emphasized goal in all strategic plans is “quality education.” When the sub-targets of quality education are taken into consideration, it was determined that the most statements were related to Target 4.a, while the least statements were related to Target 4.6. In the 2010-2014 strategic plan of the Ministry of National Education, it was determined that the least emphasized sustainable development goals were “responsible production and consumption” and “zero hunger.” In the 2015-2019 strategic plan of the Ministry of National Education, it was determined that

the least emphasized sustainable development goal was “clean water and sanitation.” In the 2019-2023 strategic plan of the Ministry of National Education and in the 2024-2028 strategic plan of the Ministry of National Education, it was determined that the least emphasized sustainable development goal was “gender equality.” The findings obtained as a result of the research are guiding in order to understand the visibility and strategies of the Sustainable Development Goals in education policies. In addition, the determination of the underemphasized goals allows making inferences about which areas should be focused on more in future planning. In this respect, the study both contributes to the literature by providing concrete data on the alignment of education policies in Turkey with the context of sustainable development and also serves as a guide for policymakers.

Key Words: Sustainable Development Goals, Ministry of National Education, Strategic Plan, Quality Education

Page Number: xxv+185

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih Şahin

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xxi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xxiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	5
Sınırlılıklar	8
Varsayımlar	8

Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
Sürdürülebilirlik	9
Sürdürülebilir Kalkınma.....	11
Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi.....	12
Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı (1972)	12
Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu (1987)	12
Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (1992)	13
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 19. Özel Oturumu (1997).....	14
Binyıl Zirvesi (2000)	14
Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2002).....	15
Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi (2005)	16
Binyıl Kalkınma Amaçları Konferansı (2008).....	17
Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Amaçları Zirvesi (2010)	18
Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (2012)	18
Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Amaçları Raporu (2013)	19
Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2015)	20
Birleşmiş Milletler Stockholm +50 Konferansı (2022).....	22
Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Raporu (2024)	23
Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Raporu (2025)	24
Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları	25
Sosyal Kapsayıcılık Boyutu	27
Ekonomik Kalkınma Boyutu.....	28

Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	29
Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yönetişimin Rolü	30
Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim	32
Eğitimde Geleceğe Bakış Raporu.....	34
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Dünyada ve Türkiye’deki Durumu....	38
Nitelikli Eğitim Amacına Ulaşma Düzeyinin Dünyada ve Türkiye’deki Durumu	40
Stratejik Planlama ve Stratejik Plan.....	41
Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu.....	43
MEB Stratejik Planları.....	47
2010-2014 MEB Stratejik Planı	48
2015-2019 MEB Stratejik Planı	49
2019-2023 MEB Stratejik Planı	50
2024-2028 MEB Stratejik Planı	52
BÖLÜM III	53
YÖNTEM.....	53
Araştırmanın Modeli	53
Veri Toplama Süreci.....	55
Anahtar Kelimelerin Belirlenmesi ve Kullanımı.....	55
Veri Toplama Araçları.....	55
Veri Analizi	56
Veri Doğruluğu ve Güvenirliği	56
İç Güvenirlik.....	57
Dış Güvenirlik.....	57
Etik İlkeler Uygunluk.....	57

BÖLÜM IV	58
BULGULAR	58
MEB Stratejik Planlarının “Yoksulluğa Son” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	58
2010-2014 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular.....	59
2015-2019 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular.....	60
2019-2023 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular.....	62
2024-2028 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular.....	62
MEB Stratejik Planlarının “Açlığa Son” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	63
2010-2014 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular	64
2015-2019 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular	64
2019-2023 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular	64
2024-2028 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular	65
MEB Stratejik Planlarının “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	65
2010-2014 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	66

2015-2019 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular	67
2019-2023 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular	68
2024-2028 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular	68
MEB Stratejik Planlarının “Nitelikli Eğitim” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	69
2010-2014 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular	70
2015-2019 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular	77
2019-2023 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular	83
2024-2028 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular	87
MEB Stratejik Planlarının “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	94
2010-2014 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular	95
2015-2019 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular	96
2019-2023 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular	96
2024-2028 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular	97
MEB Stratejik Planlarının “Temiz Su ve Sanitasyon” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	97

2010-2014 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular	98
2015-2019 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular	98
2019-2023 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular	99
2024-2028 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular	99
MEB Stratejik Planlarının “Erişilebilir ve Temiz Enerji” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	100
2010-2014 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular	100
2015-2019 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular	100
2019-2023 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular	101
2024-2028 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular	101
MEB Stratejik Planlarının “İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi.....	102
2010-2014 MEB Stratejik Planında İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular	103
2015-2019 MEB Stratejik Planında İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular	103
2019-2023 MEB Stratejik Planında İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular	105
2024-2028 MEB Stratejik Planında İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular	106

MEB Stratejik Planlarının “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi.....	107
2010-2014 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular.....	108
2015-2019 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular.....	110
2019-2023 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular.....	111
2024-2028 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular.....	112
MEB Stratejik Planlarının “Eşitsizliklerin Azaltılması” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	113
2010-2014 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular	114
2015-2019 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular	116
2019-2023 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular	119
2024-2028 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular	120
MEB Stratejik Planlarının “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi.....	121
2010-2014 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular	122
2015-2019 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular	123
2019-2023 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular	124

2024-2028 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular	124
MEB Stratejik Planlarının “Sorumlu Üretim ve Tüketim” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	125
2010-2014 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular.....	126
2015-2019 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular.....	126
2019-2023 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular.....	127
2024-2028 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular.....	127
MEB Stratejik Planlarının “İklim Eylemi” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	127
2010-2014 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular.....	128
2015-2019 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular.....	128
2019-2023 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular.....	129
2024-2028 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular.....	129
MEB Stratejik Planlarının “Sudaki Yaşam” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	130
2010-2014 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	130
2015-2019 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	130

2019-2023 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	131
2024-2028 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	131
MEB Stratejik Planlarının “Karasal Yaşam” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	131
2010-2014 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	132
2015-2019 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	132
2019-2023 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	133
2024-2028 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular.....	133
MEB Stratejik Planlarının “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi.....	133
2010-2014 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular.....	134
2015-2019 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular.....	136
2019-2023 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular.....	140
2024-2028 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular.....	141
MEB Stratejik Planlarının “Amaçlar İçin Ortaklıklar” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi	142
2010-2014 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular.....	144

2015-2019 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular	145
2019-2023 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular	147
2024-2028 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular	148
MEB Stratejik Planlarının Sürdürülebilir Kalkınmanın Sosyal Kapsayıcılık, Ekonomik Kalkınma ve Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutları Kapsamında Değerlendirilmesi	149
BÖLÜM V	151
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	151
Tartışma	151
Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	151
İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	153
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma	154
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma	155
Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	160
Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma	161
Yedinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	162
Sekizinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	163
Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Tartışma	165
Onuncu Alt Probleme İlişkin Tartışma	166
On Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	167
On İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	168
On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma	169
On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma	170

On Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	170
On Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma.....	171
On Yedinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	173
On Sekizinci Alt Probleme İlişkin Tartışma	174
Sonuçlar	174
Öneriler	177
Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler	177
Araştırmacılara İlişkin Öneriler	178
KAYNAKLAR.....	179

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Bazı Ölçülebilir Amaçlar veya Sürdürülebilirlik Göstergeleri Örnekleri.....	27
Tablo 2. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Yoksulluğa Son” Amacının Analizi.....	59
Tablo 3. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Açlığa Son” Amacının Analizi.....	63
Tablo 4. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam” Amacının Analizi.....	66
Tablo 5. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Dördüncüsü Olan “Nitelikli Eğitim” Amacının Analizi.....	70
Tablo 6. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” Amacının Analizi.....	95
Tablo 7 MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Altıncısı Olan “Temiz Su ve Sanitasyon” Amacının Analizi.....	98
Tablo 8. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Erişilebilir ve Temiz Enerji” Amacının Analizi.....	100
Tablo 9. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” Amacının Analizi.....	102
Tablo 10. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” Amacının Analizi.....	108
Tablo 11. MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Eşitsizliklerin Azaltılması” Amacının Analizi.....	114

Tablo 12. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” Amacının Analizi</i>	121
Tablo 13. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sorumlu Üretim ve Tüketim” Amacının Analizi</i>	125
Tablo 14. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “İklim Eylemi” Amacının Analizi</i>	128
Tablo 15. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sudaki Yaşam” Amacının Analizi</i>	130
Tablo 16. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Karasal Yaşam” Amacının Analizi</i>	132
Tablo 17. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” Amacının Analizi</i>	134
Tablo 18. <i>MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Amaçlar için Ortaklıklar” Amacının Analizi</i>	143

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sürdürülebilir kalkınma için küresel amaçlar.	22
Şekil 2. Birbirleriyle etkileşim hâlinde olan ekolojik, sosyal/kültürel ve ekonomik alanlar ile her biri için birkaç önemli unsur.	26
Şekil 3. Sürdürülebilir kalkınma için eğitimin genel çerçevesi.	33
Şekil 4. Doküman incelemesi aşamaları.	54
Şekil 5. MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınmanın boyutları bağlamında analizi	150
Şekil 6. MEB stratejik planlarında SKA'ların dağılımı	175

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
İLSİS	İlköğretim Kurumları Bilgi Sistemi
GSYİH	Gayrisafi Yurt içi Hâsıla
GSMH	Gayrisafi Millî Hâsıla
HEMBA	Halk Eğitim Merkezleri Bilişim Ağı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MEBBİS	Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
SGB	Strateji Geliştirme Başkanlığı
SBB	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amacı
SKE	Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TTKB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
YÖKTEZ Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kuramsal temelini oluşturan problem durumu, araştırmanın amacı, araştırma soruları, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve temel kavramlara ilişkin tanımlara yer verilmektedir. Bu kapsamda çalışmanın dayandığı gerekçeler açıklanmaktadır.

Problem Durumu

Birleşmiş Milletler (BM) Nüfus Fonu'nun 2024 verileri incelendiğinde dünya nüfusunun sekiz milyarı aştığı görülmektedir (UNFPA, 2024). BM Dünya Nüfus Görünümleri Raporu'nda (2024) ise küresel nüfusun 50-60 yıl boyunca büyümeye devam ederek 2080'li yılların ortalarında tahmini 10,3 milyar kişiye ulaşması beklenmektedir. Rapora göre bu rakamın zirve olduğu ifade edilerek zirveye ulaştıktan sonra nüfusun azalması ve bir asır sonunda 10,2 milyar kişiye gerileyeceği ön görülmektedir. Artan nüfusla birlikte dünya ekonomisi büyümekte ancak ülkeler içerisinde ve ülkeler arasında gelir dağılımı açısından oldukça eşitsiz bir yapılanma bulunmaktadır (Sachs, 2014). Sachs, bu yapılanmayı milyarlarca insanın uzun ve sağlıklı bir yaşam sürerken en az 1 milyar insanın her gün ölümle yüzleşecek kadar aşırı yoksulluk çektiği şeklinde örneklendirmektedir. Bu noktada aşırı yoksulluğu yeterli gelire sahip olmamak şeklinde tanımlamıştır, fakat daha geniş anlamıyla yiyecek, su, sağlık önlemleri, güvenli enerji, geçim ve eğitim gibi temel insani gereksinimlerin karşılanmaması sorunlarını da kapsadığını ifade etmektedir.

Dünya Bankası'nın ülkelerin ekonomik performanslarını ölçmek üzere kullandığı Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) değerine göre, yüksek gelirli ülkelerde değer yıllık 71,52 trilyon

dolar ve kiři bařına dūřen millî gelir ise 49.301 dolar olarak belirtilmektedir. Ancak dūřuk gelirli űlkelerde bu durum oldukça farklı seviyelerde seyretmektedir. Yıllık 466,54 milyar dolarlık GSYİH deęerine sahip dūřuk gelirli űlkelerde kiři bařına dūřen millî gelir 691 dolar řeklinde hesaplanmıřtır (World Bank, 2024). Bu durum gelir eřitsizlięinin somut bir gōstergesi olarak deęerlendirmeye alınabilmektedir.

Bűyűyen ekonomiyle birlikte ortaya çıkan gelir eřitsizlięinin yanı sıra yerkűre űzerinde birtakım sıkıntılar olduęu gōrűlmektedir. İnsanoęlu Sanayi Devrimi'nden bu yana uyguladıęı bűyűk çaplı ekonomik faaliyetler nedeniyle dűnya iklimini, tatlı suya eriřimi, okyanusların kimyasını ve dięer canlı tűrlerinin yařam ortamlarını deęiřtirmektedir. (Sachs, 2014). Hűkűmetler arası İklım Deęiřiklięi Panelinin 2023 yılı Deęerlendirme Raporu'na gōre insan temelli sera gazı emisyonunun 2011-2020 yılları arasında 1900'lű yılların ortalamasının 1,1°C űzerine çıktıęı, bu artıřın űlkeler ve bireyler arasında yařam tarzları, enerji sorunları, űretim ve tűketimdeki olumsuz deęiřimler, arazi kullanımları veya deęiřiklięi gibi sorunları beraberinde getireceęi dűřűnűlmektedir (IPCC, 2023).

Yařanan bu ekonomik, çevresel ve sosyal sorunlara ōzűm önerisi olarak alan yazında karřımıza sűrdűrűlebilir kalkınma kavramı çıkmaktadır. Sűrdűrűlebilir kalkınma kavramı, bařlangıçta Dűnya evre ve Kalkınma Komisyonu'nun çalıřmaları aracılıęıyla popűlerleřmiř olup BM'nin Gűndem 21 űzerindeki Rio sonrası uzlařısı sonrasında dűnya genelinde karar vericiler tarafından geniř bir řekilde kabul gōrműřtűr. Sűrdűrűlebilir kalkınma, ilk defa 1987 yılında gerçekleřtirilen BM Dűnya evre ve Kalkınma Komisyonu tarafından "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karřılama imkânları elinden alınmadan gűnűműz ihtiyaçlarını karřılayabilme" řeklinde tanımlanmıřtır (WCED, 1987).

Sűrdűrűlebilir kalkınmanın űlkelerce uygulanması amacıyla BM űye devletleriyle birlikte 2000 yılı toplantısında 2015'e kadar gerçekleřtirilmesi hedeflenen sűrdűrűlebilir kalkınmaya dair 8 adet "Bin Yıl Kalkınma Amaçları" ortaya atılmıřtır. Bu amaçlar ařırı yoksulluęu ve açlıęı ortadan kaldırma, evrensel ilköęretimi saęlama, toplumsal cinsiyet eřitlięini teřvik etme ve kadınları gűlendirme, ocuk űlűmlerini azaltma, anne saęlıęını iyileřtirme, salgın hastalıklarla műcadele, çevresel sűrdűrűlebilirlięin saęlanması ve kalkınma için kűresel ortaklık geliřtirme řeklinde belirtilmiřtir (UN, 2010). Daha sonradan ise 2015 yılında bu amaçlar 2030 yılına kadar BM űye devletleri tarafından gerçekleřtirilmek űzere 17 amaca

dönüştürülmüş olup “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” şeklinde tanımlanmıştır (UN, 2015).

Belirtilen sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilme noktasında ülkelerin ve bireylerin bilgi sahibi ve bilinçli olması oldukça önem arz etmektedir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’nda ülkelerin ve insanların geçmişe göre birbirlerine daha fazla bağlanmış hâlde olduğu vurgulanmaktadır. Raporda hiçbir ülkenin tek başına iklim ve biyolojik çeşitlilik krizlerini çözemeyeceği, barış ve güvenliği sağlayamayacağı, düşük maliyetli bir enerji dönüşümünü mümkün kılamayacağı, hayati ekosistemleri koruyamayacağı, yapay zekâ veya potansiyel biyoteknolojik tehlikelerden kaçınamayacağının altı çizilmektedir (UNSDSN, 2025).

Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının (SKA) gerçekleştirilmesi noktasında yapılabilecek önemli faaliyetlerden birinin bu amaçlara ulaşabilecek bireylerin yetiştirilmesi olduğu düşünülmektedir. SKA’nın eğitim sistemine entegre edilmesiyle bilinçli bireyler, dolayısıyla bilinçli toplumlar ve ülkeler yetiştirilebileceği varsayılmaktadır. Bu hususta 2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre, bir toplumun en büyük sermayesinin insan olduğu ifade edilmektedir, ayrıca bireyin nitelikli eğitime, yeterli beslenmeye ve sağlık imkânlarına ulaşması, yoksulluğun her yerde sona erdirilmesi gibi sosyal kapsayıcılığa ulaşma kapasitesini insanların belirleyeceği vurgulanmaktadır. İnsana yapılan yatırımın hem ekonomik kalkınmaya, hem sosyal kapsayıcılığa, hem de çevresel sürdürülebilirliğe birçok fayda getireceğinin altı çizilmektedir (UNSDSN, 2024). Bu noktada ise eğitimin oldukça kritik bir rol oynadığı düşünülmektedir. Eğitim sisteminin kalitesinin artırılması amacıyla hazırlanan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) stratejik planlarında sürdürülebilir kalkınma adına amaçların yer almasının hem eğitim alanına hem de sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. MEB tarafından ilk kez 2010 yılında hazırlanmaya başlanan MEB stratejik planları her beş yılda bir oluşturulmaktadır. Stratejik planlar, bir örgütün misyonuyla belirlenen amaçlarına ulaşmak için üst yönetimlerce yapılan uzun dönemli planlar olarak tanımlanmaktadır (Şimşek, 2015). Bu planlarda SKA’nın gerçekleştirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü eğitim ve SKA üzerine daha somut faaliyetlerin gerçekleşmesinin zaruri olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2010-2028 yıllarını kapsayan MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları ve sürdürülebilir kalkınmanın sosyal kapsayıcılık, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik boyutları açısından analiz edilerek değerlendirmesini yapmak ve öneriler sunmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için 2010-2028 yıllarını kapsayan MEB stratejik planlarında SKA'lerden;

1. Yoksulluğa son (SKA 1) amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
2. Açlığa son (SKA 2) amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
3. Sağlıklı ve kaliteli yaşam (SKA 3).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
4. Nitelikli eğitim (SKA 4).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
5. Toplumsal cinsiyet eşitliği (SKA 5).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
6. Temiz su ve sanitasyon (SKA 6) amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
7. Erişilebilir ve temiz enerji (SKA 7).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
8. İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKA 8).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9) amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
10. Eşitsizliklerin azaltılması (SKA 10).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
11. Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (SKA 11).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
12. Sorumlu üretim ve tüketim (SKA 12) amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
13. İklim eylemi (SKA 13).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
14. Sudaki yaşam (SKA 14).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
15. Karasal yaşam (SKA 15).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
16. Barış, adalet ve güçlü kurumlar (SKA 16) amacı kapsamında nelere değinilmektedir?
17. Amaçlar için ortaklıklar (SKA 17).amacı kapsamında nelere değinilmektedir?

18. 2010-2028 yıllarını kapsayan MEB stratejik planlarında sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik kalkınma, sosyal kapsayıcılık ve çevresel sürdürülebilirlik boyutu bağlamında neler öne sürülmektedir? sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırmanın Önemi

Sürdürülebilir kalkınma, günümüz dünyasında oldukça dikkat çeken bir konu olup popülaritesi gittikçe artan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Alan yazında sürdürülebilir kalkınmaya dair birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma çok boyutlu bir kavram olduğundan alan yazında ekonomi, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, eğitim, işletme, mühendislik, siyasal bilimler, sosyoloji, ulaşım sistemleri, şehir bölge ve planlamacılık, enerji, mimarlık, turizm, iletişim bilimleri, bankacılık, halk bilimi, bilgi ve belge yönetimi, coğrafya, hukuk, ziraat, maliye, halk sağlığı, spor, çalışma ekonomisi ve sosyal hizmetler gibi disiplinlerle bağlantılı olarak birçok çalışma bulunmaktadır.

“Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim” alanında yapılan çalışmalarda genel olarak öğretmen ve öğretmen adaylarının, yöneticilerin ve öğrencilerin sürdürülebilir kalkınma farkındalıkları, algıları, tutum ve davranışları incelenmiştir. Örneğin, Türer (2010) ve Atmaca (2018) fen bilgisi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarını; Aydoğan (2010), sosyal bilgiler öğretmenlerinin kazanımların öğretimine ilişkin görüşlerini; Soysal (2016), sınıf öğretmeni adaylarının yeterlik algılarını; Köklü (2018), okul öncesi öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını; Koçulu (2018) ise fen bilgisi öğretmen adaylarının farkındalıkları ile çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Ayrıca Sağdıç (2013), Türkiye’deki ilköğretim öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma eğitimine dair görüşlerini; Gökmen (2014), öğretmen adaylarının tutumlarını etkileyen faktörleri; Soysal (2017), kimya öğretmen adaylarının çevre eğitimi ve sürdürülebilir kalkınmadaki yeterliklerini; Özsoy (2019, 2021), fen bilimleri öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının görüş ve farkındalıklarını; Yendi (2019), deneyimli fen bilimleri öğretmenlerinin konu alan ve pedagojik alan bilgilerini; Çelik (2019), fen bilgisi öğretmen adaylarının farkındalık ve davranışlarını; Gürbüz (2020), sınıf öğretmenlerinin öz-yeterlik inanç ve

görüşlerini; Dal (2020) fen bilimleri öğretmenlerinin farkındalık ve görüşlerini; Tekin (2021), öğretmenlerin değer ve inançlarını; Azrak (2022), sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin görüşlerini; Türk (2022), okul öncesi öğretmen adaylarının farkındalıklarını ve Yağmur (2022), fen bilimleri öğretmenlerinin konu alan ve pedagojik alan bilgilerini incelemiştir.

Akpınar (2011), ilköğretim okulu yöneticilerinin konuya ilişkin görüşlerini incelerken; Şeker (2018), ilköğretim 7-8. sınıf öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliğine yönelik tutum ve davranışlarını, Aydın (2019), meslek lisesi öğrencilerinin farkındalık düzeylerini; Kanmaz (2019), 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin tutumlarını; Sarı (2020) ise öğrencilerin yeşil kimya ve sürdürülebilir kalkınma algılarını araştırmıştır.

“Sürdürülebilir kalkınma amaçları ve eğitim” konulu çalışmalar incelendiğinde eğitim programlarının, ders kitaplarının ve öğretim süreçlerinin SKA’larla ne düzeyde uyumlu olduğu incelenmiştir. Örneğin, Akyüz (2019) çalışmasında, küresel vatandaşlık eğitiminin İngilizce öğretmeni eğitimi pedagojisine entegrasyonu incelenmiş; Tatlılıoğlu (2019), fen bilimleri dersi öğretim programı ve ders kitaplarını SKA açısından analiz etmiştir. Aktaş (2019), ilköğretim programlarını çevre eğitimi ve iklim değişikliği boyutunda değerlendirmiş, Arslan (2021) ise Türk eğitim sistemi için STEM yaklaşımıyla SKA’ların gerçekleştirilmesine yönelik politika önerileri sunmuştur.

Lund (2022), IB ilk yılları programında SKA’ların uygulanmasını ele alırken, Gorman (2023), İngilizce dil öğretimi alanında SKA’ların konu olarak kullanılmasına ilişkin öğretim görevlilerinin görüşlerini araştırmıştır. Güler (2023), sosyal bilgiler ders kitabını SKA bağlamında incelemiş; Koç (2023), Türkiye’de kamu kesimi tarafından sağlanan eğitim harcamalarının SKA çerçevesindeki etkililiğini değerlendirmiştir. Göcen (2023), coğrafya eğitimi ve SKA ilişkisini, Güngör (2023) ise okul öncesi dönemdeki resimli çocuk kitaplarını SKA açısından incelemiştir.

Son olarak İğsen (2024), Sosyal ve Duygusal Öğrenme (SDÖ) entegreli SKA-5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) odaklı öğretim programının lise öğrencilerinin farkındalığı, SDÖ yeterlikleri ve dil gelişimleri üzerindeki etkisini incelemiş; Koçulu (2024) ise SKA ünitesinin geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde öğrencilerin sistemsel düşünme becerileri ve etik muhakemelerini değerlendirmiştir. Bu çalışmalar, SKA’ların eğitim programlarına,

öğretim süreçlerine ve ders materyallerine entegrasyonu konusunda yapılan araştırmaların kapsamını ve önemini ortaya koymaktadır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının Türkiye'nin eğitim politikalarını ve stratejilerini belirleyen kalkınma planlarında veya stratejik planlarında incelenmesi ve değerlendirilmesi adına herhangi bir araştırma yapılmadığı görülmektedir. Bu araştırmayla eğitim stratejileri ve politikalarının belirlendiği MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınma bağlamında değerlendirilmesinin sürdürülebilir kalkınma ve eğitim ilişkisini güçlendireceği düşünülmektedir.

MEB stratejik planları, ülkenin eğitim politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında önemli rol oynayan planlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu planlar eğitim sistemine yön verenler temel belgeler olup toplumsal dönüşüm süreçlerinde etkili olmaktadır. Stratejik planlarda yer alan amaçların ve stratejilerin sürdürülebilir kalkınma perspektifinden değerlendirilmesi, hem eğitim sisteminin gelişmesine hem de toplumun sürdürülebilir kalkınma amaçları konusunda farkındalık kazanmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple MEB stratejik planlarının SKA olan ilişkisi küresel açıdan artan çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlara karşı gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır.

Eğitim, sürdürülebilir kalkınmanın temel anahtarı olarak varsayılmaktadır, çünkü eğitim bireylere sadece akademik bilgiler değil, çevreyle uyumlu yaşam becerileri ile toplumsal sorumluluk ve farkındalık kazandırma açısından önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda eğitim, gelecek nesillerin yetiştirilmesine katkı sağlayarak SKA uzun vadede gerçekleştirilmesine hizmet etmektedir. Bu sebeple SKA'nın MEB stratejik planlarındaki politikalarla eğitim sistemine entegre edilmesi, yalnızca günümüz için değil, gelecek nesillere sürdürülebilir bir dünya inşa edilmesi açısından oldukça büyük önem arz etmektedir. Böylece gelecek nesillerin daha duyarlı, sorumluluk sahibi ve bilinçli bireyler olarak yetişmesi ve sürdürülebilir bir dünya düzeninin kurulmasına katkı sağlanabileceği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, MEB'in yayınladığı 2010-2028 yıllarını kapsayan stratejik planlar üzerinden sınırlılıklar barındırmaktadır. Zaman içinde Bakanlık tarafından güncellemeler veya değişiklikler yapılma ihtimali bulunmaktadır. Ayrıca MEB stratejik planlarının kapsamı ve detayı araştırmanın derinliğini etkileyebilir. Bazı belgeler daha genel politika amaçlarını içerirken, diğerleri daha özelliikli eylem adımlarını detaylandırabilmektedir. Bu farklılığın analizi etkileyebileceği düşünülmektedir. Araştırma, planların yayımlandığı belli zaman dilimlerine odaklanmasından ötürü karşılaştırma açısından zorluk yaşatabilir. Planların yorumlanma tarzı analiz sonuçlarını etkileyebilir. MEB stratejik planları dışında diğer kalkınma planları, politika belgeleri ve eğitimdeki gelişmeler de SKA'yı etkileyebilir. Ayrıca araştırmada yer alan SKA'lar BM'nin 2030 yılına kadar ulaşılması hedeflenen 17 amaçla sınırlandırılmaktadır.

Varsayımlar

MEB stratejik planlarında tüm SKA'ya gereken yerin verilebileceği varsayılmaktadır. Ayrıca stratejik planlardaki SKA'ya ilişkin amaç, hedef ve stratejilerin günlük hayata gerektiği şekilde uygulandığı ya da uygulanacağı varsayılmaktadır.

Tanımlar

Sürdürülebilir kalkınma: Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkânları elinden alınmadan günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilme (WCED, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma amaçları (SKA): 2015 yılı Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde üye devletler tarafından 2030 yılına kadar gerçekleştirmek üzere hedeflenen 17 amaç (UN, 2015).

Stratejik plan: Kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, amaç ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan (Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi, sürdürülebilir kalkınmanın boyutları, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında yönetişimin rolü, sürdürülebilir kalkınma için eğitim, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının dünyada ve Türkiye’deki durumu, stratejik planlama ve stratejik plan ile MEB stratejik planları başlıkları yer almaktadır.

Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilirlik kavramı üzerinden gelişim gösteren bir kavram olduğundan öncelikli olarak sürdürülebilirliğin gelişim sürecinden söz edilmesi gerektiği düşünülmektedir. En geniş tanımıyla sürdürülebilirlik; bir eylemi ya da süreci sürekli olarak devam ettirme kapasitesine işaret eden bir kavram olup ekonomik, sosyal ve çevresel birçok eylemle ilişkilendirilebilmektedir. Bu nedenle farklı alanlarda farklı şekilde tanımlanabilmektedir (Long ve Markulev, 2013).

Sürdürülebilirlik kavramına 1346 yılında Kral VI. Philippe’nin ortaya koyduğu su yolları ve orman yönetimi ile ilgili bilinen ilk Fransız yasası olan Ordonnance de Brunoy’da kullanılan teknik bir terim olan eski Fransızca "soustenir" kelimesiyle rastlanmaktadır. Yasada su yolları ve orman sahiplerinin ormanların sürekli olarak iyi durumda sürdürülmelerini sağlamak üzere ziyaretlerde bulunup incelemeler yapılacağı belirtilmektedir (Schmithüsen, 2013). 18.yüzyıla gelindiğinde ise sürdürülebilirlik kavramının ormancılık alanında kullanıldığı görülmektedir. 1713 yılında Alman Hans Carl Won Carlowitz, yayımladığı

“Silvicultura Oeconomica” adlı kitapta ağaçların sürdürülebilir bir şekilde korunmasını, yetiştirilmesini ve kullanılmasını savunarak sürdürülebilirliği orman üretimi için belirlenen toprağı koruyup sürdürülebilir bir şekilde ormanları yönetmek anlamında kullanmıştır. Bu, Almanca'da "sürdürülebilirlik" teriminin belgelenmiş ilk kullanımı olmuştur (Schmithüsen, 2013). Von Carlowitz’ın sürdürülebilirlik kavramını yeniden ele alan Wilhelm Gottfried Moser ise 1757 yılında yayımladığı “Orman Ekonomisinin Prensipleri” adlı kitabında sürdürülebilir bir ekonomiyi insanın yalnızca kendisi için değil, aynı zamanda gelecek nesiller için de yaşaması gerekliliğini kapsayan mantıklı, adil ve bilge bir yaklaşım olarak ifade etmiştir. George Ludwig Hartig ise 1795 yılında ormancılık üzerine yazdığı eserinde sürdürülebilirliği şu anki neslin elde ettiği avantajları torunlarının da yaşayabileceği şekilde kullanmayı amaçlamak olarak açıklamıştır (Schmithüsen, 2013).

1798 yılında ise Thomas Malthus kaleme aldığı “Nüfus İlkesi Üzerine Bir Deneme” isimli çalışmada nüfusun gücünün süresiz olarak dünya üzerindeki yaşamın sürdürülebilirliğinin üretilmesi gücünden daha büyük olduğunu ifade etmiştir. Nüfusun kontrol edilmediğinde geometrik olarak arttığını, yaşam idame ettirme eyleminin ise sadece aritmetik oranda arttığını belirterek bu iki dengesiz gücün yaratacağı etkilerin eşit seviyede tutulması gerektiğini savunmuştur. Geçim zorluğu ve nüfus üzerinde sürekli ve sağlam kontrollerin yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Malthus, 1798).

1866 yılında Stanley Jevons enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla öncelikli olarak kullanılan kömürün tükenme tehlikesine dikkat çektiği “Kömür Sorunu” adlı bir kitap yazmıştır. Kitapta kömür yataklarının tükenmesinin İngiltere’nin sanayideki yerini kaybedebileceğinden bahsetmiş, kömürün bilinçli tüketilmesi ve bu konuda tasarruf edilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu eserle yenilenemez enerji kaynaklarının tükenme riski ilk kez gündeme alınmıştır (Du Pisani, 2006). 1898 yılında Alfred Russell Wallace’ın Our Wonderful Century (Bizim Harika Yüzyılımız) adlı eserinde petrol, kömür gibi doğal kaynakların sınır koyulmadan çıkarılıp bilinçsizce tüketilmesini, yağmur ormanlarının tahrip edilmesini geleceğe karşı işlenen bir zarar şeklinde değerlendirmiştir (Du Pisani, 2006).

Tuazon ve arkadaşlarından aktaran Gedik (2020), araştırmasında 1962 yılında Rachel Carson’un “Silent Spring” adlı eserinden söz etmektedir. Sanayi Devrimi ve Dünya Savaşlarından sonra artan çevre kirliliğine karşı duyarlılığın arttığı bu dönemde Carson, yazdığı bu eserde tarım ilaçlarının kuşların ölümüne sebep olduğuna dikkat çekmiştir.

Ayrıca eserde bilinçsiz teknoloji kullanılması ve insanların verdiği çevre tahribatına da yer verilmiştir 1972 yılında ise çevresel anlamda sürdürülebilirlik ele alınmış, G-7 ülkelerinin öncülüğünde Roma Kulübü olarak tanınan bir grup akademisyen tarafından “Büyümenin Sınırları” adlı bir rapor hazırlanmıştır. Raporda ilk kez çevresel sorunlar ele alınarak ekonomik kalkınmanın olması gerektiği belirtilmiştir. Sınırı olmayan, kontrol dışı büyümenin çevresel açıdan sürdürülebilir olmadığı, doğal kaynakların kısıtlılığı vurgulanmıştır. Çevresel faktörlerle uyumlu bir ekonomik kalkınma seçenekleri ortaya konmuştur (Şen, vd, 2018).

Sürdürülebilir Kalkınma

Alan yazında sürdürülebilir kalkınma üzerine çoğunlukla kullanılan tanımlardan birinin 1987 Brundtland Raporu’ndaki tanım olduğu görülmektedir. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun yayımladığı Brundtland Raporu olarak bilinen “Ortak Geleceğimiz” isimli raporda sürdürülebilir kalkınma, “günümüz ihtiyaçlarını gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan sağlayan kalkınma” şeklinde ifade edilmektedir. Raporda kalkınmanın ana amacının insan ihtiyaçlarının ve beklentilerinin karşılanması şeklinde belirtilmektedir. Diesendorf (2000) sürdürülebilir kalkınmayı “sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir geleceklerin amaçlarını ve sonuçlarını içeren bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Brundtland Raporu’nun sürdürülebilir kalkınma tanımını ise politik ve ekonomik açıdan yetersiz bulduğunu belirterek çevresel ihtiyaçların göz ardı edildiğini, yalnızca insani gereksinimleri öne çıkaran bir tanım olduğunu ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın doğal çevreyi, sosyal eşitliği koruyan ve geliştiren ekonomik ve sosyal kalkınma türlerini içerdiğini vurgulamaktadır. Akgül’e (2010) göre ise sürdürülebilir kalkınma, içeriğinde ekonomik büyüme, çevresel sürdürülebilirlik, sosyal gelişmeyi kapsayan yaşam kalitesinin sürekliliğini ifade etmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı (1972)

5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında Stockholm’de gerçekleştirilen konferans BM tarafından birçok dünya devletlerinin katılımıyla çevre ile ilgili gerçekleştirilen ilk konferans olarak tarihte yerini almaktadır. Çevre sorunlarını inceleme, çözüm önerileri sunma ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amaçları belirlenmiştir. Konferansa 114 ülke katılım sağlamıştır. Konferansta sürdürülebilir kalkınmanın direkt olarak adı geçmese de kalkınmanın temel felsefesini içeren gündem maddeleri görüşülmüştür.

Konferansta dünya halklarının insan çevresinin korunması ve geliştirilmesi hususunda ortak bir bakış açısına ve ortak prensiplere ihtiyaç duyulduğu göz önünde bulundurulmuştur. Sonuç olarak katılımcı ülkelerle birlikte 26 temel ilke üzerinde yoğunlaşmıştır. İlkeler incelendiğinde sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarını içerdiği, çevre sorunlarına dayalı eyleme geçme gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir. Bu ilkelerden birkaçında insanın iyi bir çevrede yaşama hakkının olduğu, aynı zamanda bu çevrenin gelecek nesiller için korunmasında yine insanın sorumlu olduğu ve dünya kaynaklarının gelecek nesiller için korunması gerektiği belirtilerek sürdürülebilir kalkınmanın temel felsefesindeki çevrenin günümüz ve gelecek nesiller için önemi ifade edilmiştir (UN, 1973).

Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu (1987)

1987 yılında Dünya Çevre Komisyonu tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” raporunun oluşturulmasının BM Genel Kurulu tarafından talep edildiğini ifade eden o dönemin Çevre ve Kalkınma Komisyonu başkanı Gro Harlem Brundtland, raporun ön sözünde gerçekleştirilmesi gereken amaçları şu şekilde ifade etmiştir:

1. Sürdürülebilir kalkınmayı 2000 yılına ve sonrasına kadar gerçekleştirmek için uzun vadeli çevresel stratejiler önermek.
2. Çevre konusundaki endişelerin gelişmekte olan ülkeler arasında ve sosyoekonomik gelişim aşamaları farklı olan ülkeler arasında daha fazla iş birliğine dönüştürülebilecek

yolları önermek ve insanlar, kaynaklar, çevre ve kalkınma arasındaki ilişkileri dikkate alan ortak ve karşılıklı destekleyici amaçlara ulaşmada yardımcı olmak.

3. Uluslararası toplumun çevre konularıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabilmesi için yolları ve araçları düşünmek.
4. Uzun vadeli çevresel sorunlar ve çevreyi koruma ve geliştirmenin sorunlarıyla başarılı bir şekilde başa çıkmak için gereken çabalar hakkında paylaşılan algıları tanımlamak ve önümüzdeki on yıllar boyunca eylem için uzun vadeli bir gündemi, dünya topluluğu için amaçlarını belirlemeye yardımcı olmak (WCED, 1987).

Rapor, üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde gelecekteki tehditlere yer verilmiş, sonrasında ise sürdürülebilir kalkınma ve uluslararası ekonominin rolü üzerine geniş açıklamalarda bulunulmuştur. “Ortak Zorluklar” başlıklı ikinci bölümde ise küresel çapta yaşanan sorunlara değinilmiştir. Nüfus ve insan kaynakları, gıda güvenliği, türler ve ekosistemler, çevre ve kalkınma için enerji seçimleri, sanayii ve kentsel zorluklar başlıkları sürdürülebilir kalkınma bağlamında ele alınmıştır. “Ortak Çabalar” isimli son bölümde okyanus, uzay ve Antarktika gibi ortak alanların yönetimi, barış, güvenlik, kalkınma, çevre ve son olarak sürdürülebilir kalkınma için ortak bir eylem çağrısında bulunulmuştur. Raporun en önemli özelliklerinden biri sürdürülebilir kalkınmayla ilgili ilk tanımlamanın yapılmış olmasıdır. Brundtland, sürdürülebilir kalkınmayı “günümüz ihtiyaçlarını gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan sağlayan kalkınma” şeklinde tanımlamıştır (WCED, 1987).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (1992)

“Dünya Zirvesi” olarak da bilinen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı, 3-14 Haziran 1992 tarihleri arasında Rio de Janeiro'da gerçekleşmiştir. Konferans sonucunda katılım sağlayan 154 devlet BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi’ni imzalamıştır. Zirvede “Gündem 21” başlığıyla uluslararası düzeyde sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak amaçlar ortaya koyulmuştur (UN, 1993).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 19. Özel Oturumu (1997)

Rio Zirvesi'nde ele alınan Gündem 21'deki sürdürülebilir kalkınma uygulamalarının son beş yıldaki durumunu gözden geçirmek ve değerlendirmek üzere 23-27 Haziran 1997 tarihlerinde New York'ta BM Genel Kurulu toplanmıştır ve değerlendirme yapılmıştır (UN, 1997).

Binyıl Zirvesi (2000)

New York'ta 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında yeni milenyumun başlangıcında daha barışçıl, refah dolu ve adil bir dünyanın olması amacıyla toplanan devlet ve hükümet başkanları, küresel düzeyde yaşanan sorunları detaylı bir şekilde ele almışlardır. Binyıl Bildirisi olarak yayınlanan raporda küreselleşmenin tüm dünya halkları için olumlu bir güç hâline gelmesini sağlamanın temel amaç olduğu vurgulanmış, her ne kadar büyük fırsatlar sunsa da bu fırsatlara ulaşmanın eşit düzeyde olmadığı ifade edilmiştir. Bu sebeple paylaşılacak gelecekte küreselleşmenin tam manasıyla kapsayıcı ve adil hâle getirilebileceği belirtilmiştir.

Bildiride 21.yüzyıl uluslararası alanda özgürlük, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, doğaya saygı, ortak sorumluluk değerleri temel alınmıştır. Bu değerlerden doğaya saygı başlığı altında canlı türlerinin ve doğal kaynakların yönetiminde sürdürülebilir kalkınma prensiplerine uygun hareket edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak bu şekilde doğa tarafından insanoğluna sunulan ölçülemez zenginliklerin korunabileceği ve gelecek nesillere aktarılabilmesi belirtilmiştir. Gelecek için sürdürülemez üretim ve tüketim modellerinin değiştirilmesi gerektiği tartışılmıştır. Belirlenen ortak değerlerin eyleme geçmesi amacıyla Binyıl (Milenyum) Bildirisi'nde 8 temel amaç ortaya koyulmuştur:

1. Aşırı Yoksulluğu ve Açlığı Yok Etme: Aşırı yoksullukta yaşayan insanların oranını azaltmayı ve yeterli gıdaya erişimi sağlamak.
2. Evrensel İlköğretimi Sağlama: Tüm erkek ve kız çocukların ilköğretim eğitimini tamamlamasını sağlamak.

3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Teşvik ve Kadınları Güçlendirme: İlköğretimde ve ortaöğretimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmayı, kadınları güçlendirmeyi ve karar alma süreçlerinde cinsiyet eşitliğini teşvik etmek.
4. Çocuk Ölümlerini Azaltma: Beş yaş altı çocuk ölüm oranını azaltmayı ve anne sağlığını iyileştirmek.
5. Anne Sağlığını İyileştirme: Anne ölüm oranını azaltmayı ve üreme sağlığına evrensel erişimi sağlamak.
6. HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Hastalıklarla Mücadele: HIV/AIDS, sıtma ve diğer önemli hastalıkların yayılmasını durdurmak ve tersine çevirmek.
7. Çevresel Sürdürülebilirliği Sağlama: Sürdürülebilir kalkınma ilkelerini ülke politikalarına ve programlarına entegre etmeyi, çevresel kaynak kaybını tersine çevirmeyi ve biyolojik çeşitlilik kaybını azaltmak.
8. Kalkınma için Küresel Ortaklık Geliştirme: Gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere borç indirimi, adil ticaret ve resmi kalkınma yardımını artırarak destek sağlamak (UN, 2000).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2002)

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde gerçekleşmiştir. Zirve, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın 1992'de Rio de Janeiro'da düzenlenen toplantısının başarılarını değerlendirmeyi ve karşılaşılan zorluklarla baş etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca bir eylem planı oluşturularak sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çeşitli alanlarda amaçlar ortaya koyulmuştur. Bu amaçların gerçekleşmesinde hükümetlerin, özel sektörlerin ve sivil toplumun iş birliğinin öneminin altı çizilmiştir. Zirvenin ana amaçları yayınlanan raporda şu şekilde verilmiştir:

1. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
2. Yoksullukla Mücadele
3. Çevre Koruma
4. Ticaret ve Kalkınma
5. Sağlık ve Eğitim

6. Yenilenebilir Enerji

Belirlenen amaçlarla sürdürülebilir kalkınma gündeminin yeniden düzenlenerek ekonomi, sosyal adalet ve çevre koruma arasındaki ilişkilerinin irdelenmesinde katkıda bulunulmuştur (UN, 2002).

Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi (2005)

14-16 Eylül 2005 tarihlerinde New York'ta düzenlenen BM Dünya Zirvesi'nde dünya liderleri çeşitli konularda müzakereler yapmak ve kararlar almak amacıyla bir araya gelmişlerdir. Önceden yapılan Binyıl Zirvesi ile diğer önemli BM konferansları zirvelerinin sonucunda ele alınan binyıl kalkınma amaçları ve diğer kararların uygulanmaya devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda çok yönlü çözümler üretmek adına dört alanda somut önlemler alınmasına karar verilmiştir: Kalkınma, barış ve toplu güvenlik, insan hakları ve hukukun üstünlüğü, BM'nin güçlendirilmesi.

Zirvede dünyayı tehdit eden zorluklarla daha iyi başa çıkmak, barış, güvenlik, kalkınma ve insan hakları adına tüm ülkelerin küresel ve birbirine bağımlı bir dünyada olduğu, hiçbir devletin tek başına hareket edemeyeceği vurgulanmış, bu sebeple birlikte olunması gerektiği kanaatine varılmıştır. Adil ve kalıcı bir barış kurmak, tüm devletlerin egemen eşitliğini korumak, hepsinin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlıklarına saygı duymak, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla, adalet ve uluslararası hukuk düzleminde çözmek zirvenin ana gündem konularından bazıları olmuştur. Ulusal ve uluslararası düzeyde iyi yönetimin ve hukukun üstünlüğünün, sürdürülebilir ekonomik büyüme, sürdürülebilir kalkınma, yoksulluk ve açlıkla mücadelenin temel olduğu kabul edilmiştir.

Gelişmenin kendi başına merkezi bir amaç olduğunu ve sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel yönleriyle BM faaliyetlerinin genel çerçevesinin temel bir unsuru olduğu zirvede tekrar teyit edilmiştir. Zirve sonunda alınan kararlar ise şu şekildedir:

1. 2006 yılına kadar uluslararası olarak kabul edilen kalkınma amaçlarını, Binyıl Kalkınma Amaçları dâhil gerçekleştirmek için kapsamlı ulusal kalkınma stratejilerini kabul etmek ve uygulamak.

2. Makroekonomik istikrarı ve uzun vadeli büyümeyi sağlamak ve sürdürmek için kamu finanslarını etkili bir şekilde yönetmek ve kamu fonlarını etkili ve şeffaf bir şekilde kullanmak ve kalkınma yardımının ulusal kapasite oluşturmak için kullanılmasını sağlamak.
3. Gelişmekte olan ülkelerin ulusal kalkınma politika ve stratejilerini benimsemeleri ve uygulamalarına destek olmak için artan kalkınma yardımı, kalkınmanın bir ögesi olarak uluslararası ticaretin teşviki, teknolojinin karşılıklı anlaşmalar temelinde transferi, artan yatırım akışları, daha geniş ve derin borç kolaylığı ile çabalarını desteklemek, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası olarak kabul edilen kalkınma amaçlarına ulaşmalarına yardımcı olacak şekilde yeterli kalitede ve zamanında yardımı sağlamak.
4. Gelişmekte olan ülkeler için kalkınma amaçları göz önüne alındığında tüm ülkelerin ulusal politika alanı ile uluslararası disiplinler ve taahhütler arasında denge kurmak.
5. Ulusal kalkınma çabalarında aynı zamanda küresel kalkınma ortaklığının teşvik edilmesinde sivil toplum, özel sektör ve diğer paydaşların katkısını artırmak.
6. BM fonları ve programları ile özel ajanslarının ortak ülke olarak değerlendirilmesi ve BM Kalkınma Yardım Çerçevesi süreci aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerin çabalarını desteklemelerini, kapasite oluşturmayı desteklemelerini sağlamak.
7. Kalkınmayı destekleme amacıyla doğal kaynak tabanımızı korumak (UN, 2005).

Binyıl Kalkınma Amaçları Konferansı (2008)

2000 yılında 189 ülkenin katılımıyla düzenlenen BM Binyıl Zirvesi'nde 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan Binyıl Kalkınma Amaçlarının uygulamaya geçip geçmediğinin değerlendirmesini yapmak amacıyla BM Genel Kurulu 25 Eylül 2008 yılında New York'ta yüksek düzeyli bir toplantı yapmıştır. Bu toplantı, uluslararası liderlere ilerlemeyi gözden geçirme, boşlukları belirleme ve bunlara çözüm bulmak için somut eylemlere, gerekli kaynaklara ve mekanizmalara taahhütte bulunma fırsatı sunan bir platform olarak hizmet etmiştir. Yapılan değerlendirmelerde Binyıl Kalkınma Amaçları hususunda önemli ilerlemelerin olduğu, fakat amaçların 2015 yılına kadar gerçekleşmesi adına ülkelerin

eylemlerini hızlandırmaları, bu konuda acil önlemler alınması gerektiği görüşülmüştür (UN, 2008).

Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Amaçları Zirvesi (2010)

20-22 Eylül 2010 tarihlerinde gerçekleştirilen Binyıl Kalkınma Amaçları Zirvesi, 2015 yılında gerçekleşmiş olması amaçlanan Binyıl Kalkınma Amaçlarına yaklaşırken dünya liderlerini bir araya getirerek küresel kalkınma amaçlarına odaklanmış ve bu amaçlara ulaşmak için daha fazla çaba göstermeye teşvik etmiştir.

Zirvede Binyıl Kalkınma Amaçlarına ulaşmada ilerleme kaydedildiği, ancak hala tam manasıyla gerçekleşmediği üzerine tartışmalar yapılmıştır. Hâlen bir milyarı aşkın insanın aşırı yoksulluk ve açlık içinde yaşadığı, ülke içinde ve ülkeler arası eşitsizliklerin önemli bir sorun olarak kaldığı, yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılmasının aynı zamanda tüm dünya için daha sürdürülebilir bir gelecek yaratmak için temel olduğu belirtilmiştir. Bunun dışında annelerin ve çocukların küresel düzeyde alarm verici seviyedeki ölüm oranlarından, çoklu ve birbirine bağlı ekonomik kriz, dalgalı enerji ve gıda fiyatları, devam eden gıda güvenliği endişeleri, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi artan zorlukların eşitsizlikleri artırdığı, bilhassa gelişmekte olan ülkelerin bu sorunlardan olumsuz etkilendiği masaya yatırılmıştır.

Zirvenin ana temalarından biri 2015 yılına kadar Binyıl Kalkınma Amaçlarının, özellikle geride kalan ülkeleri ele alarak desteklemek konusunda gerekli çabanın sarf edilmesi konusunda karar alınması olmuştur. Zirvede “Sözü Tutmak: 2015 Yılında Binyıl Kalkınma Amaçlarına Ulaşmak İçin Kabul Edilen Eylem Gündemi İçin İleriye Dönük Bir İnceleme” isimli bir eylem planı oluşturularak belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi için teşviklerde bulunulmuştur (UN, 2010).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (2012)

20-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya’nın Rio de Janeiro şehrinde gerçekleşen “İstedığımız Gelecek” adıyla tanınan BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, sürdürülebilir kalkınmaya dair dünya ve gelecek nesiller için ekonomik, sosyal ve çevresel

açından sürdürülebilir bir geleceği sağlamanın önemini vurgulamıştır. Tüm boyutlarda sürdürülebilir kalkınmanın başarılması gerektiği ortaya koyulmuş, 2015 Binyıl Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirmek üzerine taahhütlerde bulunulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınmanın somut ve acil eylemler gerektirdiğinin vurgulandığı konferansta, eylemlerin uygulanmasında insanların, hükümetlerin, sivil toplumun ve özel sektörün geniş bir ittifakının oluşturulacağı ifade edilmiştir. Rio 2012'nin ana teması, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasıdır. Konferansın ana amacı, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları içeren sürdürülebilir kalkınma konularında uluslararası iş birliğini güçlendirmek ve dünya liderlerini eyleme geçmeye teşvik etmektir. Konferansın ana başlıkları ise şunlardır:

1. Yeşil Ekonomi: Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen, yoksullukla mücadele eden bir ekonomik modelin oluşturulması.
2. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları İçin Kuramsal Çerçeve: Sürdürülebilir kalkınma hususunda verilen kararların etkili uygulanması için güçlü bir küresel çerçeve oluşturulması (UN, 2012).

Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Amaçları Raporu (2013)

2013 yılında BM tarafından ortaya konulan Binyıl Kalkınma Amaçları Raporu'nun bölgesel anlamda 2000 yılında belirlenen sekiz temel amaca ulaşma konusundaki ilerlemeyi değerlendiren bir rapor olduğu görülmektedir. Raporda her bir amaç üzerinden ülkeler bazında değerlendirmeler yapılmış, amaçların gerçekleşmesindeki başarılar ve zorluklar elde edilen veriler bazında ortaya konmuştur. Değerlendirmenin sonucunda 2015'e kadar gerçekleşmesi planlanan amaçlarla ilgili kayda değer çalışmaların yapıldığı ancak yeterli düzeyde ilerleme kaydedilmediği sonucuna ulaşılmıştır. İlerleme kaydedilemeyen amaçlar için 2015 yılına kadar eyleme geçilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Başarılan amaçlar raporda şu şekilde maddelendirilmiştir:

- Küresel düzeyde aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların oranı yarı yarıya azaltılmıştır.
- 2 milyardan fazla insan iyileştirilmiş içme suyu kaynaklarına erişim sağlamıştır.
- Sıtma ve veremle mücadelede dikkate değer kazanımlar elde edilmiştir.

- Yoksul yapılı mahallelerin oranı azalmaya devam etmektedir.
- Gelişmekte olan ülkelerin ticaret için daha iyi bir iklimi ve düşük bir borç yükü bulunmaktadır.
- Açlık azaltma amacına ulaşmak mümkün görünmektedir.

İlerleme kaydedilemeyen ve sağlam adımlarla eyleme geçilmesi gerektiği düşünülen amaçlar ise şu şekildedir:

- Çevresel sürdürülebilirlik ciddi tehdit altında olup yeni bir düzeyde küresel iş birliği gerektirmektedir.
- Çocuk sağlığında büyük kazanımlar elde edilirken en genç nesile yönelik taahhütlerimizi yerine getirmek için daha fazlasının yapılması gerekmektedir.
- Çoğu anne ölümü önlenmektedir ancak bu alandaki ilerleme yetersiz kalmaktadır.
- Antiretroviral tedaviye erişim ve HIV önleme bilgisi genişlemelidir.
- Çocuklar hala ilköğretim haklarından mahrum bırakılmaktadır.
- Sanitasyon alanındaki kazanımlar etkileyici olsa da yeterli değildir.
- Genel olarak daha az yardım parası vardır, en fazla etkilenenler ise en fakir ülkelerdir (UN, 2013).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2015)

25-27 Eylül 2015 tarihlerinde New York'ta düzenlenen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde "Dünyamızı Dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi" adıyla bir çalışma yürütülmüştür. Zirveye katılan 150'den fazla dünya lideri, Binyıl Kalkınma Amaçları temel alınarak sürdürülebilir kalkınmayı ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla dengeli ve bütünlük içinde gerçekleştirmek, gündemi tüm insanların bugünkü ve gelecek nesillerin tam yararına uygulamak konusunda taahhütte bulunmuşlardır. Zirvede 2030 yılına kadar gerçekleştirmek üzere 17 sürdürülebilir kalkınma amacı ve 169 alt hedef belirlenmiştir. Bu amaçlar şu şekilde sıralanmıştır:

Amaç 1: Her türlü yoksulluğu her yerde sona erdirmek

Amaç 2: Açlığı sona erdirmeye, gıda güvenliğini sağlama ve sürdürülebilir tarımı teşvik etme

Amaç 3: Her yaştan herkes için sağlıklı yaşamları güvence altına alma ve refahlarını teşvik etme

Amaç 4: Kapsayıcı ve adil kaliteli eğitimi sağlama ve herkes için ömür boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etme

Amaç 5: Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama, tüm kadınları ve kızları güçlendirme

Amaç 6: Herkes için suyun sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini ve kullanılabilirliğini sağlama

Amaç 7: Herkes için uygun, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlama

Amaç 8: Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insanca çalışma koşullarını teşvik etme

Amaç 9: Dayanıklı altyapı inşa etme, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi teşvik etme ve inovasyonu destekleme

Amaç 10: Ülkeler arasında ve içinde eşitsizliği azaltma

Amaç 11: Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir hâle getirme

Amaç 12: Sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerini sağlama

Amaç 13: İklim değişikliği ve etkileriyle mücadelede acil önlemler alma

Amaç 14: Okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma için koruma ve sürdürülebilir kullanımını sağlama

Amaç 15: Karasal ekosistemleri koruma, ormanları sürdürülebilir yönetme, çölleşmeyi önleme ve biyoçeşitlilik kaybını durdurma

Amaç 16: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etme, herkesin adalet erişimini sağlama ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar inşa etme

Amaç 17: Sürdürülebilir kalkınma için uygulama araçlarını güçlendirme ve küresel iş birliğini canlandırma (UN, 2015)

Ayrıca amaçlar için BM tarafından tasarlanan simgeler Şekil 1’de gösterilmektedir:

Şekil 1. Sürdürülebilir kalkınma için küresel amaçlar.

Bu görsel “www.kureselamaclar.org” kaynağından alınmıştır.

Birleşmiş Milletler Stockholm +50 Konferansı (2022)

“Herkes için Sağlıklı Bir Gezegen: Sorumluluğumuz, Fırsatımız” temasıyla BM Genel Kurulu, BM İnsan Çevresi Konferansı'nın düzenlenmesinin 50. yıl dönümünü anmak üzere Stockholm'de 2-3 Haziran 2022 tarihlerinde uluslararası bir toplantı düzenlemişlerdir. Konferansta üç ana başlık üzerinde durulmuştur:

- Sağlıklı bir gezegen ve herkes için refahı başarma
- Koronavirüs hastalığı (COVID-19) pandemisinden sürdürülebilir ve kapsayıcı bir toparlanma sağlama
- Sürdürülebilir kalkınma on yılı bağlamında çevresel boyutun hızlandırılması

Konferanstaki gündemde insanlık için iki seçenek sunulmuştur. Birincisi, insanlık olarak son 50 yılda dengesiz büyüme, eşitsiz servet, sürdürülemez tüketim ve üretimin karakterize ettiği yolda devam etmek iken ikincisi dünya ülkeleri olarak bir arada durup empati dayanışma, beklenti ve öngörü ile birlikte daha iyi bir gelecek için kolektif eyleme geçmek şeklinde ifade edilerek gezegen ve insanlar için adım atılması gerektiği vurgulanmıştır. Konferans raporunda Stockholm +50'nin dünya ve insanlık için dört fırsat sunduğu belirtilmiştir:

1. Güçlendirilmiş iş birliği ve dayanışma için güven ilişkilerini yeniden inşa etme
2. Pandemiden kurtulmak ve ileriye dönük inşa etmek için gereken sistem genelindeki eylemleri bir araya getirme
3. Gündemler arasında bağlantılar kurma
4. İlerlemenin, refahın kavramlarını ve ölçümlerini yeniden düşünerek kolektif refahın yeni bir pusula sağlama

Son olarak Stockholm+50'nin, 2030 Gündemi'nde eylemi hızlandırma ve 2030'dan sonrasına 50 yıllık bir zaman dilimine bakma yolunu açtığı belirtilmiştir (UN, 2022).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Raporu (2024)

BM Sürdürülebilir Kalkınma Çözüm Ağı'nın 28 Haziran 2024 tarihinde yayınlamış olduğu 2024 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu, beş temel bulguyu öne çıkarmaktadır:

1. Küresel düzeyde SKA ilerlemesi durağan seyretmektedir. Bilhassa SKA 2, SKA 11, SKA 11, SKA 14, SKA 15 ve SKA 16 amaçları noktasında hedeflenen noktanın gerisinde kalmaktadır. Ayrıca COVID-19 pandemisi ve birçok etmen nedeniyle SKA 3 ve SKA 9'da ilerleme yetersizdir.
2. SKA ilerleme hızı ülkeler arasında oldukça dengesiz ilerlemektedir. İskandinav ülkeleri üst sıralardayken fakir ve kırılgan ülkeler oldukça geride kalmaktadırlar.
3. Sürdürülebilir kalkınma adına hala yatırım mücadelesi verilmektedir. Özellikle düşük ve orta gelirli ülkeler SKA'lara ulaşabilmek için uzun vadeleri finansman desteklerine ihtiyaç duymaktadır.
4. Küresel sorunlara karşı küresel iş birliğinin önemi gün geçtikçe artmaktadır. BM'nin çok taraflılığına bağlılık en yüksek Barbados iken ABD bu hususta son sırada yer almaktadır.
5. SKA'lardan gıda ve arazi sistemlerine dair ilerlemeler olumsuz seyretmektedir. 2030 yılında küresel düzeyde hala 600 milyon insanın açlık çekeceği, obezitenin artacağı, tarım uygulamaları sebebiyle yaşanan sera gazı emisyonlarında artış yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Bu noktada raporda bazı konularda köklü değişiklikler yapılması önerilmiştir: Aşırı tüketimden kaçınma, diyet değişiklikleri yoluyla hayvansal protein tüketimini azaltma, talep artışı yüksek ürün ve alanlarda verimliliği artıracak yatırımlar yapma, ormansızlaşmayı durdurma. (UNSDSN, 2024).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Raporu (2025)

24 Haziran 2025 tarihinde yayınlanan 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu, Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı'nın bir girişimi olan SKA dönüşüm merkezindeki uzmanlar tarafından hazırlanmıştır. Rapor, ilk olarak BM temelli çok taraflılığa yönelik ülkelerin gayretlerini izlemek üzere geliştirilmiş ölçütlere odaklanmaktadır. Ana gündem olarak barış ve güvenliğin sağlanmasında, iklim ve biyolojik krizlerin yönetiminde, yapay zekâ veya biyoteknolojiler gibi kontrolden çıkabilecek teknolojilerin oluşturduğu tehlikelerin yönetilmesinde devletlerarasında iş birliği gerekliliği yer almaktadır. Ayrıca raporda aşağıdaki konulara vurgu yapıldığı görülmektedir:

1. Küresel bağlamda SKA'lara bağlılığın güçlendiği belirlenmiştir. 193 üye ülkeden 190 ülkenin sürdürülebilir kalkınmanın ilerlemesi adına ulusal eylem planları sundukları tespit edilmiştir. 190 ülkenin gönüllü olarak katıldığı faaliyetlere Haiti, Myanmar ve ABD'nin katılmadığı görülmüştür.
2. Güney ve Doğu Asya bölgelerinin 2015 yılı itibariyle SKA ilerlemesinde bütün bölgeleri geride bıraktığı ortaya konmuştur. Bilhassa sosyoekonomik hedeflerde oldukça hızlı gelişme kaydettikleri tespit edilmiştir.
3. Suudi Arabistan, Kosta Rika, Özbekistan, Peru, Nepal, Benin, Birleşik Arap Emirlikleri kendi bölgelerindeki diğer ülkelere nazaran SKA'larda daha hızlı ilerlemişlerdir.
4. Finlandiya 2025 yılı SKA amaçlarını gerçekleştirmede önceki yılda olduğu üzere birinci sırada yer almaktadır. İlk 20 ülkenin 19'unun Avrupa ülkeleri olduğu görülmektedir. Fakat yine de bu ülkelerde açlığa son verme (SKA 2), sorumlu üretim ve tüketim (SKA 12), iklim değişikliği (SKA 13) ve biyolojik çeşitlilik (SKA 15) ile ilgili zorlukların yaşandığı tespit edilmiştir.

5. BM temelli çok taraflılık bağlamında en güçlü bağlılığı gösteren ülkenin Barbados olduğu, en az bağlılık gösteren ülkenin ise ABD olduğu tespit edilmiştir. 2025 yılının başında ABD, Paris İklim Sözleşmesi ve Dünya Sağlık Örgütü'nden çekildiğini açıklayarak SKA'lara ve 2030 Gündemi'ne karşı olduğunu ilan etmiştir.
6. Gelişmekte olan ülkeler için uzun vadeli sermayeye erişim az olduğundan sürdürülebilir kalkınmaya yeterli düzeyde yatırım yapılamadığı görülmektedir.
7. Sürdürülebilir kalkınmanın yüksek getiri sağlaması adına gelişmekte olan ülkelere sermaye desteği sağlanması gerekmektedir (UNSDSN, 2025).

2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre hiçbir SKA, 2030 yılına kadar tamamlanamayacaktır. Sınırlı ekonomik kaynaklar, kırılgan kesimlerin durumunun ilerlemeyi engellediği ortaya konmaktadır. Küresel bağlamda amaçların yaklaşık olarak %17' sinin ilerlediği, birçok ülkenin temel hizmetlere ve altyapıya erişimde güçlü ilerleme gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunlar; mobil geniş bant ve internet kullanımı (SKA 9), yeni doğan ve 5 yaş altı çocuk ölüm oranı (SKA 3) ve elektrik erişimi (SKA 7) şeklindedir.

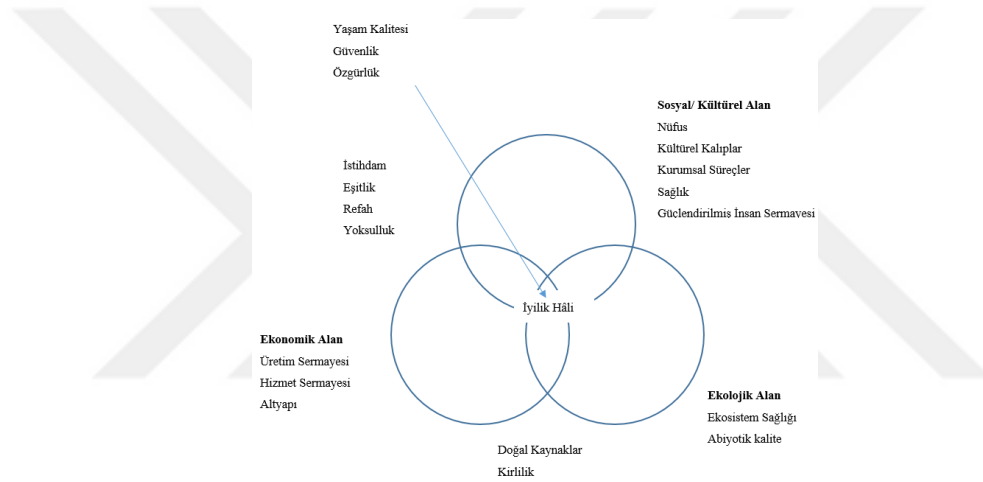
Küresel düzeyde bilhassa açlığa son (SKA 2), sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (SKA 11), sudaki yaşam (SKA 14), karasal yaşam (SKA 15) ve barış, adalet ve güçlü kurumlar (SKA 16) net bir şekilde geride kalmaktadır. Ülkeler arası finansmana erişimdeki kalıcı eşitsizlikler nedeniyle SKA 17'nin ilerlemesinin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Ülkelerin duraklama veya gerileme yaşadığı alt hedefler ise şunlardır: Sürdürülebilir azot yönetimi (SKA 2), Obezite oranı (SKA 2), Tehdit altındaki türlerin korunması (SKA 15), Yolsuzluk algısı ve basın özgürlüğü (SKA 16) (UNSDSN, 2025)

Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Jeffrey D. Sachs "Sürdürülebilir Kalkınma Çağı" isimli eserinde sürdürülebilir kalkınmanın iyi bir toplum için dört temel amaç öngördüğünü ifade ederek bunların ekonomik refah, sosyal kapsayıcılık ve uyum, çevresel sürdürülebilirlik ve ek olarak hükümet ve iş dünyası dahil belli başlı sosyal aktörlerce sağlanan iyi yönetim olduğunu belirtmiştir. Munasinghe (2001), sürdürülebilir kalkınmanın tanımlanması, analizi ve uygulanması hususunda herhangi bir özel yaklaşımın mevcut olmadığını ileri sürmektedir. Buna karşılık ise

kalkınmanın daha sürdürülebilir hâle getirilmesi için disiplinler arası, bütüncül, kapsamlı, dengeli, sezgisel ve pratik bir çerçevede tanımlanması için “sustainomics” kavramını önermektedir. Sustainomics kavramıyla sürdürülebilir kalkınmanın çok yönlü, disiplinlerarası bir kavram olduğu, ekonomi, ekoloji ve sosyoloji temel alanlarının bütünleştirilmesi, dengelenmesi ve sentezlenmesi amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmada sosyal eşitsizlikler, çevresel zararlar giderilirken sağlam bir ekonomik temel sürdürmek mümkün olmalıdır (Harris, 2000). Herhangi bir boyutun gelişimi diğer boyuttaki unsurları olumsuz etkilerse sürdürülebilirliğin tam anlamıyla sağlanmadığı söylenebilir. H.A.M. De Krujif ve D.P. Van Vuuren 1998 yılında yaptıkları bir çalışmada sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutuyla ilgili Şekil 2’deki şemayı oluşturmuştur.

Şekil 2. Birbirleriyle etkileşim hâlinde olan ekolojik, sosyal/kültürel ve ekonomik alanlar ile her biri için birkaç önemli unsur.

“Following sustainable development in relation to the North-South dialogue: Ecosystem health and sustainability indicators”, H.A.M. De Kruijff ve D.P. Van Vuuren, 1998, kaynağından araştırmacı tarafından uyarlanmıştır.

Şekil 2’de görüldüğü üzere sürdürülebilir kalkınmanın boyutları birbirleriyle ilişkili olup birbirlerini etkilemektedir. Örneğin; ekonomik anlamda doğal kaynakların kullanımı ve tüketim sonrası oluşan kirlilikler çevresel (ekolojik) boyutu olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal boyutun gelişim göstermesinin ekonomik anlamda istihdamın sağlanması, yoksulluğun azaltılması gibi önemli unsurlarla bağlantısı bulunmaktadır. Üç boyuttaki olumlu gelişmeler ve birbirleriyle tam uyumu ise “iyilik hali” olarak tanımlanmıştır. Şen ve diğerlerine (2018) göre, ekonomik, çevresel ve sosyal şartların iyileştirilmesi veya

korunması gelecek nesillerin refah düzeyinin artmasına ve bu durumda süreklilik sağlamasına destek olmaktadır. Bu durum sürdürülebilirliği sağlamaktadır.

Diesendorf (2000), sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında yararlı olabilecek bazı ölçülebilir amaçları ve sürdürülebilirlik göstergelerini ekolojik, ekonomik ve sosyal boyutlar açısından sınıflandırmaktadır:

Tablo 1.
Bazı Ölçülebilir Amaçlar veya Sürdürülebilirlik Göstergeleri Örnekleri

Ekolojik	Ekonomik	Sosyal
Materyal akış hızı	Gerçek ilerleme göstergesi	Konutlara yürüme ve bisiklet mesafesindeki temel hizmetler
Enerji kullanım hızı	Hane halkı ve kişisel gelir dağılımı	5 yaş altı çocuklar için kreş hizmetlerinin bulunabilirliği
Toplam sera gazı emisyonu oranı ve kişi başına düşen sera gazı emisyonu oranı	Bir kişinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gereken gelirin yüzdesi	Okuryazarlık ve sayısal beceriler de dâhil olmak üzere eğitim seviyeleri
Kişi başına yapılan araç kilometreleri	Hiçbir yetişkin gelirinin olmadığı hanelerde yaşayan çocukların yüzdesi	Doğumda ve 20 yaşında yaşam beklentileri
İnsan nüfusu ve büyüme oranı	Bölgedeki orta gelire göre konut kredisi ve kira ödemeleri	Hastalık oranları
Bozulmuş ve kirlenmiş arazi alanı	Bölgedeki en büyük 5 şirket tarafından sağlanan istihdam	Suç oranları
Su kirliliği		Evsizlik
Hava kirliliği		Okullarda yerli dillerin öğretimi

Not: “Sustainability and sustainable development”, Diesendorf, 2000, kaynağından araştırmacı tarafından uyarlanmıştır.

Sosyal Kapsayıcılık Boyutu

2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre bir toplumun en büyük sermayesi insandır ve insana yapılan yatırımlar, hem toplumsal hem ekonomik fayda sağlayarak bir toplum açısından elde edilebilecek en büyük kazançlar olarak ifade edilmektedir. Dünya çapında yoksulluğun ortadan kaldırılması, açlığa son verilmesi, herkesin eşit ve kaliteli sağlık hizmetlerine ulaşabilmesi ve nitelikli eğitime eşit şekilde erişebilmesi hususları sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutuna işaret etmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, bireylerin yaşam şartlarının iyileştirilerek bireysel ve toplumsal amaçlara ulaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, toplum içerisinde sosyal adaleti artırmaya ve bireylerin yiyecek bulma, barınma, temiz suya erişebilir olma, iş sahibi olma gibi temel gereksinimlerin karşılanmasını, yani yaşam kalitelerinin artmasını sağlamaktadır (Akgül, 2010; Bilgili, 2017; Munasinghe, 2001; Şen vd. 2018). Gedik (2020), sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunu sosyal kimliklerin ve ilişkilerin, toplumsal değerlerin ve sosyal kurumların gelecekteki devamlılığının ölçütü olarak tanımlamaktadır. Tüm insanlığın günümüzde ve gelecekte insana yakışır şekilde yaşamını idame ettirmek üzere her türlü gıdaya, eğitime, sağlık hizmetlerine ve din, dil, ırk, cinsiyet gibi ayırım olmaksızın her yerde eşit haklara sahip olabilmesi sosyal kapsayıcılığın sağlanmasına işaret etmektedir.

Munasinghe (2001)'ye göre sosyal değerlerin, kurumların ve eşitliğin zayıflatılması, sosyal sistemlerin direncini azaltmakta ve yönetişimi zayıflatmaktadır. Kültürel çeşitliliği ve kültürel sermayeyi küresel bağlamda korumak, sosyal uyumu güçlendirmek ve ilişkiler ağını geliştirmek ve yıkıcı çatışmaları azaltmak sosyal sürdürülebilirlik için temel amaçlardandır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında eğitimin katkısı oldukça kritik bir önem arz etmektedir. Eğitilen bireylerle sosyal değerleri ve sosyal uyumu güçlendirmek, toplumun kültür seviyesini artırmak mümkün kılınabilmektedir.

Ekonomik Kalkınma Boyutu

Alan yazındaki bazı çalışmalar sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunu temel olarak mal ve hizmet tüketimindeki artışlarla birlikte insan refahının artırılması olarak tanımlamıştır (Long ve Markulev, 2013; Munasinghe, 2001). Bazı araştırmalarda ise ekonomik boyutun çevreye ve sosyal hayata geri dönüşü olmayan bir şekilde zarar vermeden doğayla dengeli olarak eşit ve verimli bir şekilde var olan kaynakları tahsis etmesi üzerine vurgu yapılmıştır (Akgül, 2010; Batı, 2013; Gedik, 2020; Şen vd., 2018).

Harris (2000), sürdürülebilir bir ekonomide iyi kurulmuş olan etkinin kaynak tahsisi olduğunu belirtmektedir. Kaynakların hem günümüz hem de gelecek nesiller adına etkin bir şekilde kullanılmasıyla sürdürülebilir ekonominin sağlanacağı düşünülmektedir. Akgül'e (2010) göre ekonomik maliyetlerle çevresel yararlar arasındaki denge sağlandığında sürdürülebilir bir ekonomi mümkün olmaktadır. Bu dengenin ekonomik faaliyetlerde doğal kaynak kullanımına dikkat etme, kaynakların yenilenebilirliğinin korunması, yenilenemez

kaynakların tasarruflu kullanımı ve yerine yenilenebilir kaynaklar koyulması gibi süreçleri kapsadığını ifade etmektedir. İnsana yakışır işlerin sağlanarak ekonomik büyümenin sağlanması, sanayileşme, yenilikçilik ve altyapı faaliyetlerinin geliştirilmesi (SKA 9), sürdürülebilir şehirlerin ve toplulukların sağlanması (SKA 11), üretim ve tüketimde sürdürülebilirliğin sağlanması (SKA 12) gibi sürdürülebilir kalkınma amaçlarının temelini ekonomik kalkınma boyutu oluşturmaktadır.

Şen ve diğerlerine (2018) göre, sürdürülebilir bir ekonomide kaynakların kullanım maliyetlerinin en aza indirgenerek uzun dönemde kullanılabilmesi adına gereken tüm önlemlerin alınmasının sağlanması gerekmektedir. Maliyetlerin azaltılması ve tüketimde tasarruflu olmanın hem çevresel sürdürülebilirlik hem de sosyal kapsayıcılık boyutlarına da katkısı bulunmaktadır.

Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu

Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunda ekosistemlerin ve biyolojik sistemlerin dengesi söz konusudur (Gürlük, 2010). Ekosistemlerin devamlılığının sağlanması ve biyolojik çeşitliliğin korunmasının çevresel sürdürülebilirlik için önem arz ettiği düşünülmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde günümüz imkân ve kaynaklarını gelecek nesillere azaltmadan veya artırarak aktarma amacı yatmaktadır. Ergün ve Çobanoğlu'na (2012) göre, sürdürülebilir kalkınmanın gelecek nesillerle bağ kurmasındaki en etkili etmen çevresel sürdürülebilirlik boyutudur. Bu da ancak doğanın korunmasıyla mümkün olacaktır. Bu nedenle insan faaliyetleri nedeniyle doğanın yok edilmesi ve gelecek nesillerin yaşama hakkına tehlike oluşturmaması sağlanmalıdır. Ekolojik anlamda kalkınmanın doğal kaynakların dikkatlice yönetilmesiyle ilgili olduğunu ifade eden Munasinghe (2001), sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunun ekolojik sistemlerin bütünlüğü ve dayanıklılığın korunmasını esas aldığını belirtmektedir.

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve işlevsel olması için kaynakların olabildiğince az tüketilmesi, ham madde tüketiminin geri dönüşüm malzemelerinden ya da yenilenebilir kaynaklardan sağlanması, atıkların geri dönüşümünün yapılması, temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelimin olması, biyolojik çeşitliliğe zarar vermeden çevre gelişimi ve

yapılandırılması gerekmektedir (Akgül, 2010). Ancak çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasıyla gelecek nesillere emanet edilebilecek bir dünya bırakılması mümkün olacağından gerekli önlemlerin alınması oldukça önem arz etmektedir. Bu noktada insan faaliyetlerinin çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi yönünde olması gerekirken zarar verici etkilerinin büyük olduğu görülmektedir. Çevresel sürdürülebilirlikte tüm biyolojik sistemlerde nüfus ve tüketim seviyelerinde sınırlar olması gerekmektedir, yani insanlar gezegenin sınırlarını kabul etmelidirler (Harris, 2000). Aksi takdirde gelecek nesillerden önce günümüz insanlığı için bile tehlikeli sonuçlar olabileceği düşünülmektedir.

2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu; dünya genelindeki iklim krizi, enerji ihtiyacı, hayati ekosistemleri koruma gibi çevre sorunlarını hiçbir ülkenin tek başına çözüme kavuşturmayacağına işaret etmektedir. Bu nedenle çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında küresel iş birliğinin sağlanması oldukça önem arz etmektedir. Dünyayı çevresel açıdan sürdürülebilir kılmak üzere bu iş birliğinin hayati önemi olduğu varsayılmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yönetişimin Rolü

Günümüz kaynaklarının kullanımının gelecek nesillere en az zarar verecek seviyede olmasını amaçlayan sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması adına gereken güçlü bir otoritenin, ortak aklın ve çok yönlü planlamanın yönetişimi kapsadığı görülmektedir (Güney, 2015). Temizel (2023), sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca ekonomi ve çevre arasındaki dengenin sağlanmasına yönelik olmadığını; sosyal, kültürel, kurumsal ve siyasal süreçleri de kapsayan çok boyutlu bir kavram olduğunu belirtmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma ve yönetişimin 1980’li yılların sonlarında ortaya çıkan ve örtüşen özelliklere sahip olan kavramlar olup henüz net bir şekilde tanımlanmadıkları görülmektedir (Kemp vd., 2005). Fidan (2011), yönetişimi temel anlamda “başkalarıyla iş görme” olarak ifade ederken etkileşimli bir olgu olduğunu, yöneten ve yönetilenlerin hedefi birlikte belirleyip birlikte yönetmelerini kapsadığını belirtmektedir. Güney (2015)’e göre yönetişim, kamusal kararların hepsinde kamu kurumlarının dışında bütün karar alma süreçlerini kapsamaktadır, bu sebeple sürdürülebilir kalkınma ile oldukça ilişkisi olan bir kavram olarak tanımlanmıştır. Doğan (2017) ise yönetişimin demokratik bir yapılanma olduğunu, çok

yönlü katılımcılar ve bu katılımcılar arası ilişkilere dayandırılarak yönetimin yeniden yorumlanması olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak yönetim, birçok kurum ve topluluğun bir araya gelip örgütlenerek ortak bir hedef için eyleme geçmesi olarak tanımlanabilir.

Sachs (2014) ise farklı bir bakış açısı ortaya koyarak sürdürülebilir kalkınmanın sosyal kapsayıcılık, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik boyutlarının yanında “yönetişim” boyutuna da sahip olduğunu belirtmektedir. İyi bir yönetişimin SKA’ların gerçekleşmesinde merkezi bir role sahip olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, küresel çevre sorunlarının çözümlenmesinde ülkelerin tek başına mücadele etmesi hiçbir anlam ifade etmemektedir. Dünyada hiçbir insanın açlıktan ölmemesi (SKA 2), yoksulluğun sona erdirilmesi (SKA 1), herkesin eşit şekilde sağlık, eğitim gibi temel hizmetlere erişmesi (SKA 3 ve SKA 4) gibi amaçlara ulaşmak için yönetim zorunlu olarak mümkün kılınmalıdır.

Kemp ve arkadaşları (2005), sürdürülebilir kalkınmanın etkili bir şekilde yönetilmesi için hükümet ve firmaların amaçları uygulama sorumluluğuna sahip olduklarını ifade etmişlerdir. SKA’ların kamu kurumları, yerel yönetimler, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları gibi kurumlarca güçlü planlamalar ve karar alma süreçleriyle takip edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Carbonnier ve arkadaşları (2011) ise “Kaynak Bağımlılığının ve Yönetişimin Sürdürülebilir Kalkınma Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmasında yönetişimin sürdürülebilir kalkınma için çok mühim bir etkiye sahip olduğunu, fakat kalkınma sonuçları üzerindeki direkt etkisinin belirlenmesinin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma, etkili yönetim mekanizmaları ile yasama organları ve bağımsız yargı desteğinin özellikle toplum tarafından destekleniyorlarsa sürdürülebilir kalkınma adına olumsuz etkileri azaltabileceğini ortaya koymaktadır.

2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre BM ülkelerince belirlenen 17 SKA’nın 2030 yılına kadar gerçekleşmesinin mümkün olmayacağı ifade edilmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak ülkeler arası iş birliğinin yetersizliği gösterilmiştir. Küresel çapta yaşanan sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlarının çözümünde bir ülkenin tek başına yeterli olmayacağı, bu sebeple küresel iş birliğinin zaruri olduğu vurgulanmıştır (UNSDSN, 2025). Yönetişimle birlikte sağlanacak bu iş birliği ile tüm dünyada sürdürülebilir kalkınmanın ilerlemesi hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim

1992 yılında BM tarafından düzenlenen Rio Zirvesi'nde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında eğitimin önemine ilk kez kapsamlı şekilde yer verilen bir çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir (UN, 1993). Gündem 21 olarak da bilinen Rio Zirvesi'nin 36.bölümünde sürdürülebilir kalkınma için eğitim (SKE) konusu ele alınmıştır. Zirve sonrası yayımlanan raporda 1977'de düzenlenen Tiflis Hükümetler Arası Çevre Eğitimi Konferansı'ndaki öneriler temel alınmıştır. Eğitimin Gündem 21'in tüm alanlarıyla bağlantılı olduğu, kamuoyunun sürdürülebilir kalkınma konusunda farkındalığının sağlanmasında önemli olduğu vurgulanmıştır.

Raporda eğitimin bireylerin ve toplumların potansiyellerini en üst seviyeye çıkarmalarını sağlayan bir süreç olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Eğitimin sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek, insanların çevre ve kalkınma sorunlarını ele alma kapasitelerini geliştirmek açısından kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Bireylerin eğitilmesiyle çevresel ve etik farkındalığın sağlanması için değerler, tutumlar, beceriler ve davranışlar geliştirmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya uygun yaşam biçimleri oluşturmalarının sağlandığı kabul edilmiştir.

Raporda eğitim, öğretim ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi, toplumun sürdürülebilirliğe yönlendirilmesinde eğitimin rolü gibi başlıklar yer almıştır. Bu başlıklar altında sürdürülebilir kalkınma için eğitimin öneminin vurgulanmasının yanı sıra eğitim sahasında yapılması gereken öneriler bulunmaktadır:

- ✓ Tüm eğitim programlarına çevre ve kalkınma kavramları entegre edilmelidir.
- ✓ Hükümetler, çevre ve kalkınmayı tüm eğitim düzeylerinde entegre etmeye yönelik stratejileri güncelleme veya hazırlama çabası göstermelidir.
- ✓ Ülkeler çevre eğitimi konusunda ulusal danışma kurulları oluşturmmalıdır.
- ✓ Eğitim otoriteleri sivil toplum kuruluşların da desteğiyle eğitim personelleri için çevre ve kalkınma eğitimi odaklı hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programları oluşturmmalıdır.
- ✓ Eğitim otoriteleri yenilikçi öğretim tekniklerini teşvik etmelidir.

- ✓ Üniversiteler, çevre ve kalkınma konularında disiplinler arası dersler sunmalı, uluslararası iş birlikleri gerçekleştirmeli, bilim ve teknoloji transferini teşvik etmelidir.
- ✓ Gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere çevre ve kalkınmaya dair sorumluluk bilinci geliştirilmelidir.
- ✓ Tüm sektörlerde çevre yönetimi bileşeni içeren eğitimler düzenlenmelidir.
- ✓ Meslek kuruluşları etik kodlarını çevreyle uyumlu hâle getirmelidir (UN, 1993).

“BM Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim On Yılı (2005–2014)” adlı belgede ise SKE, sürdürülebilir kalkınma hakkında bir öğrenme süreci olarak tanımlanmış, böylece sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca belgede sürdürülebilir kalkınma için eğitimin hayatının hangi aşamasında olursa olsun herkes için önemli olduğu vurgulanmıştır. Yaşam boyu öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olduğu ifade edilen SKE kavramının erken çocukluktan yetişkinliğe kadar resmi, yaygın ve örgün olmayan bütün öğrenmeleri kapsadığı ifade edilmiştir (DESD 2010).

SKE, birçok alanla ilişkili bir kavram olup müfredat, politika, sosyal adalet, kültür, çevre bilgisi, mevcut girişimler ve farklı düzeylerdeki bakış açılarının birleşimiyle oluşan bir bütünsel süreç şeklinde ifade edilebilmektedir. Şekil 3’te görüldüğü üzere SKE’nin birçok alanı kapsamına aldığı, bu alanlarla etkileşim içerisinde olan geniş bir yelpazesi olan bir süreç olduğu söylenebilir.

Şekil 3. Sürdürülebilir kalkınma için eğitimin genel çerçevesi.

Bu görsel, “BM Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim On Yılı (2005–2014)” adlı kaynaktan araştırmacı tarafından uyarlanmıştır.

Eğitimde Geleceğe Bakış Raporu

2023 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından yayımlanan “Cumhuriyetin 100. Yılı: Eğitimde Geleceğe Bakış Raporu’nda, “Sürdürülebilirlik ve Eğitim” başlıklı bölümde sürdürülebilirliğin eğitim bağlamında temelleri ve hedefleri belirtilmiştir. Ayrıca sürdürülebilir bir toplumun oluşturulmasında eğitimin etkileri eğitimsel, çevresel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirlik boyutlarında ele alınmaktadır (TTKB, 2023). Bu raporun Türkiye’nin eğitim sistemine sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma için eğitimin entegrasyonunu sağlama noktasına kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Raporda “Eğitim Ekseninde Sürdürülebilirlik”, “Çevresel Sürdürülebilirlik”, “Ekonomik Kalkınma”, “Toplumsal Kalkınma” ve “Sürdürülebilir Eğitimin Bileşenleri” olmak üzere beş konuya değinilmiştir. Her konu kapsamında yer alan alt başlıklarda mevcut durum analizi yapılmış, öngörülere, fırsatlara ve risklere yer verilmiş, son olarak ise konu kapsamında bakanlıkça yapılması hedeflenen uygulamaya dair ilkeler listelenmiştir.

“Eğitim Ekseninde Sürdürülebilirlik” başlığı altında sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ve kapsamı, sürdürülebilirliğe ilişkin farklı bakış açıları, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, nitelikli eğitim ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi konuları yer almaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ve kapsamı kısmında küresel çapta sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında nitelikli eğitimin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması uygulamasına dair öneriler ise şu şekildedir:

- Kaliteli eğitimin sağlanmasıyla bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırma
- Çevresel sürdürülebilirliğe dair etkinlikler, projeler, ders içerikleri ve öğretim uygulamalarıyla çevresel farkındalığı artırma
- Eğitim kurumlarında sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerlere yer vererek demokrasi kültürünün sağlanması

Sürdürülebilirliğe ilişkin bakış açıları kısmında ise sunulan öneriler;

- Eğitim politikalarında ve yönetsel, öğretimsel uygulamalar için analitik bir yaklaşım benimseme,
- Eğitim alanında sosyal kapsayıcılığı sağlama

- Nitelikli eğitimle bireylerin kapasitesini artırma
- Çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlayacak faaliyetlerin yürütülmesi
- Sosyal değerlerin öğrencilere benimsetilmesi şeklindedir.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri kısmı incelendiğinde ise uygulamaya geçilmesi amaçlanan ilkeler;

- Yenilenebilir olmayan enerji kaynaklarına olan bağlılığın azaltılarak yenilenebilir teknolojilerin üretilmesi
- Eğitim kurumlarında nitelikli eğitim hizmetini sağlama
- Sosyal kapsayıcılık ve çevresel sürdürülebilirlik adına projeler gerçekleştirme
- Herkes için adaleti sağlama, barışçıl kurumların güçlendirilmesi şeklinde belirtilmiştir.

Nitelikli eğitim ve sürdürülebilir kalkınma kısmında yer alan uygulama ilkeleri ise aşağıda verilmiştir:

- Tüm eğitim düzeylerinde öğrenci katılımının artırılması ve kaliteli eğitim sunulması
- Kapsayıcı eğitime önem verilmesi, her birey için hayat boyu öğrenmenin devam ettirilmesi
- Eğitim-istihdam ilişkisinin yenilenmesi
- Eğitim altyapısının yeni teknolojilerle geliştirilmesi

İkinci bölüm olan “Çevresel Sürdürülebilirlik” başlığı altında gezegenin durumu ve çevre eğitimi, eğitim kurumlarının çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin sorumlulukları konularından bahsedilmiştir. Bu başlıklar altında çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında eğitim otoritelerinin ve kurumlarının uygulamaya geçirmesi adına ortaya atılan ilkeler şu şekilde verilmiştir:

- İnsanın gezegene verdiği zararın farkına vararak sürdürülebilir yaşam için acil eylem planlarını eğitim içeriklerine ve öğretim programlarına yansıtma
- Temiz çevre için doğa dostu teknolojilerin kullanılması, eğitim kurumlarında gerekli altyapı düzenlemelerinin yapılması

- Öğretim sürecinde dünyanın durumuyla ilgili deneysel uygulamalardan yararlanılması, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun uygulamaların geliştirilmesi
- Eğitim kurumlarında atık azaltma, enerji tasarrufu gibi uygulamaların yapılması

“Ekonomik Kalkınma” başlığı altında ise eğitim ve kalkınma ilişkisi, eğitim kurumlarının ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin sorumlulukları konularına değinilmiştir. Bu konular bağlamında uygulamaya dair öne sürülen ilkeler şu şekildedir:

- ❖ Tüm eğitim düzeylerine yüksek oranda kaynak oluşturma
- ❖ Eğitime ayrılan kamu bütçesini artırma
- ❖ Nitelikli eğitimle bireylerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması
- ❖ Öğrencilerin meslek seçimlerini bilinçli yapmalarının sağlanması ve üretkenliklerinin artırılması
- ❖ Finansal okuryazarlık becerilerinin erken yaşlardan itibaren kazandırılması
- ❖ Eğitim kurumlarının üretim kapasitesini artırma, modern teknolojilerle donatma ve iş dünyasıyla bağlantı kurmasını sağlama
- ❖ Yerel yönetimlerin eğitim kurumlarıyla sürdürülebilirlik eğitimi projeler gerçekleştirilmesi

“Toplumsal Kalkınma” başlığı altında toplum ve kültür, yoksulluk ve eğitimin sürdürülebilirliği, göç ve eğitimin sürdürülebilirliği, kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilirlik, sağlıklı bireyler ve toplumlar, kapsayıcı eğitim ve sürdürülebilirlik, eğitim kurumlarının toplumsal rolleri ve sürdürülebilirliğe ilişkin sorumlulukları üzerine tartışılmış ve konuların uygulamaya geçirilmesi noktasında önerilere yer verilmiştir:

- ✓ Sürdürülebilir yaşam tarzlarının benimsenmesi ve teşvik edilmesi
- ✓ Kültürel çeşitlilik ve çevresel bilincin geliştirilmesi
- ✓ Yoksul ve dezavantajlı çocuklar için sosyal, akademik ve sağlık desteklerinin sağlanması, kapsayıcı eğitim uygulamalarının yaygınlaştırılması
- ✓ Öğretmenlerin hizmet içi eğitimle sürekli desteklenmesi

- ✓ Sığınmacı çocuklara erişilebilir, kültürel açıdan duyarlı ve psikososyal destekli eğitim verilmesi
- ✓ Kız çocuklarının STEM ve genel eğitim alanlarına erişiminin artırılması
- ✓ Dijital okuryazarlık ve teknolojik erişim eşitsizliklerinin azaltılması
- ✓ E-öğrenme ve çevrim içi platformlarla etkileşimli öğrenme deneyimlerinin desteklenmesi
- ✓ Yeşil inovasyon ve çevre dostu teknolojik gelişmelerin desteklenmesi
- ✓ Öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik gelişimlerini destekleyen sınıf iklimlerinin oluşturulması,
- ✓ Kariyer rehberliği ve disiplinler arası işbirliği becerilerinin desteklenmesi

“Sürdürülebilir Eğitimin Bileşenleri” başlığı altında ise sürdürülebilirliğin öğretim programlarına entegrasyonu, sürdürülebilir eğitimin paydaşları olarak öğretmen, öğrenci, aile, okul yönetimi başlıkları yer almaktadır. Bu başlıklar bağlamında uygulamaya dair ilkeler şu şekilde listelenebilir:

- Dijital teknolojiler, sanal gerçeklik ve çevrim içi kaynakların SKE’de kullanılması
- Uygulamalı deneyimler, saha çalışmaları ve projelerle öğrenmenin desteklenmesi
- Yeni ölçme araçlarıyla öğrencilerin sürdürülebilirlik bilgi ve becerilerinin değerlendirilmesi
- Öğretmenlerin içerik, pedagojik bilgi ve araştırmalarının eğitimlerle güncel tutulması
- Eğitim kurumlarında sürdürülebilirlik politikalarının ve uygulamalarının yaygınlaştırılması
- Ailelerin sürdürülebilirlik eğitimine katılımının ve projelere dâhil olmalarının teşvik edilmesi
- Okul yöneticileri ve personelin SKE konusunda desteklenmesi ve hizmet içi eğitimlerin sağlanması
- Yerel topluluklar, işletmeler ve çevre kuruluşlarıyla iş birliklerinin güçlendirilmesi

- Planlama sürecinde tüm paydaşların görüşlerinin alınarak katılımlarının artırılması (TTKB, 2023)

“Geleceğe Bakış Raporu”, Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma için eğitimin rolünü güçlendiren önemli bir çerçeve sunmaktadır. Raporda eğitim, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmada temel bir araç olarak ele alınmaktadır. Nitelikli bir eğitimle öğrenme, eğitimde kapsayıcılık, toplumsal katılım ve yenilikçi eğitimsel yaklaşımlarla sürdürülebilirliğin desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönüyle rapor, eğitim politikalarının sadece bireylerin gelişimi değil, aynı zamanda çevresel sorumluluk, sosyal adalet ve ekonomik kalkınmayı da bütüncül şekilde gözetmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla raporla verilmek istenen mesaj, Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma yol haritasıyla doğrudan örtüşmekte ve politika geliştirme süreçlerinde yönlendirici bir rol üstlenmektedir, denilebilir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Dünyada ve Türkiye’deki Durumu

2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre, 2030 yılına kadar küresel çapta SKA’ların alt hedeflerinin sadece %16’sında ilerleme kaydedilmişken, kalan %84’ü ise sınırlı ilerleme göstermekte veya gerilemektedir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’nda ise dikkate değer bir ilerleme kaydedilmediği, SKA’ların yalnızca %16,7’sinin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (UNSDSN, 2024;2025).

İki raporda da SKA’ların dünya çapındaki ilerlemesi durağan seyrediyor olup bilhassa açlığa son (SKA 2), sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (SKA 11), sudaki yaşam (SKA 14), karasal yaşam (SKA 15) ve barış, adalet ve güçlü kurumlar (SKA 16) amaçlarının alt hedeflerinin gerisinde kaldığı görülmektedir. 2024 ve 2025 yılında olumlu gelişmelerin yaşandığı SKA’lar sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9), erişilebilir ve temiz enerji (SKA 7), sağlıklı ve kaliteli yaşam (SKA 3) şeklindedir belirtilmektedir. 2024 yılında amaçlar için ortaklıklar (SKA 17) adına gelişmeler kaydedilirken 2025 yılında SKA 17’nin sınırlı düzeyde kaldığı tespit edilmiştir.

İki raporda da SKA’ların ilerleme hızının ülkeler arasında farklı olduğu görülmüştür. İskandinav ülkeleri amaçlar hususundaki başarısını zirvede devam ettirirken, BRICS ülkelerinin ilerleme kaydettiği ancak fakir ve kırılgan ülkelerin geride kaldığı görülmektedir.

2024 ve 2025 yılı raporlarının sonucuna göre sürdürülebilir kalkınma indeksinde 1.sırada Finlandiya yer almaktadır. İlk sıralarda yer alan ülkelerin genellikle Avrupa ülkeleri olduğu, birkaç SKA'nın gerçekleştirilmesinde zorluklarla mücadele ettikleri, küresel çapta hâlen amaçlara ulaşma hususunda gelişmelerin geciktiği vurgulanmıştır. Büyüme oranları incelendiğinde varılan tahminlere göre yüksek gelirli ülkelerle düşük gelirli ülkelerin sonuçları arasındaki farkın 2030'da daha da artacağı beklenmektedir.

Türkiye ise 2024 yılında 167 ülkeden 72. sırada olup sürdürülebilir kalkınma indeksine göre 70,5 puana sahiptir ve OECD ülkeleri ortalamasının (77,2) altında kalmıştır. SKA'ların gerçekleşme durumları incelendiğinde;

- ❖ Amaca ulaşılmış veya ulaşılmakta olan bir SKA olmadığı,
- ❖ Orta düzeyde ilerleme gösteren SKA'ların sağlıklı ve kaliteli yaşam (SKA 3), toplumsal cinsiyet eşitliği (SKA 5), erişilebilir ve temiz enerji (SKA 7), sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9) olduğu,
- ❖ Diğer SKA'ların ise durağan seyrettiği sonuçlarına ulaşılmıştır (UNSDSN, 2024).

En son 24 Haziran 2025 tarihinde yayınlanan 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda ise Türkiye, 167 ülkeden 73. sırada yer almaktadır. Dünya ortalaması 68,6 olarak belirlenmiş olup Türkiye'nin puanı 70,6 olarak dünya ortalamasının üstündedir. Ancak OECD ülkeleri arasında ortalamanın (78,1) altında kalmıştır. SKA'ların gerçekleşme durumları incelendiğinde ise;

- ❖ Amaca ulaşılmış veya ulaşmakta olan SKA'ların; yoksulluğa son (SKA 1), nitelikli eğitim (SKA 4), sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9) olduğu,
- ❖ Orta düzeyde ilerleme gösteren SKA'ların; sağlıklı ve kaliteli yaşam (SKA 3), temiz su ve sanitasyon (SKA 6), erişilebilir ve temiz enerji (SKA 7), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKA 8), sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (SKA 11), sudaki yaşam (SKA 14) olduğu,
- ❖ Durağan seyreden SKA'ların; açlığa son (SKA 2), toplumsal cinsiyet eşitliği (SKA 5), eşitsizliklerin azaltılması (SKA 10), sorumlu üretim ve tüketim (SKA 12), karasal yaşam (SKA 15), barış, adalet ve güçlü kurumlar (SKA 16) ve amaçlar için ortaklıklar (SKA 17) olduğu,

- ❖ Düşüş gösteren SKA'nın ise iklim eylemi (SKA 13) olduğu tespit edilmiştir (UNSDSN, 2025).

Nitelikli Eğitim Amacına Ulaşma Düzeyinin Dünyada ve Türkiye'deki Durumu

2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda bir toplumun en mühim sermayesinin insan olduğu ve SKA'lara ulaşma kapasitesini belirlemede en önemli etkenin insan olduğu vurgulanmaktadır. Bu sebeple insana yapılan yatırımların hem sosyal, hem de ekonomik açıdan bireysel ve toplumsal faydalar getireceği ön görülmektedir. Buna karşın dünya çapında hala yüz milyonlarca çocuğun eğitim, beslenme, sağlık hizmetlerine ulaşım, istihdama erişimde sorun yaşadığı belirtilmektedir. Bu nedenle 2030 yılına kadar her çocuğun kaliteli ilk ve ortaöğretime erişimleri, yeterli beslenme, sağlık hizmetleri alma haklarını güvence altına almak üzere uzun vadeli küresel finansmanların oluşturulması gerektiği savunulmaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği hususunda kız çocuklarının da erkek çocuklarıyla tam potansiyellerine ulaşmaları hedefine duyulan ihtiyacın hayati olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca aile kurumlarının güçlendirilmesi, gençlerin ruh sağlığı hizmetlerine erişimleri, şiddet ve dijital istismardan korunmaları gibi hususlarda toplulukların sorumlulukları olduğu ifade edilmiştir (UNSDSN, 2024).

En son 24 Haziran 2025 tarihinde yayınlanan 2025 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre dünya genelinde nitelikli eğitim kapsamında yapılan tespitler şu şekildedir:

1. Okul öncesi eğitime katılım oranı %74,9 olup hedefin gerçekleşmesinde durağan bir ilerleme seyretmektedir.
2. Net ilkokula kayıt oranı %92,9 olarak tespit edilmiş olup hedef durağan gelişim göstermektedir.
3. Ortaokul tamamlama oranının %83,8 olduğu görülmektedir ve günümüze kadar olumlu gelişmeler kaydedilmiştir.
4. 15-24 yaş arası genç nüfusun okuryazarlık oranı ise 2022 yılında %94,2 olup iyi bir sonuç olarak yorumlanabilir (UNSDSN, 2025).

Türkiye'de ise nitelikli eğitimin durumu aşağıda listelenmektedir:

1. 4-6 yaş grubundaki çocukların okul öncesi eğitime katılım oranı %99,2 olarak tespit edilmiş olup hedefe ulaşılmış olduğu görülmektedir.
2. İlkokula kayıt oranı %99,7 olarak tespit edilmiştir. Bu oran Türk eğitim sisteminin temel eğitime erişim hedefini büyük ölçüde gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bu hedefte Türkiye artan bir grafik çizmektedir.
3. Ortaokul tamamlama oranı ise %96 olarak tespit edilmektedir.
4. 15-24 yaş arası okuryazarlık oranı %100 olarak belirlenmiş olup evrensel düzeyde okuryazarlık hedefinin gerçekleştiğine işaret etmektedir.
5. 25-34 yaş arası yükseköğretimden mezun olma oranı %41,7 olarak hesaplanmış olup genç yetişkinlerin yaklaşık %41'i yükseköğrenim görmüştür. Sonuçlar hedefe ulaşıldığını göstermektedir.
6. Ülkenin PISA puanı ise 461,7/600 olarak sonuçlanmıştır. PISA sınavı öğrencilerin matematik, fen ve okuma alanlarındaki becerilerini ölçen bir sınav olup Türkiye'nin bu hususta yükselen bir ivme kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.
7. Sosyoekonomik durumun matematik başarısına etkisinin oranı ise %12,6 olup matematikte başarılı öğrencilerin ailelerinin yüksek gelirli olduğunu, eğitimde adalet hususunda sıkıntıların yaşandığını göstermektedir. Bu durum eğitimdeki fırsat eşitsizliği konusunda önemli bir sonuç olarak yorumlanabilir. Hedefe ulaşmada ise düşüş yaşandığı söylenebilir.
8. Matematikte başarısız olan 15 yaş grubu öğrencilerin oranı ise %38,7 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç 15 yaşındaki her 10 öğrenciden 4'ünün matematikte ortalama başarıya ulaşmadığını göstermektedir (UNSDSN, 2025).

Elde edilen veri sonuçlarına göre Türkiye'nin nitelikli eğitim bağlamında bazı alt hedeflere ulaşma açısından gelişim gösterdiği, bazı alt hedeflerde ise henüz yeterli düzeye gelmediği görülmektedir.

Stratejik Planlama ve Stratejik Plan

Değişen dünya şartları nedeniyle örgütler, stratejik planlamaya yönelmektedirler. Çalık'a (2003) göre örgütlerin stratejik planlamaya yönelmesinin sebeplerinden biri, çevresel

belirsizliklerin artarak örgütler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Ayrıca Çalık (2003), hızlı değişimlerin yoğun olduğu günümüz şartlarının örgütlerin fonksiyonlarını sürekli olarak değiştirdiği için örgütün varlığının devamı adına değişimin farkına vararak aktif bir uyumun sağlanmasının stratejik planlamayla mümkün olduğunu belirtmektedir.

Stratejik planlama; politika belirleme ve geliştirme, belirlenen politikaları programlara ve bütçelere göre planlayıp etkili bir şekilde uygulanmasını ve değerlendirmesini sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır (SBB, 2021). Stratejik planlama sayesinde örgütler belirli bir plan dâhilinde çalışma yürütürler. Arabacı'ya (2000) göre stratejik planlama ile birlikte örgütün ana amaçları, strateji ve politikaları sistematik bir şekilde belirlenerek uygulanmak üzere detaylı planlar hazırlanmaktadır. Nickols (2011) ise stratejik planlamayı planların genel olarak başarıyla uygulanması durumunda bir işletmenin yönetiminde faydalı bir araç olarak görürken, Çekiç ve Dilber (2020), bir örgütün amaçladığı noktaya ulaşmasını sağlayan bir araç olarak tanımlamaktadır. Stratejik planlamayla birlikte gelecek için yeni ve farklı imkânların araştırılması ve oluşturulması amaçlanmaktadır (David vd., 2023).

Kamu idarelerinde ise yönetimin etkin olmasını sağlayan stratejik planlama, kurumsal kimlik ve kültür gelişiminin güçlenmesine faydalı olmaktadır (SBB, 2021). Türkiye'de 2003 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 9.maddesine göre tüm kamu idarelerinin önceden belirlenmiş göstergeler çerçevesinde stratejik planlar hazırlaması zorunlu hâle getirilmiştir (Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003). Madde içeriğinde tüm kamu idarelerinin Cumhurbaşkanlığınca belirlenen temel ilkeler çerçevesinde misyon ve vizyon oluşturma, stratejik amaçlar ve hedefler belirlemesi, performanslarını belirlenen göstergelerle ölçmesi, süreci izlemesi ve değerlendirmesi için katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Stratejik plan ise kanun kapsamında "kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, amaç ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan" şeklinde tanımlanmıştır.

Şimşek (2015), stratejik planları bir örgütün misyonuyla belirlenen amaçlarına ulaşmak için üst yönetimlerce yapılan uzun dönemli planlar olarak tanımlamıştır. Arabacı'ya (2000) göre ise stratejik planlar uzun dönemli ve kapsamlı planlar olup örgütün üst yönetimi tarafından stratejileri belirleme amacıyla yapılmaktadır. Stratejik planların örgütlere kayda değer katkı

sağladığı düşünülmektedir. Özmentar (2011), stratejik planlar sayesinde kurumların güçlü ve zayıf yönlerini tespit edip çevre analizi yaptıklarını, böylece diğer kurumlarla rekabet noktasında neler yapılacağını belirlediğini ifade etmektedir.

Eğitim sistemi ve eğitim örgütleri çerçevesinden bakıldığında stratejik planlamanın gerekli olabileceği düşünülmektedir. Şimşek'e (2015) göre eğitimde kaliteyi yakalamak için eğitim sisteminin ihtiyaçlarını karşılamak ve sorunlarına çözüm önerileri sunmak amacıyla uygulanan değişim ve yenilikler oldukça gerekli ve önemlidir. Değişen dünya şartları eğitime olan talep ve arzların değişmesine neden olduğundan millî planlamalarda ve eğitim stratejilerinde güncellemeler olmuştur (Çalık, 2003). Bu güncellemeler eğitim sisteminin küresel dünyaya uyum sağlamasına katkı sağlamaktadırlar.

Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu

10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile tüm kamu idarelerinin stratejik plan hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. Bu sebeple kamu idarelerine stratejik plan hazırlama sürecinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) tarafından en güncel hâliyle yayınlanan Kamu İdareleri için Stratejik Planlama Kılavuzu kullanılmaktadır. Bu kılavuz ile stratejik planlar ile stratejik yönetimin ilişkisinin daha güçlü kurulmasının sağlanması, kaynakların etkin kullanılmasının sağlanması, kamu yönetiminde daha şeffaf ve hesap verebilir bir anlayışın oluşması amaçlanmıştır (SBB, 2021). Kılavuzda stratejik plan yönetim süreci detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Stratejik plan yönetim süreci; stratejik plan hazırlık süreci, durum analizi, geleceğe bakış, strateji geliştirme, performans programı, izleme ve değerlendirme aşamalarından oluşturulmuştur.

Stratejik Plan Hazırlık Süreci'nde planın sahiplenilmesi, organizasyonun yapılması, ihtiyaçların tespit edilmesi, zaman planının oluşturulması ve hazırlık programının hazırlanması yer almaktadır. Bu aşamada planlama süreci, kurumsal katılımı sağlamak ve süreci etkin şekilde yürütmek amacıyla organize edilmektedir. Durum Analizinde kurumun tarihçesi, mevcut stratejik planın değerlendirilmesi, ilgili mevzuatın incelenmesi ve üst politika belgelerinin analizi gerçekleştirilmektedir. Ayrıca programlar, faaliyet alanları, ürün ve hizmetler belirlenmektedir. Paydaş analizi, kuruluş içi analiz, PESTLE (Politik, Ekonomik, Sosyal, Teknolojik, Legal, Ekolojik Faktörler) ve GZFT (Güçlü ve Zayıf Yönler,

Fırsatlar, Tehditler) analizleri gerçekleştirilmektedir. Geleceğe Bakış'ta kurumun misyonu, vizyonu ve temel değerleri belirlenmektedir. Bu başlıklar doğrultusunda amaçlar, hedefler, performans göstergeleri ve stratejiler geliştirilerek geleceğe yönelik yönelimler netleştirilmektedir. Strateji Geliştirme ve Performans Programı'nda, belirlenen amaç ve hedeflerin hayata geçirilmesi adına programlar, faaliyetler belirlenmekte, maliyetlendirme ve bütçeleme süreçleri ele alınmaktadır. İzleme ve Değerlendirme'de ise stratejik planın uygulanmasıyla planın etkinliğini ölçmek üzere değerlendirme ve izleme raporları hazırlanmakta, sürecin şeffaf ve hesap verebilir olması sağlanmaktadır (SBB, 2021).

Stratejik planların hazırlanmasında bakan, üst yönetici, strateji geliştirme kurulu, strateji geliştirme birimi, strateji planlama ekibi ve harcama birimleri görev almaktadır. Kılavuza göre her birimin görev ve sorumlulukları aşağıda listelenmektedir:

Bakanın Görevleri

- ❖ Stratejik Plan Genelgesini onaylar.
- ❖ En üst seviyede karar alınması gereken tartışmalı hususları karara bağlar.
- ❖ Altı aylık dönemlerde izleme, yıllık dönemlerde değerlendirme toplantılarını yapar.

Üst Yöneticinin Görevleri

- ❖ Stratejik Plan Genelgesini uygun görüşle Bakanın onayına sunar.
- ❖ Stratejik plan hazırlık çalışmalarını yönlendirir.
- ❖ Harcama birimlerinin aktif katılımını sağlar.
- ❖ Stratejik planlama ekibini onaylar.
- ❖ Hazırlık programını onaylar.
- ❖ Durum analizi çalışmalarını yönlendirir.
- ❖ Analiz sonuçları hakkında bilgilendirilir.
- ❖ Tartışmalı hususları görüşüp karara bağlar.
- ❖ Geleceğe bakış çalışmalarını yönlendirir.
- ❖ Misyon ve vizyon bildirimlerinin oluşturulması için perspektif verir.
- ❖ Tartışmalı hususları görüşüp karara bağlar.

- ❖ Strateji geliştirme sürecinde tartışmalı hususları karara bağlar.
- ❖ Stratejik plan izleme ve değerlendirme çalışmalarını koordine eder.

Strateji Geliştirme Kurulu'nun (SGK) Görevleri

- ❖ Hazırlık programını Strateji Geliştirme Biriminin önerisiyle üst yöneticinin onayına sunar, tartışmalı hususları görüşüp karara bağlar.
- ❖ Durum analizi çalışmalarını koordine eder.
- ❖ Toplantı ve çalıştayları düzenler. Çalışmaları raporlar.
- ❖ Yapılan çalışmaların kontrol listesine uygunluğunu sağlar.
- ❖ Gerekirse alt çalışma grupları oluşturur.
- ❖ Geleceğe bakış çalışmalarını yönlendirir.
- ❖ Misyon ve vizyon bildirimlerinin oluşturulması için perspektif verir.
- ❖ Tartışmalı hususları görüşüp karara bağlar.
- ❖ Alternatif misyon, vizyon ve temel değerler taslaklarından yararlanarak son şeklini verir.
- ❖ Strateji geliştirme sürecinde tartışmalı hususları görüşüp karara bağlar.
- ❖ Taslak amaçlar ile hedef kartlarını değerlendirerek nihai hâle getirir.
- ❖ Stratejik plan izleme raporu ile stratejik plan değerlendirme tablolarını ister.

Strateji Geliştirme Birimi'nin (SGB) Görevleri

- ❖ Yeni stratejik plan hazırlama gerekliliğini üst yöneticiye iletir.
- ❖ Hazırlık çalışmalarını başlatan Stratejik Plan Genelgesini hazırlar ve üst yöneticinin uygun görüşüne sunar.
- ❖ Hazırlık programını oluşturur, Strateji Geliştirme Kurulunun onayına sunar, programı internette duyurur.
- ❖ Hazırlık programında tespit edilen eğitimleri organize eder, ihtiyaçları tespit eder. Toplantı ve çalıştayları düzenler.
- ❖ Yapılan çalışmaların kontrol listesine uygunluğunu sağlar.
- ❖ Durum analizi çalışmalarını koordine eder ve çalışmaları raporlar.

- ❖ Gerekirse alt çalışma grupları oluşturur.
- ❖ Geleceğe bakış çalışmalarını koordine eder.
- ❖ Alternatif misyon, vizyon ve temel değerler taslaklarını Strateji Geliştirme Kurulu'nun uygun görüşüne sunar.
- ❖ Strateji geliştirme çalışmalarını koordine eder.
- ❖ Taslak amaçlar ile hedef kartlarını Strateji Geliştirme Kurulu'nun uygun görüşüne ve değerlendirmesine sunar.
- ❖ Yapılan çalışmaların kontrol listesine uygunluğunu sağlar.
- ❖ Stratejik plan izleme ve değerlendirme çalışmalarını koordine eder.
- ❖ Stratejik plan izleme raporu ile stratejik plan değerlendirme tablolarını harcama birimlerinden ister.
- ❖ Stratejik plan izleme raporu ile stratejik plan değerlendirme tablolarını hazırlar. Bu rapor ve tabloları üst yöneticiye sunar.
- ❖ İzleme ile değerlendirme sonuçlarını üst yöneticiye raporlar.

Stratejik Planlama Ekibi'nin Görevleri

- ❖ Eğitim çalışmalarına katılır.
- ❖ Konusunda yetkin personelden oluşturulur.
- ❖ Durum analizi çalışmalarını paydaşların katkısını alarak yürütür.
- ❖ Analiz sonuçlarını değerlendirir.
- ❖ Çalışmalara aktif katılım sağlar.
- ❖ Kurulması hâlinde alt çalışma gruplarına üye verir.
- ❖ Geleceğe bakış çalışmalarında paydaşların katkısını alır.
- ❖ Misyon ve vizyon ile temel değerlere yönelik alternatif çalışmaları hazırlar.
- ❖ Çalışmalara aktif katılım sağlar.
- ❖ Strateji geliştirme sürecinde paydaşların katkısını alır.
- ❖ Gerekirse alt çalışma grupları oluşturur.

- ❖ Taslak amaçlar ile hedefleri harcama birimleriyle işbirliği içerisinde belirler.
- ❖ Taslak amaçlar ile hedef kartlarını Strateji Geliştirme Kurulunun değerlendirmesine sunulmak üzere nihai hâle getirir.
- ❖ Kurulması hâlinde alt çalışma gruplarına üye verir.
- ❖ Taslak amaçlar ile hedeflerin belirlenmesine katkı sunar.
- ❖ Sorumlu olduğu hedeflere ilişkin taslak hedef kartlarını hazırlar.
- ❖ İzleme ile değerlendirme sonuçlarını Strateji Geliştirme Birimine raporlar.

Harcama Birimleri'nin Görevleri

- ❖ Stratejik planlama ekibi için konusunda yetkin personelini görevlendirir.
- ❖ İlgili personelin toplantı ve eğitim çalışmalarına katılımını sağlar.
- ❖ SGB tarafından talep edilen bilgi ve belgeleri zamanında ve eksiksiz hazırlar.
- ❖ Çalışmalara aktif katılım sağlar.
- ❖ Kurulması hâlinde alt çalışma gruplarına üye verir.
- ❖ Taslak amaçlar ile hedeflerin belirlenmesine katkı sunar.
- ❖ Sorumlu olduğu hedeflere ilişkin taslak hedef kartlarını hazırlar.
- ❖ Stratejik plan izleme raporu ile stratejik plan değerlendirme tablolarını hazırlar.

MEB Stratejik Planları

2011 yılı 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye göre Bakanlığın görevlerinden biri "eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejileri belirlemek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek" şeklinde belirtilmektedir. Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu rehberliğinde MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı (MEB SGB) tarafından ilk olarak 2009 yılında "2010-2014 Stratejik Planı" hazırlanmıştır. Beş yılda bir hazırlanan stratejik planlar, "2015-2019 Stratejik Planı", "2019-2023 Stratejik Planı" ve son olarak "2024-2028 Stratejik Planı" şeklinde yayımlanmıştır.

2010-2014 MEB Stratejik Planı

Türkiye’de MEB tarafından hazırlanan ilk stratejik plan 2010-2014 stratejik planıdır. 2010-2014 MEB stratejik planı; stratejik planlama süreci, durum analizi, geleceğe yönelim, izleme ve değerlendirme olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından kaleme alınan giriş yazısında stratejik yönetim, stratejik planlama ve stratejik planlama çalışmalarının yürütülmesinde temel alınan mevzuat listelenmiştir. Ele alınan stratejik plan başlangıç tarihi olarak 1 Ocak 2010 ve bitiş tarihi olarak 31 Aralık 2010 olarak dört seneyi kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

1. bölümde MEB stratejik planlama sürecinden bahsedilmektedir. Planlama süreci, MEB stratejik plan modeli ve stratejik plan çalışmaları şeklinde iki kısımdan oluşmaktadır. MEB stratejik plan modeli kısmında “rasyonel planlama modeli” ve “politik karar verme modeli”nin tercih edildiği belirtilmiştir. Stratejik plan çalışmaları kısmında ise yasal çerçeve, hazırlık dönemi, eğitim dönemi, planın hazırlanması, planın uygulanması, izleme ve değerlendirme olmak üzere beş bölüm yer almaktadır. Yasal çerçeve bölümünde stratejik planların hazırlanması hususundaki yasal yükümlülükler üzerine durulmaktadır. Hazırlık dönemi bölümünde hazırlık programı yapılarak kurul ve ekipler oluşturulmuş ve görev tanımları yapılmıştır. Eğitim döneminde ise stratejik planlama ekiplerindeki personeller için hizmet içi eğitim verildiği ifade edilmiştir. Planın hazırlanması bölümünde durum analizi çalışması yürütülmüştür.

Durum analizi olarak Bakanlığın tarihsel gelişimi, Bakanlığın yasal yükümlülükleri ve mevzuat analizi, Bakanlığın faaliyet alanları, ürün ve hizmetlerin belirlenmesi, paydaş analizi, kurum içi analiz ve çevre analizi çalışmaları yapılmıştır. Bakanlığın faaliyet alanları ve sunulan hizmetler kısmı 10 başlık altında sınıflandırılmıştır: 1. Eğitim-öğretim, 2. Mesleki ve teknik eğitim, 3. Politika-strateji-planlama-program geliştirme, 4. Denetim,-düzenleme-mevzuat, 5. Altyapı- donatım- yatırım, 6. Burs- yurt- sosyal-kültür-spor-sağlık, 7. Eğitim teknolojisi, 8. Basın-yayın, 9. Proje ve protokoller, 10. Uluslararası ilişkiler.

Paydaş analizi kısmında Bakanlıkla etkileşim içerisinde olan tarafların görüşleri dikkate alınmıştır. Bakanlık faaliyetlerinden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen ya da etkileyen kişi, kurum ve gruplar paydaş olarak tanımlanmıştır. Paydaşlar iç paydaşlar, dış paydaşlar ve yararlanıcılar şeklinde üç gruba ayrılmıştır.

Kurum içi analiz çalışmalarında MEB teşkilat yapısı ele alınmıştır. Bakanlık personelinin demografik özelliklerine göre analizleri yapılmıştır. Bakanlıkça yürütülen eğitimde teknoloji konuları ve projeleri ele alınmıştır. Eğitim finansmanı yani mali kaynaklar üzerine değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirmede Türkiye’de uzun bir süredir GSMH’den eğitime ayrılan payın düşük tutulduğu ifade edilmiştir. Eğitime ayrılan payın yetersizliği nedeniyle kaynak probleminin ciddi düzeylerde olduğunu görülmüştür. Çevre analizinde ise Türk eğitim sisteminin genel yapısı açıklanmış, ülkenin ve dünyanın PEST (politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik faktörler) analizi yapılmıştır. Ayrıca Bakanlığın teşkilat üyeleriyle birlikte GZFT analizi de gerçekleştirilmiştir.

Geleceğe yönelim bölümünde misyon, vizyon, temel değerler, temalar, stratejik amaçlar ve hedefler belirlenmiştir. 2010-2014 Stratejik Planı’nda 10 tema oluşturulmuştur. Temalar oluşturulurken sorun odaklı yaklaşımın tercih edildiği, sorun alanları yani stratejik konulardan yola çıkılarak stratejik amaçların ve hedeflerin oluşturulduğu belirtilmiştir. Planda toplam 20 stratejik amaç, 99 stratejik hedef ve 236 strateji yer almaktadır. Son olarak izleme ve değerlendirme bölümünde ise Strateji Geliştirme Başkanlığı’nın koordinatörlüğünde stratejik plan izleme ve değerlendirme ekibi oluşturulmuştur.

2015-2019 MEB Stratejik Planı

2015-2019 MEB stratejik planı, stratejik plan hazırlık süreci, durum analizi, geleceğe yönelim, maliyetlendirme ile izleme ve değerlendirme olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Stratejik plan hazırlık sürecinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın yayınladığı kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu temel alınmıştır. Teşkilat içerisinde stratejik plan ekipleri oluşturulmuştur. Durum analizi bölümünde Bakanlığın tarihi gelişimi, yasal yükümlülükler ve mevzuat analizi, faaliyet alanları ve sunulan hizmetler, paydaş analizi, kurum içi ve dışı analiz yapılmıştır. Faaliyet alanları ve sunulan hizmetler; eğitim ve öğretim, bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler, ölçme ve değerlendirme, insan kaynakları yönetimi, araştırma, geliştirme proje ve protokoller, yönetim ve denetim, uluslararası ilişkiler, fiziki ve teknolojik altyapı şeklinde belirlenmiştir.

Paydaş analizinde iç paydaş ve dış paydaş anketleri geliştirilmiş, teşkilat yapısındakilere iç paydaş anketi, öğrenci, öğretmen, kamu kurumları, sendikalar gibi kurumlara dış paydaş

anketi uygulanmıştır. Kurum içi analiz bölümünde Bakanlık teşkilatının organizasyon yapısı ele alınmış, Bakanlık birimlerine göre personel dağılımlarının analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca personelin öğrenim durumlarına göre dağılımı da tespit edilmiştir. MEBBİS, e-burs, e-okul gibi teknolojik kaynaklar ortaya konulmuştur. Kurumun mali kaynakları kısmında eğitim ve öğretime ayrılan MEB bütçesinin yıllara göre arttığı sonucuna ulaşan analizler gerçekleştirilmiştir. Kurum dışı analiz bölümünde devletin üst politika belgelerinin taranarak politikaların incelendiği ifade edilmiştir. Bakanlık teşkilatının PEST ve GZFT analizi gerçekleştirilmiş, eğitim ve öğretim sisteminin sorun ve gelişim alanları üç ana tema altında toplanmıştır: Eğitim ve öğretime erişim, eğitim ve öğretimde kalite, kurumsal kapasite.

Planın geleceğe yönelim bölümünde misyon, vizyon, temel değerler belirlenmiş, stratejik amaçlar, hedefler, performans göstergeleri ile stratejiler açıklanmıştır. 2015-2019 MEB stratejik planında 3 tema, 3 stratejik amaç, 7 stratejik hedef ve 147 strateji yer almaktadır. Maliyetlendirme bölümünde ise tüm amaç ve hedeflere ayrılması gereken dört yılı kapsayan tahmini maliyet dağılım tablosu oluşturulmuştur.

Son olarak izleme ve değerlendirme bölümünde 2010-2014 stratejik planının değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme sonuçlarına göre, planın gerçekleşme durumunda bazı konularda önemli iyileşmelerin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu konular; zorunlu eğitimde okullaşma, hayat boyu öğrenmeye katılım, okul türleri ve programlar arası geçişler, fiziki, mali ve teknolojik altyapıda iyileşmeler, öğretim programları ve materyalleri, Bakanlığın yeniden yapılandırılması şeklindedir. Okul öncesi eğitimde okullaşma, eğitim ve öğretimde özel öğretimin payı, beşeri altyapı, yabancı dil yeterliliği, izleme ve değerlendirme hususlarına ise öncelik verilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Planın gerçekleşme durumu üzerine yapılan analizde ise amaç, hedef, gösterge ve stratejilere %63 oranında makul düzeyde ulaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. 2015-2019 MEB stratejik planının da izlenmesi ve değerlendirilmesi adına Bakanlık izleme ve değerlendirme sistemi üzerinden nasıl bir yol izleneceğine dair çalışmalara yer verilmiştir.

2019-2023 MEB Stratejik Planı

2019-2023 MEB stratejik planı; stratejik plan hazırlık süreci, durum analizi, geleceğe bakış, maliyetlendirme, izleme ve değerlendirme olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır.

Stratejik plan hazırlık sürecinde MEB stratejik planlama modeli kullanılarak planın hazırlandığı ifade edilmiştir. Kurul ve ekiplerin oluşturulması, analiz süreçleri üzerine bilgilere yer verilmiştir. Durum analizinde Bakanlığın kurumsal tarihçesi, 2015-2019 MEB stratejik planının değerlendirilmesi, mevzuat analizi, üst politika belgeleri analizi, faaliyet alanları ile ürün ve hizmetler, paydaş analizi, kuruluş içi analiz, PESTLE ve GZFT analizi, tespitler ve ihtiyaçların belirlenmesi alt başlıkları bulunmaktadır.

2015-2019 MEB stratejik planının değerlendirilmesinde ilkokul ve ortaokul okullaşma oranlarının plan öncesi döneme göre gerileme yaşadığı belirtilmiştir. Öğrenci başarısı ve öğrenme kazanımları, okuma becerileri, matematik ve fen okuryazarlığı konularının öncelikli olarak iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ek olarak ulusal ve uluslararası sınavlardaki net ortalamalarına 2019-2023 planında yer verileceği ifade edilmiştir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ve ikili eğitim yapan okul oranlarında dikkate değer iyileştirmelerin olduğu tespit edilmiştir ancak bölgeler ve iller arası farklılıkların sorun olmaya devam ettiği görülmüştür. Bu hususta yeni planda bu oranların tekrar ele alınacağı belirtilmiştir.

Paydaş analizinde paydaş anketi geliştirilerek okul, kurum, il ve ilçe teşkilatları, öğrenci, veliler ve kamu kurumlarına uygulanmıştır. Kuruluş içi analiz de teşkilat içerisinde yapılmıştır. Önceki MEB stratejik planlarının aksine bu stratejik planın hazırlanmasında PEST Analizi yerine PESTLE analizi gerçekleştirilmiştir. Yine diğer planlardaki gibi GZFT analizi de yapılmıştır. Analizler sonucu sorun alanları, geliştirilmesi gereken alanların tespiti yapılarak stratejik amaç ve hedefler belirlenmiştir.

Geleceğe bakış bölümünde misyon, vizyon, temel değerler, stratejik amaç ve hedefler, performans göstergeleri ve stratejilere yer verilmiştir. Planda 7 stratejik amaç, 24 stratejik hedef ve 58 strateji ortaya konmuştur. Maliyetlendirme bölümünde stratejik hedeflere, stratejik eylemlere ilişkin tahmini bir bütçe hesabı yapılarak stratejik plan maliyeti belirlenmiştir. Beş yıllık süreç için yaklaşık 767 milyar TL'lik bir bütçe hesaplanmıştır. İzleme ve değerlendirme bölümünde ise MEB stratejik plan izleme ve değerlendirme modeli çerçevesinde stratejilerin ve performans göstergelerinin gerçekleşme durumları, sonuçların paylaşılması, çözüm önerileri gibi süreçler planlanmıştır.

2024-2028 MEB Stratejik Planı

2024-2028 MEB stratejik planı, kapsadığı yıllar neticesinde hazırlanmış son stratejik plan olup güncelliğini korumaktadır. Plan kapsamında alt başlıklar beş bölüme ayrılmaktadır. 1.bölümde stratejik plan hazırlık sürecinden bahsedilmektedir. 2.bölümde durum analizi, kurumsal tarihçe, bir önceki stratejik planın değerlendirilmesi, mevzuat analizi, üst politika belgelerinin analizi, program-alt program analizi, faaliyet alanları ve hizmetlerin tespiti, paydaş ve kuruluş içi analizi, PESTLE, GZFT analizleri, tespitler ve ihtiyaçlar başlıkları yer almaktadır. 3.bölümün başlığı geleceğe bakış olup 4.bölümde maliyetlendirme ve 5.bölümde izleme ve değerlendirme başlıkları atılmıştır.

2019-2023 stratejik planının değerlendirilmesinde her bir stratejik amaç ve hedefler ayrı ayrı tespit edilmiş olup çoğunluğunun %75 oranında gerçekleştirildiği yorumu yapılabilir. Bazı göstergelerde ise hiçbir veri üretilmediği, bunun sebebi olarak ise pandemi dönemi, tasarruf önlemleri, Maraş depremleri gibi etmenlerin olduğu ifade edilmiştir.

2024-2028 MEB stratejik planında diğer planlarda olduğu gibi geleceğe bakış başlığı altında misyon, vizyon ve temel değerler belirlenmiştir. Planda toplam 7 stratejik amaç, 33 stratejik hedef ve 147 strateji olduğu görülmektedir. Maliyetlendirme bölümünde amaç ve hedeflerin gerçekleşmesi adına tahmini olarak 1 trilyon TL'lik bir bütçe ayrılması gerektiği hesaplanmıştır. İzleme ve değerlendirme sürecinin ise yine MEB stratejik planı izleme ve değerlendirme modelinin geliştirilerek kullanılacağı duyurulmuştur. Çalışmada belirtilen stratejik planlar içeriğindeki tüm bölümler incelenerek araştırma sorularına uygun şekilde analizi yapılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama süreci, veri analizi, veri doğruluğu ve güvenilirliği başlıkları yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2009-2024 yılları arasında hazırlanan stratejik planlarının 17 sürdürülebilir kalkınma amacı bağlamında sistematik biçimde çözümlenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan bir yöntemdir (Şimşek ve Yıldırım, 2021). Doküman analizinde resmî yazışmalar, mevzuat, strateji belgeleri, raporlar, arşiv kayıtları, web sayfaları, tutanaklar, gazeteler gibi yazılı ve eğer metne dökülebiliyorsa görsel/işitsel materyallerin sistematik incelemesi gerçekleştirilir. Doküman incelemesi yapılırken araştırmacı tarafından izlenebilecek aşamalar mevcut olup araştırma probleminin niteliğine veya inceleme sonucu elde edilmesi hedeflenen verilere bağlı olarak yeniden yorumlanabilmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2021). Forster (1995)'e göre doküman incelemesi temel olarak Şekil 4'te verilen beş aşama ile yapılabilmektedir (Forster, 1995; Akt. Şimşek ve Yıldırım, 2021):

Şekil 4. Doküman incelemesi aşamaları.

Bu görsel, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Şimşek ve Yıldırım, 2021” adlı kaynaktaki bilgilere dayanarak araştırmacı tarafından uyarlanmıştır.

1.aşama olan dokümanlara ulaşmada araştırmacı, yapacağı çalışmanın kapsamına dâhil olan ne tür dokümanlara ihtiyacı olduğunu belirlemeli, bu dokümanları nereden elde edebileceğini öğrenmeli ve elde etmek üzere gerekli süreçleri tamamlamalıdır. 2.aşamada ise elde edilen belgelerin orijinallliğini kontrol etmek gerekmektedir. Bu hususta dokümanlarda bulunan verilerin araştırmada konu edilen kişi, kurum ya da bilgilerle ilişkili olup olmadığı kontrol edilmelidir. Aksi takdirde dokümanların orijinallliği kontrol edilmeden yapılan araştırmalarda araştırma ve araştırmacının güvenilirliği sorgulanabilir. 3. aşama olan dokümanları anlama aşamasında ise dokümanlarda ifade edilenlerin başka dokümanlarla ifade edilenler ile teyidinin gerçekleşip gerçekleşmediği hususuna dikkat edilmelidir. Araştırma yalnızca dokümanlara dayalı olarak gerçekleştiriliyorsa bu dokümanlar belirli bir sistematik süreçte, karşılaştırmalı olarak çözümlenmelidir. 4. aşama olan veriyi analiz etme bölümünde ise araştırmacı, dokümanlardan elde ettiği veri setlerini nasıl analiz edeceğini araştırma sorularına göre baştan belirlemiştir. Veri analizi sürecinde veriden örneklem seçimi, analiz biriminin belirlenmesi (sözcük, tema, karakter, cümle gibi), tema geliştirme, sayısallaştırma ve kodlama (yüzde dağılımı, kapsanan alan gibi) yapılır. Doküman incelemesinin 5. ve son aşaması olan veriyi kullanma bölümünde ise dokümanda yer alan kişi ya da kurumların gizliliğine dikkat edilerek sonuçların ortaya koyulması gerekmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2021).

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci, araştırma sorularına uygun anahtar kelimelerin belirlenmesi ve kullanımı ile belgelerin elde edildiği veri toplama araçlarının seçimini kapsamaktadır. Bu yaklaşım sayesinde, yalnızca güvenilir ve konu ile doğrudan ilişkili dokümanların sistematik bir şekilde toplanması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimelerin Belirlenmesi ve Kullanımı

Veri toplama sürecinde araştırma sorularına ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun anahtar kelimeler belirlenmiştir. Bu kelimeler, ilgili dokümanların taranmasında ve gerekli bilgilerin sistematik şekilde toplanmasında kullanılmıştır. Belirlenen anahtar kelimeler;

- “Millî Eğitim Bakanlığı stratejik planları”
- “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”
- “Sürdürülebilir Kalkınma”,
- “Nitelikli eğitim” şeklindedir.

Bu anahtar kelimelerin İngilizce karşılığında da araştırması yapılmıştır. Bu kelimeler tek başına ya da birleşik olarak arama motorlarında ve ilgili kurumların kendi arşivlerinde kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama süreci, sistematik bir tarama ve seçim yaklaşımı izlenerek yürütülmüştür. Belgelerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla yalnızca resmî kurum ve kuruluşların yayımladığı dokümanlar incelenmiştir. Belirlenen başlıca kaynaklar ve veri tabanları şunlardır:

- ❖ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Resmî Web Sitesi
- ❖ Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Strateji Geliştirme Başkanlığı Resmî Web Sitesi
- ❖ Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik ve Sosyal İşler Başkanlığı Resmî Web Sitesi
- ❖ Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi Resmî Web Sitesi

Veri Analizi

Veri analizi sürecinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yapılırken analize konu olan veriden örneklem seçimi, analiz biriminin belirlenmesi, tema geliştirme, analiz birimini saptama ve sayısallaştırma ve kodlama aşamalarına uygun şekilde hareket edilmektedir (Bailey, 1982; Akt. Şimşek ve Yıldırım, 2021). Analiz sürecinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

1. Örneklem Seçimi: Analize dâhil edilecek veriler sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygunluk durumuna göre seçilmiştir. SKA'ların kapsamı dışında kalan konu dışı bilgiler elenmiş, sadece ilgili veriler değerlendirmeye alınmıştır.
2. Analiz Biriminin Belirlenmesi: Bu araştırmada incelenen dokümanlarda analiz birimi olarak cümleler ve temalar kullanılmıştır.
3. Tema Geliştirme: Veriler, ilk olarak BM'nin yayınladığı "Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi" raporundaki 17 sürdürülebilir kalkınma amacının sürdürülebilir kalkınmanın boyutları dâhilinde kategorilere ayrılmıştır. Her bir sürdürülebilir kalkınma amacı ise tema olarak belirlenmiştir. Tema ve kategoriler, araştırma sorularına uygun olarak oluşturulmuştur.
4. Sayısallaştırma ve Kodlama: 17 SKA'nın alt hedefleri uyarlanarak tematik kod olarak belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından uyarlanan ön kodlar, danışman rehberliğinde gözden geçirilerek araştırmaya dâhil edilmiştir. Analiz sürecinde her bir kod, QDA Miner programı kullanılarak sistematik bir şekilde kodlanmıştır. Kodların ve temaların stratejik planlarda yer alma sıklıkları belirlenmiş ve ilgili temalar ile kodların yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Bu yöntem, verilerin karşılaştırmalı ve sayısal olarak değerlendirilmesini sağlamıştır.

Veri Doğruluğu ve Güvenirliği

Araştırmada veri doğruluğu ve güvenirliliğinin sağlanması adına iç güvenirlilik ve dış güvenirlilik ilkelerine dikkat edilmiştir. İç güvenirlilik, verilerin ve analiz sürecinin tutarlılığını

ifade ederken dış güvenirlik, araştırma sonuçlarının farklı zamanlarda, farklı araştırmacılar ya da farklı ortamlarda benzer sonuçlar verip vermemesini ifade etmektedir (Arslan, 2022).

İç Güvenirlik

Yapılan araştırmanın veri toplama, kodlama ve tema geliştirme sürecinde araştırmacı tarafından ön çalışmalar yapılmış, danışman rehberliğinde temalar ve ön kodlar gözden geçirilmiştir. Kodlamalar QDA Miner programı kullanılarak yapılmıştır. Kodlama esnasında tekrar kontrol ve karşılaştırmaları incelemeler gerçekleştirilerek verilerin tutarlılığı sağlanmıştır.

Dış Güvenirlik

Araştırmada kullanılan dokümanlar resmî kurumlardan alınmış, güvenilir kaynaklardan seçilmiş, veri toplama ve analiz süreçleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, böylece başka bir araştırmacının benzer koşullarda çalışmayı tekrarlayabilmesi ve benzer sonuçlara ulaşabilmesi mümkün hâle getirilmiştir.

Etik İlkelere Uygunluk

Araştırmada kullanılan bütün dokümanların kaynakları belirtilmiş olup kişisel ya da kurumsal bilgiler gizlilik esaslarına uygun olarak ele alınmıştır. Kullanılan kaynaklar kamuya açık resmî kaynaklardan oluşmaktadır. Bu sebeple araştırma, kapsamı gereği katılımcı ya da herhangi bir kişi ya da kurum açısından müdahale olmadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir. Araştırma sürecinde etik kurallara titizlikle uyulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamındaki MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları ve sürdürülebilir kalkınmanın boyutları bağlamında değerlendirilmesi adına belirlenen on sekiz alt probleme yanıt aranmıştır.

MEB Stratejik Planlarının “Yoksulluğa Son” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın birincisi olan yoksulluğa son amacının analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2.
MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Yoksulluğa Son”
Amaçının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Sosyal Kapsayıcılık	Yoksulluğa Son	Aşırı yoksulluğu küresel düzeyde sonlandırmak				
		Tüm boyutlarıyla yoksulluğu her yaş grubunda yarı yarıya azaltmak				
		Kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak				
		Yoksul ve kırılgan gruplar başta olmak üzere herkesin eşit ekonomik ve mali hizmetlere erişiminde eşit haklara sahip olmak	27	14	2	7
		Yoksul ve kırılgan durumdakilere dayanıklılık kazandırarak afet ve krizlere maruz kalmamak ve kırılganlıkları azaltmak	%4	%3,9	%1,2	%1,8
		Her yönüyle yoksulluğa son vermek için uluslararası finansal destekleri artırmak				
		Yoksulluğa son verme ve cinsiyete duyarlı kalkınma politikalarını ulusal ve uluslararası düzeyde oluşturmak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 2 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında yoksulluğa son amacına %4 oranında, 27 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin SKA 1’in “her yönüyle yoksulluğa son vermek için uluslararası finansal destekleri artırma” hedefine paralel olarak planda vizyonumuz başlığı altında “ülkemizin eğitimde model ve lider bir ülke olmasına katkıda bulunan, Türkiye’de eğitim görmeyi herkes için ayrıcalığa dönüştüren ve mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi” ifadesiyle kapsayıcı bir yaklaşım benimsenerek plana yoksul kesim de dâhil edilmiştir.

SKA 1 ile bağlantılı olduğu düşünülen plandaki stratejik amaçların ilkinde okul öncesi eğitimin elverişsiz çevreden gelen çocuklar için de bir yetiştirme ortamı oluşturulması hedeflenerek sosyal koruma sistemlerinden yoksul kesimin de faydalanması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca Stratejik Amaç 1’in uygulanması noktasında strateji olarak okul öncesi eğitimin sosyoekonomik düzeyi düşük olan, yoksul kesimin olduğu yerleşim yerlerine öncelik verilerek ülkenin her yerine anaokulu yapılacağı belirtilmektedir. İkinci stratejik amaçta ise sağlık, taşınabilir ve yatılı eğitim, burs gibi sosyal hizmetlerden tüm

öğrencilerin yararlanması hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 10'da bireylerin yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla sosyal ve kültürel alanlarda açılan kurs sayısını %25 oranında artırmak hedeflenmiştir. Hedeflere ulaşılması için izlenecek stratejilerden bazıları aşağıda verilmektedir:

1. Maddi imkânları yeterli olmayan öğrencilerin okul giysisi, çanta, kitap ve defter gibi ihtiyaçlarının karşılanması
2. Öğrencilerin çağa uygun ortamlarda barınabilmelerine yönelik olarak; 2014 yılına kadar genel banyo bulunan yatılı bölge ortaokullarının banyoları duş sistemine ve koğuş tipi yatakhane bulunanların ise oda tipine dönüştürülmesi
3. Hizmet aracı olmayanlara eğitim-öğretim, barınma ve sağlık hizmetlerinin aksamaması için hizmet araçlarının satın alınması
4. Ortaöğretimde “Eğitime %100 Destek” projesi kapsamında kız çocukları öncelikli olmak üzere yatılılık hizmetlerinin yaygınlaştırılması (MEB SGB, 2009)

2010-2014 MEB stratejik planındaki stratejik amaç, hedef ve stratejilerin SKA 1'in “aşırı yoksulluğu küresel düzeyde sonlandırmak”, “kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak”, “yoksul ve kırılgan gruplar başta olmak üzere herkesin eşit ekonomik ve mali hizmetlere erişiminde eşit haklara sahip olmak” ve “her yönüyle yoksulluğa son vermek için uluslararası finansal destekleri artırmak” hedefleri ile örtüştükleri düşünülmektedir. Analiz sonuçlarına göre en çok kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak hedefine uyum sağlayan ifadeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2015-2019 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 2 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında yoksulluğa son amacına %3,9 oranında, 14 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Stratejik planın vizyonu olarak belirtilen “hayata hazır, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi” ifadesi toplumdaki tüm bireyleri kapsayan bir ifade olup SKA 1'in alt hedeflerinden “kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak” ile uyumlu olduğu düşünülmektedir. Planın misyonumuz kısmında ise yine her bireyin birçok açıdan donanımlı yetişmesine ortam ve imkân sağlamaktan bahsedilmiş olup yoksul kesimin de kapsam altına alınacağı belirtilmiştir. Yine

aynı şekilde temel değerlerimiz kapsamında insan hakları, demokrasi ve evrensel değerler başlığı atılarak her birey için eğitim hakkına önem verildiği vurgulanmıştır.

Planın birinci stratejik amacı “bütün bireylerin eğitim ve öğretime adil şartlar altında erişmesini sağlamak” şeklinde ifade edilmiştir. İkinci stratejik amaçta ise bütün bireylerin çağın gerektirdiği özelliklere sahip olmalarını sağlama hususuna değinilmiştir. Bu stratejik amaçların da SKA 1’in alt hedefleriyle örtüştüğü söylenebilir. Stratejik amaçların gerçekleştirilmesi için belirlenen birkaç stratejinin yoksulluğa son amacının da gerçekleşmesine katkı sağlayabileceği söylenebilir. Bu stratejilerden bazı örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Okul öncesi eğitimde ailelere düşen maliyeti azaltacak düzenlemelerin yapılması (Strateji 2)
2. Yatılılık ve bursluluk imkânlarının tanıtılmasına yönelik çalışmaların planlanması (Strateji 4)
3. Taşınmalı eğitim uygulamasında yerel yönetimlerin de rol almasını sağlayacak bir yapı kurularak iş birliğinin sağlanması (Strateji 5)
4. Taşınmalı ilköğretim uygulaması, ortaöğretim öğrencileri ile özel eğitim öğrencilerinin ücretsiz taşınması uygulamasına ilişkin mevzuat düzenlemesinin yapılması (Strateji 6)
5. Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da bu süreçte eğitim görmelerini sağlamak üzere eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması (Strateji 7)

Stratejik Amaç 3’te eğitime erişimi ve kaliteyi artıracak etkin ve verimli işleyen kurumsal bir yapı tesis edilmesi hedeflenmiştir. Bu yapılanmanın beşeri, mali, fiziki ve teknolojik alanlarda uygulanması planlanmıştır. Planlamanın gerçekleşmesi için hedeflenen stratejilerden bazıları şu şekildedir:

1. Bölgeler arası öğretmen dağılımının ülke genelinde dengeli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak için ortalama görev süresinin düşük olduğu bölgelere yönelik özendirici tedbirlerin geliştirilmesi (Strateji 87)
2. Okul ve kurumların kütüphane, konferans salonu, laboratuvar, spor salonu ve bahçe gibi mekânlarının bu imkânlardan yoksun okullar tarafından kullanılması (Strateji 105) (MEB SGB, 2015)

Belirlenen bu hedeflerin ve stratejilerin “yoksulluğa son verme ve cinsiyete duyarlı kalkınma politikalarını ulusal ve uluslararası düzeyde oluşturmak” ve “kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak” alt hedefleriyle uyumlu olduğu düşünülmektedir.

2019-2023 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 2 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında yoksulluğa son amacına %1,2 oranında, 2 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Planda yer alan stratejilerde tüm öğrencilere fırsat eşitliği içinde eğitimlerine devam etmeleri için uygulanan ücretsiz ders kitabı ve öğrenci taşıma hizmetleri gibi uygulamaların iyileştirilerek devam edilmesine ve ikili eğitim kapsamındaki okul sayısının azaltılması ve yatılılık imkânlarının iyileştirilmesine karar verilmiştir (MEB SGB, 2019). Bahsi geçen bu iki stratejinin de SKA 1’in alt hedeflerinden “kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak” ile uyduğu söylenebilir.

2024-2028 MEB Stratejik Planında Yoksulluğa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 2 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında yoksulluğa son amacına %1,8 oranında, 7 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Plandaki üçüncü stratejik amacın alt hedeflerinden birinde farklı yeteneklere, özelliklere, ihtiyaçlara ve birikimlere sahip tüm bireylerin yaygın eğitimden aktif olarak yararlanabilmeleri amacıyla eğitimde kapsayıcılığın sağlanması hususuna değinilmiştir. Bu amacın eğitimde kapsayıcılık hususunun SKA 1’in alt hedeflerinden “kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak” ve “yoksul ve kırılgan durumdakilere dayanıklılık kazandırarak afet ve krizlere maruz kalmamak ve kırılganlıkları azaltmak” ile örtüştüğü söylenebilir. 2024-2028 MEB stratejik planında SKA 1 ile örtüştüğü düşünülen stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. Okula kayıt konusunda mevcut durum gözden geçirilerek daha güçlü ve işlevsel yasal düzenlemelerin uygulanması (Strateji 1.1.1)
2. Tüm öğrencilerimize fırsat eşitliği içinde eğitimlerine devam edebilmeleri için uygulanan ücretsiz ders kitapları ve öğrenci taşıma hizmetleri gibi uygulamalara devam edilmesi (Strateji 1.1.3)

3. Toplumun tüm kesimlerinden daha çok öğrenciye özel okullara erişim imkânını sağlamaya yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 2.1.3)
4. Meslekî ve teknik eğitim almak isteyen her bireyin erişebileceği ve belge alabileceği eğitim imkânlarının geliştirilmesi (Strateji 2.4.4)
5. Dezavantajlı gruplara temel beceri ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim verilmesi (Strateji 3.1.1)
6. Toplumun afetlere ve acil durumlara hazırlıklı olmasını sağlamak, riskleri azaltmak ve hızlı tepki verme kapasitesini artırmak amacıyla afet ve acil durumlara ilişkin yaygın eğitim kurslarının düzenlenmesi (Strateji 3.4.5) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “Açlığa Son” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın ikincisi olan açlığa son amacının analiz sonuçları Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3.
MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Açlığa Son” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Sosyal Kapsayıcılık	Açlığa Son	Açlığa son vermek ve herkes için yeterli, besleyici ve güvenli gıdaya erişmek				
		Her türlü yetersiz beslenmeye son vermek ve kırılgan gruplara beslenme desteği vermek				
		Küçük ölçekli gıda üreticilerini güçlendirmek, gelirlerini ve tarımsal verimliliğini artırmak				
		Sürdürülebilir gıda üretimlerini güvence altına alarak dayanıklı ve sürdürülebilir tarım uygulamalarını geliştirmek				
		Tarımda genetik çeşitliliği korumak ve adil paylaşımı desteklemek	2 %0,3	3 %0,8	3 %1,8	4 %1
		Uluslararası iş birliği içinde tarım altyapısına yönelik yatırımları artırmak				
		Tarım ticaretindeki kısıtlama ve aksaklıkları düzeltmek ve önlemek				
		Gıda piyasalarının işlenmesi için önlem almak ve fiyat dalgalanmalarını azaltmak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 3 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında açlığa son amacının %0,3 oranında, 2 yerde vurgulandığı tespit edilmiştir. Plandaki ikinci stratejik amaca ulaşılması için uygulanacak stratejiler kısmında taşınmalı eğitim öğrencilerine verilen yemek hizmetlerinde iyileştirme çalışmaları yapmak üzere denetimlere ağırlık verilmesi ve ayrılan kaynağın artırılması üzerine öğrencilerin yeterli gıdaya erişiminin sağlanması planlanmıştır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyleri ele alan Stratejik Amaç 6’da ise özel eğitim okul ve kurumlarındaki öğrencilere sıcak yemek verilmesi üzerine bir hedef ortaya koyulduğu görülmektedir (MEB SGB, 2009). Bu hedef ve stratejilerin SKA 2’nin alt hedeflerinden “açlığa son vermek ve herkes için yeterli, besleyici ve güvenli gıdaya erişmek” ve “her türlü yetersiz beslenmeye son vermek ve kırılgan gruplara beslenme desteği vermek” ile örtüştüğü söylenebilir.

2015-2019 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 3 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında açlığa son amacına %0,8 oranında, 3 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Stratejik planın vizyon ve misyonu başlıkları altında sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesi vurgusu SKA 2’nin alt hedeflerinden “açlığa son vermek ve herkes için yeterli, besleyici ve güvenli gıdaya erişmek” ve “her türlü yetersiz beslenmeye son vermek ve kırılgan gruplara beslenme desteği vermek” hedeflerinin gerçekleştirilmesinde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Aynı şekilde Stratejik Amaç 2’de belirtilen “sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine imkân sağlama” hususunun da bu SKA ile örtüştüğü söylenebilir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 3 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında açlığa son amacına %1,8 oranında, 3 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Planın misyonumuz başlığının bir kesitinde “sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine ortam ve imkân sağlamak” amaç olarak belirtilmiştir. Vizyonumuz başlığı altında ise yine sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 5’te ise özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin artırılarak öğrencilerin bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinin desteklenmesi

vurgulanmıştır (MEB SGB, 2019). Bu ifadelerin SKA 2’yi dolaylı olarak etkilediği düşünülebilir. SKA 2’nin “açlığa son vermek ve herkes için yeterli, besleyici ve güvenli gıdaya erişmek” ile “her türlü yetersiz beslenmeye son vermek ve kırılgan gruplara beslenme desteği vermek” hedeflerinin sağlıklı bireylerin yetişmesi amacıyla örtüştüğü söylenebilir.

2024-2028 MEB Stratejik Planında Açlığa Son Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 3 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında açlığa son amacına %1 oranında, 4 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Planda yer alan misyonumuz bölümündeki amaçlar dizisinin bir kesitinde bireylerin zihinsel, bedensel gelişimlerini destekleyen, sağlıklı nesiller yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 1’in temel eğitim üzerine hedeflediği ifadelerin içerisinde “sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirmek” yer almaktadır. Okul ortamları ve öğrenme süreçlerinin iyileştirilmesinin yanı sıra bireyin beden, zihin, ruh ve duygu bakımından sağlıklı olmalarının önemi vurgulanmıştır. Strateji 1.3.4’te çocukların sağlıklı yaşam becerileri ve alışkanlıkları edinmeleri amacıyla sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivitelere yönelik çalışmaların yürütüleceği ifade edilmiştir (MEB SGB, 2024). Bu ifadelerin SKA 2’nin alt hedeflerinden “her türlü yetersiz beslenmeye son vermek ve kırılgan gruplara beslenme desteği vermek” ile örtüştüğü söylenebilir.

MEB Stratejik Planlarının “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın üçüncüsü olan sağlıklı ve kaliteli yaşam amacının analiz sonuçları Tablo 4’de verilmiştir:

Tablo 4.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
		Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi				
Sosyal Kapsayıcılık	Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam	Küresel anne ölümünü büyük ölçüde azaltmak				
		Yeni doğan ve çocuk ölüm oranlarını en aza indirerek önlenebilir ölümleri sona erdirmek				
		Bulaşıcı hastalıkları etkin mücadeleyle kontrol altına almak				
		Bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklı erken ölümleri azaltmak ve ruh sağlığını desteklemek				
		Madde bağımlılığına karşı mücadele etmek ve tedavileri güçlendirmek	19 %2,8	11 %3,1	4 %2,4	14 %3,2
		Karayollarındaki trafik kazalarından kaynaklanan ölüm ve yaralanmaları azaltmak				
		Cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine evrensel erişim sağlamak				
		Kaliteli temel sağlık bakım hizmetlerine erişimi kapsayan genel sağlık sigortasını oluşturmak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 4 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında sağlıklı ve kaliteli yaşam amacına %2,8 oranında, 19 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Örneğin Stratejik Amaç 2’de belirlenen hedeflerin içinde her bireyin bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı yetişmiş olması hedefi yer almaktadır. Amacın alt hedeflerinin beşincisinde ise daha detaylandırılarak bütün öğrencilerin, eğitim kurumlarında koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlama hedefi ortaya koyulmuştur. Bunun için hizmet aracı olmayanlara eğitim-öğretim, barınma ve sağlık hizmetlerinin aksamaması için hizmet araçlarının satın alınacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde Stratejik Amaç 8’de sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri artırarak çeşitli özelliklere sahip olunması hedeflenen bireylerin sağlıklı ve mutlu yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu planlamaların SKA 3’ün alt hedefi olan “kaliteli temel sağlık bakım hizmetlerine erişimi kapsayan genel sağlık sigortasını oluşturmak” ile alt uyduğu söylenebilir.

SKA 3'ün alt hedeflerinde trafik kazalarını azaltma amacı bulunmaktadır. 2010-2014 MEB stratejik planında ise Stratejik Amaç 10'da trafik ve ilk yardım bilincinin yaygınlaştırılması, sürücü eğitimi ve sınav uygulamalarının AB standartlarıyla uyumlu hâle getirilmesi amaçlanmaktadır. Hedefin gerçekleştirilmesi için strateji olarak genel trafik eğitim planının diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca uygulanmasını en üst düzeye çıkararak, merkez-taşra ve diğer ilgili kuruluşlarla koordinasyon sağlanarak, direksiyon eğitimi alanları ve çocuk trafik eğitimi parklarından en üst düzeyde yararlanılmasına karar verilmiştir (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 4 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında sağlıklı ve kaliteli yaşam amacına %3,1 oranında, 11 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. SKA 1 ve SKA 2'ye ilişkin bulgularda da ifade edildiği gibi planda “sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine imkân tanıma” konularının SKA 3'ü de kapsadığı düşünülmektedir. Planda amacın gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülen bazı strateji örnekleri aşağıda verilmektedir:

1. Okul sağlığı ve hijyen konularında öğrencilerin, ailelerin ve çalışanların bilinçlendirilmesi, okulların bu konularda değerlendirmelere katılarak sertifika almalarının sağlanması (Strateji 31)
2. Okul güvenliği, çevreye duyarlılık, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere uygunluk gibi hususlarda eğitim ortamları için standartlar belirlenerek standartlara uygunluğu gösteren mavi, yeşil bayrak uygulamalarına başlanması (Strateji 32)
3. Trafik ve sürücü eğitimlerinin öğretim programlarının değişen ve gelişen koşullarına göre güncellenmesi ve uluslararası standartlarda sınavlarının yapılması (Strateji 56)
4. Bakanlığa ait okul ve kurumlara ait projelerin oluşturulmasında birimlerin ihtiyaç programları, hijyen, enerji verimliliği, konfor şartları ile maddi ve doğal kaynakların tasarrufu gibi önceliklerin dikkate alınması (Strateji 98)
5. Öğrenci yurt ve pansiyonlarının konaklama kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması ve fiziki ortamlara ilişkin standartlar güvenlik, hijyen ve konfor şartlarının dikkate alınması (Strateji 99) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 4 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında sağlıklı ve kaliteli yaşam amacına %2,4 oranında, 4 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda belirtilen misyonumuz bölümünün bir kısmında “sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine ortam ve imkân sağlamak” hedefinden söz edilmektedir. Vizyon olarak ise hayata hazır, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi” hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 5, özel eğitim ve rehberlik etkinliğinin artırılarak bireylerin bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinin desteklenmesini hedeflemektedir. Stratejik Amaç 6’nın alt hedeflerinden birinde ise bireylerin iş ve yaşam kalitelerini yükseltmek amacıyla çeşitli faaliyetler yapılması planlanmıştır (MEB SGB, 2019). Belirtilen ifadelerin SKA 3’ün alt hedeflerinden “Kaliteli temel sağlık bakım hizmetlerine erişimi kapsayan genel sağlık sigortasını oluşturmak” ile örtüştüğü düşünülmektedir.

2024-2028 MEB Stratejik Planında Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 4 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında sağlıklı ve kaliteli yaşam amacına %3,6 oranında, 14 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Stratejik planın misyonunda sağlıklı nesiller yetiştirmek hedefler arasında belirtilmiştir. Stratejik Amaç 1’de temel eğitimde belirlenen hedeflerin içinde yine sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Amacın gerçekleşmesi için belirlenen hedeflerden birinde ise temel eğitimde sportif, sosyal, kültürel, bilimsel, sanatsal gibi alanlarda katılımın artırılacağı belirtilmiştir. Bu ifadelerin SKA 3’ün “sağlıklı ve kaliteli yaşamı her yaşta güvence altına almak” şeklinde belirtilen ifadesiyle örtüştüğü düşünülmektedir. Bu ifadeyle uyumlu olduğu düşünülen stratejiler ise aşağıda verilmiştir:

1. Yeni eserlerin bilim, sanayi, kültür ve teknoloji alanlarındaki gelişmelerin tanıtımının yapılması, müze, ören yerlerinin ziyaret edilmesinin sağlanması (Strateji 1.3.2)
2. Öğrencilerin yaşadıkları şehrin soyut ve somut kültürel mirasını, değerlerini koruması için okul içi ve okul dışı faaliyetlerinin yapılması (Strateji 1.3.3)

3. Öğrencilerin kültürel, sportif, bilimsel etkinliklere katılımını takip etmek ve çocukların sağlıklı yaşam beceri ve alışkanları kazanmaları için sağlıklı beslenme ve fiziksel aktiviteler üzerine çalışmaların yürütülmesi (Strateji 1.3.4)
4. Ortaöğretim öğrencilerinin bilimsel, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler ile sosyal sorumluluk programı kapsamında çalışmalara katılımı (Strateji 2.1.2)
5. Özel eğitim öğrencilerinin olağan gelişim gösteren öğrencilerle birlikte faaliyetler düzenlenmesi (Strateji 4.2.4)
6. Okulum Temiz Belgelendirme Sisteminin kurulduğu okul ve kurumların başvurularının alınması ve tarafsız, tutarlı ve bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi ve belgelendirilmesi (Strateji 5.5.5)

SKA 3'ün alt hedeflerinden “madde bağımlılığına karşı mücadele etmek ve tedavileri güçlendirmek” alt hedefini gerçekleştirmek adına planda yer alan strateji örneği ise şu şekilde belirlenmiştir: Öğretmenlerin bağımlılıkla mücadele programlarını uygulamaları için yetkinliklerinin artırılması, öğrencilerin bağımlılıkla mücadele etme bilinçlerinin gelişmesi için eğitimler düzenlenmesi. (Strateji 4.3.1)

SKA 3'ün alt hedeflerinden “Bulaşıcı hastalıkları etkin mücadeleyle kontrol altına almak” ile örtüştüğü düşünülen strateji ise şu şekildedir: “Tüm kademelerde doğa kaynaklı afetlere ve bulaşıcı hastalıklara karşı dirençli, çevreci, nitelikli mimarisi olan eğitim ortamlarının oluşturulması”(MEB SGB, 2024).

MEB Stratejik Planlarının “Nitelikli Eğitim” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA'nın dördüncüsü olan nitelikli eğitim amacının analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5.
MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Dördüncüsü Olan
“Nitelikli Eğitim” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Sosyal Kapsayıcılık	Nitelikli Eğitim	Evrensel ve kaliteli ilköğretim ve ortaöğretime erişmek	20 %6	6 %3,9	8 %7,9	13 %7
		Evrensel ve kaliteli okul öncesi eğitime erişmek	12 %3,6	6 %3,9	2 %2	3 %1,6
		Herkes için eşit ve kaliteli mesleki ve yükseköğretime erişmek	21 %6,3	10 %6,5	9 %8,9	11 %5,9
		İstihdam, girişimcilik, insana yakışır işte çalışmaya yönelik becerileri olan birey sayısını artırmak	20 %6	12 %7,7	1 %1	8 %4,3
		Eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sona erdirmek ve kapsayıcılığı sağlamak	51 %15,2	30 %19,4	6 %5,9	30 %16,1
		Toplumdaki okuryazar sayısını artırmak ve matematiksel yetkinliği sağlamak	3 %0,9	1 %0,6	1 %1	1 %0,5
		Sürdürülebilir yaşam tarzlarına uyum sağlanması ve barışçıl bir toplum olmak üzere eğitim vermek	25 %7,5	7 %4,5	7 %6,9	25 %13,4
		Herkes için kapsayıcı, güvenli ve etkili eğitim ortamlarını oluşturmak	144 %43	58 %37,4	60 %59,4	76 %40,9
		Yükseköğrenime erişim imkânlarını ve küresel düzeyde burs sayısını artırmak	6 %1,8	5 %3,2	1 %1	3 %1,6
		Öğretmen eğitimi ile nitelikli öğretmen sayısının artırılması	33 %9,9	20 %12,9	6 %5,9	16 %8,6

2010-2014 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında nitelikli eğitim amacına %44,2 oranında, 295 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Tablo 5’te görüldüğü üzere SKA 4’ün “evrensel ve kaliteli ilköğretim ve ortaöğretime erişmek” alt hedefine ilişkin 2010-2014 MEB stratejik planında 20 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin Stratejik Amaç 1 ve amacın stratejik hedefleri kapsamında okul öncesi ve ilköğretime dezavantajlı çocukların da gözetilerek her bireyin erişmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda okul öncesi eğitimde okullaşma oranını artırmak üzere ihtiyaç duyulan öğretmen sayısının da karşılanması hedefler arasında belirtilmiştir. Stratejik Amaç 2’de her bireyin iyi bir vatandaş olması, çeşitli değerler edinecek şekilde bir ilköğretim eğitimini fırsat ve imkân eşitliği içinde sunmak amaçlanmıştır. Amacın alt hedeflerinde ilköğretimde net okullaşma oranının %100’e çıkarılması hedeflenmiştir. Ayrıca e-okul sistemindeki veriler ve Nüfus ve

Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü adres kayıt sistemindeki ilköğretim çağındaki öğrenci sayılarının kıyaslanması yapılarak ilköğretime kayıtların artırılması için faaliyete geçileceği belirtilmiştir. Kız çocuklarının okula kazandırılması için düzenlenen “Haydi Kızlar Okula” kampanyasıyla ilköğretime eşit erişimin sağlanması hedeflenmiştir. Ortaöğretime erişim noktası ise Stratejik Amaç 3’te “Ortaöğretimde, cinsiyet ve bölgesel farklılıkları giderici bir biçimde okullaşma oranını AB düzeyine çıkarmak; öğrencileri esnek bir yapı içinde, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, ortak bir genel kültür verilerek üst öğrenime ve geleceğe hazırlamak” şeklinde ifade edilmiştir.

SKA 4 kapsamındaki “evrensel ve kaliteli okul öncesi eğitime erişmek” alt hedefine ilişkin plan içerisinde 12 yerde vurgu yapıldığı, %3,6 oranında yer verildiği görülmektedir. Stratejik Amaç 1’de insan yaşamının gelişimi için önem arz eden okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, öğrencilerin ilköğretime hazırlanması amaçlanmıştır. Amacın alt hedeflerinde ise okul öncesi eğitimde okullaşma oranının dezavantajlı çocuklar da gözetilerek artırılması gündeme alınmıştır. Okullaşma oranının artmasıyla ilgili hedefleri gerçekleştirmek için gerekli öğretmen sayısını karşılamak gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak için toplumsal farkındalığın artırılması yönünde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Evrensel ve kaliteli okul öncesi eğitime erişme hedefinin gerçekleşmesi için plandaki bazı stratejilerden okul öncesi eğitimde okullaşma oranı düşük olan bölgelere bağımsız anaokullarının yapılması, ihtiyacın karşılanamadığı durumlarda gezici sınıflar gibi alternatif projelerin yaygınlaştırılması, taşınabilir eğitim uygulamaları örnek olarak verilebilir.

SKA 4’ün “herkes için eşit ve kaliteli mesleki ve yükseköğretime erişmek” alt hedefine plan içerisinde 21 yerde vurgu yapıldığı, %6,3 oranında yer verildiği görülmektedir. Stratejik Amaç 4’te “küresel rekabette sektörlerin gücünü artırmak ve daha nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla sektörle iş birliği gelişmiş, esnek ve modüler program çeşitliliğine sahip, teknolojik altyapısı güçlü ve daha çok talep edilen bir mesleki eğitim yapısına ulaşmak” amacı ortaya atılmıştır. Yine diğer alt hedeflerde olduğu gibi mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranını artırmak hedeflenmiştir. Mesleki ve teknik eğitime olan ilgiyi artırmak üzere sektörel alandaki fırsatlar, değişimler ve güçlü yönler göre eğitim kurumlarındaki programların çeşitliliğinin değerlendirileceği vurgulanmıştır. Ayrıca meslek odaları, özel sektör işletmelerinde eğitim birimlerinin kurulması, işçi ve işveren

kuruluşlarının mesleki eğitim vermelerinin özendirilmesinin sağlanacağı belirtilmiştir. Meslek yüksekokullarıyla mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arası entegrasyonun güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 6’da etkili bir mesleki rehberlik ve yöneltme için 2014 yılına kadar Mesleki Bilgi Sistemi’nin kurularak etkin kullanılması amaçlanmıştır. Stratejik hedef 9.1’de “yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı olan öğretim elemanı ve kurumların ihtiyaç duyduğu uzman personeli karşılamak amacıyla yurt dışına lisansüstü öğrenim görmek için gönderilen öğrenci sayısını her yıl % 10 oranında artırma” konusu ele alınmıştır. Türkiye’nin mesleki eğitim sisteminin AB sistemiyle uyumlu hâle getirilmesi hususu da Stratejik Amaç 18’de ele alınarak mesleki eğitim sisteminin kalitesinin artırılması hedeflenmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde SKA 4’ün istihdam, girişimcilik, insana yakışır işte çalışmaya yönelik becerileri olan birey sayısını artırmak” hedefine plan içerisinde 20 yerde vurgu yapıldığı, %6 oranında yer verildiği görülmektedir. Bu alt hedefle ilişkili olduğu düşünülen verilerin çoğunluğunun mesleki eğitim üzerine olduğu görülmüştür. Stratejik Amaç 4’ün alt hedeflerinde ve stratejilerinde mesleki eğitimde paydaşlarla iş birliği yapılarak il, bölge ve ulusal bazlı iş gücü piyasasının ihtiyaç planlamasının yapılması hedeflenmiştir. Bu ihtiyaca bağlı olarak meslek kuruluşları ve vakıfların nitelikli insan gücü yetiştirme ve geliştirmeleri için mesleki eğitim adına yatırımların teşvik edileceği belirtilmiştir. Aynı zamanda istihdam politikalarının belirlenmesinde yurt içinin yanı sıra yurtdışı iş imkânlarının da dikkate alınması gerektiği, bu nedenle yabancı dil eğitimine önem verileceği ifade edilmiştir. Stratejik Amaç 10’da ise hayat boyu öğrenme konusunda bireysel gelişim taleplerinin karşılanması ve değişen, gelişen ekonomiye olan iş gücü duyarlılığının artırılması için kuruluşlarla iş birliği içerisinde bireylerin bilgi ve istihdam becerilerinin geliştirilmesi, iş ve yaşam kalitelerinin artırılması amaçlanmıştır. Bunun için iş gücü duyarlılığının ve girişimciliğin artırılması amacıyla yeni modüller ve dallar açılarak mesleki ve gelir getiren kurslara katılım sayısının artırılması hedeflenmiştir.

SKA 4’ün “eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sona erdirmek ve kapsayıcılığı sağlamak” alt hedefine plan içerisinde 51 yerde vurgu yapıldığı, %15,2 oranında yer verildiği görülmektedir. Planda alt hedefle bağlantılı olarak bilhassa bilgiye ve teknolojiye eşit erişim, ders materyalleri, derslikler ve okulların kalitesi ve herkesin kaliteli eğitim alabilmesi gibi konulara yer verildiği görülmektedir. Örneğin “İnternete Erişim Projesi” ile

her okula internetin sağlanması istenmiştir. Sebebi ne olursa olsun her bireyin yetenek ve yeterlilikleriyle ulaşabileceği yaşam standartlarının üzerinde bir yaşam sürmesi gerektiği vurgulanarak kamu tarafından eğitim fırsatlarının herkesin erişebileceği şekilde olmasının sağlanması gerektiğinin altı çizilmiştir. Örnek olarak Stratejik Amaç 1’de okul öncesi eğitimde okullaşma oranının artırılması, maddi imkânı olmayan öğrenciler için ders materyal ihtiyaçlarının karşılanmaya devamına karar verilmesi söylenebilir. Yine aynı şekilde Stratejik Amaç 3’te ortaöğretimde cinsiyet ve bölgesel farklılıkları gidermek üzere okullaşma oranının artırılması, her öğrencinin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim görerek yükseköğretime ve geleceğe hazırlanması hedeflenmiştir. Kız çocuklarının eğitime erişimini artırmak ise stratejik amacın ana konularından biri olarak vurgulanmıştır. Amacın stratejilerinden birinde ise özel eğitime ihtiyacı olan %10-12’lik kesim için devletin maddi destek sağlaması, ailelerin taleplerinin karşılanması ve özel sektörün bu alana girmesi hususunda Maliye Bakanlığı ile iş birliği yapılarak hizmet içi eğitimle personel eğiterek vatandaşların özel eğitimden yararlanmasının sağlanacağı belirtilmiştir. Stratejik Amaç 6’da ise sosyal devlet anlayışı içinde özel eğitim öğrencilerinin potansiyellerinin en üst düzeye çıkarılması, yapılan hizmetlerin niteliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki rehber öğretmen ihtiyacını karşılama, kaynaştırma öğrencilerinin destek eğitim odaları ve özel eğitim sınıf sayılarını artırma, özel eğitim kurum sayısını artırma ve öğretmen niteliğini geliştirme gibi alt hedefler belirlenmiştir. Stratejik Amaç 10’da hayat boyu öğrenme ele alınarak her bireyi kapsayan hedeflere yer verilmiştir. Meslek ve gelir getirici kurs sayısının artırılması, halk eğitim merkezlerinde açılan yabancı dil kurslarına katılım sayısının artırılması gibi hedefler ortaya koyulmuştur. Stratejik Amaç 12’de okullarda vatandaşlara yönelik medya okuryazarlığı, Stratejik Amaç 14’de ise her okulun bilişim teknolojilerinden yararlanmasının sağlanması noktasında da vurgular yapılmıştır.

SKA 4’ün “toplumdaki okuryazar sayısını artırmak ve matematiksel yetkinliği sağlamak” alt hedefine plan içerisinde 3 yerde vurgu yapıldığı, %0,9 oranında yer verildiği görülmektedir. Stratejik plan döneminin bitimine kadar okuma yazma bilmeyenlerin oranının AB seviyesine çekilmesi hedefi belirlenmiştir. Bu hususta 2020 yılına kadar 25-64 yaş arası bireylerin en az %15’lik kesiminin hayat boyu öğrenme programlarına katılması,

matematik ve fen alanında başarısı düşük olan 15 yaş grubunun sayısının düşürülmesi gibi hedefler ortaya koyulmuştur.

SKA 4'ün "sürdürülebilir yaşam tarzlarına uyum sağlanması ve barışçıl bir toplum olmak üzere eğitim vermek" alt hedefine plan içerisinde 25 yerde vurgu yapıldığı, %7,5 oranında yer verildiği görülmektedir. Planda dünyada ve Türkiye'de toplumsal, siyasal, ekonomik ve teknolojik alanında yaşanan gelişmeler ve değişimlerin eğitim kurumlarını etkilediğini, bu sebeple Bakanlık olarak hem kendi yapısı hem de eğitim kurumlarında yeni yaklaşımların hayata geçirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. 2010-2014 MEB stratejik planında sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yaşam tarzı terimlerine rastlanmamıştır. Ancak sürdürülebilir kalkınma ile örtüşen ifadelerin olduğu düşünülmektedir. Örneğin Stratejik Amaç 2'nin bir kesitinde her bireyin iyi bir vatandaş olması için demokrasi kültürü ve değerlerini benimsemiş, çevreye duyarlı ve özgüveni gelişmiş bireyler yetiştiren bir ilköğretim eğitimini her Türk vatandaşına fırsat ve imkân eşitliği içinde sunmaktan söz edilmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi adına eğitim personeli ile öğrenciler ve velilerin çocuk ve insan hakları konusunda bilinçlendirilmesine karar verilmiştir. Eğitim yöneticilerinin de gerekli tutum ve davranışları göstermesi için gerekli olan tedbirlerin alınacağı belirtilmiştir. Stratejik Amaç 16 ise "çağdaş eğitim anlayışı içinde öğrenen merkezli öğretim programlarını sürekli geliştirip değerlendiren, çağın ve çevrenin gerektirdiği değişikliklere uygun ürün ve süreç geliştiren bir anlayışla desteklenen nitelikli bir eğitim sistemi oluşturmak" şeklinde belirlenmiştir. Barış kültürünün hâkim olduğu bir eğitim sistemi oluşturmak adına ise şiddet ve nedenleri üzerinde bilgilendirme çalışmalarının ve eğitimlerin düzenleneceği belirtilmiştir. Bu hususta öğrencilerin her türlü şiddet, istismar ve ihmallere karşı bilinçlendirmesinin sağlanacağı ifade edilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde SKA 4'ün "herkes için kapsayıcı, güvenli ve etkili eğitim ortamlarını oluşturmak" alt hedefine plan içerisinde 144 yerde vurgu yapıldığı, %43 oranında yer verildiği görülmektedir. Plan genelinde en çok vurgulanan alt hedef olduğu tespit edilmiştir. Örneğin kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması hususunda Stratejik Amaç 2'de ülke genelinde bölgesel farklılıklarının dikkate alınarak ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısını azaltmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda tüm öğrencilerin eğitim kurumlarında koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak hedeflenmiştir. Yine kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması için ilköğretimde eğitimin her

kademesinde bilgisayar destekli eğitimin yaygınlaştırılması, okulların var olan dönemin ihtiyaçlarına uygun araç-gereçlerle donatılacağı belirtilmiştir. Ortaöğretimde ise öğrencilerin farklı alanlarda ders almalarına imkân tanınan bir yapı oluşturulmasıyla öğrenmenin etkili kılınmasına karar verilmiştir. Ayrıca mesleki ve teknik ortaöğretim için yeni öğretim programlarının geliştirileceği ifade edilmiştir. Stratejik Amaç 5’te özel eğitim öğrencilerinin artışıyla birlikte ihtiyaç duyulan öğretmen, fiziksel mekân ve kaynakların karşılanması hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 7’de ise bireylerin bedensel, ruhsal ve zihinsel yönden sağlıklı gelişimleri için şiddeti önleyen güvenli eğitim ortamlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu hususta şiddet konusunda toplumsal duyarlılığın artırılmasıyla okullarda yaşanan olayların sayısını azaltmak alt hedefler içerisinde belirlenmiştir. Eğitim ortamlarının öğrencilerin psikolojik ve sosyal gelişimleri açısından destekleyici olması adına ulusal ve uluslararası projeler ve protokoller gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Bu faaliyetlere örnek olarak “2006- 2010 Türkiye UNICEF Ülke Programı”, “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı” yürürlüğe giren MEB ile İçişleri Bakanlığı İş birliği Protokolü, “Madde Bağımlılığını Önleme Ulusal Eylem Planı 2007-2010”, “Kaynakları Sınırlı Ailelerin Güçlendirilmesi İş Birliği Protokolü”, AB “Türkiye’de Çocuklar İçin İyi Bir Yönetişim Koruma ve Adaletin Güçlendirilmesi Projesi” ve “2007-2013 Millî Eğitim Bakanlığı Çalışma Programı” örnek olarak verilmiştir. Hayat boyu öğrenme kapsamında ekonomik, sosyal ve bölgesel faktörler ele alınarak paydaşlarla iş birliğini geliştirme ise Stratejik Amaç 10’un alt hedeflerinden biri olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte Stratejik Amaç 11’de eğitim çağı dışında kalan bireylerden talep edenlerin uzaktan eğitimle öğrenimlerini tamamlamalarına destek olmak, e-öğrenme ortamlarına kolay erişmelerini sağlamak hedeflenmiştir. “Bilgi ekonomisi becerilerini ekonomik katma değer yaratması yönünde kullanmayı tüm eğitim kademelerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırmayı” amaçlayan Stratejik Amaç 12, okullarda bulunan bilgi teknolojisi sınıflarını vatandaşların hizmetine sunmayı hedeflemiştir. Bununla birlikte okullarda vatandaşlara medya okuryazarlığı ve bilişim okuryazarlığı eğitimleri vermek de hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 14’te eğitim kurumlarının fiziksel kapasitelerinin artırılması hedef alınmıştır. Tüm okullarda bilişim teknolojilerinden yararlanma, ders ve laboratuvar araç- gereçleri, makine- teçhizat gibi donatım ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmış, okul binalarının onarımı, yeni bina yapımında çevreye duyarlı, depreme dayanaklı, estetik ve kullanışlı eğitim ortamları oluşturmak üzere projelerin hayata geçirileceği belirtilmiştir.

SKA 4'ün “yükseköğrenime erişim imkânlarını ve küresel düzeyde burs sayısını artırmak” alt hedefine plan içerisinde 6 yerde vurgu yapıldığı, %1,8 oranında yer verildiği görülmektedir. Planda TÜBİTAK'ın burs programları, Erasmus programıyla birlikte öğrenci, öğretim üyesi ve araştırmacı değişim programlarına devam edileceği hususunda atıfta bulunulduğu görülmektedir. Ayrıca üniversitelerin diğer ülkelerdeki üniversitelerle ilişkilerini geliştirmek maksadıyla ülkedeki öğretim elemanı açıklarını kapatmak üzere yurtdışında eğitim görmüş yerli ve yabancı akademisyenlerin Türkiye'ye gelmesinin teşvik edileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte misafir öğretim üyeliği sisteminin akademisyenlerin yurt çapında değişimlerine imkân tanınması için destekleneceği belirtilmiştir. Burs hususunda ise yurt dışına “resmi burslu” statüsünde gönderilen öğrencilerin tüm işlemlerinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, eğitim müşavirlikleri, ataşelikler, konsolosluklarla ve Millî Savunma Bakanlığı ile iş birliği yapmaya devam edileceğinin altı çizilmiştir. Ülkeler arası anlaşmalar gereği yabancı ülkelerin Türk vatandaşlarına verdikleri araştırma, lisansüstü, doktora ve dil burslarına devam edilmesi, bu fırsatlardan öğrencilerin faydalanmasına önem verileceği ifade edilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde SKA 4 kapsamındaki “öğretmen eğitimi ile nitelikli öğretmen sayısının artırılması” hedefine plan içerisinde 33 yerde vurgu yapıldığı, %9,9 oranında yer verildiği görülmektedir. Örneğin okul öncesi eğitimin niteliğini eğitim personelinin niteliği ve niceliğinin belirlediği vurgulanmış, bu nedenle öncelikli olarak alan mezunları ele alınarak ihtiyaçların Bakanlık tarafından karşılanması, alan mezunlarının yetersiz kalması durumunda ise sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin sisteme dâhil edileceği ifade edilmiştir. Aynı zamanda okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için rehber öğretmen tahsisi konusunda gerekli düzenlemelerin yapılacağı belirtilmiştir. Yine aynı şekilde ilköğretim okullarında rehber öğretmenlerin sayısının artırılması, tüm sınıf düzeylerini kapsayacak şekilde kadroların belirleneceği ifade edilmiştir. Nitelikli öğretmen yetiştirme amacı doğrultusunda her öğretmenin en az beş yılda bir hizmet içi eğitimlere katılımı sağlanarak öğretmenlerin kendi alanlarıyla ilgili faaliyetlere katılmalarının teşvik edileceği kararlaştırılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin kendi çalışmalarını meslektaşlarıyla paylaşabildikleri sanal platformlar geliştirmesi hedeflenmiştir. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmeye devam etmeleri hususunda üniversitelerle iş birliği yapılarak yüksek lisans

derecesi almaları için teşvik edilmesine karar verilmiştir. İyi eğitilen ve motive edilen öğretmenlerin kaliteli eğitimdeki en önemli unsur olduğunun altı çizilerek öğretmenlerin kariyer gelişimlerinin destekleneceği belirtilmiştir. Hizmet içi kursların yanı sıra üniversitelerin ve özel kurumların sürekli eğitim merkezlerindeki eğitimlere katılımlarının desteklenmesi, alınan sertifikaların ve belgelerin Bakanlıkça geçerli olması gerektiği vurgulanmıştır (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında nitelikli eğitim amacına 130 yerde, %36 oranında vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 4'ün “evrensel ve kaliteli ilköğretim ve ortaöğretime erişmek” alt hedefine 6 yerde, %3,9 oranında yer verildiği tespit edilmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülen bazı strateji örnekleri aşağıda verilmektedir:

1. Taşınmalı ilköğretim ve ortaöğretim uygulamasıyla özel eğitim öğrencilerinin ücretsiz taşınması uygulamasına ilişkin mevzuat düzenlenmesi (Strateji 6)
2. Ortaöğretimde devamsızlığı, sınıf tekrarını ve okul terkini azaltmak için "Ortaöğretime Uyum Programı"nın yaygınlaştırılması (Strateji 14)
3. Kız çocukları öncelikli olmak üzere özel politika gerektiren grupların eğitim ve öğretime erişimlerine yönelik proje ve protokollerin artırılması (Strateji 22)

SKA 4'ün “evrensel ve kaliteli okul öncesi eğitime erişmek” hedefine plan içerisinde 6 yerde, %3,9 oranında söz edildiği tespit edilmiş olup bu alt hedefle örtüştüğü düşünülen bazı stratejiler ise şu şekildedir:

1. Okul öncesi eğitime katılımı artıran hizmet modellerinin çeşitlendirilmesi ve eğitim imkânlarının kısıtlı bölgelere erişiminin sağlanması (Strateji 1)
2. Okul öncesi eğitimde ailelere düşen maliyetin azaltılması (Strateji 2)

SKA 4'ün “herkes için eşit, kaliteli mesleki ve yükseköğretime erişmek” hedefine plan içerisinde 10 yerde, %6,5 oranında yer verilmiştir. Hedefle ilgili olarak dönemin müsteşarı Yusuf Tekin sunuş metninde küresel güç merkezi olma yolundaki ülkeler arası ekonomik ilişkilerin ve iş gücü hareketliliğinin arttığını, bu nedenle nitelikli iş gücünün

yetiştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca Türkiye’de eğitim-sanayi iş birliği politikalarının güçlendirilmesi söz konusu olduğunda ülkenin demografik yapısı gereği genç nüfus fazlalığının birçok fırsattan faydalanılmasını sağlayacağını ifade etmiştir. Hedefle ilgili olarak belirlenen stratejiler ise şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Hayat boyu öğrenmenin önemi ve erişim imkânları ile ilgili farkındalık çalışmalarının yapılması (Strateji 17)
2. Hayat boyu öğrenme kapsamında sosyal ve kültürel kurslara erişim imkânları ile bu kurslara katılım oranlarının artırılması (Strateji 18)
3. Mesleki ve teknik eğitime katılan bireylerin sektörün ve iş gücü piyasasının talebine cevap veren bir eğitim almasının sağlanması ve istihdam edilebilirliklerini artırmak üzere sektör temsilcilerinin de aktif yer alacağı yönetim modellerinin geliştirilmesi (Strateji 61)
4. Çıraklık eğitiminin altyapısının güçlendirilmesi (Strateji 64)
5. Kişisel gelişim, mesleki ve teknik eğitim kurs programlarının ve belgelerinin uluslararası geçerliliğine ve akreditasyonuna yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 66)
6. Ortaöğretimde öğrencilerin eğitim ve öğretimlerine devam ederken tercih edecekleri başka bir meslek alanına ilişkin becerileri kazanmaları ve bu kazanımların belgelendirilmesini sağlayacak esnek bir yapıya geçilmesi (Strateji 69)

SKA 4’ün alt hedeflerinden “istihdam, girişimcilik, insana yakışır işte çalışmaya yönelik becerileri olan birey sayısını artırmak” hedefine plan dâhilinde 12 yerde, %7,7 oranında yer verilmiştir. Plandaki amaçlardan biri “hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde, iş gücü piyasasının talep ettiği beceriler ile uyumlu bireyler yetiştirerek istihdam edilebilirliği artırmak” şeklinde ifade edilmiş olup hedefin uygulanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Hedefe ilişkin stratejik planda yer alan bazı strateji örnekleri ise aşağıda verilmiştir:

1. Bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmak üzere sektörle iş birliği yapma ve mesleki kursların çeşitliliği ve katılımcı sayısını artırma (Strateji 19)
2. Sektörle iş birliği yapılarak atölye ve laboratuvar öğretmenlerinin sektörel gelişimlerinin artırılması ve öğrencilerine rehber olmalarının sağlanması (Strateji 57)

3. Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının firmalarla iş birliği yapması (Strateji 58)
4. Mesleki ve teknik eğitimde girişimcilik, yaratıcılık ve yenilikçilik kültürünün yerleştirilmesi (Strateji 59)
5. İhtiyaç duyulan kalitede bir mesleki ve teknik eğitime ulaşmak üzere güncel, ölçülebilir ve sürdürülebilir bir kalite sisteminin oluşturulması (Strateji 60)
6. Mesleki ve teknik eğitim alan bireylerin ihtiyaca dayalı eğitim alarak istihdam edilmelerini sağlamak üzere sektör temsilcileriyle birlikte yönetim modellerinin geliştirilmesi (Strateji 61)
7. Mesleki ve teknik eğitim politikalarının belirlenmesine ilişkin başta sektör temsilcileri olmak üzere ilgili paydaşların sürece etkin katılımının sağlanması (Strateji 62)
8. Bireylerin Hayat Boyu Öğrenme Portalı'na ilişkin farkındalık sahibi olmalarının sağlanması (Strateji 67)

Planda SKA 4'ün alt hedeflerinden “eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sona erdirmek ve kapsayıcılığı sağlamak” hedefine 30 yerde, %19,4 oranında yer verildiği tespit edilmiştir. Alt hedefin uygulanması kapsamında planda yer aldığı düşünülen bazı stratejiler şu şekilde örneklendirilebilir:

1. Yatılılık ve bursluluk imkânlarının tanıtım çalışmalarının yapılması (Strateji 4)
2. Taşınalı eğitim uygulamasında yerel yönetimlerle iş birliği hâlinde olunması (Strateji 5)
3. Taşınalı ilköğretim ve ortaöğretim uygulamasıyla özel eğitim öğrencilerinin ücretsiz taşınması uygulamasına ilişkin mevzuat düzenlenmesi (Strateji 6)
4. Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak ülkede bulunanların eğitim görmelerini sağlamak için sisteme entegrasyonunun sağlanması (Strateji 7)
5. Özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri tespit etmek üzere etkili bir tarama ve tanılama sisteminin geliştirilmesi, uygun eğitime erişimleri ve devam etmeleri için imkânların geliştirilmesi (Strateji 11)
6. Zorunlu eğitimden ayrılmaları önlemek ve devamsızlıkları azaltmak için öğrenci devamsızlıklarını izleme ve önleme mekanizmalarının geliştirilmesi (Strateji 15)

7. Kız çocukları öncelikli olmak üzere özel politika gerektiren grupların eğitim ve öğretime erişimleri için proje ve protokollerin artırılması (Strateji 22)
8. Örgün ve yaygın eğitimi destekleme ve yetiştirme kurslarının yaygınlaştırılması (Strateji 27)
9. Engelli bireylerin eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılayan öğretim programlarının geliştirilmesi ve güncellenmesi (Strateji 38)
10. Okul ve kurumların fiziki ortamlarının özel eğitim öğrencilerinin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması (Strateji 102)

Planda SKA 4'ün alt hedeflerinden olan "toplumdaki okuryazar sayısını artırmak ve matematiksel yetkinliği sağlamak" hedefine 1 yerde, %0,6 oranında yer verilmiştir. Planın temel değerlerimiz bölümündeki analitik ve bilimsel bakış değeriyle alt hedefin uyumlu olduğu söylenebilir.

SKA 4'ün alt hedeflerinden olan "sürdürülebilir yaşam tarzlarına uyum sağlanması ve barışçıl bir toplum olmak üzere eğitim vermek" hedefine 7 yerde, %4,5 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Hedefe ilişkin olarak planın misyonumuz bölümünde çeşitli özelliklere sahip bireylerin yetişmesine ortam ve imkân sağlamak üzerine amaçlar edinilmiştir. Bu özelliklerden alt hedefle ile örtüşen ifadeler örnek olarak "insanlığın ve demokrasinin evrensel değerlerini içselleştiren, hak, adalet ve sorumluluk bilinci yüksek, girişimci, yenilikçi, barışçı bireyler yetişmesi" verilebilir.

2015-2019 MEB stratejik planında SKA 4'ün alt hedeflerinden en çok "herkes için kapsayıcı, güvenli ve etkili eğitim ortamlarını oluşturmak" ile örtüşen stratejiler bulunduğu tespit edilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde bu alt hedefe 58 yerde, %37,4 oranında yer verilmiştir. Alt hedefin gerçekleşmesi adına planda yer alan amaç ve stratejilerden bazıları aşağıda listelenmiştir:

1. Bütün bireylerin bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişimlerine yönelik faaliyetlere katılım oranını ve öğrencilerin akademik başarı düzeylerini artırma (Stratejik hedef 2.1)
2. Okul sağlığı ve hijyen hususlarında öğrenci, aile ve çalışan grubunun bilinçlendirilmesi, okulların bu konularda değerlendirilmesi ve sertifikalandırılmaları (Strateji 31)

3. Okul güvenliği, çevreye duyarlılık, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere uygun olacak şekilde eğitim ortamlarının geliştirilmesi, standartlar belirlenerek standartlara uygunluğu gösteren mavi, yeşil bayrak uygulamalarının başlatılması (Strateji 32)
4. Engelli bireylerin eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılayan öğretim programlarının geliştirilmesi ve güncellenmesi (Strateji 38)
5. FATİH Projesi ile örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bilgi ve iletişim teknolojisi altyapısının geliştirilerek öğrenci ve öğretmenlerin bu teknolojileri kullanma yetkinliklerinin artırılması (Strateji 40)
6. Haftalık ders çizelgelerinin temel yeterliliklerin geliştirilmesini sağlayan bir dağılımla yönetilebilir ve sürdürülebilir yapıda olmak üzere düzenlenmesi (Strateji 46)
7. Beşeri, mali, fiziki ve teknolojik yapı ile yönetim ve organizasyon yapısının iyileştirilmesi, böylece eğitime erişimi ve eğitimde kaliteyi artıran kurumsal yapının tesis edilmesi (Stratejik Amaç 3)
8. Okul ve kurumların destek personeli ihtiyacının giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 90)
9. Okul ve kurumların fiziksel koşullarının engelli bireyler için düzenlenmesi (Strateji 95)
10. Okul, derslik, spor salonu gibi eğitim tesislerinin sayısı ve dağılımında belirlenen hedeflere ulaşmak ve bölgesel farklılıkları en aza indirmek için yatırım programlarının hazırlanması (Strateji 96)
11. Bakanlığa ait okul ve kurumlara ait projelerin oluşturulmasında birimlerin ihtiyaç programları, hijyen, enerji verimliliği, konfor şartları ile maddi ve doğal kaynakların tasarrufu gibi önceliklere dikkat edilmesi (Strateji 98)
12. Öğrenci yurt ve pansiyonlarının konaklama kalitesinin artırılması, güvenlik, hijyen ve konfor şartları dikkate alınarak geliştirilmesi (Strateji 99)
13. Okul ve pansiyon gibi yerlerin iş güvenliği, onarım ve bakım esasları göz önüne alınarak düzenlenmesi (Strateji 100)
14. Okul bahçelerini öğrencilerin sosyal ve kültürel gelişimlerini destekleyecek şekilde düzenleme ve öğrencilerin sosyal, sanatsal, sportif ve kültürel etkinlikler yapabilecekleri alanları artırma (Strateji 101)

15. Okul ve kurumların fiziki ortamlarının özel eğitime gereksinim duyan bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması (Strateji 102)
16. Okul ve kurumların kütüphane, konferans salonu, laboratuvar, spor salonu ve bahçe gibi mekânlarının bu imkânlardan yoksun okullar tarafından kullanılabilmesi (Strateji 105)
17. Okul ve kurumların ders ve laboratuvar araç-gereçleri ile makine-teçhizat dâhil her türlü donatım malzemesi ihtiyaçlarının öğretim programlarına ve teknolojik gelişmelere uygun olarak zamanında karşılanması (Strateji 106)
18. Okul ve kurum binalarının deprem tahkiki ile güçlendirmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi (Strateji 111)
19. Teknolojik altyapı standartları belirlenerek bütün okul ve kurumların bu standartlarda donatılması (Strateji 113)

SKA 4'ün alt hedeflerinden “yükseköğrenime erişim imkânlarını ve küresel düzeyde burs sayısını artırmak” hedefine ilişkin planda bazı amaçlar ve stratejiler geliştirildiği görülmektedir:

1. Eğitimde yenilikçi yaklaşımların kullanılarak bireylerin yabancı dil yeterliliğini ve uluslararası öğrenci-öğretmen hareketliliğini artırma (Stratejik Hedef 2.3)
2. İkili kültürel anlaşmalar çerçevesinde yabancı hükümetler tarafından Türk hükümeti emrine verilen burs sayısının artırılması için yabancı ülke temsilcilikleri ile istişare toplantılarının düzenlenmesi ve tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi (Strateji 78-79)

“Öğretmen eğitimi ile nitelikli öğretmen sayısının artırılması” hedefiyle örtüşen plan amaç ve strateji örnekleri ise şu şekildedir:

1. Yönetici ve öğretmenlerin bütünleştirici eğitimin amaçları ve önemi hakkında bilgilendirilmeleri (Strateji 12)
2. Üstün yetenekli bireylerin eğitim ve öğretim süreçleri konusunda aile, öğretmen, yönetici ve maarif müfettişlerine eğitimler verilmesi (Strateji 37)
3. Engelli bireylerin eğitim ve öğretim süreçleri konusunda aile, öğretmen, yönetici ve maarif müfettişlerine eğitimler verilmesi (Strateji 39)

4. EBA'nın öğrenci, öğretmen ve ilgili bireyler tarafından kullanımının artırılması ve etkin kullanımının sağlanması için öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi (Strateji 42)
5. Özellikle öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen uzaktan eğitim faaliyetlerinin sayısının ve niteliğinin artırılması (Strateji 48)
6. Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterliliklerinin belirlenmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik Okul Temelli Mesleki Gelişim Modeli'nin yaygınlaştırılması (Strateji 49)
7. Özellikle sorun alanları olarak tespit edilen konularda öğretmenlerin belirli periyotlarda eğitim almaları ve ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliğine gidilmesi (Strateji 53)
8. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinde maarif müfettişleri, millî eğitim uzmanları, iç denetçiler ve mali hizmetler uzmanı gibi kariyer meslek mensupları ile alanında yetkin diğer personelin görevlendirilmesi (Strateji 83) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında nitelikli eğitim amacına %51,5 oranında, 85 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Amacın alt hedeflerinden “evrensel ve kaliteli ilköğretim ve ortaöğretime erişmek” alt hedefine ilişkin planda 8 yerde, %7,9 oranında yer verildiği tespit edilmiştir. Örneğin öğrencilerin bilişsel, duygusal ve fiziksel açıdan gelişimine önem veren, bilimsel düşünce, tutum ve değerleri içselleştirdikleri bir temel eğitim yapısına geçileceği ve okullaşma oranının artırılacağı ifade edilmiştir. Strateji olarak devamsızlığın azaltılacağı, ilkokul ve ortaokulların gelişimsel yönden yeniden yapılandırılıp tasarım beceri atölyelerinin kurulacağı belirtilmiştir. Yine temel eğitimde okul niteliklerinin artırılarak yenilikçi uygulamaların yapılmasına imkân sağlanacağı belirtilmiştir. Stratejik Amaç 4'te öğrencileri hayata ve üst öğretime hazırlayan bir ortaöğretim sisteminin düzenleneceği ifade edilirken hedef olarak ortaöğretime katılımın ve tamamlanma oranının artırılması hususuna değinilmiştir. Bilhassa kız çocuklarını ve özel politika gerektiren grupları dikkate alarak bütün öğrencilerin ortaöğretime dâhil edilmesi ile ilgili çalışmalara yer verileceği ifade edilmiştir.

“Evrensel ve kaliteli okul öncesi eğitime erişmek” alt hedefine ilişkin planda 2 yerde, %2 oranında vurgu yapıldığı görülmüştür. Stratejik Amaç 3’te “okul öncesi eğitim ve temel eğitimde öğrencilerin çok boyutlu gelişimlerinin sağlanması” amaçlanmıştır. Ayrıca erken çocukluk eğitiminin niteliğinin ve yaygınlığının artırılarak toplum temelli erken çocukluğun çeşitlendirilip yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir.

SKA 4’ün alt hedeflerinden “herkes için eşit ve kaliteli mesleki ve yükseköğretime erişmek” alt hedefine ilişkin olarak planda 9 yerde, %8,9 oranında yer verildiği tespit edilmiştir. Stratejik Amaç 6’da mesleki ve teknik eğitimin ve hayat boyu öğrenme sistemlerinin toplumun gereksinimleri ve iş gücü piyasası ile çağa uygun şekilde düzenleneceği belirtilmiştir. Mesleki ve teknik eğitime verilen değerin ve erişim imkânlarının artırılacağı hedef olarak belirlenmiştir. Ayrıca kariyer rehberliğinin etkin hâle getirilerek mesleki ve teknik eğitimin görünürlüğünün artırılacağı vurgulanmıştır. Öğrencilerin meslek alanları arasında geçiş yapmalarını ve yeni mesleklere dair kazanım elde etmelerini kolaylaştıran bir sistem kurulacağı ifade edilmiştir. Stratejik Amaç 6’da mesleki ve teknik eğitimle istihdam ve üretim ilişkilerinin güçlendirileceği belirtilmiştir. Bu alt hedefle ile örtüştüğü düşünülen diğer stratejiler ise; yeni nesil öğretim programlarının geliştirilmesi, beşeri ve fiziki altyapının iyileştirilmesi, mesleki ve teknik eğitim kurumları ve sektör arasında buluş, patent, model başvuru sayıları ile iş birliğinin artırılması şeklinde tespit edilmiştir.

SKA 4’ün alt hedeflerinden “istihdam, girişimcilik, insana yakışır işte çalışmaya yönelik becerileri olan birey sayısını artırmak” hedefine ilişkin stratejik planda 1 yerde, %1 oranında vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Söz konusu strateji ortaöğretimin değişen dünyanın gerektirdiği becerileri sağlayan ve değişimin aktörü olacağı öğrencilerin yetiştirildiği bir yapı hâline getirilmesi üzerine ifade edilmiştir.

Amacın alt hedeflerinden “eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sona erdirmek ve kapsayıcılığı sağlamak” hedefine ilişkin planda 6 yerde, %5,9 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Alt hedef ile örtüştüğü düşünülen amaç ve stratejiler aşağıda verilmiştir:

1. Öğrenmeyi destekleyen dijital içerikler ve beceri destekli dönüşüm ile ülkenin her yerindeki öğrenci ve öğretmenlere eşit öğrenme ve öğretme fırsatlarının tanınmasını sağlama (Hedef 1.4)
2. Elverişsiz grupların erken çocukluk eğitiminin niteliğini artırma (Strateji 3.1.3)

3. Tüm öğrencilere fırsat eşitliği içinde eğitime devamı için uygulanan ücretsiz ders kitabı verme ve öğrenci taşıma hizmetleri gibi uygulamalara devam etme (Strateji 3.2.3)
4. Hayat boyu öğrenme programlarının niteliğini geliştirme, ülkede geçici koruma altındaki yabancı çocukların eğitim ve öğretime eşit erişim imkânlarını artırma (Strateji 6.4.1)

SKA 4'ün alt hedeflerinden “toplumdaki okuryazar sayısını artırmak ve matematiksel yetkinliği sağlamak” hedefine ilişkin planda 1 yerde, %1 oranında yer verildiği görülmektedir. Temel değerlerimiz başlığı altında verilen “analitik ve bilimsel bakış” değerinin bu alt hedefle örtüştüğü düşünülmektedir.

Stratejik planda alt hedeflerden “sürdürülebilir yaşam tarzlarına uyum sağlanması ve barışçıl bir toplum olmak üzere eğitim vermek” hedefine ilişkin 7 yerde, %6,9 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Plandaki misyonumuz başlığının bir kesitinde sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayan hak, adalet ve sorumluluk bilinci yüksek, öğrenmeyi bir yaşam tarzı hâline getiren bireylerin yetişmesini sağlamak amaç edinilmiştir. Temel değerlerimiz başlığı altında insan hakları ve demokrasinin evrensel değerlerine yer verilmiştir. Stratejik Amaç 1’de bütün öğrencilere Türk medeniyeti ve insanlığın ortak değerleri ile çağın gereği olan bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 4’te öğrencileri hayata ve üst öğrenime hazırlayan ortaöğretim sisteminin toplumsal sorunlara çözüm getirecek, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkı sağlayan öğrencilerin yetiştirilmesi amaç edinilmiştir. Ortaöğretimin değişen dünyanın gerektirdiği becerileri edinen, değişimin aktörü olan öğrenciler yetiştirmesi, ülkenin entelektüel seviyesini artırma, kalkınmaya ve medeniyete destek vermek üzere fen ve sosyal bilimler liselerinin niteliğinin artırılmasına karar verilmiştir.

SKA 4'ün alt hedeflerinden “herkes için kapsayıcı, güvenli ve etkili eğitim ortamlarını oluşturmak” alt hedefine ilişkin 60 yerde, %59,4 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Alt hedef ile örtüşen bazı amaç ve stratejiler aşağıda sıralanmaktadır:

1. Öğretim programlarının esnek ve modüler yapılarak olarak yeniden yapılandırılması
2. Eğitim kalitesinin artırılması için ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin etkinleştirilip yeterlik temelli bir sisteme geçilmesi (Strateji 1.2.1)
3. Öğrencilerin bilimsel, kültürel, sportif ve toplum hizmeti gibi alanlardaki etkinliklere katılımının artırılması (Strateji 1.2.2)

4. Eğitim niteliğinin artması ve okullarda planlı yönetim anlayışının oluşması için bütçe plan bağını kuran bir finansman modeline geçilmesi (Hedef 2.3)
5. Okul öncesi ve temel eğitim öğrencilerinin çok boyutlu gelişimlerinin sağlanması (Stratejik Amaç 3)
6. İkili eğitim veren okul sayısının azaltılması ve yatılılık imkânlarının kalitesinin iyileştirilmesi (Strateji 4.1.2)
7. Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğini artırarak öğrencilerin çok boyutlu gelişimlerinin desteklenmesi (Stratejik Amaç 5)
8. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler dikkate alınmak üzere okul ve kurumların fiziki imkânlarının iyileştirilmesi (Strateji 5.2.2)
9. Mesleki ve teknik eğitimde yeni nesil öğretim programlarının geliştirilerek beşeri ve fiziki altyapıların iyileştirilmesi (Hedef 6.2)
10. Özel öğretim kurumlarında yeni programların geliştirilmesi, resmi okullarla iş birliklerinin artırılması (Strateji 7.1.2)

SKA 4'ün alt hedeflerinden “yükseköğrenime erişim imkânlarını ve küresel düzeyde burs sayısını artırmak” hedefine ilişkin planda 1 yerde, %1 oranında vurgu yapıldığı görülmektedir. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretime erişim imkânlarının yanı sıra yurt dışında lisansüstü öğrenim gören resmi bursiyerlerin niteliğinin artırılması üzerine strateji belirlendiği tespit edilmiştir (Strateji 6.4.2).

Öğretmen eğitimi ve nitelikli öğretmen arzını artırmayı kapsayan alt hedef ile örtüştüğü düşünülen bazı amaç ve strateji örnekleri aşağıda listelenmektedir:

1. Yabancı dil eğitiminde öğretmenlerin nitelik ve yeterliliklerinin yükseltilmesi (Strateji 6.2.2)
2. Dijital becerilerin gelişmesi için içerik geliştirilerek öğretmen eğitiminin yapılması (Strateji 1.4.2)
3. Öğretmen ve okul yöneticilerinin gelişimi adına yeni mesleki gelişim sistemi ve modelinin, hizmet içi eğitimin oluşturulması ve geliştirilmesi (Hedef 2.2) (MEB SGB, 2019)

2024-2028 MEB Stratejik Planında Nitelikli Eğitim Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın nitelikli eğitim amacına %39,7 oranında, 155 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Amacın alt hedeflerinin ilki olan “evrensel ve kaliteli ilköğretim ve ortaöğretime erişmek” ile örtüştüğü düşünülen amaç, hedef ve stratejiler tespit edilmiştir. Hedefe ilişkin planda 13 yerde, %7 oranında vurgu yapıldığı görülmektedir. Örneğin Stratejik Amaç 1’de temel eğitimde fırsat eşitliğinin ve eğitime erişimin sağlandığı bir ekosistem inşa edilerek birçok yeterliliğe sahip sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Alt hedef olarak da temel eğitimde eğitime erişimi artırmak için iyileştirilmeler yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca temel eğitimde etkinliklere katılımların artırılması, öğrencilere okuma kültürünün kazandırılması amaçlanmıştır. Yine alt hedef olarak ilkokul ve ortaokulda öğrenme kayıplarını azaltmak üzere çalışmaların güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Stratejik Amaç 2’de ise çağın gereği olan bilgi ve becerileri kazandıran, çeşitli değerlerle bireyi hayata hazırlayan bir ortaöğretim yapısıyla öğrenciler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Hedeflerin gerçekleşmesi için belirlenen stratejiler ise aşağıda listelenmiştir:

1. Okula kayıt hususunda daha güçlü ve işlevsel yasal düzenlemelerin uygulanması (Strateji 1.1.1)
2. Temel eğitim okulları arasında etkinlikler ve yarışmaların düzenlenmesi (Strateji 1.3.1)
3. İlkokullarda yetiştirme programlarının tamamlanmamasına neden olan durumlara karşı tedbirlerin geliştirilmesi (Strateji 1.4.2)
4. Ortaöğretimde öğrencilerin sportif, sosyal faaliyetler ile sosyal sorumluluk çalışmalarına katılımın sağlanması (Strateji 2.1.2)
5. Türkiye Yüzyılı vizyonu kapsamında dünyada bilim, sanat ve kültürel alanda söz sahibi olmak için genel ortaöğretimde niteliğin geliştirilmesi (Strateji 2.2.1)
6. Ortaöğretimde öğretim programlarının desteklenerek yeni bir eğitim yaklaşımının hazırlanması (Strateji 2.2.2)
7. Ortaöğretimde temel derslerin güncellenerek dijital ortamda öğrenci ve öğretmenlerin kullanımına sunulması (Strateji 5.2.4)

“Evrensel ve kaliteli okul öncesi eğitime erişmek “ alt hedefine ilişkin planda 3 yerde, %1,6 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Okul öncesi eğitimin desteklenmesi ve erişim imkânlarının artırılması hedef olarak ele alınmıştır. Stratejilere örnek olarak “okul öncesi eğitimde fiziki mekân kapasitesinin artırılması (Strateji 1.2.2)” ve “okul öncesi eğitimde okul-aile iş birliğinin, farkındalık oluşturma ve bilgilendirme çalışmalarının geliştirilmesi (Strateji 1.2.4)” verilebilir.

Amacın alt hedeflerinden “herkes için eşit ve kaliteli mesleki ve yükseköğretime erişmek” ile ilgili olarak planda 11 yerde, %5,9 oranında yer verildiği Tablo 5’de görülmektedir. Alt hedefe ilişkin stratejik planda yer alan amaç, hedef ve stratejiler aşağıda verilmiştir:

1. Sosyal ve ekonomik sektörlerle iş birliği yapılarak ulusal ve uluslararası mesleki kültüre, yeterliliğe, mesleki ahlak ve değerlere sahip iş gücü yetiştirilmesi (Hedef 2.4)
2. Mesleki ve teknik eğitimde eğitim- istihdam- üretim ilişkisinin güçlendirilmesi, uluslararası iş birliği ve deneyim paylaşımının teşvik edilmesi (Hedef 2.5)
3. Tüm bireyler için günümüz ihtiyaçlarına uygun olan genel, mesleki ve teknik eğitim kurslarının hazırlanması (Hedef 3.4)
4. Mesleki ve teknik eğitimde denklik işlemlerinin verimli, etkin ve daha hızlı olması sağlanarak eğitime erişimin artırılması (Hedef 3.4)
5. Mesleki ve teknik ortaöğretim okulları arası farkların azaltılması için çalışmaların yapılması, mesleki planlama ve rehberlik çalışma etkinliklerinin artırılması (Strateji 2.4.1)
6. Mesleki ve teknik eğitim almak isteyen herkesin erişebildiği ve belge alabildiği imkânların geliştirilmesi (Strateji 2.4.4)
7. Mesleki ve teknik eğitim programlarının iş piyasasının gereksinimleriyle uyumu için öğrencilere deneyim kazandırmak adına işverenler ve sanayi kuruluşlarıyla iş birliğinin yapılması, organize sanayi bölgeleri ve teknoparklar için liseler ve mesleki eğitim merkezlerinin açılması, barınma ihtiyacı olan çıraklar için pansiyonların oluşturulması (Strateji 2.5.1)
8. Mesleki eğitim merkezlerin sayısının artırılması, mesleki belge alan birey sayısının artırılması (Strateji 2.5.2)

9. 7. ve 8.sınıflardan başlayarak modüler mesleki eğitim yöntemiyle temel mesleki becerilerin alınmasının sağlanması, eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin mesleki eğitim alarak istihdam edilmelerinin artırılması (Strateji 2.5.3)
10. Mesleki ve teknik eğitim programları hakkındaki uygulama ve deneyimleri paylaşmak üzere uluslararası ortaklıklar ve ağların geliştirilmesi ve paylaşılması (Strateji 2.5.4)
11. Özel öğretimin mesleki eğitimde daha etkin olmasını sağlamak için özel sektörle iş birliğinin yapılması ve mesleki eğitimde yatırımları destekleyen mevzuat düzenlemelerinin yapılması (Strateji 2.5.5)

SKA 4'ün alt hedeflerinden “istihdam, girişimcilik, insana yakışır işte çalışmaya yönelik becerileri olan birey sayısını artırmak” hedefine ilişkin planda 8 yerde, %4,3 oranında vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin planın misyonunun bir kesitinde Türkiye'nin ihtiyacı olan iş gücünü karşılayan bireylerin yetiştirilmesi amacına yer verilmiştir. Stratejik Amaç 2'de ise çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve yetkinliklerin kazandırıldığı, ekonomiye katkısı olan bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca yenilikçi, üretken, girişimci ve ekonomiye değer katan iş gücünün yetiştirileceği belirtilmiştir. Hayat boyu öğrenme faaliyetleri sayesinde ise kişisel, çevresel ve mesleki olarak farkındalık oluşturulacağı ifade edilmiştir. Bu amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi adına belirlenen strateji örnekleri ise şu şekildedir:

1. Sektör talepleri ve gelişen teknolojiyle kurs programlarının güncellenmesi ve iş gücü piyasasının faaliyetlerinin desteklenmesi (Strateji 3.4.3)
2. Bakanlığa bağlı mesleki kurslarından alınan sertifikaların istihdam ve iş yeri açma hakkını elde etmesine yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 3.5.3)
3. Öğretim programlarına geleceğin mesleklerine yönelik beceriler, ulusal ve uluslararası yeterlilikler, teknolojik, ekonomik gelişmelerin dâhil edilmesi (Strateji 5.1.3)
4. Değişen mesleklerin, gelişen teknoloji ve sektör taleplerinin dikkate alınarak tüm alanlarda seçmeli meslek derslerinin oluşturulması (Strateji 5.1.4)

SKA 4'ün alt hedeflerinden “eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sona erdirmek ve kapsayıcılığı sağlamak” hedefine 30 yerde, %16,1 oranında vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Temel değerlerimiz başlığında fırsat eşitliğine yer verilmiştir. Hedeflere örnek olarak okul

öncesi eğitime erişim imkânlarının artırılması, öğrenci devamsızlığının ve sınıf tekrarlarının azaltılarak eğitime katılımlarının artırılması, farklı yetenekleri, özellikleri, ihtiyaçları ve birikimleri olan tüm bireylerin yaygın eğitimden aktif olarak yararlanması için eğitimde kapsayıcılığın sağlanması, uzaktan eğitime yönelik dijital içerik geliştirerek halk eğitim merkezlerinden yararlanan bireylere yönelik fırsat eşitliğinin artırılması, özel yaygın eğitimin niteliği, fırsat eşitliği ve erişilebilirliği açısından hayat boyu öğrenmenin uluslararası kriterlere uygun olarak artırılması, denklik işlemlerinin geliştirilmesi ve eğitim sisteminin en uygun teknolojiyle bütünleştirip eğitim faaliyetlerinin kesintisiz sürdürülmesi ve ülkenin bilgi toplumu olmasına katkı sağlanması verilebilir. Stratejik Amaç 4'te ise farklılıkların dikkate alındığı bir özel eğitim ve rehberlik anlayışıyla özel gereksinimli bireylerin toplumla bütünleşmelerinin sağlanması, eğitim ve yaşam süreçlerindeki potansiyellerinin en üst düzeye çıkarılması adına fiziki, beşeri ve teknolojik imkânları artırmak hedeflenmiştir. Belirtilen amaç ve hedeflere ulaşmak üzere ortaya konulan stratejiler aşağıda verilmiştir:

1. Alternatif erişim modellerinin yaygınlaştırılması (Strateji 1.2.1)
2. Evde ya da hastanede eğitim alan öğrencilerin durumlarının e-okul yönetim bilgi sistemine işlenmesi ve gerekli planlamaların yapılması (Strateji 1.4.3)
3. Öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin analiz edilmesi ve ailelerin bilgilendirilmesi (Strateji 1.4.4)
4. Sınıf tekrarlarının azaltılması ve öğrencilerin örgün eğitimde kalmaları için çalışmaların yapılması (Strateji 2.1.1)
5. Toplumun her kesiminden daha çok öğrencinin özel okullara erişimini artırmak üzere mekanizmaların geliştirilmesi
6. Kadın, yaşlı, engelli, işsiz ve hükümlüler gibi dezavantajlı gruplara eğitim ve öğretim verilmesi (Strateji 3.1.1) ve eğitime erişimlerinin artırılması için insan kaynakları kapasitesinin artırılması, personel istihdamının desteklenmesi (Strateji 3.1.2)
7. Örgün eğitim çağını geçmiş, öğrenimini tamamlayamamış bireylerin eğitimlerini açık öğretim okullarında tamamlayabilmeleri için kolaylaştırıcı çalışmaların yapılması (Strateji 3.1.3)

8. Ülkedeki yabancı uyrukluların eğitimde eşitlik ve kapsayıcılık ilkesine uygun olarak desteklenmeleri, eğitim sistemine uyumu için eğitimler, dil desteği, kültürel farkındalık gibi kaynaklardan faydalanarak eğitim imkânlarından en üst düzeyde faydalanmalarının sağlanması (Strateji 3.1.4)
9. Uzaktan eğitim teknolojileri ile zaman, mekân, maliyet gibi sınırlılıkları en aza indirgeyerek hayat boyu öğrenme imkânlarına erişimin artırılması için HEMBA'daki içeriklerin artırılması (Strateji 3.2.1)
10. Bireylerin hayat boyu öğrenmenin faydaları hususunda farkındalık oluşturarak katılımın artırılması (Strateji 3.3.1)
11. Bireylerin öğrenme imkânları hakkında bilgilendirilerek farkındalığın artırılması adına çalışmaların yürütülmesi (Strateji 3.3.2)
12. Olgunlaşma enstitülerinin daha özel alanlarda etkin çalışmalarının yapılması (Strateji 3.3.4)
13. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik özel eğitim materyalleri ve dijital platformlara ek olarak içeriklerin geliştirilmesi ve güncellenmesi (Strateji 4.2.1)
14. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin olağan gelişim gösteren öğrencilerle birlikte yer alacakları faaliyetlerin düzenlenmesi (Strateji 4.2.4)
15. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitimlerin eşitlik, erişilebilirlik ve kapsayıcılık konusunda niteliğinin artırılması için mevzuat düzenlemelerinin yapılması (Strateji 4.2.5)
16. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yaygınlaşması ve ulaşılabilirliğini artırmak için öğrencilerin kişisel verilerine dair dijital veri güvenliğinin dikkate alınarak hizmetlerin dijitalleştirilmesi (Strateji 4.3.4)

SKA 4'ün alt hedeflerinden "toplumdaki okuryazar sayısını artırmak ve matematiksel yetkinliği sağlamak" hedefine ilişkin stratejik planda 1 yerde, %0,5 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. SKA 4'ün alt hedeflerinden "sürdürülebilir yaşam tarzlarına uyum sağlanması ve barışçıl bir toplum olmak üzere eğitim vermek" hedefine ilişkin planda 25 yerde, %13,4 oranında vurgu yapıldığı görülmüştür. Planın temel değerlerimiz başlığı altında bu alt hedefe uygun olarak din, ahlak ve değerlere bağlılık, sorumluluk, vatanseverlik

değerlerine yer verilmiştir. Stratejik Amaç 2’de ise çağın ihtiyacı olan bilgi, becerileri, yetkinlikleri kazandıran, geleceği kurgulayan, nitelikli insan yetiştiren, ekonomiye katkısı olan, değerleri vesilesiyle bireyi hayata hazırlayan bir ortaöğretim yapısının kurulması hedeflenmiştir. Ortaöğretim sisteminin öğrencilere değişen dünyanın gerektirdiği beceri, yeterlilik ve yetkinliklerini kazandıran bir yapıya kavuşturulacağı ifade edilmiştir. Stratejik Amaç 5’te kültürel, millî ve manevi değerlerini benimsemiş, çağın ihtiyaçlarına uygun bilgi ve becerilerle demokratik anlayışa ve millî şuura sahip öğrencilerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bunun için eğitim programlarının millî ve manevi değerler temelinde öğrencilerin seviyesine uygun olarak güncelleneceği, e-içeriklerle sunulan ders kitapları ve eğitim araçlarının hazırlanacağı belirtilmiştir.

2024-2028 MEB stratejik planında diğer stratejik planlardan farklı olarak ilk kez sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilgili planlamalar olduğu tespit edilmiştir. Hedef olarak “sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun bir yaklaşımla çevre ve iklim değişikliği konusunda farkındalığın artmasının sağlanacağı” ifade edilmiştir. Hedefin gerçekleşmesi için uygulanacak strateji örneklerinden biri ise “iklim atölyelerinin sıfır atık projesine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun bir yaklaşımla kurulmasının sağlanması (Strateji 5.5.2)” gösterilebilir. Diğer strateji örnekleri ise aşağıda verilmiştir:

1. Türkiye Yüzyılı vizyonu kapsamında söz sahibi olmak adına genel ortaöğretimde niteliklerin geliştirilmesi için çalışmaların yapılması (Strateji 2.2.1)
2. Eğitim süreçlerinin öğrencilerin millî, manevi ve evrensel değerleri davranışa dönüştürülebilecekleri şekilde güçlendirilmesi, okuma kültürünün desteklenmesi adına faaliyetler yürütülmesi (Strateji 2.2.5)
3. Toplumu bir arada tutan değerlerin güçlendirilmesi, şehir kültürü, demokrasi ve insan hakları, kültürel miras aktarımı gibi eğitim faaliyetlerinin düzenlenerek daha adil, hoşgörülü ve sürdürülebilir bir toplum oluşmasına katkı sağlanması (Strateji 3.1.5)
4. Yenilenebilir ve temiz enerji, yeşil dönüşüm gibi konularda projelerin yürütülmesi ve sektörün ihtiyacı olan iş gücünün yaygın eğitimle yetiştirilmesi (Strateji 3.3.3)
5. İklim değişikliği, yeşil teknoloji, dijital dönüşüm, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım hususlarında istihdam ihtiyacına uygun becerilerin gelişimini sağlayan kurs programlarının geliştirilmesi (Strateji 3.4.1)

6. Küresel çapta hayat boyu öğrenme alanındaki ilerlemelerin takibiyle genel, mesleki ve teknik eğitim kurs programlarının güncellenerek günümüz ihtiyaçlarına uyumlu hâle getirilmesi (Strateji 3.4.2)
7. Aile Okulu Projesi kapsamında aile değerleri, aile içi iletişim, psikolojik, sosyal ve duygusal gelişim, bağımlılıkların önlenmesi gibi yaklaşımlar öncelikli olmak üzere çeşitli alanlarda ailelerin desteklenmesi (Strateji 3.4.4)
8. Sıfır atık ve geri dönüşüm uygulamalarının yaygın hâle getirilmesi için “Sıfır Atık Projesi” kapsamında atıkların ayrı ayrı toplanıp geri dönüşüm sürecinde değerlendirilmesi (Strateji 5.5.1)
9. MEB iklim değişikliği eylem planı ile ilgili bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yürütülmesi (Strateji 5.5.3)
10. Merkez ve taşra teşkilatlarının personeli ile bütün öğrencilere çevre bilincinin kazandırılması amacıyla su verimliliği seferberliği konusunda faaliyetlerin yürütülmesi (Strateji 5.5.4)
11. Ülkenin yetişmiş insan ihtiyacını karşılamak üzere yurt dışında lisansüstü öğrenim gören öğrenci sayısı kontenjanının tarım, savunma sanayi, yapay zekâ, sürdürülebilir enerji gibi alanlarda artırılması (Strateji 6.2.2)

SKA 4’ün alt hedeflerinden “herkes için kapsayıcı, güvenli ve etkili eğitim ortamlarını oluşturmak” hedefine ilişkin planda 76 yerde, %40,9 oranında vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Temel eğitimle ilgili olarak ortaya konan Stratejik Amaç 1’de öğrenciler için eğitim ortamlarının ve öğretim süreçlerinin etkin kullanıldığı bir ekosistem inşa edilmesi hedeflenmiştir. Amaca dair belirlenen stratejiler ise “toplumun her kesiminden daha çok öğrencinin özel okula erişimini artırma (Strateji 1.1.2), “öğrencilerin şube dağılımlarında mevcut durum analiz edilerek okulların fiziki kapasitesini artırma (Strateji 1.1.4)” şeklinde örneklendirilebilir.

SKA 4’ün alt hedeflerinden “yükseköğrenime erişim imkânlarını ve küresel düzeyde burs sayısını artırmak” hedefine ilişkin olarak planda 3 yerde, %1,6 oranında değinildiği görülmüştür. Stratejik planda Türkiye’nin yetişmiş insan ihtiyacının karşılanması için yurt dışında lisansüstü öğrenim kontenjanının artırılacağı belirtilmiştir. Özellikle savunma sanayi, uzay, yapay zekâ, siber güvenlik, sürdürülebilir enerji gibi alanlarda öğrenim gören

öğrenci sayısının artırılması planlanmaktadır. Son alt hedef olan “öğretmen eğitimi ile nitelikli öğretmen sayısının artırılması” hedefine ilişkin planda 16 yerde, %8,6 oranında değinildiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bazı hedef ve strateji örnekleri şu şekildedir:

1. Yabancı dil öğretmenlerine çoklu yabancı dil eğitim modeli kapsamında dil eğitim materyallerini kullanım eğitiminin verilmesi (Strateji 1.5.3)
2. Öğretmenlerin mesleki gelişimi için sektörel mükemmeliyet merkezlerinin oluşturulması (Strateji 2.4.3)
3. Kaynaştırma ve bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrencilere dair bilgi ve beceri kazanmaları için tüm öğretmen, okul yöneticisi, il-ilçe müdürlükleri ve ailelere eğitimlerin verilmesi (Strateji 4.1.2)
4. Öğretmenlere yönelik özel eğitim stratejileri, bağımlılıkla mücadele programlarını uygulama, dijital becerilerin geliştirilmesi gibi hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi (Strateji 4.1.3, Strateji 4.3.1, Strateji 5.2.1)
5. Öğretmenlik mesleği genel yeterliliklerinin ulusal ve uluslararası standartlara uygun şekilde güncellenmesi (Strateji 7.1.1)
6. Öğretmen ve okul yöneticilerinin mesleki açıdan sürekli desteklenmesi için üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile eğitim iş birliklerinin yapılması (Strateji 7.1.4) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın beşincisi olan toplumsal cinsiyet eşitliği amacının analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Sosyal Kapsayıcılık	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak				
		Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti yok etmek				
		Çocuk evliliği, zorla evlendirilme ve kadın sağlığını tehdit eden tüm zararlı uygulamaları engellemek				
		Sosyal politikaların sağlanması yoluyla aile içindeki sorumlulukların eşit paylaşılmasını sağlamak				
		Kadınların sosyal, ekonomik ve politik alanlarda eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamak	8 %1,2	4 %1,1	1 %0,6	1 %,
		Cinsel ve üreme sağlığı ile üreme haklarına herkesin erişmesini sağlamak				
		Kadınların ekonomik kaynaklara eşit haklara sahip olmaları adına reformlar geliştirmek				
		Kadınları teknolojik araçlarla ve destekleyici politikalarla güçlendirmek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 6 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında toplumsal cinsiyet eşitliği amacına %1,2 oranında, 8 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda MEB stratejileri dâhilinde kız çocuklarının okullaştırılmasına özel önem verilmeye devam edileceği ve “Haydi Kızlar Okula” Kampanyası kapsamında 60.Hükümet Programı Eylem Planında cinsiyet ayrımcılığını önleyici projelerin uygulanmasına devam edileceği belirtilmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı ve çocuk hakları konularında okul, ilçe ve il düzeyinde bilinçlendirme çalışmalarının yürütüleceği vurgulanmıştır. Stratejik Amaç 3’te ortaöğretimde cinsiyet ve bölgesel farklılıkları giderecek şekilde okullaşma oranını AB düzeyine çıkarmak hedefi ortaya atılmıştır. Amacın 5.alt hedefinde ise kızların eğitime erişimini daha da artırmak için kız-erkek brüt okullaşma oranlarındaki farkı azaltmak amaçlanmıştır. Amacın gerçekleşmesi için belirlenen stratejilerden biri ise kızların ve dezavantajlı bireylerin eğitime erişimini artırmak için pansiyon ve burs hizmetlerinden daha fazla yararlanmaları adına “Eğitime

%100 Destek” projesi kapsamında yatılılık hizmetlerinin yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir. Bu ifadelerin SKA 5’in alt hedeflerinden en çok “kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak” ile örtüştüğü düşünülmektedir. (MEB SGB, 2009)

2015-2019 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA’nın toplumsal cinsiyet eşitliği amacına %1,1 oranında, 4 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planın birinci stratejik amacı, bütün bireylerin eğitim ve öğretime adil şartlarda erişmesini sağlamak şeklinde belirlenmiştir. Bu amaç, toplumsal cinsiyet eşitliği dâhil her türlü ayrımcılığa karşı eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için belirlenmiştir. Stratejik amacın alt hedeflerinde “plan dönemi sonuna kadar dezavantajlı gruplar başta olmak üzere, eğitim ve öğretimin her tür ve kademesinde katılım ve tamamlama oranlarını artırma” ifadesi yer almaktadır. Dezavantajlı gruplar dâhilinde kız çocukları da kapsama alınmıştır. Strateji 22’de kız çocukları başta olmak üzere özel politikanın gerektiği gruplarda eğitime erişime ilişkin proje ve protokollerin artırılacağı ifade edilmiştir. Bu amaç, hedef ve stratejilerin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığa her yerde son vermeyi vurgulayan “kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak” alt hedefinin uygulanmasına katkı sağladığı düşünülmektedir.

SKA 5’in alt hedeflerinden “kadınların sosyal, ekonomik ve politik alanlarda eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamak” hedefiyle örtüşen Strateji 115’de Bakanlık teşkilatlarında kadın çalışanların yönetici olarak görev almalarını kolaylaştıran ve özendiren çalışmalar yapılacağı vurgulanmıştır (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA’nın toplumsal cinsiyet eşitliği amacına %0,6 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda yer alan stratejilerden birinde kız çocukları ve özel politika gerektiren gruplara öncelik vermek üzere bütün öğrencilerin ortaöğretime katılımının artırılarak devamsızlığı ve sınıf tekrarını

azaltmaya dair çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir. Bu stratejinin SKA 5'in alt hedeflerinden “kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak” ile örtüştüğü söylenebilir (MEB SGB, 2019).

2024-2028 MEB Stratejik Planında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın toplumsal cinsiyet eşitliği amacına %0,3 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Strateji 3.1.1'de dezavantajlı gruplar dâhilindeki kadınlara temel beceri ihtiyaçlarına göre eğitim verileceği ifade edilmektedir. Bu stratejinin kadınların her alanda karar alma süreçlerinde etkin olmasını sağlamayı ele alan “kadınların sosyal, ekonomik ve politik alanlarda eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamak” alt hedefi ile örtüştüğü söylenebilir (MEB SGB, 2024).

MEB Stratejik Planlarının “Temiz Su ve Sanitasyon” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA'nın altıncısı olan temiz su ve sanitasyon amacının analiz sonuçları Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Altıncısı Olan “Temiz Su ve Sanitasyon” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Çevresel Sürdürülebilirlik	Temiz Su ve Sanitasyon	Güvenilir ve karşılanabilir içme suyuna evrensel ve adil erişimi sağlamak				
		Kapsayıcı ve adil sanitoryona ve hijyene erilmek				
		Dünya genelinde kirliliği azaltmak, sürdürülebilir atık yönetimini sağlamak ve su kalitesini iyileştirmek		1		2
		Su kıtlığına çözüm bulmak, su kaynaklarının sürdürülebilir ve verimli kullanımını sağlamak	-	%0,3	-	%0,5
		Her türlü su kaynaklarını iş birliğine dayalı yönetmek				
		Su ekosistemlerini korumak ve iyileştirmek				
		Su ve sanitoryona dair faaliyetler ve programlar hususunda uluslararası iş birliği sağlamak ve kapasite geliştirme desteğini artırmak				
		Su ve sanitasyon yönetimini iyileştirmek için yerel katılımı desteklemek ve güçlendirmek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular

2010-2014 MEB stratejik planı incelendiğinde SKA’nın temiz su ve sanitasyon amacıyla örtüştüğü düşünülen herhangi bir ifadeyle karşılaşılmadığı görülmektedir.

2015-2019 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA’nın temiz su ve sanitasyon amacına %0,3 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Strateji 32’de okul güvenliği, çevreye duyarlılık, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere uygunluk gibi hususlarda okulların mekânsal kalitesinin yükseltilmesi amacıyla eğitim ortamları için standartlar belirlenerek standartlara uygunluğu gösteren mavi ve yeşil bayrak uygulamaları başlatılacağı belirtilmiştir. Çevre yönetimi, enerji verimliliği, çevreci okullar, kaynakların verimli kullanımını ele alan mavi ve yeşil bayrak uygulamalarının SKA 6’nın eğitim kurumlarında gerçekleşmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu uygulamaların amacın alt hedeflerinden

“dünya genelinde kirliliği azaltmak, sürdürülebilir atık yönetimini sağlamak ve su kalitesini iyileştirmek” ve “su ve sanitasyon yönetimini iyileştirmek için yerel katılımı desteklemek ve güçlendirmek” ile örtüştüğü tespit edilmiştir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular

2019-2023 MEB stratejik planı incelendiğinde temiz su ve sanitasyon amacıyla örtüştüğü düşünülen herhangi bir ifadeyle karşılaşılması görülmektedir.

2024-2028 MEB Stratejik Planında Temiz Su ve Sanitasyon Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın temiz su ve sanitasyon amacına %0,5 oranında, 2 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Amacın gerçekleşmesine katkı sağladığı düşünülen stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. Tüm öğrencilere çevre bilincinin kazandırılması adına tüm MEB personeliyle “su verimliliği seferberliği” konulu faaliyetlerin yürütülmesi (Strateji 5.5.4)
2. Okul niteliğinin artması için fiziksel olanakları yetersiz olan eğitim binalarının onarılması, afete karşı dirençli hâle getirilmesi, erişilebilen enerji ihtiyacının kazandırılması, verimli ısıtma ve soğutma sistemlerinin kullanılması ve su kaynaklarının tasarruflu kullanımının sağlanmasıyla çevreye duyarlı okulların tesis edilmesi (Strateji 7.2.3)

Belirlenen bu stratejilerin SKA 6'nın su kullanım verimliliğini artırmayı ele alan alt hedefi olan “Su kıtlığına çözüm bulmak, su kaynaklarının sürdürülebilir ve verimli kullanımını sağlamak” ile örtüştüğü düşünülmektedir (MEB SGB, 2024).

MEB Stratejik Planlarının “Erişilebilir ve Temiz Enerji” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın yedincisi olan erişilebilir ve temiz enerji amacının analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Erişilebilir ve Temiz Enerji” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Çevresel Sürdürülebilirlik	Erişilebilir ve Temiz Enerji	Herkes için güvenilir, karşılanabilir ve modern enerji hizmetlerine erişmek				
		Küresel çapta yenilenebilir enerjinin payını artırmak				
		Enerji verimliliğinin küresel iyileşme hızını artırmak	-	1 %0,3	-	5 %1,3
		Temiz enerji teknolojilerine erişimin kolaylaştırılması adına uluslararası iş birliğini artırmak ve yatırımları desteklemek				
		Küresel çapta sürdürülebilir enerji altyapısını ve teknolojileri güçlendirmek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular

2010-2014 MEB stratejik planı incelendiğinde erişilebilir ve temiz enerji amacıyla örtüştüğü düşünülen herhangi bir ifadeyle karşılaşılmadığı görülmektedir.

2015-2019 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA’nın erişilebilir ve temiz enerji amacına %0,3 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Bakanlığa ait okul ve

kurumların projelerini oluşma hususunu ele alan Strateji 98’de kurumların ihtiyaçları, hijyen, enerji verimliliği, konfor koşulları ile maddi ve doğal kaynak tasarrufu gibi unsurlara dikkat edileceği ifade edilmiştir. Bu stratejinin “enerji verimliliğinin küresel iyileşme hızını artırmak” alt hedefiyle rtuştuğu söylenebilir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular

2019-2023 MEB stratejik planı incelendiğinde erişilebilir ve temiz enerji amacıyla rtuştuğu düşünülen herhangi bir ifadeyle karşılaşılmadığı görülmektedir.

2024-2028 MEB Stratejik Planında Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 8 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA’nın erişilebilir ve temiz enerji amacına %1,3 oranında, 5 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Amacın gerçekleşmesi adına planda belirtilen stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

1. Yenilenebilir, temiz enerji ve yeşil dönüşüm gibi hususlarda projelerin yürütülmesi ve bu alanların ihtiyacı olan insan gücünün yaygın eğitimle yetiştirilmesi (Strateji 3.3.3)
2. Yenilenebilir ve verimli enerji, iklim değişikliği, yeşil teknolojiler, sürdürülebilir tarım gibi alanlarda gelecekteki iş gücü ihtiyaçlarına uygun becerilere sahip bireyler olması için yaygın eğitim kurs programlarının geliştirilmesi (Strateji 3.4.1)
3. Yurtdişında lisansüstü öğrenim görececek ğrenci sayısının artırılması, özellikle temiz ve sürdürülebilir enerji gibi stratejik alanlarda ğrenci gönderimi (Strateji 6.2.2)
4. Eğitim binalarının onarımı, enerji ihtiyaçlarının karşılanmasının sağlanması, çevreye duyarlı yapıların tesis edilmesi (Strateji 7.2.3)
5. Kendi enerjisini üretebilen, çevreye daha uyumlu olması gibi özelliklere sahip örnek mimari projelerin gerçekleştirilmesi (Strateji 7.2.4) (MEB SGB, 2024)

Belirlenen bu stratejilerin SKA 7'nin alt hedefleriyle doğrudan ilişkili olmadığı, ancak bireylerin bu amaç hususunda eğitilmesi, eğitim ortamlarının bu yönde geliştirilmesinin amacın tüm alt hedeflerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

MEB Stratejik Planlarının “İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA'nın sekizincisi olan insana yakısr iş ve ekonomik büyüme amacının analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir:

Tablo 9.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Ekonomik Kalkınma	İnsana Yakırsır İş ve Ekonomik Büyüme	Kişi başına düşen ekonomik büyümeyi artırmak				
		Yüksek katma değeri eylemleri çeşitlendirmek, teknolojiyi yükseltmek ve yenilikçilikle ekonomik verimliliği artırmak				
		İnsana yakırsır iş üretimini, yaratıcılığı, girişimciliği, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini politikalarla desteklemek				
		Küresel kaynak verimliliğini iyileştirmek ve çevre dostu ekonomik büyüme için çaba sarf etmek				
		Herkes için adil, üretken istihdam ortamı ve adil ücret uygulanmasını sağlamak				
		Genç işsizliğini ve eğitimsizliğini azaltmak	30	20	9	18
		Zorla çalıştırılmayı, insan kaçakçılığını ortadan kaldırmak ve çocuk işçiliğini sona erdirmek	%4,5	%5,6	%5,4	%4,6
		Tüm çalışanların çalışma haklarını korumak ve güvenli iş ortamları sağlamak				
		Sürdürülebilir turizmin desteklenmesi adına politikalar geliştirmek				
		Herkesin ulusal finans hizmetlerine erişimini teşvik etmek ve yaygınlaştırılmasını sağlamak				
		Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ticaret odaklı destekleri güçlendirmek				
		Genç istihdamı için küresel strateji geliştirerek uygulamaya koymak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 9 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA'nın insana yakısr iş ve ekonomik büyüme amacına %4,5 oranında, 30 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda bu amaca en uygun temanın mesleki ve teknik eğitim teması olduğu düşünülmektedir. Örneğin Stratejik Amaç 4'te küresel rekabette sektörlerin gücünü artırma ve nitelikli insan gücü sayısını yetiştirmek üzere sektörle iş birliği içinde, esnek ve modüler programları olan, teknolojik altyapısı güçlü ve daha çok talep gören mesleki ve teknik eğitime ulaşmak amaç edinilmiştir. Bu stratejik amacın uygulanacak stratejilerine bakıldığında ise kendi işini kurmak isteyen mezun öğrencilerin Bakanlıkça hazırlanacak "Girişimcilik El Kitabı- İş Kurma Rehberi" ile bilgilendirilmesinin sağlanacağı ve kredi ile destek imkânının olacağı belirtilmiştir. Planın onuncu stratejik amacında ise hayat boyu öğrenme kapsamında bireylerin değişen ve gelişen ekonomiye iş gücü duyarlılığının artırılması için kurumlar arası iş birliği yapılması üzerinde durulmuştur. Bu amaçların SKA 8'in alt hedeflerinden "insana yakısr iş üretimini, yaratıcılığı, girişimciliği, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini politikalarla desteklemek" ile ortak paydada buluştukları düşünülmektedir.

SKA 8'in alt hedeflerinden "yüksek katma değerli eylemleri çeşitlendirmek, teknolojiyi yükseltmek ve yenilikçilikle ekonomik verimliliği artırmak" hedefine ilişkin planda genç nüfusa sahip olan bir ülke olarak Türkiye'nin küresel ölçekte rekabet edebilir nitelikte sermaye oluşturmaları ve bilgi ekonomisinin fırsatlarından yararlanmalarının sağlanacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda insan sermayesi odak noktası alınan söz konusu işgücü daha teknolojik, daha üretken ve daha girişimci olması için gerekli çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında İnsana Yakısr İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 9 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın insana yakısr iş ve ekonomik büyüme amacına %5,6 oranında, 20 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Stratejik planın misyonumuz bölümünün bir kesitinde girişimci, yaratıcı, yenilikçi bireylerin yetişmesine imkân ve ortam sağlamak hedeflenmektedir. Aynı zamanda temel değerlerimiz

bölümünde “girişimcilik, yaratıcılık, yenilikçilik” değer olarak belirlenmiştir. Bundan yola çıkılarak Bakanlığın SKA 8’e hizmet etmeyi hedeflediği sonucuna ulaşılabilmektedir. Planda yer alan insana yakışır iş ve ekonomik büyüme amacının gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülen stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. Ortaöğretim okul türlerine ait kontenjan dağılımının öğrencilerin tercihleri ve ülkenin güncel ve gelecekteki ihtiyaçlarının dikkate alınarak planlanması (Strateji 10)
2. Bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik sektör ve ilgili taraflarla iş birliğinde ve hayat boyu öğrenme kapsamında mesleki kursların çeşitliliğinin ve katılımcı sayısının artırılması (Strateji 19)
3. Sektörle iş birliği yapılarak atölye ve laboratuvar öğretmenlerinin ilgili sektördeki gelişmeleri ve iş gücü piyasası ihtiyaçlarını takip etmeleri ve öğrencilere bu yönde rehberlik etmelerinin sağlanması (Strateji 57)
4. Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının firmalar ile endüstriyel araştırma-geliştirme kapsamında iş birliği yapmasının sağlanması (Strateji 58)
5. Mesleki ve teknik eğitimde girişimcilik, yaratıcılık ve yenilikçilik kültürünün yerleşmesi için mevcut süreçlerin değerlendirilip yeniden düzenlenmesi (Strateji 59)
6. Mesleki ve teknik eğitime katılan bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla sektör temsilcilerinin de aktif yer alacağı yönetim modellerinin geliştirilmesi (Strateji 61)
7. Mesleki ve teknik eğitim politikalarının belirlenmesine ilişkin süreçlerin, sektörün ve iş gücü piyasasının taleplerine uygun şekilde yönlendirilebilmesi için başta sektör temsilcileri olmak üzere ilgili paydaşların bu süreçlere etkin katılımının sağlanması (Strateji 62)
8. İş yeri beceri eğitimi ve staj uygulamalarının etkin bir şekilde izlenip ve değerlendirilmesini temin edecek bir yapı oluşturulması (Strateji 63)
9. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin engel durumlarına göre yapabilecekleri meslekler ve bu meslekler için gerekli yeterliliklerin belirlenmesi (Strateji 65)
10. Bireylerin mesleki ve teknik eğitim imkânları ve istihdam fırsatları hakkında bilgi edinmeleri amacıyla geliştirilen Hayat Boyu Öğrenme Portalı'na ilişkin farkındalık oluşturulması (Strateji 67)

11. Öğretmenlik alanları ile atama ve ders okutma esaslarının yükseköğretim kurumları ile iş birliği içinde sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde güncellenmesi (Strateji 88)
12. Öğretmenlerin okulda tam istihdamının sağlanması için aylık karşılığı okutulacak dersler ile alan ve branş değişiklikleri konusunda sürdürülebilir bir çerçeve oluşturulması (Strateji 89)
13. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatındaki yönetici pozisyonlarının gerektirdiği yeterliliklerin belirlenmesi ve bu pozisyonlara yapılacak atamalar ile çalışanların mesleki ilerlemesini düzenleyen bütünsel bir kariyer sisteminin geliştirilmesi (Strateji 93)
14. Öğretmen atamalarında çoklu değerlendirme sistemine geçilmesi, aday öğretmenlik sürecinin düzenlenmesi, değerlendirme sisteminin güncellenmesi (Strateji 94) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 9 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın insana yakışır iş ve ekonomik büyüme amacına %5,4 oranında, 9 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. SKA 8'in alt hedeflerinden "insana yakışır iş üretimini, yaratıcılığı, girişimciliği, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini politikalarla desteklemek" hedefinin gerçekleşmesine katkı sağlayacağı düşünülen bazı amaç, hedef ve stratejiler şu şekildedir:

1. Mesleki ve teknik eğitim ile istihdam ve üretim ilişkisinin güçlendirilmesi
2. Buluş, patent, faydalı model başvuru sayıları ile mesleki ve teknik eğitim kurumlarıyla sektör arasında iş birliğinin artırılması
3. Uluslararası yatırımcıların ve savunma sanayisinin ihtiyaç duyduğu nitelikli meslek elemanlarının yetiştirilmesi

SKA 8'in alt hedeflerinden "genç işsizliğini ve eğitimsizliğini azaltmak" ile örtüşen amaç, hedef ve strateji örnekleri aşağıda verilmiştir:

1. Öğrencileri ilgi, yetenek ve kapasiteleri ile hayata ve üst öğretime hazırlayacak bir ortaöğretim sistemi oluşturup toplumsal sorunlara çözüm bulan, ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasına destek olacak öğrencilerin yetiştirilmesi
2. Mesleki ve teknik eğitim ile hayat boyu öğrenme sistemlerinin toplum ihtiyaçları ve iş gücü piyasasına uygun şekilde düzenlenmesi
3. Sektör talepleri ve gelişen teknolojiyle birlikte öğretim programlarının güncellenmesi ve atölye, laboratuvar donanımlarının güncellenmesi (MEB SGB, 2019)

2024-2028 MEB Stratejik Planında İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 9 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın insana yakışır iş ve ekonomik büyüme amacına %4,6 oranında, 18 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Planın misyonunun bir kesitinde Türkiye'nin ihtiyacı olan iş gücünü karşılayacak bireylerin yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Stratejik Amaç 2'de "çağın gereksinim duyduğu bilgi ve yetkinlere sahip, ekonomiye katkı sağlayan bir ortaöğretim yapısının inşa edilerek öğrencilerin yetiştirilmesi" konusundan bahsedilmiştir. Sektörlerle iş birliği hâlinde ulusal ve uluslararası mesleki ahlak, değer, kültür ve yeterliliğe sahip, yenilikçi, üretken, girişimci, ekonomiye değer katacak insan gücünün yetiştirileceği ifade edilmiştir. Mesleki ve teknik eğitimde eğitim-istihdam ve üretim ilişkisinin güçlendirilmesi ele alınarak uluslararası iş birlikleriyle paylaşımın teşvik edileceği belirtilmiştir. Stratejik Amaç 3'te bireysel, toplumsal ve istihdam alanlarına odaklı hayat boyu öğrenme imkânlarının sunulması hedef olarak belirlenmiştir.

Belirtilen bu ifadelerin ve amaçların SKA 8'in alt hedeflerinden "genç işsizliğini ve eğitimsizliğini azaltmak" ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bu alt hedefin gerçekleşmesi için eğitimsel açıdan uygulanacak stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. İşverenler ve sanayi kuruluşlarıyla iş birliği yapılarak organize sanayi bölgeleri ve teknoparklara mesleki ve teknik Anadolu liseleri ve mesleki eğitim merkezlerinin açılması, barınma ihtiyacı olan çıraklar için pansiyon oluşturulması (Strateji 2.5.1)

2. Gelişen teknoloji ve sektör istekleri kapsamında kurs programlarının güncellenmesi, iş gücü piyasasının eğitimle desteklenmesi (Strateji 3.4.3)
3. Ulusal ve uluslararası yeterlilikler, teknolojik, ekonomik gelişmeler ve geleceğe yönelik becerilerin öğretim programlarına dâhil edilmesi (Strateji 5.1.3)
4. Değişen mesleklerin ve gelişen teknoloji ile sektör talepleri dikkate alınarak yeni seçmeli meslek derslerinin oluşturulmasının sağlanması (Strateji 5.1.4)
5. Temiz ve yenilenebilir enerji, yeşil dönüşüm, iklim değişikliği, sürdürülebilir tarım gibi alanlarda projelerin yürütülerek alanın ihtiyacı olan iş gücünün yaygın eğitimle yetiştirilmesinin sağlanması (Strateji 3.3.3, Strateji 3.4.1)

SKA 8'in alt hedeflerinden "herkes için adil, üretken istihdam ortamı ve adil ücret uygulanmasını sağlamak" hedefine ilişkin planda yer alan stratejiler ise şu şekildedir:

1. Dezavantajlı grupların eğitime erişimlerinin artırılması adına projelerin yürütülmesi ve personel istihdamının sağlanması (Strateji 3.1.2)
2. Bakanlığa bağlı meslek edindirme kurslarından alınan sertifikalarla başka belgeye ihtiyaç olmadan istihdam ve iş yeri açma hakkı elde edilmesi için çalışmaların yapılması (Strateji 3.5.3) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı" Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında sürdürülebilir kalkınma amaçlarının dokuzuncusu olan sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacının analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir:

Tablo 10.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Ekonomik Kalkınma	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	Kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıları güçlendirmek				
		Kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi teşvik ederek sanayinin istihdam, GSYİH payını artırmak				
		Küçük sanayi işletmelerine yönelik finansal hizmetlere ve piyasalara entegrasyonlarını kolaylaştırmak				
		Kaynak kullanım verimliliğini artırmak, çevre dostu teknoloji ve sanayiye yenileştirmek	52	23	6	34
		Yenilikçiliği desteklemek, araştırma- geliştirme çalışmalarını artırmak, sanayi sektörlerinin teknolojik açıdan iyileştirmek	%7,8	%6,4	%3,6	%8,7
		Mali, teknolojik ve teknik desteğin sağlanmasıyla sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıyı geliştirmeyi kolaylaştırmak				
		Sanayi çeşitliliğini, yerli teknolojiyi geliştirmek ve desteklemek				
		Bilgi ve iletişim teknolojilerine evrensel ve karşılanabilir erişimi artırmak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 10 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA’nın sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacına %7,8 oranında, 52 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda MEB’in bazı projelerinden söz edilmiştir. Örneğin “İnternete Erişim Projesi” kapsamında her okula internet imkânı sağlamak üzere e-öğrenme yöntemine teşvik ve öğrencilerin bilgiye erişimi, bilgiyi kullanmayı, yeni bilgi üretmesini ve paylaşma becerilerini kazanmak hedeflenmiştir. “E-öğrenme Eğitim Portalı” ile de eğitimde teknolojinin kullanımı hususunda bir platform gerçekleştirilmesi için çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Yine aynı şekilde Bakanlık okul ve kurumların hızlı, güvenilir ve ucuz şekilde internete erişimini sağlamak üzere, Türk Telekom ile bir protokol yapılarak ilköğretim öğrencilerinin % 95’inin ve ortaöğretim öğrencilerinin % 99’unun geniş bant ADSL internet erişimine kavuşturulduğunu ifade etmiştir. Yapılan bu çalışmaların SKA 9’un alt hedefi olan “bilgi ve iletişim teknolojilerine evrensel ve

karşılanabilir erişimi artırmak” ile örtüştüğü varsayılmaktadır. SKA 9 amacı kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan bazı çalışmalar aşağıda verilmiştir:

1. Öğretmenler için sanal ortamların geliştirilmesi
2. Bakanlık personelinin açık öğretim programları olan üniversitelerle iş birliği yapılarak yüksek lisans derecesi almalarının teşvik edilmesi
3. Ticaret ve turizm bölgelerinde “Beceri Geliştirme ve Kamu İnternet Erişim Merkezleri”nin kurulması
4. Etkili bir mesleki rehberlik ve yöneltme için 2014 yılına kadar “Mesleki Bilgi Sistemi”nin kurulması
5. İLSİS, e-okul ve e-rehberlik modülündeki verilerin eğitimde kullanımı
6. Üniversiteler ile özel sektörü bir araya getiren teknoloji geliştirme bölgelerinin altyapılarının tamamlanması
7. Kişisel ve mesleki gelişime katkı sağlayan uzaktan eğitim portal ve modüllerinin artırılması
8. Ulusal ağ sistemine katılımın etkinleştirilmesi
9. Ortaöğretim müfredatının internet ortamında erişilebilir hâle getirilip zenginleştirilmesi
10. Bakanlığa bağlı okul ve kurumların bölgesel farklılıkları gidermek amacıyla 2014 yılı sonuna kadar tümünün bilişim teknolojilerinden yararlanmasının sağlanması
11. Bakanlıkta Bilgi Yönetim Sistemi’nin kurulması
12. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında yapılan iş ve işlemler ile verilen hizmetlerden uygun olanların elektronik ortama taşınmasını sağlayarak e-devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması
13. Okul ve kurum genel denetimlerinin “Çoklu Veri Kaynaklarına Dayalı Performans Değerlendirme Sistemi” ile internet tabanlı olarak uygulanabilecek “e-Denetim Modeli”nin hayata geçirilmesi
14. Avrupa dil gelişim dosyası uygulaması ve dil pasaportuna veri sağlayacak nitelikte veri tabanı ile ulusal bilgi ağının oluşturulması
15. 2014 yılına kadar öğretmenlerin “AB Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimi Ağı”ndan yararlanması (MEB SGB, 2009)

2015-2019 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 10 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacına %6,4 oranında, 23 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda bakanlığa bağlı tüm ortaokul ve liselerde FATİH projesi ile teknolojik altyapının iyileştirilmesi, bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim ve öğretim süreçlerinde etkin kullanılması, böylece eğitim-öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması için kapsamlı çalışmaların yapıldığı ifade edilmiştir. Proje kapsamında öğretmen ve öğrencilere tablet verilerek, bilişim teknolojisi donanımlarının etkin kullanılması, bu donanımlara uyumlu öğretim programları geliştirilerek e-içerikler oluşturulduğu belirtilmiştir. Geleneksel eğitim anlayışını değiştiren bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim sistemini oldukça etkilediği vurgulanarak yeni teknolojilerin eğitim öğretim ortamlarına taşınmasının hayati bir önem arz ettiğinin altı çizilmiştir. Belirtilen hedeflerin SKA 9'un alt hedeflerinden "yenilikçiliği desteklemek, araştırma ve geliştirme çalışmalarını artırmak, sanayi sektörlerinin teknolojik açıdan iyileştirmek" ve "bilgi ve iletişim teknolojilerine evrensel ve karşılanabilir erişimi artırmak" ile örtüştüğü düşünülmektedir.

2015-2019 planında yer alan Stratejik Amaç 3'te yönetim ve organizasyon yapısının beşeri, fiziki, teknolojik ve mali açıdan iyileştirmek hedefi ortaya atılmıştır. Bu amacın SKA 9'un "kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıları güçlendirmek" alt hedefiyle uyumlu olduğu söylenebilir. Planda yer alan SKA 9'un gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülen bazı strateji örnekleri aşağıda verilmektedir:

1. Okuma kültürünün erken yaşlardan başlayarak yaygınlaştırılması için okullara gönderilen kitap sayısının artırılması, elektronik ortamda yayınlanması (Strateji 35)
2. FATİH Projesi ile örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bilgi ve iletişim teknolojisinin geliştirilmesi, öğretmen ve öğrencilerin teknoloji kullanma yetkinliklerinin artırılması (Strateji 40)
3. Z-Kitaplar ile diğer elektronik içeriklerin gelişimi için sürdürülebilir, etkili, hızlı ve objektif sistem tasarlanması (Strateji 41)
4. EBA'nın öğrenci, öğretmen ve ilgili bireyler tarafından kullanımının artırılması, öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi (Strateji 42)

5. Ders kitaplarının niteliğini artırmak üzere çalışmaların gerçekleştirilmesi ve kullanıcıların geri bildirimde bulunabileceği, görüş ve önerilerini sunabileceği bir veri tabanının oluşturulması (Strateji 44)
6. Öğretmenlere yönelik uzaktan eğitim faaliyetlerinin sayısının ve niteliğinin artırılması (Strateji 48)
7. Özel kurslardaki eğitimlerin ve sınavların izlenmesine dair elektronik modül geliştirilmesi (Strateji 50)
8. Öğrenci hareketliliğini destekleyen ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikasyon sisteminin oluşturulması, elektronik ortamda belgelere erişimin sağlanması (Strateji 74)
9. Teknolojik altyapı standartlarının belirlenerek tüm okul ve kurumların donatılması (Strateji 113)
10. Bakanlık bilgi sistemlerine mobil ortamlardan erişim imkânlarının geliştirilmesi (Strateji 133)
11. Bakanlık iş, işlem ve hizmetlerinden uygun olanların elektronik ortama taşınması sağlanarak e-Devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması, doküman yönetim sisteminin kullanım alanının geliştirilmesi (Strateji 134-135)
12. Bakanlık arşivinin tasnif edilerek dijital ortama aktarılması (Strateji 137)
13. MEB Mobil Veli Bilgilendirme Sistemi'nin ücretsiz hâle getirilerek yaygınlaştırılması, hizmet kalitesinin artırılması (Strateji 138)
14. Bakanlık bilgi sistemlerindeki temel verilerin coğrafi bilgi sistemi ile elektronik ortama taşınması (Strateji 139)
15. Teknik altyapı, yazılım ve donanım teknolojilerinin mevcut yazılım ve donanım altyapı mimarisine entegre edilmesine yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 142)
16. Eğitim Arama Motoru'nun geliştirilmesi ve site akreditasyonunun tamamlanması (Strateji 147) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 10 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacına %3,6 oranında, 6 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. İlk olarak temel

değerlerimiz bölümünde “girişimcilik, yaratıcılık ve yenilikçilik” bir değer olarak ortaya konmuştur. Yabancı dil eğitiminde ise öğrencilerin İngilizce konuşulan ülkelerde dil eğitimlerini deneyimlemesi ve yeni dijital içeriklerin geliştirilmesi strateji olarak belirlenmiştir. Dijital içeriklerin ve dijital becerilerin kazandırılması için ortam sağlanacağı ifade edilmiştir. Bu stratejilerin SKA 9’un alt hedeflerinden “bilgi ve iletişim teknolojilerine evrensel ve karşılanabilir erişimi artırmak” ile uyumlu oldukları söylenebilir. “Kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi teşvik ederek sanayinin istihdam, GSYİH payını artırmak” alt hedefinin gerçekleştirilmesine katkı sağladığı düşünülen strateji örneği olarak ise “uluslararası yatırımcıların ve savunma sanayisinin ihtiyacı olan nitelikli meslek elemanlarının yetiştirilmesi” verilebilir (MEB SGB, 2019).

2024-2028 MEB Stratejik Planında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 10 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA’nın sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacına %8,7 oranında, 34 yerde vurgu yapıldığı görülmektedir. SKA 9’un alt hedeflerinden “kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıları güçlendirmek” hedefini gerçekleştirmek üzere planda yer aldığı tespit edilen amaç, hedef ve stratejiler aşağıda listelenmektedir:

1. Türkiye Yüzyılı vizyonu kapsamında kurumsal yapının fiziki ve teknolojik altyapısıyla güçlü kılınması ve geliştirilmesi (Stratejik Amaç 7)
2. Okulların teknolojik altyapılarının iyileştirilmesi ve mevcut altyapıların kullanılır halde kalmasının sağlanması (Strateji 7.3.2)
3. Veriye dayalı yönetim uygulamalarını etkin kılmak üzere mevcut yapının geliştirilmesi, öğrencilerin yerleşim, nakil bilgileri gibi veriler üzerinden okul yatırımlarının belirlenmesi amacıyla yapay zekâ destekli uygulamalarının hayata geçirilmesi (Strateji 7.5.3, Strateji 7.5.4)

Planda “kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi teşvik ederek sanayinin istihdam, GSYİH payını artırmak” alt hedefiyle örtüştüğü düşünülen stratejinin “Türkiye Yüzyılı çerçevesinde ülkenin gelecek vizyonu kapsamında yeni eserlerin sanayi, teknoloji, kültür ve bilim alanlarındaki gelişmelerin tanıtımının yapılması” (Strateji 1.3.2) olduğu tespit edilmiştir.

“Yenilikçiliği desteklemek, araştırma- geliştirme çalışmalarını artırmak, sanayi sektörlerinin teknolojik açıdan iyileştirmek “ alt hedefiyle örtüştüğü düşünülen stratejinin ise “sektör talepleri ile gelişen teknolojiyle birlikte kurs programlarının güncellenerek iş gücü piyasasının eğitimle desteklenmesi” (Strateji 3.4.3) olarak ortaya konulmuştur. Son olarak “bilgi ve iletişim teknolojilerine evrensel ve karşılanabilir erişimi artırmak” alt hedefiyle örtüştüğü düşünülen hedef ve strateji örnekleri aşağıda verilmiştir:

1. Uzaktan eğitim teknolojileriyle hayat boyu öğrenme olanaklarına erişimi artırmak üzere HEMBA içeriklerinin artırılması (Strateji 3.2.1)
2. Türk eğitim sisteminin en uygun teknolojiyle bütünleştirileceği, eğitim faaliyetlerinin kesinti olmadan sürdürülmesi ve ülkenin bilgi toplumu olmasının sağlanması (Hedef 7.3)
3. Ağ altyapısının kurulduğu okullara geniş bant internet hizmetinin sağlanması (Strateji 7.3.3) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “Eşitsizliklerin Azaltılması” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın onuncusu olan eşitsizliklerin azaltılması amacının analiz sonuçları Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Eşitsizliklerin Azaltılması” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Sosyal Kapsayıcılık	Eşitsizliklerin Azaltılması	Nüfusun en alttaki %40'lık kesiminin gelir seviyesini artırmak ve aşamalı olarak artırarak sürdürülmesini sağlamak				
		Her bireyin eşit şekilde sosyal, ekonomik ve siyasi olarak kapsanmasını sağlamak				
		Ayrımcılığı sona erdirerek uygun politikalarla fırsat eşitliğini güçlendirmek				
		Sosyal koruma ve mali politikalarla eşitliği sağlamak	55	38	17	27
		Küresel mali düzenlemeleri geliştirerek uygulamalarını güçlendirmek	%8,2	%10,6	%10,1	%6,9
		Daha etkili kurumların oluşması için ülkelerin küresel finans karar mekanizmalarındaki temsillerini artırmak				
		Planlı ve güvenli göç politikalarını uygulamak				
		Başta en az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik ticarete destek sağlamak				
		Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için yatırım ve kalkınma desteklerini artırmak				
		Göçmen işçi döviz havale işlem maliyetlerini azaltmak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 11 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA'nın eşitsizliklerin azaltılması amacına %8,2 oranında, 55 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda “eğitim fırsat ve imkânlarının herkes için erişilebilir kılınması” alt başlığında her ne sebeple olursa olsun kimsenin yetenek ve yeterlilikleriyle ulaşabileceği yaşam standartlarının altında bir yaşam sürdürmek zorunda bırakılmaması gerektiği, kamu tarafından sunulan eğitim fırsatlarına herkesin erişebileceği şekilde olması gerektiği vurgulanmıştır. İnternete Erişim Projesi, e-öğrenme eğitim portalı, plan döneminde yatay ve dikey geçişlerin kolaylaştırılması, yetişkinlerin öğrenmesini özendirme, kızların okula devamını sağlama, gönüllülerin eğitime katkısını teşvik, eğitime daha fazla kaynak ayırma gibi hedefler de yer almaktadır.

Stratejik Amaç 1'in alt hedefleri ve stratejilerinde özellikle dezavantajlı çocukların gözetilerek, hızlı göç alan, istihdamın yoğun olduğu, sosyoekonomik düzeyi düşük olan yerlere öncelik vererek okul öncesi eğitimde okullaşma oranını artırmak hedeflenmiştir. Bunun için anaokulu yapımı için kaynak planlamasının yapılacağı belirtilmiştir. Stratejik Amaç 2'de her bireyin ilköğretim eğitimini Türk vatandaşına fırsat ve imkân eşitliği içinde sunmak hedeflenmiştir. Strateji olarak ise Türkiye genelinde bölgesel farklılıklara dikkat edilerek ilköğretimde derslik sayısının artırılmasına karar verilmiştir. Yine taşınmalı ilköğretim uygulaması, yatılı ilköğretim gibi imkânların geliştirilmesi hususuna değinilmiştir. Eşitsizlik üzerinden düşünüldüğünde Bakanlıkça gerçekleştirilen “Haydi Kızlar Okula Kampanyası” için faaliyetlere devam edileceği ifade edilmiştir.

Çocuk hakları kapsamında çocuk işçiliği sorununun çözülmesi için ilgili kurumlarla iş birliği içinde plan döneminde çalışmalara devam edileceği belirtilmiştir. Ayrıca özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimlerini artırmak için ücretsiz taşıma, sıcak yemek uygulaması, materyal desteği gibi hizmetler verileceği ifade edilmiştir. Örgün eğitimden yararlanamamış bireylerin de kapsanmasını ele alan Stratejik Amaç 11'de uzaktan eğitim imkânlarına erişiminin kolaylaştırılmasıyla öğrenimlerini tamamlamalarını sağlamak hedeflenmiştir. Bu ifadelerin SKA 10'un alt hedeflerinden “her bireyin eşit şekilde sosyal, ekonomik ve siyasi olarak kapsanmasını sağlamak” ile örtüştüğü düşünülmektedir. Yine plan içerisinde benzer amaç ve stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

1. İlköğretim okullarında rehber öğretmen sayılarının artırılması
2. Maddi imkânları yeterli olmayan öğrencilerin okul giysisi, çanta, kitap ve defter gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına devam edilmesi
3. Taşınmalı eğitim öğrencilerine verilen yemek hizmetlerinin iyileştirilmesi, pansiyon ve burs hizmetlerinden yararlananların sayısının artırılması
4. İlköğretim kurumlarında eğitimin her kademesinde bilgisayar destekli eğitimin yaygınlaştırılması
5. Ortaöğretimde, cinsiyet ve bölgesel farklılıkları giderici bir biçimde okullaşma oranını AB düzeyine çıkarma
6. Ortaöğretimde okullaşma oranını artırma, kız çocuklarının eğitime erişimini artırma, derslik sayısını artırma

7. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimlerini arttırmak ve sunulan özel eğitim hizmetlerinin niteliğini iyileştirmek amacıyla öğrencilerin okullara ücretsiz olarak taşınması, özel eğitim okul ve kurumlarındaki öğrencilere sıcak yemek verilmesi, özel eğitim okul-kurumlarına devam eden öğrenciler için materyal desteği sağlanması ve ücretsiz ders kitabı dağıtılması

Planda engelli bireylerin eğitim giderlerinin bir kısmının Millî Eğitim Bakanlığınca karşılandığı ancak talep edilen bütçe miktarının Maliye Bakanlığınca tam olarak karşılanamadığı ifade edilmiştir. Bu hususta özel eğitim hizmetleriyle girişimcilerin ticari kaygılarının eğitimin önüne geçmesi sebebiyle ortaya çıkan olumsuz durumların ortadan kaldırılması için etkili bir yazılım ve kapsamlı bir mevzuat geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Eğitim alanında bölgeler arası adaletsizliklerin giderilmesi amacını gerçekleştirerek potansiyel yükseköğrenim öğrencilerinin sosyal devlet anlayışı çerçevesinde devlete olan güvenin artmasına ivme kazandıran bir hizmet anlayışının geliştirilmesine karar verilmiştir. Bu stratejilerin SKA 5'in "ayrımcılığı sona erdirerek uygun politikalarla fırsat eşitliğini güçlendirmek" alt hedefi ile örtüştüğü düşünülmektedir.

Özel kaynakların eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlayacak şekilde yönlendirilmesi ve kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyulan kesimlerde kullanılması, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla fizikî alt yapı ihtiyacının karşılanması, kaynakları en yüksek ulusal önceliklerin olduğu alanlara hedefleyerek, kaynakların verimli ve objektif bir biçimde tahsis edilmesini sağlanması stratejilerinin ise "sosyal koruma ve mali politikalarla eşitliği sağlamak" alt hedefiyle uyumlu olduğu söylenebilir (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 11 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın eşitsizliklerin azaltılması amacına %10,6 oranında, 38 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Eşitsizliklerin azaltılması amacı, SKA 1, SKA 2, SKA 4 ve SKA 5'da sıkça vurgulanan "fırsat eşitliğini sağlamak" hedefiyle diğer amaçları kapsamına almaktadır. Planda yer alan SKA 10'la örtüştüğü düşünülen bazı stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. Okul öncesi eğitime katılımı artıracak hizmet sunum modellerinin çeşitlendirilmesi ve imkânları kısıtlı olan hane ve bölgelerin erişiminin desteklenmesi (Strateji 1)
2. Okul öncesi eğitimde ailelere düşen maliyeti azaltacak düzenlemelerin yapılması (Strateji 2)
3. Okullaşma oranlarının düşük olduğu bölgelerde eğitimin önemi ile ilgili bilgilendirmelerin yapılması (Strateji 3)
4. Yatılılık ve bursluluk imkânlarının tanıtılmasına yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 4)
5. Taşınmalı eğitim uygulamasında yerel yönetimlerin de rol almasını sağlayacak bir yapı kurularak bu alandaki iş birliğinin artırılması (Strateji 5)
6. Taşınmalı ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri ile özel eğitim öğrencilerinin ücretsiz taşınması uygulamasına ilişkin mevzuat düzenlemesinin yapılması (Strateji 6)
7. Mülteciler ve geçici koruma altındaki yabancıların eğitim görmelerini sağlamak üzere eğitim sistemine entegrasyonlarının sağlanması (Strateji 7)
8. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tespiti için etkili bir tarama ve tanılama sistemi geliştirilmesi ve bu bireylerin tanısına uygun eğitime erişmelerini ve devam etmelerini sağlayacak imkânların geliştirilmesi (Strateji 11)
9. Hayat boyu öğrenmenin önemi, bireye ve topluma katkısı ve hayat boyu öğrenime erişim imkânları hakkında toplumda farkındalığın oluşturulması, sosyal ve kültürel kurslara erişim imkânları ile bu kurslara katılım oranlarının artırılması (Strateji 17, 18)
10. Örgün eğitimden yararlanamamış veya yarıda bırakmak zorunda kalmış bireylerin uzaktan veya yüz yüze eğitim imkânlarıyla öğrenimlerini tamamlamalarını sağlayacak fırsatların oluşturulması (Strateji 21)
11. Kız çocukları başta olmak üzere özel politika gerektiren grupların eğitim ve öğretime erişimlerine yönelik proje ve protokollerin artırılması (Strateji 22)
12. Bireysel, bölgesel ve okul türü farklılıkları göz önüne alınarak örgün ve yaygın eğitimi destekleme ve yetiştirme kurslarının yaygınlaştırılması (Strateji 27)
13. Okul güvenliği, çevreye duyarlılık, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere uygunluk gibi hususlarda okulların mekânsal kalitesinin yükseltilmesi amacıyla eğitim ortamları için standartlar belirlenerek standartlara uygunluğu gösteren mavi ve yeşil bayrak uygulamalarının başlatılması (Strateji 32)

14. Üstün yetenekli ve engelli bireylerin eğitim ve öğretim süreçleri konusunda aile, öğretmen, yönetici ve maarif müfettişlerine eğitimler verilmesi (Strateji 37, 39)
15. İlgili paydaşlarla iş birliği yapılarak engelli bireylerin eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılayacak öğretim programlarının geliştirilmesi ve güncellenmesi çalışmaları yapılacaktır. (Strateji 38)
16. Öğrencilerin açık öğretim okullarında ortalama kayıtlı kalma süresi gibi önemli verilerin toplanmasına yönelik izleme sistemi kurularak veriye dayalı açık öğretim sisteminin niteliğinin geliştirilmesi ve içerik olarak örgün eğitimle uyumlu hâle getirilmesi (Strateji 47)
17. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde etkin ve verimli hizmet sunulması amacıyla destek eğitim programları geliştirilmesi ve güncellenmesi (Strateji 54)
18. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin engel durumlarına göre yapabilecekleri meslekler ve bu meslekler için gerekli yeterliliklerin belirlenmesi (Strateji 65)
19. Talep eden her çalışanın hizmet içi eğitimlere adil koşullarda ulaşabilmesini sağlayacak bir başvuru değerlendirme sisteminin geliştirilmesi (Strateji 82)
20. Bölgeler arası öğretmen dağılımının ülke genelinde dengeli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak için ortalama görev süresinin düşük olduğu bölgelere yönelik özendirici tedbirlerin geliştirilmesi (Strateji 87)
21. Eğitim tesislerinin sayısı ve dağılımında belirlenen hedeflere ulaşmak ve bölgesel farklılıkları en aza indirmek için yatırım programlarının ihtiyaç analizleri doğrultusunda hazırlanması (Strateji 96)
22. Okul ve kurumların fiziki ortamlarının özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin gereksinimlerine uygun biçimde düzenlenmesi ve destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması (Strateji 102)
23. Okul ve kurumların kütüphane, konferans salonu, laboratuvar, spor salonu ve bahçe gibi mekânlarının bu imkânlardan yoksun okullar tarafından kullanılabilmesinin sağlanması (Strateji 105)
24. Eğitim ve öğretim hizmetleri için duyulan derslik ve diğer eğitim tesisleri ihtiyacının karşılanması için Bakanlıkça gerekli görüldüğünde taşınmaz kiralamasının yapılması (Strateji 112)
25. Teknolojik altyapı standartları belirlenerek bütün okul ve kurumların bu standartlarda donatılması (Strateji 113)

26. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında kadın çalışanların yönetici kademelerinde görev almalarını kolaylaştırıcı ve özendirici çalışmalar yapılması (Strateji 115) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 11 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın eşitsizliklerin azaltılması amacına %10,1 oranında, 17 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 10'un alt hedeflerinden "her bireyin eşit şekilde sosyal, ekonomik ve siyasi olarak kapsanmasını sağlamak" ve "ayrımcılığı sona erdirerek uygun politikalarla fırsat eşitliğini güçlendirmek" ile örtüşen amaç, hedef ve stratejiler bulunmaktadır:

1. Stratejik Amaç 1'in alt hedeflerinde öğrenme süreçlerinin dijital içerik ve beceri destekli dönüşümü ile ülke çapındaki tüm öğrenci ve öğretmenlere eşit öğrenme ve öğretme imkânlarını yakalamaları amaç edinilmiştir.
2. Erken çocukluk eğitimi olarak tanımlanan okul öncesi eğitimde şartları dezavantajlı olan gruplar için eğitim niteliğinin artırılmasına karar verilmiştir.
3. Fırsat eşitliğinin sağlanması adına bütün öğrencilere uygulanan ücretsiz ders kitabı, öğrenci taşıma hizmetleri gibi uygulamaların iyileştirilip devam edileceği belirlenmiştir.
4. Temel eğitim veren okullar arası başarı farklarının azaltılarak okul niteliklerinin artırmak amaçlanmıştır.
5. Özellikle kız çocukları ve özel politika gerektiren bireyler başta olmak üzere bütün öğrencilerin ortaöğretime katılımının artırılması için çalışmalar yapılacağı ifade edilmiştir.
6. Stratejik Amaç 5'te özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin kalitesinin iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Alt hedef olarak özel eğitim öğrencilerinin kendi akranlarından ayrıştırılmadan birlikte yaşamayı güçlendirecek eğitimde adalet temelli modelin geliştirilmesine karar verilmiştir.

7. Özel yetenekli öğrencilere yönelik kurumların iyileştirilmesi, yeteneklerin tanınması ve değerlendirilmesinin ileri seviyelere taşınması, yeni ders içerikleri ve materyallerinin geliştirilmesi hedef olarak belirlenmiştir.
8. Hayat boyu öğrenme programlarının daha nitelikli olması sağlanarak katılımın artırılmasının sağlanmasına ve ülkede bulunan geçici koruma altındaki insanların eğitim ve öğretime erişim fırsatlarının artırılmasına karar verilmiştir (MEB SGB, 2019).

2024-2028 MEB Stratejik Planında Eşitsizliklerin Azaltılması Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 11 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın eşitsizliklerin azaltılması amacına %6,9 oranında, 27 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Amacın alt hedeflerinden “her bireyin eşit şekilde sosyal, ekonomik ve siyasi olarak kapsanmasını sağlamak” hedefinde cinsiyet, ırk, yaş, din, etnik köken gibi durumlara bakılmadan herkesin sosyal, ekonomik ve siyasi olarak kapsanmasının sağlanması ve güçlendirilmesi amaç edinilmiştir. Bu alt hedefteki sosyal olarak kapsanmadan kasıt eğitime eşit erişim olarak yorumlanabilir. Ayrıca “ayrımcılığı sona erdirerek uygun politikalarla fırsat eşitliğini güçlendirmek” alt hedefinde ise fırsat eşitliğinin sağlanması, ayrımcılığı içeren yasa, politika ve uygulamaların kaldırılması, eşitsizliklerin azaltılması vurgulanmaktadır. Planda bu iki alt hedefin mantığı ile örtüştüğü düşünülen bazı stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. Toplum her kesiminden daha fazla öğrencinin özel okullara erişiminin artırılması üzerine politikalar gerçekleştirilmesi (Strateji 1.1.2)
2. Fırsat eşitliği içerisinde bütün öğrencilere ücretsiz ders kitabı ve öğrenci taşıma hizmetleri gibi uygulamaların iyileştirilip devam edilmesi (Strateji 1.1.3)
3. Mesleki ve teknik liseler arası başarı ve imkân farklılıklarının azaltılması üzerine çalışmaların yapılması (Strateji 2.4.1)
4. Kadın, genç, yaşlı, engelli, işsiz, hükümlü gibi dezavantajlı grupların temel beceri gereksinimleri bağlamında eğitim ve öğretim görmeleri (Strateji 3.1.1)

5. Örgün eğitim çağının dışına çıkmış, öğrenimini tamamlayamayan bireylerin açık öğretim okulları aracılığıyla eğitime erişimlerini kolaylaştıran çalışmaların yapılması (Strateji 3.1.3)
6. Ülkedeki yabancı uyruklu bireylerin eğitimde kapsayıcılık ve eşitlik ilkesine uygun olarak desteklenmeleri için uyum eğitimi, dil desteği, kültürel farkındalık çalışmaları gibi faaliyetlerle örgün ve yaygın eğitimden en üst düzeyde yararlanmalarının sağlanması (Strateji 3.1.4) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarında SKA’nın on birincisi olan sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının analiz sonuçları Tablo 12’de verilmiştir:

Tablo 12.
MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Sosyal Kapsayıcılık	Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Herkesin güvenli ve karşılanabilir konutlara ve temel hizmetlere erişimini sağlamak				
		Özellikle kırılgan kesim olmak üzere herkes için sürdürülebilir ulaşım yapısını güçlendirmek				
		Tüm ülkelerde kapsayıcı ve sürdürülebilir kent planlamaları yapmak ve yönetmek				
		Dünyada doğal ve kültürel mirası korumak ve yaşatmak adına çabaları güçlendirmek				
		Kırılgan kesimleri korumaya odaklanarak afet risklerini ve ekonomik kayıpları düşürmek	11 %1,6	7 %2	4 %2,4	4 %1
		Atık yönetimini iyileştirmek ve hava kalitesine dikkat ederek olumsuz çevresel etkileri azaltmak				
		Bilhassa kırılgan kesim olmak üzere herkes için kapsayıcı, güvenli ve yeşil kamusal alanlara erişimi artırmak				
		Ulusal kalkınma planlarının güçlendirilmesiyle kentsel ve kırsal bölgeler arası sürdürülebilir ilişkileri sağlamak				
		İklim değişikliğine duyarlı, afetlere karşı dirençli ve kapsayıcı kent politikaları uygulamak				
		Sürdürülebilir ve dayanıklı binaların inşasında yerel malzeme kullanmak ve ekonomik ve teknik yatırım desteği sağlamak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 12 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA'nın sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacına %1,6 oranında, 11 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Örneğin Stratejik Amaç 2'nin alt hedeflerinde ilköğretimde taşınalı ilköğretim uygulamasının hizmet kalitesini artırmak, yatılı bölge okullarının kullanım kapasitesini ve burs alan öğrenci sayısını artırmak hedeflenmiştir. Hedefin gerçekleşmesi için hizmet aracı olmayanlar için eğitim-öğretim, barınma ve sağlık hizmetlerinin aksamaması için hizmet araçlarının satın alınmasına karar verilmiştir. Bu amaçların SKA 11'in alt hedeflerinden "herkesin güvenli ve karşılanabilir konutlara ve temel hizmetlere erişimini sağlamak" alt hedefiyle örtüştüğü söylenebilir.

"Bilhassa kırılgan kesim olmak üzere herkes için kapsayıcı, güvenli ve yeşil kamusal alanlara erişimi artırmak" alt hedefine uygun olarak ise planda öğrencilere izcilik konusunda faaliyetler düzenleneceği, izcilik ve benzeri tesislerden faydalananak öğrenci sayısının artırılacağı, tesislerin yenileneceği ifade edilmiştir. Alt hedefe uygun olarak 14.Stratejik Amaç'ta eğitim kurumlarının fiziksel kapasitesi ele alınmıştır. Amacın hedeflerinden biri "yeni okul binaları yapımında çevresinin güzelleştirilmesine katkıda bulunan, estetik görünümlü, depreme dayanıklı ve kullanışlı eğitim ortamları hâline gelmesini sağlayacak yeni projeleri hayata geçirmek" şeklinde belirlenmiştir. Bu stratejik amacın aynı zamanda alt hedeflerden "kırılgan kesimleri korumaya odaklanarak afet risklerini ve ekonomik kayıpları düşürmek" ile de uyduğu düşünülmektedir.

Planda Bakanlık olarak fiziksel alt yapıya ayrıca önem verildiği, bu hususta slogan olarak "sağlıklı, estetik, güzel ve pedagojik bir ortamda eğitim" şeklinde bir özetleme yapmıştır. Son beş yıl içerisinde genel bütçede en çok eğitime pay ayrıldığı, bu süre zarfında 130 binden fazla derslik açıldığı vurgulanmıştır. Okul binalarında Anadolu medeniyetlerinin mimarisine benzer yapılar yapılmasına özen gösterildiği belirtilmiş, çevre-iklim koşullarını gözetken, yeni inşaat teknolojilerinin kullanıldığı, "ekonomik, emniyet ve estetik" kuralına göre yeni okul binalarının inşa edildiği ifade edilmiştir. Bu hususların genel anlamda SKA 11 ile örtüştüğü düşünülmektedir (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 12 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın on birincisi olan sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacına %2 oranında, 7 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda amacın alt hedeflerinden “herkesin güvenli ve karşılanabilir konutlara ve temel hizmetlere erişimini sağlamak” ve “bilhassa kırılgan kesim olmak üzere herkes için kapsayıcı, güvenli ve yeşil kamusal alanlara erişimi artırmak” alt hedefleriyle örtüşen stratejiler aşağıda verilmiştir:

1. Mevcut ve yeni açılacak okul, pansiyon ve eklentiler iş güvenliği, onarım ve bakım esaslarının göz önüne alınarak düzenlenmesi (Strateji 100)
2. Okul bahçelerinin öğrencilerin sosyal ve kültürel gelişimlerini destekleyecek ve aktif yaşamı teşvik edecek şekilde düzenlenmesi (Strateji 101)
3. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında çalışma alanlarının fiziki kapasitesinin geliştirilerek personelin ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere yönelik alanların oluşturulması (Strateji 103)
4. Öğrenci, öğretmen ve araştırmacıların yararlanabileceği ve başta eğitim bilimlerine yönelik olmak üzere yerli ve yabancı kaynakların yer aldığı Milli Eğitim Kütüphanesinin kurulması (Strateji 104)
5. Okul ve kurumların sosyal mekânlarının bu imkânlardan yoksun okullar tarafından kullanılabilmesinin sağlanması (Strateji 105)
6. Eğitim ve öğretim hizmetleri için duyulan derslik ve diğer eğitim tesisleri ihtiyacının karşılanması için Bakanlıkça gerekli görüldüğünde taşınmaz kiralamasının yapılması (Strateji 112)

SKA 11'in alt hedeflerinden “kırılgan kesimleri korumaya odaklanarak afet risklerini ve ekonomik kayıpları düşürmek” ile örtüşen strateji örneği olarak “okul ve kurum binalarının deprem tahkiki ile güçlendirmesine yönelik çalışmalar hazırlanacak programlar dâhilinde yürütülmesi (Strateji 111)” stratejisi örnek olarak verilebilir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 12 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın on birincisi olan sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacına %2,4 oranında, 4 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 11'in alt hedeflerinden “özellikle kırılgan kesim olmak üzere herkes için sürdürülebilir ulaşım yapısını güçlendirmek” ve “bilhassa kırılgan kesim olmak üzere herkes için kapsayıcı, güvenli ve yeşil kamusal alanlara erişimi artırmak” ile örtüştüğü düşünülen stratejiler tespit edilmiştir. Bu alt hedeflerle örtüştüğü düşünülen hedef ve strateji örnekleri şu şekilde sıralanabilir:

1. İkili eğitim kapsamındaki okulların sayısı azaltılması ve yatılılık imkânlarının kalitesinin iyileştirilmesi
2. Başta özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin kullanımına uygun olacak şekilde okul ve kurumların fiziki imkânlarının iyileştirilmesi
3. Tüm öğrencilerin fırsat eşitliği içinde eğitim almaları için ücretsiz öğrenci taşıma hizmetleri iyileştirilerek devam edilmesi (MEB SGB, 2019)

2024-2028 MEB Stratejik Planında Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 12 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın on birincisi olan sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacına %1 oranında, 4 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda amacın alt hedeflerinden “herkesin güvenli ve karşılanabilir konutlara ve temel hizmetlere erişimini sağlamak” ve “bilhassa kırılgan kesim olmak üzere herkes için kapsayıcı, güvenli ve yeşil kamusal alanlara erişimi artırmak” ile örtüştüğü düşünülen stratejiler tespit edilmiştir. Bu alt hedefler bağlamında incelendiğinde stratejik planda kamusal alan olan eğitim ortamları adına belirlenen amaç, hedef ve strateji örnekleri şu şekildedir:

1. Tüm kademelerde herkesin eğitime eşit erişiminin sağlanması adına doğa kaynaklı afetlere, bulaşıcı hastalıklara karşı çevreci, dirençli ve nitelikli mimariye sahip eğitim ortamlarının oluşturulması (Stratejik hedef 7.2)

2. Deprem açısından risk taşıyan eğitim binalarının belirlenerek güçlendirilmesi, gerekli ise yıkılması gereken binalar yerine yeni eğitim binalarının yapılması (Strateji 7.2.2)
3. Fiziksel imkânı yetersiz olan eğitim binalarının onarım çalışmalarının yapılması, afete karşı dirençli, erişilebilir enerji ihtiyacı, yalıtım, ısıtma ve soğutma sistemlerinin verimli kullanıldığı, su tasarrufunun yapıldığı, çevreye duyarlı yapıların tesis edilmesi (Strateji 7.2.3) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “Sorumlu Üretim ve Tüketim” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınma amaçlarının on ikincisi olan sorumlu üretim ve tüketim amacının analiz sonuçları Tablo 13’te verilmiştir:

Tablo 13.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sorumlu Üretim ve Tüketim” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Çevresel Sürdürülebilirlik	Sorumlu Üretim ve Tüketim	Ülkelerin sürdürülebilir üretim ve tüketim uygulamalarını yaygınlaştırmak				
		Doğal kaynakların sürdürülebilir ve verimli kullanımını sağlamak				
		Küresel gıda israfını hem tüketici hem satış seviyesinde azaltmak				
		Uluslararası politikalara uygun şekilde atıkların ve kimyasalların insan sağlığını ve çevreye zararını azaltmaya dair yönetimini sağlamak				
		Geri kazanım ve yeniden kullanım yollarıyla atıkları azaltmak				
		Şirketlerin sürdürülebilir uygulamaları benimsemeleri için teşvik etmek	2 %0,3	3 %0,8	-	3 %0,8
		Sürdürülebilir kamu satın alımlarını ulusal politikalarla uyumlu şekilde teşvik etmek				
		Tüm insanlığın sürdürülebilir yaşam tarzları ile ilgili farkındalığını sağlamak				
		Ülkelerde sürdürülebilir kapasiteyi geliştirmek, teknolojik ve bilimsel gelişimler konusunda desteklemek				
		İstihdam sağlayan, yerel ürünleri ve kültürleri destekleyen sürdürülebilir turizmi desteklemek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 13 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA'nın on ikincisi olan sorumlu üretim ve tüketim amacına %0,3 oranında, 2 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Planda direkt olarak olmasa da SKA 12'ye dolaylı yoldan uyumlu olabilecek ifadeler bulunduğu düşünülmektedir. SKA 12'nin alt hedeflerinde çevre kirliliğini azaltmak, sürdürülebilir kalkınma ve doğayla uyumlu yaşam tarzlarının farkındalığı hususu ele alınmıştır. Plan tarihi itibarıyla 17 SKA'ya hizmet etmemektedir ancak SKA 12 ile örtüştüğü düşünülen iki örnek bulunmaktadır. Stratejik Amaç 2'de her bireyin çeşitli özelliklerde olması adına eğitim verilmesi üzerine durulmuş, bu özelliklerden biri olarak çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilmesi hedef alınmıştır. Ayrıca strateji olarak eğitim binalarının yapımında çevre ve iklim koşullarını gözeten yapıların oluşturulması planlanmıştır (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 13 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın on ikincisi olan sorumlu üretim ve tüketim amacına %0,8 oranında, 3 yerde vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Bir önceki planda olduğu gibi dolaylı olarak SKA 12'ye uygun hedeflerin ortaya koyulduğu tespit edilmiştir. Örneğin temel değerlerimiz olarak belirlenen “çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık” değerinin “uluslararası politikalara uygun şekilde atıkların ve kimyasalların insan sağlığını ve çevreye zararını azaltmaya dair yönetimini sağlamak” alt hedefiyle örtüştüğü düşünülmektedir. Ayrıca strateji 32'de okullarda çevresel duyarlılık hususunda standartların belirlenmesi amacıyla mavi, yeşil bayrak uygulamalarının başlatılacağı da bu alt hedefle örtüşmektedir. Planda yer alan strateji 98'de ise bakanlığa ait tüm kurumlarda hijyen, enerji verimliliği, konfor koşulları ile maddi ve doğal kaynakların tasarrufu ile ilgili projelerin oluşturulacağı ifade edilmiştir. Bu stratejinin SKA 12'nin alt hedeflerinden “doğal kaynakların sürdürülebilir ve verimli kullanımını sağlamak” ile örtüştüğü varsayılmaktadır (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular

2019-2023 MEB stratejik planı incelendiğinde sorumlu üretim ve tüketim amacıyla örtüştüğü düşünülen herhangi bir ifadeyle karşılaşılması görülmektedir.

2024-2028 MEB Stratejik Planında Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın sorumlu üretim ve tüketim amacına %0,8 oranında, 3 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 12'nin alt hedefleriyle genel anlamda örtüştüğü düşünülen strateji örnekleri aşağıda verilmektedir:

1. İklim değişikliği, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım, yeşil teknolojiler, dijital dönüşüm gibi geleceğin iş ihtiyaçlarına uygun kurs programlarının geliştirilmesi (Strateji 3.4.1)
2. Yurt dışında tarım, temiz ve sürdürülebilir enerji gibi alanlarda lisansüstü öğrenim için gönderilecek öğrenci kontenjanının artırılması (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “İklim Eylemi” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarının SKA'nın on üçüncüsü olan iklim eylemi amacının analiz sonuçları Tablo 14'te verilmiştir:

Tablo 14.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “İklim Eylemi” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planlarda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Çevresel Sürdürülebilirlik	İklim Eylemi	Tüm ülkelerde iklim sorunlarına ve doğal afetlere karşı dayanıklılığı ve uyum kapasitesini iyileştirmek				
		Ulusal politikalara, strateji ve planlamalara iklim politikalarını entegre etmek				
		İklim değişikliğine uyum konularında iklim eğitimi, farkındalığı ve kurumsal kapasiteyi artırmak	2 %0,3	2 %0,6	1 %0,3	8 %2
		BM iklim değişikliği çerçeve sözleşmesine taraf olan gelişmiş ülkelerin sözlerini gerçekleştirmelerini ve yeşil iklim fonu desteğini sağlamak				
		Kırılgan kesim için iklim değişikliğine dair planlamalar yapmak ve yönetim kapasitesini desteklemek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 14 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA’nın on üçüncüsü olan iklim eylemi amacına %0,3 oranında, 2 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. “Tüm ülkelerde iklim değişikliğiyle ilgili tehlikeler ile doğal afetlere karşı dayanıklılık ve uyum kapasitesini güçlendirmek” alt hedefine uygun olarak Stratejik Amaç 14’te okul binalarının yapımında depreme dayanıklılık, çevre-iklim koşullarını gözetileceği vurgulanmıştır (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 14 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA’nın on üçüncüsü olan iklim eylemi amacına %0,6 oranında, 2 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Temel değerlerimiz bölümünde belirlenen başlıklardan biri “çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık” şeklindedir. Geniş kapsamlı bu temel değer SKA 13’ün genel olarak alt hedeflerine uyumlu olduğu söylenebilir. Strateji 32’de ise okul güvenliği, çevreye duyarlılık, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere uygunluk gibi hususlarda okulların mekânsal kalitesinin

yükseltilmesi amacıyla eğitim ortamları için standartlar belirlenerek standartlara uygunluğu gösteren mavi, yeşil vb. bayrak uygulamaları başlatılacağı belirtilmiştir. Çevre yönetimi, enerji verimliliği, çevreci okullar, kaynakların verimli kullanımı gibi hedefleri alan bu uygulamalar iklim değişikliği hususuna da işaret etmektedir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 14 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın on üçüncüsü olan iklim eylemi amacına %0,3 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda temel değerlerimiz başlığı altındaki değerlerden biri “çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık” olarak belirlenmiş olup SKA 13’e işaret ettiği söylenebilir. Bilhassa SKA 13’ün alt hedeflerinden “iklim değişikliğine uyum konularında iklim eğitimi, farkındalığı ve kurumsal kapasiteyi artırmak” ile uyduğu düşünülmektedir (MEB SGB, 2019).

2024-2028 MEB Stratejik Planında İklim Eylemi Amacına İlişkin Bulgular

Bulgular incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın on üçüncüsü olan iklim eylemi amacına %2 oranında, 8 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda amacın alt hedeflerinden “ulusal politikalara, strateji ve planlamalara iklim politikalarını entegre etmek” ve “iklim değişikliğine uyum konularında iklim eğitimi, farkındalığı ve kurumsal kapasiteyi artırmak” hedeflerine katkı sağlayacağı stratejiler aşağıda verilmiştir:

1. İklim değişikliği, yeşil teknolojiler gibi konularda gelecekteki istihdam ihtiyaçlarına uygun bireylerin gelişimi için yaygın eğitim kurs programlarının geliştirilmesi (Strateji 3.4.1)
2. Sıfır atık ve geri dönüşümün yaygınlaşması için Sıfır Atık projesi kapsamında faaliyetlerin gerçekleştirilmesi (Strateji 5.5.1)
3. Sıfır Atık Projesi ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun şekilde İklim Atölyelerinin kurulması (Strateji 5.5.2)

Ayrıca temel değerlerimiz başlığında “insan, toplum, bilim ve çevre duyarlılığı” değerinin SKA 13’ü kapsadığı söylenebilir (MEB SGB, 2024).

MEB Stratejik Planlarının “Sudaki Yaşam” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarının SKA’nın on dördüncüsü olan sudaki yaşam amacının analiz sonuçları Tablo 15’te verilmiştir:

Tablo 15.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Sudaki Yaşam” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Çevresel Sürdürülebilirlik	Sudaki Yaşam	Her türlü deniz kirliliğini önlemek ve azaltmak				
		Deniz ekosistemlerinin dayanıklılığını artıracak şekilde sürdürülebilir yönetimini sağlamak ve iyileştirmek				
		Okyanus asitlenmesine karşı bilimsel iş birliği yaparak önlem almak				
		Tahrip edici balıkçılık uygulamalarını sona erdirmek, sürdürülebilir balıkçılığı ve stok yönetimini sağlamak				
		Ulusal ve uluslararası kanunlar ile paralel olacak şekilde kıyı ve deniz alanlarını koruma altına almak		2	1	7
		Kapasite aşımı ve aşırı avlanmaya sebep olan balıkçılık sübvansiyonlarını sonlandırmak ve sürdürülebilir balıkçılığı sağlamak	-	%0,6	%0,3	%1,7
		Su ürünleri, balıkçılık ve turizmin sürdürülebilir yönetimini sağlamak ve ekonomik yararları artırmak				
		Deniz biliminin gelişimini sağlamak ve deniz teknolojilerini geliştirmek				
		Küçük ölçekli balıkçılığı desteklemek				
		Okyanusların korunması ve sürdürülebilirliği için uluslararası iş birliğini sağlamak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

2010-2014 MEB stratejik planında SKA’nın on dördüncüsü olan sudaki yaşam ile örtüşen bir ifadeyle karşılaşılmamıştır.

2015-2019 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 15 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA’nın on dördüncüsü olan sudaki yaşam amacına %0,6 oranında, 2 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Temel değerlerimiz kapsamında “çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık” değerinin SKA

14 ile örtüştüğü söylenebilir. Yine SKA 13 ile örtüşen Strateji 32'deki mavi ve yeşil bayrak uygulamalarının SKA 14'e de hizmet ettiği düşünülmektedir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 15 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın on dördüncüsü olan sudaki yaşam amacına %0,3 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Temel değerlerimiz başlığında belirlenen “çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık” değerinin SKA 14'ü kapsadığı söylenebilir (MEB SGB, 2019).

2024-2028 MEB Stratejik Planında Sudaki Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 15 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın on dördüncüsü olan sudaki yaşam amacına %1,7 oranında, 7 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Amaca direkt olarak olmasa da dolaylı yoldan katkı sağlayacağı düşünülen ifadeler planda tespit edilmiştir. Örneğin temel değerlerimiz kapsamında “insan, toplum, bilim ve çevre duyarlılığı” değerinin kazanılması bu amacın dolaylı yoldan katkı sağladığı söylenebilir. Yine aynı şekilde hayat boyu öğrenme ile bireylerde birçok farkındalık kazandırılması hususunda çevresel farkındalık da ele alınmıştır. Çevre ve iklim değişikliği, yenilenebilir ve temiz enerji, sıfır atık projesi, su verimliliği seferberliği gibi konular planda yer almaktadır. Bu konuların da SKA 14'e hizmet ettiği düşünülmektedir (MEB SGB, 2024).

MEB Stratejik Planlarının “Karasal Yaşam” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarının SKA'nın on beşincisi olan karasal yaşam amacının analiz sonuçları Tablo 16'da verilmiştir:

Tablo 16.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Karasal Yaşam” Amacının Analizi

Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
		2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi					
Çevresel Sürdürülebilirlik	Karasal ve tatlı su ekosistemlerini korumak ve sürdürülebilir kullanımı için restore etmek				
	Orman türlerinin sürdürülebilir yönetimini teşvik etmek, ormansızlaşmayı önlemek ve küresel düzeyde ağaçlandırmayı artırmak				
	Çölleşmeyi önlemek, toprak ve arazi bozulumu ile mücadele etmek				
	Sürdürülebilir kalkınma için dağ ekosistemlerini ve biyoçeşitliliği korumak				
	Biyoçeşitlilik kaybını sonlandırarak tehdit altındaki türleri korumak, yok olmalarını engellemek	-	3 %0,8	1 %0,3	6 %1,5
	Genetik kaynakların adil şekilde erişimini ve paylaşımını sağlamak				
	Hayvan ve bitki türlerini korumak için önlem almak ve yasadışı yaban hayvan ticaretini önlemek				
	Kara ve su ekosistemlerine istilacı yabancı türlerin gelmesini önlemek, öncelikli türleri kontrol altına almak				
	Kalkınma planlarına biyoçeşitlilik değerlerini dâhil etmek				
	Ekosistemlerin ve biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanılması için mali kaynakları artırmak				
	Sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak üzere teşvik ve finansman desteği sağlamak				
	Toplumların geçim desteklerini güçlendirmek adına korunan türlerin avlanmasıyla mücadele etmek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

2010-2014 MEB stratejik planı incelendiğinde karasal yaşam amacıyla örtüştüğü düşünülen herhangi bir ifadeyle karşılaşılmadığı görülmektedir.

2015-2019 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 16 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın on beşincisi olan karasal yaşam amacına %0,8 oranında, 3 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. “Çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık” temel değerinin SKA 15 ile örtüştüğü söylenebilir. Aynı şekilde Strateji 32’de belirtilen mavi ve yeşil bayrak uygulamalarının SKA 15’in alt

hedeflerini gerçekleştirmede yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Strateji 98’de Bakanlık projelerinin oluşturulmasında çeşitli etmenler ve maddi ve doğal kaynakların tasarrufuna öncelik verileceği belirtilmektedir. Bu hususun SKA 15’in alt hedeflerinden “biyoçeşitlilik kaybını sonlandırarak tehdit altındaki türleri korumak, yok olmalarını engellemek” ile uyumlu olduğu söylenebilir (MEB SGB, 2015).

2019-2023 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 16 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA’nın on beşincisi olan karasal yaşam amacına %0,3 oranında, 1 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Temel değerlerden biri olarak belirlenen “çevreye ve canlıların yaşamına duyarlılık” değerinin SKA 15’i kapsadığı söylenebilir (MEB SGB, 2019).

2024-2028 MEB Stratejik Planında Karasal Yaşam Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 16 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA’nın on beşincisi olan karasal yaşam amacına %1,5 oranında, 6 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 14’te olduğu gibi SKA 15’e de dolaylı yoldan katkı sağladığı düşünülen başlıklar yer almaktadır. “İnsan, toplum, bilim ve çevre duyarlılığı” temel değeri, “tüm bireylerde çevresel farkındalığın sağlanması”, çevre ve iklim değişikliği, sıfır atık projeleri gibi çalışmalar örnek verilebilir (MEB SGB, 2024).

MEB Stratejik Planlarının “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarının SKA’nın on altıncısı olan barış, adalet ve güçlü kurumlar amacının analiz sonuçları Tablo 17’de verilmiştir:

Tablo 17.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi						
Sosyal Kapsayıcılık	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Her yerde ve her türlü şiddeti azaltmak, şiddete neden olan ölümleri azaltmak				
		Her türlü çocuk şiddetini, istismarını ve işkencesini sonlandırmak				
		Hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırmak ve herkesin adalete erişmesini sağlamak				
		Yasal olmayan mali ve silah akışlarını engellemek, her türlü organize suçla mücadele etmek				
		Yolsuzlukla ve rüşvetle etkin mücadele etmek	116	73	29	80
		Her yerde hesap verebilir, etkin ve şeffaf kurumlar oluşturmak	%17,4	%20,4	%17,3	%20
		Kapsayıcı, katılımcı ve temsili karar almayı desteklemek				
		Gelişmekte olan ülkelerin küresel yönetiminde katılımlarını artırmak				
		Herkese yasal kimlik hakkını sağlamak				
		Ulusal ve uluslararası anlaşmalara uygun olacak şekilde bilgiye erişimi sağlayarak temel özgürlükleri korumak				
		Suçla ve terörle mücadele ve şiddeti önlemede kurumsal kapasiteyi geliştirmek ve kurumları iyileştirmek				
		Ayrımcılığın olmadığı kanun ve politikaları teşvik etmek				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA’nın on altıncısı olan barış, adalet ve güçlü kurumlar amacına %17,4 oranında, 116 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 10’un alt hedeflerinden ilki olan “her yerde ve her türlü şiddeti azaltmak, şiddete neden olan ölümleri azaltmak” ile örtüştüğü düşünülen stratejik amaç, hedef ve stratejiler tespit edilmiştir. Örneğin, Stratejik Amaç 7’de bireylerin sağlıklı gelişimi için katılımcı, bilgiye, iş birliğine dayalı yönetim anlayışıyla şiddeti önleyen güvenli eğitim ortamlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Şiddetin azaltılması hususunda ulusal ve uluslararası işbirliğiyle çeşitli protokol ve projelerle desteklenen faaliyetler gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Küresel yönetimde katılımı güçlendirme amacıyla uyuşan

bu protokol ve projeler, “2006- 2010 Türkiye UNICEF Ülke Programı”, “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)” ve buna bağlı olarak yürürlüğe giren MEB ile İçişleri Bakanlığı İş birliği Protokolü, “Madde Bağımlılığını Önleme Ulusal Eylem Planı 2007-2010”, “Kaynakları Sınırlı Ailelerin Güçlendirilmesi İş Birliği Protokolü”, AB “Türkiye’de Çocuklar İçin İyi Bir Yönetişim Koruma ve Adaletin Güçlendirilmesi Projesi” ve “2007-2013 Millî Eğitim Bakanlığı Çalışma Programı” örnek olarak verilmiştir.

“Her türlü çocuk şiddetini, istismarını ve işkencesini sonlandırmak” alt hedefine uygun olarak planda çocuk işçiliğinin çözülmesi için ilgili kurumlarla daha çok iş birliği yapılması stratejik plan dönemi içerisinde bu konuya yoğunluk verileceği ifade edilmiştir. Mesleki eğitimde öğrencilerin alan dışı çalıştırılmasının önlenmesi noktasında okul yönetimi, öğretmenler ve sektör yönetiminin daha çok iş birliği yapmalarının sağlanması kararlaştırılmıştır. Ek olarak eğitim personeli ile öğrenci ve ailelerin çocuk ve insan hakları konularında bilinçlendirme çalışmalarının yapılarak eğitim yöneticilerin bu hususlarda çağın gereği olan tutum ve davranışlar geliştirmelerinin sağlanacağı vurgulanmıştır.

“Hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırmak ve herkesin adalete erişmesini sağlamak” alt hedefiyle ilgili olarak planda birkaç ifadenin bu alt hedefle örtüştüğü tespit edilmiştir. Örneğin, ilköğretim okullarında rehber öğretmen sayılarının artırılması, atama yapılırken sadece 6-7-8 sınıf öğrenci mevcudu değil anasınıfları da dâhil olmak üzere tüm öğrenci mevcudu göz önüne alınarak kadro belirlenmesi için çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir. Her Türk vatandaşına AB ülkelerindeki çağdaşlarıyla eşit şartlarda rekabet etmeleri fırsatını sağlayacak kaliteli eğitim hizmeti verilmesi, MEB olarak öğrencileri yükseköğretime girmek için hazırlamaya ve bilgi tabanlı bir toplum ve ekonomi için kabul edilen temel yeteneklerin evrensel olarak edinilmesine odaklanıldığı vurgulanmıştır. Ortaöğretim süresinin 4 yıla çıkarılmasıyla birlikte derslik başına düşen öğrenci sayısının arttığı ifade edilerek bu sorunun giderilmesi için çeşitli iyileştirmelerin yapılacağı stratejiler arasında yer almıştır. Ayrıca Stratejik Amaç 13’te Bakanlık insan kaynaklarında görevde yükselmede liyakat esasına dayalı olarak bir sistem kurulması hedeflenmiştir.

“Her yerde hesap verebilir, etkin ve şeffaf kurumlar oluşturmak” alt hedefine ilişkin planda MEB’in kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi, denetim ve kontrol noktasında değişiklikler hedeflediği ortaya konulmuştur. Örneğin ilköğretimde okul terklerinin kontrol ve denetimle

ortadan kaldırılması amaçlanarak e-okul sistemiyle devamsızlık ve okul terkleriyle ilgili bilgi sağlanarak müdahale edileceği kararlaştırılmıştır.

“Kapsayıcı, katılımcı ve temsili karar almayı desteklemek” alt hedefine uygun olarak planda program geliştirme komisyonunun diğer ülkelerin program geliştirme çalışmalarını takip ederek okullarla birlikte alınan geri bildirimlerle yeni programların geliştirilmesi faaliyetleri yürütüleceği belirtilmiştir. Ayrıca planda üniversitelerin uluslararası standartlarda hizmet verebilmeleri ve bilimsel olarak özgür, idari olarak özerk ve finansal olarak mali kaynak üretebilen yapılara kavuşabilmeleri amacıyla ilgili paydaşların katılımıyla katılımcı, hesap verebilir, özerk, sorumlu ve şeffaf bir yönetim yapısına kavuşturulacağı ifade edilmiştir.

“Herkes yasal kimlik hakkını sağlamak” alt hedefine paralel olarak okula kayıt için başvuran çocuklardan nüfusa kayıtlı olmayanların kimlikleri ile anne, baba veya vasilerinin kimlikleri ve adreslerinin o yerin nüfus müdürlüğüne bildirilmesi, bildirimle yükümlü diğer görevliler arasında yer alan okul müdürlerinin 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun ilgili maddeleri doğrultusunda bilgilendirilmesi çalışmalarına devam edileceği ifade edilmiştir.

“Ulusal ve uluslararası anlaşmalara uygun olacak şekilde bilgiye erişimi sağlayarak temel özgürlükleri korumak” alt hedefine uygun olarak 2010-2014 MEB stratejik planında “eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması” başlığı altında eğitim sistemlerinin yasayla tamamlanmış ekonomik, kültürel ve sosyal amaçları gerçekleştirileceği hususunda bireyler güven vermesinin gerekliliği tartışılmıştır. Bilgiye erişim noktasında eğitim sisteminin kalitesinin önemi vurgulanmıştır (MEB SGB, 2009).

2015-2019 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA’nın on altıncısı olan barış, adalet ve güçlü kurumlar amacına %20,4 oranında, 73 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. SKA 16’nın alt hedeflerinden “hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırmak ve herkesin adalete erişmesini sağlamak” ile uyumlu olarak temel değerlerimiz bölümünde tarafsızlık, güvenilirlik ve adalet başlığına yer verilmiştir. Alt hedef ile örtüşen stratejiler ise aşağıda verilmiştir:

1. Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda kalanların bulundukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması (Strateji 7)
2. Engelli çalışanlara bilgi, beceri ve engel durumlarına uygun görevler verilmesi (Strateji 92)
3. Talep eden her çalışanın hizmet içi eğitimlere adil koşullarda ulaşabilmesini sağlayacak bir başvuru değerlendirme sisteminin geliştirilmesi (Strateji 82)
4. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında kadın çalışanların yönetici kademelerinde görev almalarını kolaylaştırıcı ve özendirici çalışmaların yapılması (Strateji 115)

“Her yerde hesap verebilir, etkin ve şeffaf kurumlar oluşturmak” alt hedefini gerçekleştirmek üzere 2015-2019 MEB stratejik planının kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi alanında çalışmalar içerdiği, bu plan ile vatandaş memnuniyeti odaklı hizmetkâr devlet anlayışının ön plana çıkarıldığı ifade edilmiştir. Yine planda belirlenen temel değerlerimiz bölümünde “meslek etiği ve ahlak, saygınlık, şeffaflık ve hesap verebilirlik” başlıklarına yer verilerek kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi hususuna vurgu yapılmıştır. Stratejik Amaç 3’te plan dönemi sonuna kadar etkin bir izleme ve değerlendirme sistemiyle desteklenen, bürokrasinin azaltıldığı, çoğulcu, katılımcı, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim ve organizasyon yapısını oluşturmak hedeflenmiştir. Strateji 146’da Türkiye İstatistik Kurumu tarafından başlatılan kalite logosu uygulaması kapsamında güvenilir, karşılaştırılabilir, uyumlu, tutarlı, güncel ve zamanlı kaliteli eğitim istatistikleri yayınlamak amacıyla çalışmalar yapılması amaçlanmıştır.

“Kapsayıcı, katılımcı ve temsili karar almayı desteklemek” alt hedefini karşılayan “katılımcılık” başlıklı temel değer planda yer almaktadır. Ayrıca planda bu alt hedefle örtüştüğü düşünülen bazı stratejiler bulunmaktadır:

1. Mesleki ve teknik eğitime katılan bireylerin sektörün ve iş gücü piyasasının talebine cevap veren bir eğitim alması sağlanarak istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla sektör temsilcilerinin de aktif yer alacağı yönetim modellerinin geliştirilmesi (Strateji 61)
2. Mesleki ve teknik eğitim politikalarının belirlenmesine ilişkin süreçlerin, sektörün ve iş gücü piyasasının taleplerine uygun şekilde yönlendirilebilmesi için başta sektör

temsilcileri olmak üzere ilgili paydaşların bu süreçlere etkin katılımının sağlanması (Strateji 62)

3. Çalışanların bilgi ve görgü düzeylerini artırmak, tecrübe paylaşımını sağlamak amacıyla çalışan hareketliliği de dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla ortak faaliyetlerin yapılması (Strateji 86)
4. Eğitsel, kişisel ve meslekî rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinde beşeri ve fiziki kaynaklarda yaşanan sıkıntıların da ortadan kaldırılabilmesi amacıyla toplumsal farkındalık düzeyinin artırılarak diğer kurumlarla iş birliğinin yapılması (Strateji 29)
5. Mevzuat düzenlemeleri yapılırken katılımcılık ilkesi gereği paydaşların görüşlerinin alınabileceği bir yapının oluşturulması (Strateji 118)
6. İnceleme, soruşturma ve ön inceleme rehberlerinin her yıl güncellenmesi, güncellemelerin denetime konu olan taraflar ile denetim faaliyeti sonucundan faydalanan tarafların katılımıyla yapılması (Strateji 123)

“Gelişmekte olan ülkelerin küresel yönetişimde katılımlarını artırmak” alt hedefiyle örtüştüğü düşünülen stratejiler ise aşağıda verilmektedir:

1. Ülkelerle ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik mevcut anlaşmalar güncellenerek dış politika açılım ve hedeflerine uygun şekilde ülkelerle ihtiyaç duyulan alanlarda yeni anlaşma ve protokollerin imzalanması (Strateji 129)
2. Eğitimin kalitesinin artırılması ve AB'ye üyelik sürecinde ülkemizin "eğitim ve öğretim 2020" hedeflerine ulaşmasına katkı sağlaması amacıyla Bakanlığın ilgili tahsisattan maksimum düzeyde faydalanmasını temin edecek proje tekliflerinin gerçekleştirilmesi (Strateji 130)

“Ulusal ve uluslararası anlaşmalara uygun olacak şekilde bilgiye erişimi sağlayarak temel özgürlükleri korumak” alt hedefiyle örtüşen çalışmaların plan içerisinde yer aldığı görülmektedir. Örneğin, bilgi iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı, her öğretmen ve öğrencinin eğitim teknolojilerine erişiminin sağlanması üzerine değinilmiştir. Bu alt hedefle uyumlu olarak belirlenen stratejiler aşağıda verilmiştir:

1. Z-Kitaplar ile standartların belirlenmesi, elektronik içeriklerin incelenmesi ve değerlendirilmesi için sürdürülebilir, hızlı, etkili ve objektif bir sistem tasarlanması (Strateji 41)

2. EBA'nın öğrenci, öğretmen ve ilgili bireyler tarafından kullanımının artırılarak etkin kullanımının sağlanması için öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin verilmesi (Strateji 42)
3. Eğitim alanındaki gelişmelerin izlenmesine ve eğitim politikalarının oluşturulmasına temel teşkil edecek ulusal ve uluslararası standartlarda veri ve göstergelerin üretilmesi, yayımlanması ve paylaşılması (Strateji 145)
4. Bakanlık bilgi sistemlerine mobil ortamlardan erişim imkânlarının geliştirilmesi (Strateji 133)
5. Bakanlık iş, işlem ve hizmetlerinden uygun olanların elektronik ortama taşınması sağlanarak e-Devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması (Strateji 134)
6. Bakanlık iş, işlem ve hizmetlerine ilişkin yazışmaların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, ihtiyaç duyulan bilgiye kolay ulaşılması, bilginin etkin yönetilmesi ve basılı doküman ve ıslak imza kullanımının azaltılmasına yönelik olarak Doküman Yönetim Sistemi'nin kullanımı (Strateji 135)
7. Bakanlık birimlerinin ihtiyaç duyduğu bilgi, belge ve dokümanlara hızlı bir şekilde erişim sağlayabilmesi amacıyla doküman ve veri yönetim merkezinin oluşturulması (Strateji 136)
8. Bakanlık arşivinin tasnif edilerek dijital ortama aktarılması (Strateji 137)
9. MEB Mobil Veli Bilgilendirme Sistemi'nin ücretsiz hâle getirilerek yaygınlaştırılması, sisteme yeni özellikler eklenerek kullanıcı sayısını ve hizmet kalitesini artırmaya yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi (Strateji 138)
10. Bakanlığa ait bütün taşınmaz bilgileri ile Bakanlık bilgi sistemlerindeki temel verilerin elektronik ortama taşınması ve karar verme süreçlerinde bilgiye dayalı karar verilmesi (Strateji 139)
11. Bakanlık bilgi edinme sistemleriyle bilgi istenilen konuların analizinin yapılması, sıklıkla talep edilen bilgilerin kamuoyu ile düzenli olarak paylaşılarak mükerrer bilgi taleplerinin azalması sağlanıp memnuniyet oranının artırılması (Strateji 140)
12. e-Okul Yönetim Bilgi Sisteminin ve diğer modüllerin yer aldığı MEBBİS'in yeni teknolojik altyapıyı destekleyecek şekilde güncellemelerinin tamamlanması, mevzuat değişiklikleri ve ilgili genel müdürlüklerden gelen talepler doğrultusunda sisteme yeni alt modül ve raporlar entegre edilmek suretiyle kapsam ve işlerliğinin artırılması (Strateji 141)

13. Teknik altyapı, veri yedekleme ve güvenlik alanında gelişen yazılım ve donanım teknolojilerinin mevcut yazılım ve donanım altyapı mimarisine entegrasyonunun sağlanması (Strateji 142)
14. Ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından talep edilen ancak karşılanamayan eğitime ilişkin veri veya istatistiklerin tamamlanması (Strateji 143)
15. Bilgi güvenliği risk analizinin yapılması (Strateji 144)
16. Eğitim arama motorunun geliştirilerek site akreditasyonunun tamamlanması (Strateji 147)

SKA 16'nın alt hedeflerinden "ayrımcılığın olmadığı kanun ve politikaları teşvik etmek" ile örtüştüğü düşünülen stratejiler şu şekildedir:

1. Haftalık ders çizelgelerinin temel yeterliliklerin geliştirilmesini sağlayacak bir dağılım ile ders çeşidi açısından yönetilebilir ve sürdürülebilir bir yapıda düzenlenmesi (Strateji 46)
2. Bireylerin ve sektörün ihtiyaç duyduğu kalitede bir mesleki ve teknik eğitime ulaşmak için güncel, ölçülebilir ve sürdürülebilir bir kalite sisteminin oluşturulması (Strateji 60)
3. Öğretmenlik alanları ile atama ve ders okutma esaslarının yükseköğretim kurumları ile iş birliği içinde sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde güncellenmesi (Strateji 88)
4. Öğretmenlerin okulda tam istihdamının sağlanması için aylık karşılığı okutulacak dersler ile alan ve branş değişiklikleri konusunda sürdürülebilir bir çerçevenin oluşturulması (Strateji 89) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde 2019-2023 MEB stratejik planında SKA'nın on altıncısı olan barış, adalet ve güçlü kurumlar amacına %17,3 oranında, 29 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda temel değerlerimiz kapsamında yer alan erdemlilik, liyakat, insan hakları ve demokrasinin evrensel değerleri, meslek etiği ve mesleki beceri, saygınlık, güvenilirlik, tarafsızlık ve adalet, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik değerlerinin SKA 16'nın alt hedefleriyle genel anlamda örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu alt hedeflerle bağlantılı olduğu düşünülen diğer amaç, hedef ve strateji örnekleri aşağıda verilmektedir:

1. Çağdaş normlara uygun, etkili ve verimli yönetim ile organizasyon yapısı ve süreçlerinin hâkim kılınması
2. Yönetimin izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için veriye dayalı yönetim yapısının kurulması
3. Bakanlık bilgi yönetim sistemi için coğrafi bilgi sisteminin kurulması
4. Teftiş sistemi ile kurumsal rehberliğin yeniden yapılandırılması (MEB SGB, 2019)

2024-2028 MEB Stratejik Planında Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 17 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın on altıncısı olan barış, adalet ve güçlü kurumlar amacına %20 oranında, 80 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Stratejik planın eğitim sistemiyle kazandırılması planlanan temel değerlerimiz başlığı altında “hukuk ve adalet”, “katılımcılık ve istişare kültürü”, “tarafsızlık, hesap verebilirlik ve şeffaflık” ve “liyakat” değerlerine yer verilmiştir. Bu değerlerin SKA 16'nın alt hedeflerinden gerçekleşmesinde önem arz ettiği düşünülmektedir. Planda SKA 16'ya ilişkin MEB'in belirlediği amaç, hedef ve stratejiler olduğu tespit edilmiştir. Birkaç örnek aşağıda verilmektedir:

1. Okullarda öğrencilerin öğretmen ve şube seçimlerinin sistemden otomatik olarak gerçekleştirilmesi (Strateji 1.1.5)
2. Türkiye Yüzyılı kapsamında altyapısı güçlü, nitelikli personel ile eğitimde erişim ve kaliteyi artıran, etkin ve hesap verebilen bir kurumsal yapının geliştirilmesi (Stratejik Amaç 7)
3. Öğretmen yetiştirme ve geliştirme sürecinin yeniden yapılandırılarak niteliklerinin artırılması (Hedef 7.1)
4. Öğretmenlik mesleği genel yeterliliklerinin ulusal ve uluslararası kriterlerle güncellenmesi (Strateji 7.1.1)
5. Öğretmenlik mesleğine ilişkin gelişimin desteklenmesi amacıyla MEB Akademisi'nin kurulması ve Öğretmen Strateji Belgesi'nin güncellenmesi (Strateji 7.1.2)

6. Tarama ve eğitsel tanı amacıyla kullanmak üzere standart yerli ölçme araçlarının hazırlanması (Strateji 4.1.5)
7. Bireysel ve kurumsal gelişme, politika belirlemeye katkı sağlayacak raporlar üretebilen e-Teftiş modülünün geliştirilmesi (Strateji 7.4.1)
8. Hukuk Takip Sistemi programının geliştirilmesi ve gerekli olan tüm güncel verilere ulaşımın sağlanması (Strateji 7.4.4)
9. Özel öğretimin mesleki eğitimde etkinliğini artırmak üzere özel sektörle iş birliği yapılarak yatırımları destekleyen mevzuat düzenlemelerinin geliştirilmesi (Strateji 2.5.5)
10. Özel yaygın eğitim hizmetlerinin nitelik, erişilebilirlik ve fırsat eşitliğinin uluslararası standartlara uygun şekilde artırılması (Hedef 3.5)
11. Farklılıkları gözetken bir özel eğitim ve rehberlik mantığı ile bireylerin toplumla bütünleşmeleri, gelişmeleri için beşeri, teknolojik ve fiziki imkânları artırma (Stratejik Amaç 4)
12. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitimin niteliğini artırmak üzere mevzuat düzenlemelerinin yapılması (Strateji 4.2.5)
13. Eğitimdeki gelişmeleri ve yenilikleri takip etmek ve politika, strateji üretimine destek olmak için uluslararası düzeydeki çalışma ve raporların incelenmesi (Strateji 6.5.1)
14. Güçlü bir eğitim diplomasisi ile uluslararası alanda ülkenin etkililiğinin artırılması, iş birliklerinin geliştirilmesi (Hedef 6.3)
15. Bakanlığın yurt dışı teşkilatının kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi (Strateji 6.3.1)
16. Dış politika hedeflerine uygun olarak ülkelerle eğitim alanında yeni iş birliği anlaşmalarının imzalanması (Strateji 6.3.2) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının “Amaçlar İçin Ortaklıklar” Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

MEB stratejik planlarının SKA'nın on yedincisi olan amaçlar için ortaklıkların analiz sonuçları Tablo 18'de verilmiştir:

Tablo 18.

MEB Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından “Amaçlar için Ortaklıklar” Amacının Analizi

Kategori	Tema	Kodlar	MEB Stratejik Planları			
			2010-2014	2015-2019	2019-2023	2024-2028
			Planda Yer Verilme Sıklığı ve Yüzdesi			
Sosyal Kapsayıcılık	Amaçlar için Ortaklıklar	<i>Finans/</i> Yurt içi gelir kaynaklarını artırmak uluslararası destek sağlamak				
		Resmi kalkınma yardımı adına verilen taahhütleri yerine getirmek				
		Gelişmekte olan ülkelere ilave finans kaynaklarını aktarmak				
		Borç sürdürülebilirliğini sağlamak ve dış borçları yönetmek				
		En az gelişmiş ülkeler için yatırım teşvik rejimlerini uygulamak				
		<i>Teknoloji/</i> Bilimsel bilgi, teknoloji ve yenilikçiliğe erişimi sağlamak ve uluslararası iş birliğini artırmak				
		Çevre dostu teknolojileri geliştirme ve yaygınlaştırmak				
		En az gelişmiş ülkeler için teknoloji bankası ile bilim, teknolojik ve yenilikçiliği geliştirmek				
		<i>Kapasite Artırımı/</i> SKA’ların uygulanabilmesi için kapasiteyi ve teknik desteği artırmak	51 %7,6	26 %7,3	5 %3	18 %4,5
		<i>Ticaret/</i> Adil ve çok taraflı ticaret sistemi oluşturmak				
		Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ihracat kapasitelerini artırmak				
		Az gelişmiş ülkelere yapılan gümrüksüz ve kotasız pazar erişimini kolaylaştırmak				
		<i>Sistemik Konular/</i> Küresel makroekonomik istikrarı ve politika uyumunu geliştirmek				
		Sürdürülebilir kalkınma için politika uyumunu geliştirmek				
		Her ülkenin liderliğine ve kalkınma politikalarına saygı göstermek				
		Küresel iş birliği geliştirilerek çok paydaşlı SKA’lara ulaşmayı desteklemek				
		Kamu, özel sektör ve sivil toplum ortaklıklarını teşvik etmek				
		Veri, izleme ve hesap verilebilirlik/ Güvenilir, ayrıştırılmış veriye erişmek ve izleme kapasitesini geliştirmek				
		GSYH dışında sürdürülebilir kalkınmanın ilerlemesini ölçmeye yönelik kapasite gelişimini sağlamak				

2010-2014 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 18 incelendiğinde 2010-2014 MEB stratejik planında SKA'nın on yedincisi olan amaçlar için ortaklıklara %7,6 oranında, 51 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. SKA 17'nin alt hedeflerinden “sürdürülebilir kalkınma için politika uyumunu geliştirmek” ve “küresel iş birliği geliştirilerek çok paydaşlı SKA'lara ulaşmayı desteklemek” ile örtüştüğü düşünülen bazı amaç ve stratejiler aşağıda listelenmiştir:

1. Nitelikli eğitim amacının gerçekleştirilmesi için “AB ile imzalanan ve yürürlüğe giren Türkiye'de “Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında Bakanlığın ortakların katkıları ve katılımlarıyla 59 meslek alanında 226 meslek dalı için öğretim programları oluşturulması
2. AB'nin eğitim ve öğretim programlarına etkin katılım ve katkı sağlamak üzere ortak amaç olarak ulusal politikaların uyumlaştırılması ve açık eşgüdüm yöntemi aracılığıyla paylaşılan hedeflere ulaşılması, Avrupa seviyesinde, eğitim ve öğretim alanlarındaki bütün faaliyetleri bütünleştiren ve eğitim-öğretim politikaları konusunda bir iş birliği çerçevesi sunan onar yıllık eğitim-öğretim programlarına katılımı
3. Eğitim kaynaklarının artırılması için özel öğretim kurumlarının bakanlığa bağlı şekilde eğitim sistemindeki payının büyütülmesi için özel sektörün finansal gücünün eğitim yatırımlarına dönüştürülmesi
4. Küresel rekabette sektörlerin gücünü artırmak ve daha nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla sektörle iş birliği gelişmiş, esnek ve modüler program çeşitliliğine sahip, teknolojik altyapısı güçlü ve daha çok talep edilen bir mesleki teknik eğitim yapısına ulaşma
5. AB'nin meslek eğitimi programı olan “Leonardo da Vinci” Programı ve diğer projelerle mesleki eğitimde uluslararası düzeye ulaşma
6. Özel yaygın eğitimin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan gelişme ve değişimlere daha duyarlı olmasını sağlamak amacıyla sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde toplantılar düzenleme

7. AB'ye tam üyelik perspektifi çerçevesinde üye devletlerle işbirliği içinde eğitim kalitesini yükseltmek; birliğin mesleki eğitim politikasının uygulanmasını sağlamak; fonlarından daha fazla yararlanmak; mevzuatı uyumlulaştırmak ve ulusal dil eğitimi politikasını geliştirmek
8. Devletler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliklerine daha etkin katılarak, evrensel eğitim normlarının, uygulamalarının ve eğitim politikalarının oluşturulmasına katkı sağlamak ve uluslararası işbirliklerinden kaynaklanan fırsatlardan en üst düzeyde yararlanmak
9. İkili düzeyde yapılacak anlaşma ve protokollerle Türkiye eğitim sisteminin tanıtımı ve geliştirilmesi, iş birliğinin ABD, Avrupa ülkeleri yanında Asya ve Afrika ülkeleriyle de daha yakın hâle getirilerek yaygınlaştırılması
10. İkili anlaşmalar gereğince yabancı hükümetler tarafından kendi ülkelerinde kullanılmak amacıyla verilen burslarla ilgili geliştirici çalışmaların yapılması
11. Uluslararası bilim, teknik ve sanat birikiminden daha fazla yararlanarak ülkemizde bilim, teknoloji, sanat üretme ve kullanma düzeyini arttırmak için yurt dışına daha fazla öğrenci göndermek, yükseköğretim kurumlarını ilgili tarafların katkılarıyla, ülke ekonomisinin ve sosyal yapısının ihtiyaç duyacağı alanlarda ihtisaslaştırarak bölgesel iş birlikleri aracılığıyla Türkiye'yi bilimsel çalışmaların merkezi yapmak (MEB SGB, 2009)

2015-2019 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 18 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın on yedincisi olan amaçlar için ortaklıklara %7,3 oranında, 26 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 17'nin alt hedefleriyle örtüştüğü düşünülen bazı strateji örnekleri ise aşağıda verilmektedir:

1. Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların denklik işlemlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve bu alanda eğitime ilişkin yaşanan genel sıkıntıların bertaraf edilmesi için uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapılması (Strateji 8)

2. Bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik sektör ve ilgili taraflarla iş birliğinde ve hayat boyu öğrenme kapsamında mesleki kursların çeşitliliğinin ve katılımcı sayısının artırılması (Strateji 19)
3. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının eğitim sorunlarının çözülmesi amacıyla karma eğitim uzmanları komisyonu ve daimi komisyon toplantılarının ülkeler nezdinde yaygınlaştırılması (Strateji 25)
4. Yurt içinde ve yurt dışında fakülte, bölüm ve yüksekokul açılması taleplerinin ülkelerin ve bölgelerin özelliğine ve ihtiyacına göre değerlendirilmesi (Strateji 26)
5. Rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinde beşeri ve fiziki kaynaklarda yaşanan sıkıntıların ortadan kalkması için toplumsal farkındalık düzeyinin artırılarak diğer kurumlarla iş birliği yapılması (Strateji 29)
6. Sektörle iş birliği yapılarak atölye ve laboratuvar öğretmenlerinin ilgili sektördeki gelişmeleri ve iş gücü piyasası ihtiyaçlarını takip etmeleri ve öğrencilere bu yönde rehberlik etmelerinin sağlanması (Strateji 57)
7. Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının firmalar ile iş birliği yapması (Strateji 58)
8. Mesleki ve teknik eğitim politikalarının belirlenmesine ilişkin süreçlerin, sektörün ve iş gücü piyasasının taleplerine uygun şekilde yönlendirilebilmesi için başta sektör temsilcileri olmak üzere ilgili paydaşların katılmalarının sağlanması (Strateji 62)
9. Kişisel gelişim ve mesleki ve teknik eğitim kurs programlarının ve belgelerinin uluslararası geçerliğine ve akreditasyonuna yönelik çalışmalarının yapılması (Strateji 66)
10. Ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikasyon sisteminin geliştirilerek önceki öğrenmelerin tanınması kapsamında belge alan birey sayısının artırılması (Strateji 68)
11. Yabancı dil eğitimi alan bireylerin, teorik bilgilerini uygulamada kullanıp geliştirebilmeleri amacıyla sektör ve ilgili kurumlarla iş birliğinin yapılması (Strateji 72)
12. Öğrenci hareketliliğini destekleyen ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikasyon sisteminin geliştirilmesi (Strateji 74)
13. Bireysel ve kurumsal hibe imkânlarına ilişkin bilgilendirmelerin yapılması, hareketliliğin artırılması için öğrenci ve öğretmenlerin uluslararası program ve projelere katılımlarının desteklenmesi (Strateji 75)

14. Bilgi birikimini artırmak ve tecrübe paylaşımını sağlamak amacıyla uluslararası kuruluşlarla insan kaynaklarının geliştirilmesi (Strateji 76)
15. Yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ile kamu kurum ve kuruluşlarının insan kaynağı ihtiyacının karşılanması için ihtiyaç duyulan alanlarda lisansüstü öğrenim görmek üzere yurt dışına gönderilecek öğrenci kontenjanlarının ve kontenjan kullanım oranının artırılması (Strateji 77)
16. İkili kültürel anlaşmalar çerçevesinde yabancı hükümetler tarafından hükümetimiz emrine verilen burs sayısının artırılması için yabancı ülke temsilcilikleri ile görüşülmesi, burs tanıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi (Strateji 78, 79)
17. Çalışanların bilgi ve görgü düzeylerini artırmak, tecrübe paylaşımını sağlamak amacıyla çalışan hareketliliği de dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla ortak faaliyetlerin yapılması (Strateji 86)
18. Öğretmenlik alanları ile atama ve ders okutma esasları yükseköğretim kurumları ile iş birliği içinde sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde güncellenmesi (Strateji 88)
19. Eğitim ve öğretimin finansmanı için genel bütçe dışındaki kaynakların artırılması ve etkinleştirilmesinin sağlanarak ulusal ve uluslararası alternatif finansman kaynaklarının daha etkili ve verimli kullanılması (Strateji 110)
20. Ülkelerle ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik olarak mevcut anlaşmaların güncellenmesi, ülkelerle ihtiyaç duyulan alanlarda yeni anlaşma ve protokollerin imzalanması (Strateji 129)
21. Yurt dışında Türkçe öğreniminin daha yaygın ve nitelikli hâle gelmesi için görevlendirilen okutman, öğretmen ve yurt dışı temsilciliklerinin sayısının artırılması (Strateji 132) (MEB SGB, 2015)

2019-2023 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 18 incelendiğinde 2015-2019 MEB stratejik planında SKA'nın on yedincisi olan amaçlar için ortaklıklara %3 oranında, 5 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. "Kamu, özel sektör ve sivil toplum ortaklıklarını teşvik etmek" alt hedefine uyumlu olarak 2019-2023 MEB stratejik planında şu amaç ve stratejilere yer verilmiştir:

1. Fen ve sosyal bilimler liselerinin yükseköğretim kurumlarıyla iş birliklerinin artırılması

2. İmam hatip okullarının yükseköğretim kurumlarıyla iş birliklerinin artırılması
3. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarıyla sektör arası iş birliğinin artırılması
4. Eğitim ve öğretim alanında diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğinin artırılması ve yurt dışındaki Türk vatandaşlarına yönelik eğitim öğretim faaliyetlerine devam edilmesi
5. Özel öğretim kurumlarında yeni programların geliştirilmesi ve resmi okullarla iş birliklerinin artırılması (MEB SGB, 2019)

2024-2028 MEB Stratejik Planında Amaçlar için Ortaklıklar Amacına İlişkin Bulgular

Tablo 18 incelendiğinde 2024-2028 MEB stratejik planında SKA'nın on yedincisi olan amaçlar için ortaklıklara %4,5 oranında, 18 yerde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Planda SKA 17'ye dolaylı yoldan katkı sağlandığı düşünülmektedir. Planda çeşitli amaçların hayata geçirilmesi için iş birliklerinin güçlendirilmesi üzerine birçok hedef ve stratejiler yer almaktadır. Örnek hedef ve stratejiler aşağıda verilmektedir:

1. Mesleki ve teknik eğitim programları ile ilgili uygulama ve deneyimlerin paylaşılması adına uluslararası ortaklık ve ağların geliştirilmesi (Strateji 2.5.4)
2. Ülkenin uluslararası görünürlüğünü artırmak üzere yurtdışındaki vatandaşlara yönelik eğitim iş birlikleri ve faaliyetlerini yaygınlaştırma (Stratejik Amaç 6)
3. Güçlü bir eğitim diplomasisi ile uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi (Hedef 6.3)
4. Dış politika hedeflerine uygun şekilde ülkelerle eğitim alanında iş birliği anlaşmalarının imzalanması (Strateji 6.3.2) (MEB SGB, 2024)

MEB Stratejik Planlarının Sürdürülebilir Kalkınmanın Sosyal Kapsayıcılık, Ekonomik Kalkınma ve Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutları Kapsamında Değerlendirilmesi

Araştırmanın analiz sürecinde 17 SKA, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal kapsayıcılık, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik kategorileri altında sınıflandırılmıştır. Sosyal kapsayıcılık kategorisi altında yer alan sürdürülebilir kalkınma amaçları;

1. Yoksulluğa Son (SKA 1)
2. Açlığa Son (SKA 2)
3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam (SKA 3)
4. Nitelikli Eğitim (SKA 4)
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA 5)
6. Eşitsizliklerin Azaltılması (SKA 10)
7. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (SKA 11)
8. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (SKA 16)
9. Amaçlar için Ortaklıklar (SKA 17)

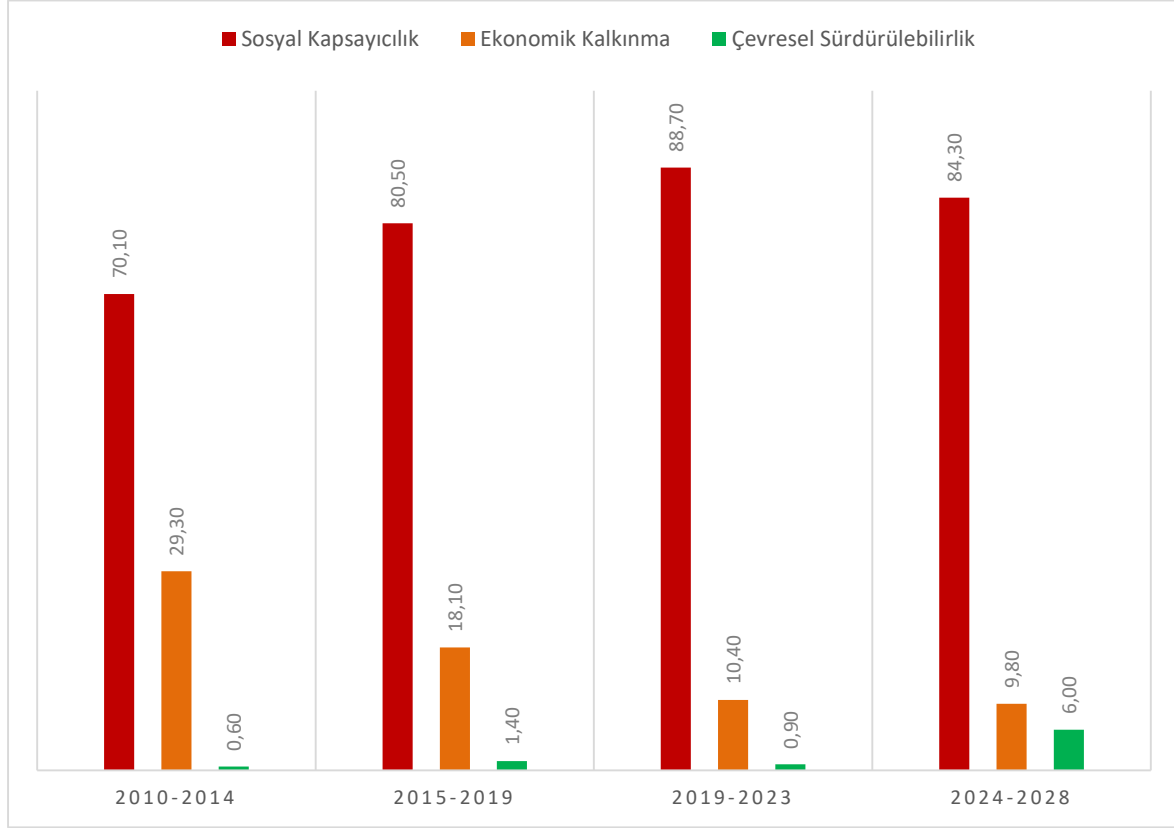
Ekonomik kalkınma kategorisi altında yer alan sürdürülebilir kalkınma amaçları;

1. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKA 8)
2. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (SKA 9)

Çevresel sürdürülebilirlik kategorisi altında yer alan sürdürülebilir kalkınma amaçları;

1. Temiz Su ve Sanitasyon (SKA 6)
2. Erişilebilir ve Temiz Enerji (SKA 7)
3. Sorumlu Üretim ve Tüketim (SKA 12)
4. İklim Eylemi (SKA 13)
5. Sudaki Yaşam (SKA 14)
6. Karasal Yaşam (SKA 15) şeklindedir.

MEB stratejik planlarında sürdürülebilir kalkınmanın sosyal kapsayıcılık, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik boyutları üzerinden analiz sonuçları Şekil 5’de verilmiştir:

Şekil 5.MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınmanın boyutları bağlamında analizi

Şekil 5’de görüldüğü üzere tüm stratejik planlarda en çok vurgunun yapıldığı sürdürülebilirlik boyutunun “sosyal kapsayıcılık” boyutu olduğu görülmektedir. Veri analizi sonucunda her stratejik plan yıl, içerik ve gündemleri farklı olmasına rağmen sosyal kapsayıcılığa verilen önemin yüksek olduğu ortaya konulmaktadır. Ekonomik kalkınma boyutu ise tüm planlarda vurgulanmakta olup bilhassa insan gücü, istihdam, eğitime yatırım üzerine yapılan ifadelerle mevcut bulunmaktadır. Stratejik planların tümünde en az vurgunun yapıldığı sürdürülebilirlik boyutunun ise çevresel sürdürülebilirlik olduğu görülmektedir. Bu hususta eğitimin katkı sağlaması açısından stratejik planlarda çevresel sürdürülebilirliğe gereğince yer verilmediği söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma

Bu bölümde incelenen MEB stratejik planlarının araştırmanın alt problemlerine ilişkin olarak benzerlikleri ve farklılıkları tartışılmış olup 2024 ve 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca 2025 yılı raporuna göre 167 ülkeden birinci sırada yer alan Finlandiya’nın ve raporda SKA’lara ilişkin tutumuyla dikkat çeken bir ülke olarak ABD’nin en son yayınlanan ulusal eğitim stratejileri de ele alınmış, üç ülke bağlamında eğitim politikaları SKA’lar bağlamında tartışılmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA’nın birincisi olan yoksulluğa son bağlamında nelere değinildiği” üzerine ortaya koyulmuştur. Analiz sonuçlarına göre planların tümünde yoksulluğa son amacının alt hedeflerinden kapsayıcı sosyal koruma sistemlerini yaygınlaştırmak, yoksul ve kırılgan durumdakilere dayanıklılık kazandırarak afet ve krizlere maruz kalmamak ve kırılganlıkları azaltmak ve her yönüyle yoksulluğa son vermek için uluslararası finansal destekleri artırmak ile örtüşen ifadelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer alt hedeflerle örtüşen herhangi bir amaç, hedef ya da stratejiyle karşılaşılmamıştır. Tüm stratejik planlarda eğitimde kapsayıcılığa değinilerek herkesi dâhil eden sağlıklı, mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi vurgusu yapılmıştır. Yoksulluğa son amacı bağlamında okul öncesi eğitime erişim, yatılı ve taşınmalı eğitim

kalitesinin artırılması, ücretsiz ders kitapları, kırtasiye, giysi gibi desteklere devam edilmesi, burs imkânlarının iyileştirilmesi konuları her planda strateji olarak belirlenmiştir.

Ülkede geçici koruma altında olan yabancı çocukların eğitime entegrasyonlarının sağlanması, öğretmenlerin bölgeler arası dengeli dağılımı konusunda tedbirlerin geliştirilmesi konularına ilişkin planlamalara ilk olarak 2015-2019 MEB stratejik planında karşılaşılmaktadır. İkili eğitim yapan okul sayısının azaltılması üzerine ise hem 2015-2019 hem de 2019-2023 MEB stratejik planlarında stratejiler yer almıştır. Diğer planlardan farklı olarak 2024-2028 MEB stratejik planında öğrencilerin okullaşma oranlarının artırılması için okula kayıta yasal düzenlemelerin getirilmesi, özel okula daha çok öğrencinin erişebilmesi, mesleki eğitimde belge almak için eğitim imkânlarının iyileştirilmesi, afet ve acil durumlara ilişkin yaygın eğitim kurslarının düzenlenmesi konuları gündeme getirilmiştir.

Bütün MEB stratejik planlarında yoksulluğa son amacına yönelik çalışmalar bulunduğu görülmektedir. 2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre, Türkiye'nin yoksulluğa son amacına ulaşılmış durumda olduğu tespit edilmiştir (UNSDSN, 2024). 2025 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu incelendiğinde de aynı sonuca ulaşılmaktadır (UNSDSN, 2025). Bu olumlu durumun devamının sağlanmasında eğitim sisteminin kapsayıcı rolünün olduğu düşünülmektedir. MEB stratejik planlarında tüm boyutlarıyla yoksulluğu her yaş grubunda yarı yarıya azaltmak, yoksulluğa son vermek ve cinsiyete duyarlı kalkınma politikalarını ulusal ve uluslararası düzeyde oluşturmak gibi alt hedeflere ilişkin planlamalara yer verilmediği görülmüştür. Bu bağlamda MEB stratejik planlarında yoksulluğa son amacının bazı yönlerinin vurgulandığı ancak bütün alt hedeflerini kapsayan bütüncül bir yaklaşımı ele almadığı söylenebilir.

Diğer ülkelerin eğitim stratejilerini öğrenmek ve Türkiye ile karşılaştırmak suretiyle Finlandiya ve ABD'nin ulusal eğitim strateji belgeleri de incelenmiştir. SKA'ları gerçekleştirmede birinci sırada yer alan Finlandiya'nın 2024-2027 yılı ulusal eğitim strateji belgesinde Türkiye'nin MEB stratejik planlarındaki gibi SKA 1 ile ilgili eğitimde fırsat eşitliği, eğitime erişebilirliğin desteklenmesi ve öğrencilerin topluma katılımının teşvik edilmesi hedeflerine yer vermektedir (EDUFI, 2024). 2025 yılında SKA'ları uygulamayı reddeden ve 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre 44. sırada yer alan ABD'nin Eğitim Bakanlığınca yayınlanan 2022-2026 mali yılları stratejik planında SKA 1'i doğrudan ele alan amaç ve hedefler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin eğitim kaynaklarına,

fırsatlarına ve kapsayıcı ortamlara erişiminde eşitliği teşvik etmek üzerine stratejiler ortaya konmuştur (USED, 2022). Görüldüğü üzere üç ülkenin eğitime dair strateji belgelerinde SKA 1'e yönelik benzer planlamalar bulunmaktadır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın ikinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA'nın ikincisi olan açlığa son bağlamında nelere değinildiği” üzerine ortaya koyulmuştur. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre Türkiye, açlığa son amacının tüm alt hedeflerini gerçekleştirme noktasında durağan bir grafik çizmektedir. Yetersiz beslenme, tahıl verimi göstergelerinde hedefe ulaşıldığı, ancak obezite, insanların beslenme şekillerini anlamaya yarayan insan trofik seviyesi, sürdürülebilir azot yönetimi konularında gerileme yaşandığı tespit edilmiştir. 5 yaş altı çocuklarda yaşa göre boy kısalığı ve zayıflık oranı, tehlikeli pestisitlerin ihracatı oranlarında ise durağan bir tablo çizildiği ortaya konmuştur (UNSDSN, 2025). Raporun gelişim gösteren konularının MEB stratejik planlarının tümünde yer aldığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre planların tümünde SKA 2'nin açlığa son vermek, herkes için yeterli, besleyici ve güvenli gıdaya erişmek, her türlü yetersiz beslenmeye son vermek ve kırılgan gruplara beslenme desteği vermek alt hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sağlayabileceği düşünülen stratejiler tespit edilmiştir. Diğer alt hedeflere yönelik ise herhangi bir planlamaya ulaşamamıştır. 2010-2014 MEB stratejik planında bu alt hedeflerle örtüştüğü belirlenen stratejiler; taşınmalı eğitim öğrencilerine verilen yemek hizmetlerinde denetimlere ağırlık verilmesi, ayrılan bütçenin artırımı ve özel eğitim öğrencilerine sıcak yemek verilmesi gibi somut adımlar yer almıştır. Diğer stratejik planlarda ise açlığa son amacına yalnızca dolaylı yoldan katkı sağlayacağı düşünülen ifadeler yer almaktadır. Sağlıklı ve mutlu bireylerin yetiştiği bir eğitim sisteminin amaç edinildiği vurgulanarak detaya inilmediği tespit edilmiştir. 2024-2028 MEB stratejik planında diğer planlardan farklı olmak üzere okul ortamları ve öğrenme süreçlerinin önemi dışında bireylerin bedensel, zihinsel, ruhsal ve duygusal olarak sağlıklı olmaları, çocuklar için sağlıklı beslenme ve fiziksel gelişim faaliyetlerinin yürütülmesi strateji olarak gündem edilmiştir. Sonuç olarak MEB stratejik planlarında açlığa son amacının iki alt hedefi dışında diğer alt hedeflere dayalı veriler bulunmadığı görülmüştür.

Finlandiya ulusal eğitim ajansı 2024-2027 strateji belgesinde ise SKA 2'ye dair doğrudan bir ifadeye yer verilmemiş olup öğrencilerin sürdürülebilir tarım, çevre bilinci, sağlıklı beslenme gibi gelişimlerini sağlayan sürdürülebilirlik yetkinliğinin geliştirilmesi hedefi ortaya konmuştur (EDUFI, 2024). ABD Eğitim Bakanlığı 2022-2026 mali yılları stratejik planında ise diğer planlarda olduğu gibi SKA 2'ye ilişkin doğrudan bir strateji olmadığı, öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik ihtiyaçlarının karşılanması üzerine hedeflerin olduğu görülmektedir (USED, 2022). Üç ülkenin eğitim strateji belgelerinde SKA 2'ye ilişkin doğrudan bir amaç, hedef ya da strateji olmadığı, dolaylı yoldan amacı kapsayan ifadeler bulunduğu söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA'nın üçüncüsü olan sağlıklı ve kaliteli yaşam bağlamında nelere değinildiği” üzerine ortaya atılmıştır. Analiz sonuçlarına göre planların tümünde sağlıklı ve kaliteli yaşam amacının “bulaşıcı hastalıkları etkin mücadeleyle kontrol altına almak”, “madde bağımlılığına karşı mücadele etmek ve tedavileri güçlendirmek”, “karayollarındaki trafik kazalarından kaynaklanan ölüm ve yaralanmaları azaltmak” ile “kaliteli temel sağlık bakım hizmetlerine erişimi kapsayan genel sağlık sigortasını oluşturmak” hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sağlayabileceği düşünülen stratejiler gündem edilmiştir. Tüm MEB stratejik planlarında her bireyin bedensel ve zihinsel açıdan sağlıklı olması hedeflerinin bulunduğu, okul hijyeni ve temizliği üzerine amaçlar ortaya koyulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bütün öğrencilerin eğitim kurumlarında koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanması amaç edinilmiştir. Öğrencilerin sportif, kültürel, sosyal faaliyetlere katılmaları üzerine yoğunlaşıldığı görülmüştür. 2010-2014 ve 2015-2019 MEB stratejik planlarında trafik kazalarını azaltmak amacıyla sürücü eğitimlerinde güncellemelerin yapılması üzerine stratejiler belirlendiği görülmüştür. Madde bağımlılığına karşı önlemlerin alınması hususunun ele alındığı tek stratejik planın ise 2024-2028 MEB stratejik planı olduğu tespit edilmiştir. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmeyi amaçlayan planlamaların ise yine en son olan 2024-2028 MEB stratejik planında yer aldığı görülmüştür.

Sonuç olarak sağlıklı ve kaliteli yaşam amacına yönelik MEB stratejik planlarında mutlu ve sağlıklı nesiller yetiştirmenin önemi, trafik eğitimi, bağımlılıkla mücadele gibi faaliyetler de bulunmaktadır ancak sağlıklı ve kaliteli yaşam amacının diğer alt hedeflerine planda yer

verilmemesi, bireylerin sağlıklı ve kaliteli yaşam konusunda eğitim almamaları nedeniyle toplum genelinde yaygınlaşmasını sınırlandırabileceği düşünülmektedir. Nitekim 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre, Türkiye'nin sağlıklı ve kaliteli yaşam amacını gerçekleştirme noktasında orta düzeyde iyileşme gösterdiği tespit edilmiştir (UNSDSN, 2025). Bazı alt hedef göstergelerinde olumlu yol alınmasına karşın, doğumda beklenen yaşam süresi, öznel iyi oluş, 15 yaş ve üzeri günlük sigara tüketme konularında düşüş yaşandığı ortaya konmuştur. Bu noktada eğitim alanında yapılabilecek faaliyetlerin henüz tam olarak eyleme geçilmediği düşünülmektedir.

Finlandiya eğitim strateji belgeleri incelendiğinde ise SKA 3'e ilişkin öğrencilerin ve öğretmenlerin sağlıklı gelişimini ve refahını destekleyen bir çalışma kültürünü teşvik etme, tüm yaş gruplarında fiziksel olarak aktif yaşam tarzını benimsetme gibi stratejilerle amaca hizmet eden planlamalara yer verildiği görülmektedir (EDUFI, 2024). ABD'nin stratejik planında ise öğrencilerin katılımını, sosyal, duygusal ve ruh sağlığını, esenliğini ve akademik başarısını artırmak için çok katmanlı destek sistemlerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını desteklemek şeklinde bir stratejik amaç belirlenmiştir (USED, 2022). Bu amacın doğrudan SKA 3'e işaret ettiği söylenebilir. Sonuç olarak üç ülkenin eğitim politikalarında SKA 3'e dair net hedeflerin olmasının amacın ilerlemesinde olumlu katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA'nın dördüncüsü olan nitelikli eğitim bağlamında nelere değinildiği” üzerine ortaya konulmuştur. Analiz sonuçlarına göre planların tümünde nitelikli eğitim amacının bütün alt hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sağlayabileceği düşünülen stratejiler olduğu görülmüştür. Ayrıca son yayımlanan 2024-2028 stratejik planında sürdürülebilir kalkınma amaçları üzerine birçok stratejinin ortaya atıldığı tespit edilmiştir.

Herkes için ücretsiz, kaliteli ilköğretim ve ortaöğretimi amaçlayan alt hedefe ilişkin MEB stratejik planlarının tümünde dezavantajlı gruplar dâhil herkesin fırsat ve imkân eşitliğinde ilköğretime erişebilmesi, ortaöğretimde okullaşma oranını artırma hususunda stratejiler yer almaktadır. 2015-2019 planında ilk kez taşınmalı ilk ve ortaöğretim uygulamasıyla ilgili özel

eğitim öğrencilerinin ücretsiz taşınması, ortaöğretime katılımı artırma ve devamlılığı sağlama hedefine uygun olarak ortaöğretime uyum programı geliştirilmesi konularına yer verilmiştir. 2019-2023 MEB stratejik planında ilk ve ortaokulların yeniden yapılandırılması gündem edilerek tasarım beceri atölyelerinin kurulmasına karar verilmiştir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu incelendiğinde ise Türkiye'nin ilköğretimde okullaşma oranı ve ortaöğretime tamamlama noktasında olumlu bir durumda olduğu belirtilmiştir (UNSDSN, 2025). Bununla birlikte ortaöğretim konusu üzerinde son yayımlanan plan olan 2024-2028 MEB stratejik planında diğer planlara nazaran daha çok durulduğu görülmektedir. Okula kayıta daha güçlü ve işlevsel yasal düzenlemelerin yapılması, ortaöğretimde öğrencilerin sportif, sanatsal, sosyal sorumluluk faaliyetlerine dâhil edilmesi, ortaöğretimde yeni öğretim programlarının hazırlanması ve derslerin dijital ortamda kullanıma sunulması stratejileri ortaya konmaktadır.

Herkesin kaliteli okul öncesi eğitime erişimini amaçlayan alt hedefle ilgili stratejiler ise tüm stratejik planlar genelinde dezavantajlı gruplar dâhil olmak üzere her çocuğun okul öncesi eğitime erişimi, okullaşma oranının artırılması için gerekli öğretmen ihtiyacının karşılanması, eğitimin imkânlarının kısıtlı olduğu bölgelere bağımsız anaokulları, gezici sınıf uygulamaları, taşıma hizmetleri, okul öncesi eğitimde ailelere düşen maliyetlerin azaltılması ve okul-aile iş birliğinin geliştirilmesi şeklinde belirlenmiştir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre ise 4-6 yaş arası çocukların örgün eğitime katılım oranı Türkiye kapsamında ilerleme yaşamaktadır. Sonuçlar değerlendirildiğinde okul öncesi eğitimle ilgili yapılan çalışmalarında istenen sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir (UNSDSN, 2025).

Her bireyin kaliteli mesleki ve teknik eğitim ile yükseköğretime adil şekilde erişmesi konusunu ele alan alt hedefe ilişkin olarak tüm MEB stratejik planlarında sektörlerle eğitim kurumlarının iş birliği yaparak ihtiyaç duyulan iş gücüne cevap verebilecek, fiziki, beşeri ve teknolojik altyapısı güçlü, yeni nesil öğretim programlarını içeren bir mesleki eğitim yapısına ulaşılması için stratejiler ortaya konmuştur. 2010-2014 MEB stratejik planında meslek yüksekokullarıyla ortaöğretim kurumları arası entegrasyonun güçlendirilmesi, etkili bir mesleki rehberlik için Mesleki Bilgi Sistemi'nin kurulması, Türkiye'nin AB mesleki eğitim sistemiyle uyumlu hâle getirilmesi hedefleri koyulmuştur. Hayat boyu öğrenme kapsamındaki mesleki kursların geliştirilmesi, kurs sonunda verilen belgelerin ulusal ve

uluslararası geçerliliğine yönelik çalışmalara yönelik stratejilere ilk kez 2015-2019 MEB stratejik planında rastlanılmaktadır. 2024-2028 planında ise mesleki kurslarla ilgili benzer stratejiler ortaya konularak mesleki ve teknik eğitimde uluslararası ortaklık ve ağ geliştirilmesi hedeflenmiştir. Mesleki ve teknik eğitime dair 2025 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda Türkiye'nin durumunu ortaya koyan bir gösterge sonucu bulunmamaktadır ancak 25-34 yaş arası bireylerin yükseköğrenim mezuniyet oranı bulunmaktadır. Rapor sonucuna göre Türkiye'nin bu alt hedefi gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir (UNSDSN, 2025).

İstihdam, insana yakışır işte çalışma ve girişimcilik becerileri olan kişi sayısını artırmayı amaçlayan alt hedefe ilişkin tüm MEB stratejik planlarında mesleki eğitim üzerine stratejiler ortaya atılmıştır. Mesleki eğitime yatırım, sektörle eğitim kurumları arası iş birliğinin sağlanması, mesleki eğitimde gelişen teknolojinin ve sektör taleplerinin karşılanması adına girişimcilik, yaratıcılık ve yenilikçilik kültürünün oluşturulması için programların güncellenmesi konularında stratejiler belirlenmiştir.

Eğitimde cinsiyet eşitsizliklerine son verme, tüm kesimlerin eğitime eşit seviyede ulaşmasını konu alan alt hedefe ilişkin tüm MEB stratejik planlarında fırsat ve imkân eşitliği üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. 2010-2014 MEB stratejik planında kız çocuklarının okula erişimlerini artırmak üzere “Haydi Kızlar Okula” kampanyasının yürütülmesine karar verilmiştir. Ayrıca özel eğitim öğrencilerinin eğitiminde devletten maddi destek alınmasına yönelik planlamalar yapılmıştır. Özel eğitim öğrencilerinin ihtiyacı olan rehber öğretmen istihdamının karşılanması için stratejiler geliştirilmiştir. 2015-2019 MEB stratejik planında yatılılık ve bursluluk imkânlarının iyileştirilmesi, taşınmalı eğitim, Türkiye sınırları içinde bulunan mülteciler ve geçici koruma altındaki çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesi, engelli bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak programların güncellenmesi, okul ve kurumların engelli bireylere yönelik düzenlenmesi ile örgün ve yaygın eğitimi destekleme kurslarının yaygınlaştırılması stratejileri ortaya atılmıştır. Dijital ortamda eşit öğrenme ve öğretme fırsatlarının oluşturulması hususu ise 2019-2023 MEB stratejik planında ele alınmıştır. 2024-2028 MEB stratejik planında ise diğer planlardan farklı olarak özel okullara daha çok öğrenci gönderilmesi, dezavantajlı bireylerin daha iyi eğitilmesi için personellerin yetiştirilmesi, örgün eğitim çağı geçen ve eğitimini tamamlayamayan bireylere açık öğretim

okullarına kayıt olabilmeleri için kolaylaştırıcı çalışmaların yapılması, uzaktan eğitimde HEMBA içeriklerinin artırılması üzerine stratejiler belirlenmiştir.

Toplumun büyük bölümünün okuryazar olması ve matematiksel beceriler kazanması alt hedefine ilişkin 2010-2014 MEB stratejik planında 25-64 yaş grubunda okuma yazma bilmeyenlerin oranını AB seviyesine çekme hedefi ortaya konulmuştur. Ayrıca 15 yaş grubunda matematik ve fen dersleri başarıları düşük olan öğrenci sayısını azaltmak amaçlanmıştır. Diğer stratejik planlarda analitik ve bilimsel bakış bir temel değer olarak belirlenerek merak eden, sorgulayan, analiz eden bireylerin yetiştirilmesinin hedeflendiği belirtilmiştir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda bu alt hedefle bağlantılı olan sonuçlar bulunmaktadır. Rapora göre Türkiye'nin 15-24 yaş arası bireylerde okuryazarlık oranının %100 olduğu belirtilmektedir. Matematik ve fen derslerinin bilgi ve becerilerini ölçen uluslararası PISA sınavında Türkiye'nin dünya genelinde hedefine ulaşmış olduğu görülmektedir. Matematik başarısındaki değişimin sosyoekonomik durumla açıklanan oranında ise ülkenin gerileme yaşadığı ortaya konulmaktadır. Son olarak 15 yaş grubunda matematikte düşük başarı gösteren öğrenci oranında orta düzeyde bir iyileşme görüldüğü belirtilmektedir (UNSDSN, 2025).

Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yaşam tarzları için kültür gelişimlerinin sağlanmasını amaçlayan alt hedefe ilişkin tüm MEB stratejik planlarında insan hakları ve demokrasinin evrensel değerlerini benimsemiş, bilimsel düşünceyi rehber edinen, insan haklarına saygılı, çevreye duyarlı, özgüvenli bireylerin yetiştirildiği eğitim sisteminin oluşturulması misyon edinilmiştir. 2010-2014 MEB stratejik planında çağdaş eğitim anlayışında sürekli gelişen nitelikli bir eğitim sistemi vizyon olarak ortaya konmuştur. Ayrıca planda eğitim kurumlarında barış kültürünün sağlanması, her türlü şiddeti önleme konuları da ele alınmıştır.

2024-2028 MEB stratejik planında ilk defa sürdürülebilir kalkınma amaçları üzerine durulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun bir yaklaşımla çevre ve iklim değişikliği konusunda farkındalığın sağlanması, eğitim süreçlerinin öğrencilerin evrensel değerleri davranışa dönüştürebilmelerini sağlayacak şekilde güçlendirilmesi, sürdürülebilir bir toplum oluşması adına toplumsal değerlere karşı bilinçlendirme, yenilenebilir enerji, iklim değişikliği, sürdürülebilir tarım gibi konularda projelerin ve kurs programlarının oluşturulması, sıfır atık projesiyle geri dönüşüme destek, MEB İklim Değişikliği planının

yürütülmesi, su verimliliğiyle ilgili farkındalık üzerine sürdürülebilir yaşam tarzlarına uyum sağlanması ve barışçıl bir toplum olmak üzere eğitim vermek alt hedefi ile örtüşen stratejiler ortaya konmuştur.

Tüm MEB stratejik planlarında en fazla vurgu yapıldığı tespit edilen alt hedefin “herkes için eğitim olanaklarının olduğu, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması” şeklinde ifade edilen hedef olduğu tespit edilmiştir. Bu alt hedefe ilişkin tüm MEB stratejik planlarında ilköğretimde derslik sayısını artırma, teknolojiye tüm öğrencilerin ve öğretmenlerin erişebilmesi, eğitim kurumlarının fiziki, mali, beşeri ve teknolojik yapılarının iyileştirilmesi üzerine stratejiler ortaya konmuştur. 2010-2014 MEB stratejik planında okul içi şiddetin önlenmesi adına birçok proje ve protokoller üzerine kararlar verilmiştir. 2015-2019 MEB stratejik planında ise okul sağlığı ve hijyeni üzerine bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında okulların belgelendirilmesi için mavi ve yeşil bayrak uygulamalarının gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Ayrıca FATİH projesiyle öğrencilere ve öğretmenlere teknolojik destek verilmesi hayata geçirilmiştir.

Yükseköğretim programlarına kayıt imkânı için burs sayısının küresel çapta artırılması amacını güden alt hedefe ilişkin tüm MEB stratejik planlarında burs sayılarının artırılması, ülkenin gelişen ve değişen koşullara uyum sağlayan insan kaynağı ihtiyacını karşılamak için yurt dışına akademisyen gönderilmesi, öğrenci kontenjanının ve burs imkânlarının artırılması, yabancı dil eğitimine özen gösterilmesi gibi konularda stratejiler belirlenmiştir. Öğretmen eğitimi için nitelikli öğretmen tedarikinin artırılmasını amaçlayan alt hedefe ilişkin tüm MEB stratejik planlarında öğretmen ve yöneticilere hizmet içi eğitim üzerine stratejiler ortaya konmuştur. Ayrıca öğretmenler için sanal platformların kurulması, uzaktan eğitim faaliyetlerinin artırılması, dijital becerilerin geliştirilmesi üzerine eğitimlerin planlamaları yapılmıştır. 2019-2023 ve 2024-2028 MEB stratejik planlarında yabancı dil öğretmenlerine yönelik yenilikçi eğitimlerin hayata geçirilmesi üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca 2024-2028 MEB stratejik planında öğretmen meslek alanları ve yeterliliklerinin ulusal ve uluslararası standartlara uygun şekilde güncellenmesi üzerine stratejiler belirlenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre nitelikli eğitim amacı MEB stratejik planlarında en çok yer alan ve en çok planlamanın yapıldığı SKA olarak tespit edilmiştir. Nitelikli eğitimin tüm alt hedeflerine bütün planlarda kapsamlı şekilde yer verildiği görülmüştür. MEB stratejik

planlarında nitelikli eğitimin tüm alt hedeflerine dair amaç, hedef ve stratejilerin bulunmasının sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında eğitimin önemli ve faydalı katkılarda bulunacağı düşünülebilir.

SKA'ları gerçekleştirme hususunda 167 ülkenin ilk sırasındaki ülke olan Finlandiya'nın 2024-2027 stratejik planının nitelikli eğitim ile yüksek oranda uyum sağladığı görülmektedir. Eğitimde sürdürülebilir yetkinlik seviyesinin artırılması, fırsat eşitliği, hayat boyu öğrenme, öğretmenler ve öğrencilerin sağlıklı gelişimini ve refahını destekleyecek liderliği teşvik etmek ve öğrenme ortamlarının geliştirilmesi üzerine hazırlanan stratejilerin herkes için kaliteli ve kapsayıcı bir eğitimi sağlamak adına önemli adımlar atıldığı düşünülmektedir (EDUFI, 2024).

ABD'nin 2022-2026 stratejik planında ise nitelikli eğitime doğrudan ve güçlü katkılar yapıldığı tespit edilmektedir. Planda SKA 4'e ilişkin yer alan stratejik amaçlara örnek olarak eğitimde fırsat eşitliği, yüksek yoksulluk altındaki bölgelerde eğitimin kalitesinin artırılması, nitelikli ve etkili eğitimcilerin yetiştirilmesi, öğrencilerin sosyal, akademik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, kapsayıcı yükseköğretime erişim, kariyer eğitimlerinin güçlendirilmesi, iç kapasite ve teknoloji kullanımını güçlendirme verilebilir. Sonuç olarak ABD'nin eğitime dair stratejik planlarının çoğunlukla nitelikli eğitime hizmet ettiği söylenebilir (USED, 2022).

Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın beşinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA'nın beşincisi olan toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre planların tümünde kız çocuklarının ve kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği amacına uygun şekilde eğitime erişimleri için stratejiler belirlendiği tespit edilmiştir. 2010-2014 MEB stratejik planında kız çocuklarının eğitime erişimini artırmak amacıyla “Haydi Kızlar Okula” kampanyası ve “Eğitime %100 Destek” projeleri yürürlüğe girmiştir. Ayrıca kız-erkek brüt okullaşma oranlarındaki farkı azaltmak üzerine stratejiler belirlenmiştir. 2015-2019 MEB stratejik planında Bakanlık teşkilatlarında kadın çalışanların yönetici olarak görev almalarını kolaylaştıran ve özendiren çalışmalar yapılacağı vurgulanmıştır. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği

amacını gerçekleştirme düzeyi durağan seyretmektedir. Kadın-erkek ortalama eğitim süresi oranı incelendiğinde kadınların erkeklere nazaran daha az süre eğitim aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Kadın-erkek iş gücüne katılım oranı ile ulusal parlamentoda kadınların sandalye oranları değerlendirildiğinde kadınlara yönelik eğitimde olduğu gibi ekonomik ve siyasal alanda da eşitsizliklerin devam ettiği tespit edilmiştir (UNSDSN, 2025).

Finlandiya 2024-2027 eğitim stratejileri belgesinde SKA 5'e ilişkin doğrudan vurgulamaların yapıldığı ortaya konmuştur. Örneğin; cinsiyet, ırk fark etmeden öğrencilerin ve öğretmenlerin eğitime eşit düzeyde ve eşit muamelede erişimi, dünya vatandaşlığı, demokrasi ve insan hakları eğitimlerinin verilmesi şeklinde çalışmaların planlandığı görülmektedir (EDUFI, 2024). ABD'nin stratejik planı gözden geçirildiğinde ise ayrımcılıkla mücadele, fırsat eşitliği, kadınların ve kız çocuklarının eğitimde temsiliyetlerinin artırılması gibi amaçların yer aldığı görülmektedir (USED, 2022). Bu da SKA 5'in gerçekleşmesini destekleyecek planlamaların yapıldığını göstermektedir. Sonuç olarak üç ülkenin de eğitim strateji belgelerinde SKA 5'e ilişkin planlamaların yer almasıyla amacın gerçekleşmesinde eğitimin destekleyici politikalarının olduğu söylenebilir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın altıncı alt problemi, “MEB stratejik planlarında SKA'nın altıncısı olan temiz su ve sanitasyon bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 2010-2014 ile 2019-2023 MEB stratejik planlarında temiz su ve sanitasyon amacı ile örtüşen herhangi bir stratejik amaç, hedef ya da stratejiye ulaşılamamıştır. 2015-2019 MEB stratejik planında okul güvenliği, çevreye duyarlılık gibi hususlarda eğitim ortamlarının iyileştirilmesi için mavi, yeşil bayrak gibi uygulamaların başlatılması, çevreci okullar, enerji verimliliği, kaynakların verimli kullanımı üzerine stratejilere yer verilmiştir. 2024-2028 MEB stratejik planında ise tüm Bakanlık personeliyle birlikte su verimliliği seferberliği konulu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, eğitim binalarının fiziksel olarak onarılması, enerji ihtiyaçlarının karşılanması, su kaynaklarının tasarruflu kullanılması ve çevreye duyarlı yapıların tesis edilmesi stratejileri ortaya konmuştur.

2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre Türkiye, temiz su ve sanitasyon amacına ulaşma noktasında orta düzeyde iyileşme göstermektedir. En az temel içme suyu

hizmetlerini kullanan nüfus oranının orta düzeyde geliştiği, en az temel sanitasyon hizmetlerini kullanan ve güvenli şekilde yönetilen sanitasyon hizmetlerini kullanan nüfus oranının ise istenilen seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ancak insan kaynaklı atık suyun arıtılan oranının düşük olduğu belirlenmiştir ve bu durumun çevre kirliliğine sebep olabileceği düşünülmektedir. Tatlı su çekimi yani kullanılan tatlı su oranı değerlendirildiğinde ise kaynakların sürdürülebilirlik açısından kısıtlı olduğu görülmektedir (UNSDSN, 2025).

Finlandiya'nın eğitim stratejileri belgesinde SKA 6'ya dair doğrudan bir vurgu yapılmadığı, ancak sürdürülebilirlik yetkinliklerin tüm eğitim seviyelerinde güçlendirilmesi hedefinin bu amacın gerçekleşmesi adına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (EDUFI, 2024). Sürdürülebilir yetkinliğin sağlanması için verilecek sürdürülebilirlik eğitiminde çevresel bilincinin kazandırılması yer almaktadır ve su kaynaklarının bilinçli kullanımı üzerine eğitim programlarında konuların olabileceği düşünülebilir. ABD'nin stratejik planında ise SKA 6'ya yönelik doğrudan yahut dolaylı bir amaç bulunmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak üç ülke incelendiğinde Türkiye ve Finlandiya'nın eğitim stratejilerinde temiz su ve sanitasyona dair doğrudan yahut dolaylı olarak planlamaların olduğu, ancak ABD'nin bu hususta herhangi bir çalışmasının olmadığı söylenebilir (USED, 2022). Bu durum, 2025 yılında yayınlanan sürdürülebilir kalkınma raporunda ABD'nin SKA'ları reddettiği üzerine yer alan bilgiyle örtüşmektedir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın yedinci alt problemi, "MEB stratejik planlarında SKA'nın yedincisi olan erişilebilir ve temiz enerji bağlamında nelere değinildiği" üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 2010-2014 ve 2019-2023 MEB stratejik planlarında amaç ile örtüştüğü düşünülen herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. 2015-2019 MEB stratejik planında okul ve kurumların ihtiyaçları, hijyen, enerji verimliliği, konfor koşulları ile maddi ve doğal kaynak tasarrufu gibi unsurlara dikkat edileceği ifade edilmiştir. 2024-2028 MEB stratejik planında yenilenebilir ve verimli enerji, iklim değişikliği, yeşil teknolojiler, sürdürülebilir tarım gibi stratejik alanlarda yetişmek üzere yurtdışına öğrenci gönderimi, bu alanların ihtiyaç duyduğu insan gücünün yaygın eğitimle karşılanması, eğitim binalarının onarılarak kendi enerjilerini üreterek ihtiyaçlarını karşılayacak hâle getirilmesi konularında stratejilere yer verilmiştir.

2025 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre Türkiye, erişilebilir ve temiz enerji amacına ulaşma noktasında orta düzeyde gelişim gösteren ülkelerden biri olarak tespit edilmiştir. Tüm nüfusun elektriğe erişim oranı, temiz yakıt ve teknolojilerle yemek pişirebilen nüfus oranında hedefe ulaşıldığı görülmektedir. Ancak toplam nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payı değerlendirildiğinde hedefe ulaşılmadığı görülmektedir (UNSDSN, 2025).

Finlandiya'nın 2024-2027 eğitim stratejileri belgesinde SKA 7'ye yönelik doğrudan bir strateji olmadığı ancak bütün eğitim düzeylerinde sürdürülebilir yetkinliğin güçlendirilmesi hususunun amacı kapsadığı söylenebilir (EDUFI, 2024). Sürdürülebilir yetkinlik bağlamında çevresel sorunlara çözüm getirilmesi noktasında yenilenebilir enerji kaynakları, enerji tasarrufu gibi konuların da dâhil olduğu varsayılabilir.

ABD'nin 2022-2026 eğitim planı incelendiğinde ise SKA 7'ye ilişkin doğrudan herhangi bir hedef olmadığı tespit edilmiştir. Planın stratejik amaçlarından birinde bilgi teknolojisinin etkin kullanımı, dijital dönüşüm ve sürdürülebilir teknolojilere dair altyapı yatırımlarının yapılması hedeflenmektedir (USED, 2022). Belirlenen amacın dolaylı olarak SKA 7'yi desteklediği söylenebilir. Sonuç olarak üç ülkenin eğitim stratejileri planlarında SKA 7'ye yönelik doğrudan hedeflerin ortaya konmadığı, ancak dolaylı olarak amaca hizmet edebilecek amaçların ve stratejilerin olduğu söylenebilir.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın sekizinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA'nın sekizincisi olan insana yakışır iş ve ekonomik büyüme bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre tüm MEB stratejik planlarında mesleki ve teknik eğitim konusu üzerinden sektörle eğitim kurumlarının iş birliği yaparak mesleki eğitim yapısının güncellenmesi ve çağın gerektirdiği özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi adına stratejilere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra 2010-2014 MEB stratejik planında kendi işini kurmak isteyen öğrencilere girişimcilik rehberi ile bilgilendirme sağlanıp kredi desteklerinin verilmesi amaçlanmıştır. 2015-2019 planının misyonumuz bölümünün bir kesitinde ise eğitim sisteminde girişimci, yaratıcı, yenilikçi bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca planda hayat boyu öğrenme kapsamında değişen ve gelişen teknoloji ve sektörlerin

talepleri ile dikkate alınarak ihtiyaç duyulan insan gücünü karşılayacak kursların yenilenmesi, öğretmenlerin, okul ve kurumların bu yönde kendilerini geliştirmeleri, öğretmenlik mesleği ile ilgili yeniliklerin gerçekleştirilmesi üzerine stratejiler ortaya konulmuştur. Özel eğitim öğrencilerinin engel durumlarına göre meslek sahibi olmalarının sağlanması üzerine ise hem 2019-2023 hem de 2024-2028 MEB stratejik planlarında stratejilerin bulunduğu görülmektedir.

Türkiye'nin insana yakışır iş ve ekonomik büyüme amacı kapsamındaki durumu 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre orta düzeyde ilerleme kaydetmektedir. Göstergeler kapsamında incelendiğinde düzeltilmiş GSYİH oranında olumlu ilerlemeler olduğu tespit edilmiştir. Modern köleliğin kurbanı olan kişi sayısında düşüş yaşandığı görülmüştür. İthalatta yer alan modern kölelik mağdurları oranı ile ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin (15-24 yaş arası) oranında ise durağan bir tablo ortaya koyulmuştur. Temel işçi haklarının güvenceye alınma düzeyinin ise gerileme yaşandığı tespit edilmiştir. Buna karşın banka, finans kurumu ya da mobil para hizmetine sahip yetişkin oranı, ithal edilen ürünlerdeki ölümcül iş kazaları küresel çapta hedefe uygun şekilde iken, istihdam-nüfus oranı orta düzeyde gelişme göstermektedir (UNSDSN, 2025).

Finlandiya 2024-2027 eğitim planında SKA 8'e yönelik doğrudan bağlantıların olduğu görülmektedir. Bireylerin bilgi ve beceri düzeyinin artırılması hedef olarak belirlenmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesiyle iş gücü piyasasında üretkenliğin artmasının sağlanabileceği düşünülebilir. Ayrıca planda bireylerin çalışma hayatlarında ihtiyaçları olan becerilerle donatılmasına, kariyer geçişleri ve mesleki becerilerin kazanılmasına destek sağlanacağı ifade edilmektedir. Bu hedefin de işsizliğin azaltılmasına ve insana yakışır işlerin artmasına katkı sağlayabileceği varsayılabilir.

ABD'nin 2022-2026 eğitim stratejik planında ise SKA 8'e ilişkin doğrudan birçok amaç ve hedef olduğu görülmektedir. Örneğin stratejik amaç olarak gençlerin ve yetişkinlerin öğrenmeye katılımlarının desteklenmesiyle talep gören mesleklerde istihdam edilebilirliklerinin artırılması direkt olarak SKA 8'e hizmet etmektedir, denilebilir. Planında stratejik hedeflerinden birinde ise mezuniyet sonrası destek hususunda yükseköğretim kalitesinin artırılması adına çeşitli stratejilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak üç ülkenin eğitim planlarında SKA 8'e yönelik doğrudan ifadelerin olduğu, ekonomik kalkınmada eğitimin öneminin vurgulandığı görülmüştür.

Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA’nın dokuzuncusu olan sanayi, yenilikçilik ve altyapı bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre tüm MEB stratejik planlarında bu amaca uygun ortak stratejiler bulunduğu görülmektedir. Her okula internet imkânı sağlamak üzere “İnternete Erişim Projesi”, “e-öğrenme Eğitim Portalı” ile de eğitimde teknolojinin kullanımı hususunda bir platform gerçekleştirilmesi, bakanlığa bağlı tüm ortaokul ve liselerde FATİH projesi ile teknolojik altyapının iyileştirilmesi, bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim öğretim süreçlerinde etkin kullanılması, kurumsal yapının fiziki ve teknolojik altyapısıyla güçlü kılınması ve geliştirilmesi üzerine stratejiler belirlendiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenler için sanal ortamların geliştirilmesi, herkes için uzaktan eğitim portallarının ve modüllerinin artırılması, EBA’nın kullanımı gibi stratejiler de ortaya konmuştur. Bakanlık personeli için İLSİS, e-okul, e-rehberlik, RAM, Mesleki Bilgi Sistemlerinin ve Bilgi Yönetim Sistemi geliştirilmesi, e-denetim, e-devlet, doküman yönetim sistemi, Bakanlık arşivi, MEB Mobil Veli Bilgilendirme Sistemi, veriye dayalı yönetim uygulamalarının geliştirilmesi, yapay zekâ destekli uygulamaların hayata geçirilmesi de tüm MEB stratejik planlarının ortak konularından olmuştur. 2015-2019 ve 2019-2023 MEB stratejik planlarında temel değerlerimiz adı altında girişimcilik, yaratıcılık ve yenilikçilik değerleri ortaya konmuştur. Bu hususta 2024-2028 MEB stratejik planında da yenilikçi, girişimci, üretken ve ekonomiye değer katan iş gücünün yetiştirilmesi üzerine stratejilerin yer aldığı görülmektedir.

2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu incelendiğinde Türkiye’nin sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacına ulaşmış durumda olduğu belirtilmektedir. İnternet kullanan nüfus oranı, mobil geniş bant abone sayısı, en iyi üç üniversitenin ortalama puanı, akademik dergilerde yayımlanan makaleler, araştırma-geliştirme harcamalarının GSYİH’ya oranı, araştırmacı sayısı verilerinin amaca uygun şekilde gerçekleştiği ortaya konmuştur (UNSDSN, 2025).

SKA’ları gerçekleştirme konusunda 2025 yılında 167 ülkeden birinci sırada yer alan Finlandiya’nın 2024-2027 eğitim stratejik planında SKA 9’a ilişkin dijital altyapının iyileştirilmesi, yenilikçiliğe destek verilmesi ve sürdürülebilir kalkınma temelinde yetkinliklerin kazandırılması gibi hedefler bulunmaktadır. Bireylere kazandırılması hedeflenen bu becerilerle sanayi ve altyapı sektörlerinde sürdürülebilirliğin güçlendirilmesine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir. ABD’nin 2022-2026 eğitim planı

incelendiğinde ise SKA 9’a ilişkin bilgi teknolojisinin stratejik bir kaynak olarak kullanılması, veri yönetimlerinin güçlendirilmesi gibi dolaylı yoldan amaçlar içerdiği tespit edilmektedir. Sonuç olarak üç ülkenin eğitim politikalarında SKA 9’a ilişkin doğrudan veya dolaylı olarak planlamaların olduğu söylenebilir.

Onuncu Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın onuncu alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA’nın onuncusu olan eşitsizliklerin azaltılması bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre Türkiye’nin durağan durumda olup gelir eşitsizliği ve gelir adaletsizliği verilerinin yüksek oranda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (UNSDSN, 2025). Bu durum eşitsizliklerin henüz tam anlamıyla çözülemediğini göstermektedir. MEB stratejik planların tümü incelendiğinde ise eğitim alanında eşitsizliklere son verilmesi üzerine stratejiler bulunduğu görülmektedir. Eğitim fırsat ve imkânlarının adil şartlar altında herkes için erişilebilir kılınması, kadın, genç, yaşlı, engelli, işsiz, hükümlü, mülteciler gibi dezavantajlı grupların temel beceri gereksinimleri bağlamında eğitim ve öğretim görmelerinin sağlanması, öğrenme süreçlerinin dijital içerik ve beceri destekli dönüşümü ile ülke çapındaki tüm öğrenci ve öğretmenlere eşit öğrenme ve öğretme imkânlarının sağlanması stratejileri örnek olarak verilebilir.

2010-2014 MEB stratejik planında eşitsizliklerin azaltılması konusunda çocuk haklarının korunması kapsamında cinsiyet ayrımcılığı, çocuk işçiliği sorunlarının çözülmesi için bilinçlendirme çalışmaları ve kurumlarla iş birliği yapılması üzerine stratejiler bulunmaktadır. 2010-2014 ile 2015-2019 MEB stratejik planlarında kaynakları en yüksek ulusal önceliklerin olduğu alanlara hedefleyerek, kaynakların verimli ve objektif bir biçimde tahsis edilmesi, okulların fiziksel koşullarını iyileştirmek üzere yatırım programlarının hazırlanması üzerine stratejilere yer verilmiştir. 2015-2019 MEB stratejik planında diğer planlardan farklı olarak bölgeler arası öğretmen dağılımının adil olması adına görev süresinin düşük olduğu bölgelere yönelik özendirici tedbirlerin geliştirilmesi üzerinde durulmuştur.

Finlandiya 2024-2027 eğitim stratejilerinde tüm bireyler için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, eğitime erişebilirliklerinin desteklenmesi, bölgeler arası eğitim ve başarı farklarının azaltılması gibi SKA 10’a katkı sağlayacak stratejiler bulunduğu görülmektedir.

ABD'nin eğitim planında ise öğrencilerin eğitim fırsatlarına ve kapsayıcı ortamlara eşit erişimlerinin sağlanması ve yüksek yoksulluk oranına sahip bölgeler için nitelikli öğretmenler, eğitim personelleri temin etme gibi uygulamaların belirlenmesi üzerine hedefler ortaya konmaktadır. Üç ülkenin eğitim politikaları değerlendirildiğinde SKA 10'a ilişkin doğrudan fayda sağlayacak hedefler olduğu söylenebilir.

On Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on birinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA'nın on birincisi olan sürdürülebilir şehirler ve topluluklar bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Türkiye, SKA 11'i gerçekleştirme açısından orta düzeyde iyileşme göstermektedir (UNSDSN, 2025). Kamusal alanlardan olan Bakanlık ve eğitim binaları üzerine tüm MEB stratejik planlarında çalışmalar bulunmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, 2010-2014 MEB stratejik planında eğitim kurumlarının fiziksel kapasitesinin artırılması, yeni okul binaları yapımında depreme dayanıklı, estetik, çevreye duyarlı ve kullanışlı eğitim ortamlarının yapılması; 2015-2019 MEB stratejik planında okul ve kurum binalarının deprem tahkiki ile güçlendirmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi; 2019-2023 MEB stratejik planında başta özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin kullanımına uygun olacak şekilde okul ve kurumların fiziki imkânlarının iyileştirilmesi ve son olarak 2024-2028 MEB stratejik planında tüm kademelerde herkesin eğitime eşit erişiminin sağlanması adına doğa kaynaklı afetlere, bulaşıcı hastalıklara karşı çevreci, dirençli ve nitelikli mimariye sahip eğitim ortamlarının oluşturulması üzerine stratejiler ortaya konduğu görülmektedir. Dezavantajlı gruplar öncelikli olmak üzere ücretsiz taşınmalı eğitim ve yatılılık hizmetleri de 2010-2014 ve 2019-2023 MEB stratejik planları dâhilinde konu edinilen çalışmalar olarak bulunmaktadır.

2024-2027 yılı için planlanan Finlandiya eğitim stratejileri incelendiğinde SKA 11 ile ilgili doğrudan bir hedef bulunmamaktadır. Ancak planda yer alan eğitim yoluyla bireylerde sürdürülebilir yetkinliklerin kazandırılması hedefinin kentsel ve çevresel sürdürülebilirlik bağlamında amaca hizmet edebileceği düşünülmektedir. ABD'nin 2026 yılına kadar geçerli olan eğitim stratejilerinde ise SKA 11'e ilişkin dolaylı olarak eğitim ortamlarının güvenli yapılar olarak yeniden yapılandırılması üzerine bir hedef olduğu görülmektedir. Sonuç olarak üç ülkede de SKA 11'e ilişkin dolaylı da olsa katkı sağlayabilecek eğitim stratejileri planlandığı söylenebilir.

On İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on ikinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA’nın on ikincisi olan sorumlu üretim ve tüketim bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 2019-2023 MEB stratejik planında sorumlu üretim ve tüketim amacına ilişkin herhangi bir veriyle karşılaşılmamıştır. Diğer MEB stratejik planlarında temel olarak çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilmesi esas alınarak bireylerin bu konuda bilinçlendirilmesi adına stratejiler belirlenmiştir. 2010-2014 MEB stratejik planında çevreye duyarlı ve iklim koşullarını gözeterek eğitim binalarının yapılması üzerinde durulmuştur. 2015-2019 MEB stratejik planında okullarda çevresel duyarlılık hususunda standartların belirlenmesi amacıyla mavi, yeşil bayrak uygulamalarının başlatılması, Bakanlığa ait tüm kurumlarda hijyen, enerji verimliliği, konfor koşulları ile maddi ve doğal kaynakların tasarrufu ile ilgili projelerin oluşturulması üzerine planlamalar yapılmıştır. 2024-2028 MEB stratejik planında ise iklim değişikliği, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım, yeşil teknolojiler, dijital dönüşüm gibi geleceğin iş ihtiyaçlarına uygun kurs programlarının geliştirilmesi, yurt dışında tarım, temiz ve sürdürülebilir enerji gibi alanlarda lisansüstü öğrenim için gönderilecek öğrenci kontenjanının artırılması gibi stratejiler gündem edilmiştir.

2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu incelendiğinde, Türkiye’nin sorumlu üretim ve tüketim amacı noktasında durağan bir düzeyde olduğu görülmektedir. Üretime dayalı hava kirliliğine bağlı yaşam kaybı değerlendirildiğinde gerileme yaşandığı ortadadır. Azot emisyonları verileri incelendiğinde durağan bir gelişme olduğu görülmektedir. Plastik atık ihracatında ülkenin amaca uygun durumda olduğu tespit edilmiştir. Geri dönüştürülmeyen belediye atığı miktarı ise orta düzeyde iyileşme göstermektedir.

Finlandiya’nın 2024-2027 eğitim strateji belgesinde SKA 12’ye ilişkin dolaylı yoldan katkı sağlayabileceği düşünülen yalnızca bir hedef olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir yetkinliğin bütün eğitim düzeylerinde güçlendirilmesi hedefiyle bireylerde üretim ve tüketim bilincinin kazandırılması, kaynakların verimli kullanımı gibi konuların ele alınabileceği varsayılabilir. ABD’nin 2022-2026 eğitim politikaları incelendiğinde ise SKA 12’ye ilişkin doğrudan bağlantı kurulabilecek bir amaç olmadığı görülmektedir.

On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on üçüncü alt problemi MEB stratejik planlarında SKA'nın on üçüncüsü olan iklim eylemi bağlamında nelere değinildiği üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre tüm MEB stratejik planlarında iklim eylemine ilişkin stratejiler bulunmaktadır. 2010-2014 MEB stratejik planında iklim eylemiyle bağlantılı olarak yalnızca eğitim binalarının yapımında çevre-iklim koşullarının gözetilmesi hususu ele alınmıştır. 2015-2019 ve 2019-2023 planlarında ise temel değer olarak çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık değeri gündem edilmiştir. 2015-2019 MEB stratejik planında ayrıca çevre yönetimi, enerji verimliliği, çevreci okullar ve kaynakların verimli kullanımının sağlanması açıdan okullarda mavi ve yeşil bayrak uygulamalarına yer verilmesi planlanmıştır.

İklim eylemi amacına ilişkin en kapsamlı çalışmaların oluşturulduğu MEB stratejik planının 2024-2028 planı olduğu düşünülmektedir. Plan kapsamında hayat boyu öğrenme ile bireylerde çevresel, kişisel, mesleki farkındalığın oluşturulması, iklim değişikliği, yeşil teknolojiler gibi konularda gelecekteki istihdam ihtiyaçlarına uygun bireylerin gelişimi için yaygın eğitim kurs programlarının geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun şekilde çevre ve iklim değişikliği konusunda farkındalığın artmasının sağlanması, sıfır atık ve geri dönüşümün yaygınlaşması için sıfır atık projesi kapsamında faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve iklim atölyelerinin kurulması gibi stratejiler ortaya konmuştur.

2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu incelendiğinde Türkiye'nin iklim eylemi amacında gerileme yaşadığı tespit edilmiştir. Fosil yakıtların kullanımı ve çimento üretiminden kaynaklı kişi başı ölçülen CO₂ emisyonu ve üretim kaynaklı CO₂ salınım miktarlarının olumsuz seyrettiği ortaya koyulmaktadır (UNSDSN, 2025).

Finlandiya'nın 2027 yılına kadar geçerli olan eğitim strateji belgesinde SKA 13'e ilişkin doğrudan bir hedef bulunmamaktadır. Fakat dolaylı olarak bireylerde sürdürülebilir yetkinliğin kazandırılmasıyla iklim değişikliğine dair farkındalık kazandırılması, çevre sorunlarına çözüm getirebilecek bireylerin yetiştirilebileceği, böylece SKA 13'e katkı sağlanabileceği varsayılmaktadır. ABD'nin 2022-2026 eğitim stratejileri incelendiğinde ise SKA 13'e ilişkin doğrudan veya dolaylı olarak bir hedef olmadığı görülmektedir. Gelecekteki eğitim politikalarında bu konunun entegrasyonunun sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on dördüncü alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA’nın on dördüncüsü olan sudaki yaşam bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 2010-2014 MEB stratejik planında sudaki yaşam amacı ile örtüşen herhangi bir veri ile karşılaşılmamıştır. 2015-2019 ve 2019-2023 planlarında çevreye ve canlıların yaşam hakkına duyarlılık şeklinde belirlenen temel değer sudaki yaşam amacını kapsadığı söylenebilir. Yine aynı şekilde çevre faaliyetleri kapsamında 2015-2019 MEB stratejik planında okullarda mavi, yeşil bayrak uygulamalarının başlatılması, 2024-2028 planında ise çevre ve iklim değişikliği, yenilenebilir ve temiz enerji, sıfır atık projesi, su verimliliği seferberliği gibi projelerin hayata geçirilmesi üzerine stratejiler ortaya atılmıştır.

2025 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre Türkiye, sudaki yaşam amacını gerçekleştirme açısından orta düzeyde gelişme göstermektedir (UNSDSN, 2025). Göstergeler incelendiğinde Türkiye su temizliği hususunda 2024 yılına göre düşüş yaşadığı, avlanma yöntemleri noktasında ise olumlu ilerlediği, sürdürülebilir balıkçılık ve deniz koruma alanlarında ise gelişme kaydetmediği görülmektedir.

Finlandiya’nın 2027 yılına kadar geçerli olan eğitim strateji belgesinde SKA 14’e ilişkin doğrudan bir hedef bulunmamaktadır. Fakat dolaylı olarak bireylerde sürdürülebilir yetkinliğin kazandırılmasıyla canlı türleri ve deniz ekosistemlerinin korunmasına dair bilinç kazandırılacak faaliyetler yapılabileceği varsayılabilir. ABD’nin 2022-2026 eğitim stratejileri incelendiğinde ise SKA 14’e ilişkin doğrudan veyahut dolaylı olarak bir hedef olmadığı görülmektedir.

On Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on beşinci alt problemi MEB stratejik planlarında SKA’nın on beşincisi olan karasal yaşam bağlamında nelere değinildiği üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarında MEB stratejik planlarından 2010-2014 planında karasal yaşam amacına ilişkin herhangi bir veriyle karşılaşılmamıştır. 2015-2019 ve 2019-2023 MEB stratejik planlarında temel değerlerden biri olarak belirlenen çevreye ve canlıların yaşamına duyarlılık değerinin bu amaçla ilişkili olduğu düşünülmektedir. 2015-2019 MEB stratejik planında mavi ve yeşil bayrak uygulamaları, Bakanlık projelerinin oluşturulmasında çeşitli etmenler ile maddi ve

doğal kaynakların tasarrufuna öncelik verilmesi stratejilerinin ortaya konulduğu görülmektedir. 2024-2028 MEB stratejik planında ise insan, toplum, bilim ve çevre duyarlılığı temel değerine yer verilmiştir. Ayrıca tüm bireylerde çevresel farkındalığın sağlanması için çevre ve iklim değişikliği, sıfır atık projeleri gibi çalışmaların yapılmasına dair stratejiler tespit edilmiştir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu incelendiğinde Türkiye'nin karasal yaşam amacına dair durağan bir grafik çizdiği görülmektedir (UNSDSN, 2025).

Finlandiya'nın 2027 yılına kadar geçerli olan eğitim strateji belgesinde SKA 15'e ilişkin doğrudan bir hedef bulunmamaktadır. Fakat dolaylı olarak bireylerde sürdürülebilir yetkinliğin kazandırılmasıyla karasal yaşamın, biyoçeşitliliğin korunması gibi konularda bilinçlendirme eylemlerinin gerçekleştirileceği varsayılmaktadır. ABD'nin 2022-2026 eğitim stratejileri incelendiğinde ise SKA 15'e ilişkin doğrudan veya dolaylı olarak bir hedef olmadığı görülmektedir. Planın SKA 15'e dair bir bağlantısı bulunamamıştır.

On Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on altıncı alt problemi "MEB stratejik planlarında SKA'nın on altıncısı olan barış, adalet ve güçlü kurumlar bağlamında nelere değinildiği" üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre tüm MEB stratejik planlarında barış, adalet ve güçlü kurumlar amacı ile örtüşen stratejiler tespit edilmiştir. 2010-2014 planında eğitim ortamında şiddetin önlenmesi için eylem planları, projeler ve protokollerin bulunduğu görülmüştür. Çocuk işçiliğinin çözülmesi ve mesleki eğitimde öğrencilerin alan dışı çalıştırılmasının önlenmesi üzerine stratejiler belirlendiği tespit edilmiştir. 2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda Türkiye'de çocuk işçiliğine dair olumsuz sonuçlar olduğu görülmektedir (UNSDSN, 2024). Eğitimde bu sorunun ele alınmasının oldukça önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu konular dışında 2010-2014 MEB stratejik planında eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması, Bakanlık insan kaynaklarında görevde yükselmede liyakat esasına dayalı olarak bir sistem kurulması, üniversitelerin bilimsel olarak özgür, idari olarak özerk ve finansal olarak mali kaynak üretebilen yapılara kavuşabilmeleri için katılımcı, hesap verebilir, özerk, sorumlu ve şeffaf bir yönetim yapısına kavuşturulması, okula kayıt için başvuran çocuklardan nüfusa kayıtlı olmayanların nüfus müdürlüğüne bildirilmesi ve eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması üzerine stratejilerin ortaya konulduğu belirlenmiştir.

2015-2019 MEB stratejik planında tarafsızlık, güvenilirlik ve adalet, meslek etiği ve ahlak, saygınlık, şeffaflık ve hesap verebilirlik değerlerine yer verilmiştir. Barış, adalet ve güçlü kurumlar amacına ilişkin ülkedeki mülteciler ve geçici koruma altındaki yabancıların eğitim sistemine entegrasyonu, engelli çalışanlara uygun görevler verilmesi, her çalışanın hizmet içi eğitimlere adil koşullarda ulaşabilmesi, Bakanlık teşkilatında kadın çalışanların yönetici kademelerinde görev almalarını sağlayacak çalışmalar, etkin bir izleme ve değerlendirme sistemiyle desteklenen, bürokrasinin azaltıldığı, çoğulcu, katılımcı, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim ve organizasyon yapısını oluşturma ile mevzuat düzenlemeleri yapılırken katılımcılık ilkesi gereği paydaşların görüşlerinin alınabileceği bir yapı tesis etmek üzerine stratejiler ortaya atılmıştır.

2019-2023 MEB stratejik planına erdemlilik, liyakat, insan hakları ve demokrasinin evrensel değerleri, meslek etiği ve mesleki beceri, saygınlık, güvenilirlik, tarafsızlık ve adalet, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik değerleri dâhil edilmiştir. 2024-2028 MEB stratejik planında ise hukuk ve adalet, katılımcılık ve istişare kültürü, tarafsızlık, hesap verebilirlik, şeffaflık ve liyakat değerleri gündem edilmiştir. Ayrıca 2024-2028 planında okullarda öğrencilerin öğretmen ve şube seçimlerinin sistemden otomatik olarak gerçekleştirilmesi ve dış politika hedeflerine uygun olarak ülkelerle eğitim alanında yeni iş birliği anlaşmalarının imzalanması stratejileri dikkat çekmektedir.

2024 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na göre Türkiye'de yolsuzluk algısı oldukça düşük bir seviyede bulunmaktadır (UNSDSN, 2024). Bu sonuç ülke çapında yolsuzluğun yaygın algılandığı ve durumla ilgili ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir. MEB stratejik planlarında şeffaflık, liyakat, hesap verebilirlik gibi değerlere dikkat çekilmesi bu açıdan oldukça önemli görülmektedir. 2025 yılı raporu incelendiğinde de bir önceki yıla göre belirgin bir değişiklik olmadığı, Türkiye'nin SKA 16 amacına dair durağan bir seyir izlediği tespit edilmiştir (UNSDSN, 2025).

2024-2027 Finlandiya eğitim strateji belgesinde SKA 16'ya ilişkin doğrudan katkı sağlayacağı düşünülen amaçlar olduğu görülmüştür. Demokrasi, insan hakları, adalet ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerin kazandırılmasına vurgu yapılmıştır. 2022-2026 yılı ABD eğitim planında ise sosyal adaletin sağlanması, şeffaf kurumların oluşturulması üzerine stratejik amaçlar belirlendiği tespit edilmiştir. Federal sivil haklar kapsamında bireylerin ayrımcılık olmadan eğitime erişimlerinin sağlanması, yoksulluk oranı yüksek bölgelerin de

eğitimden yararlanması, Eğitim Bakanlığının geliştirilmesi gibi amaçlarla SKA 16'ya doğrudan katkı sağlanabileceği söylenebilir.

On Yedinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on yedinci alt problemi “MEB stratejik planlarında SKA’nın on yedincisi olan amaçlar için ortaklıklar bağlamında nelere değinildiği” üzerine belirlenmiştir. 2025 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Raporu’na göre Türkiye, amaçlar için ortaklıklar hususunda durağan bir konumda olup hedeflenen aşamaya henüz ulaşmamıştır (UNSDSN, 2025). Analiz sonuçları incelendiğinde ise tüm MEB stratejik planlarında amaçlar için ortaklıklar ile örtüşen stratejilere yer verildiği görülmüştür. 2010-2014 planında nitelikli eğitim amacının gerçekleşmesi için AB ile imzalanan projelere ve programlara katılım sağlanması, mesleki eğitimin iyileştirilmesi adına sektörlerle eğitim kurumlarının iş birliği içinde olması, özel yaygın eğitimde sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği, devletler ve uluslararası kuruluşlarla yapılan işbirlikleriyle eğitim politikaları oluşturmaya katkı sağlama, ikili anlaşma ve protokollerle Türk eğitim sisteminin yurt dışına tanıtılması ve burslarla ilgili çalışmaların yapılması üzerine stratejiler belirlenmiştir.

2015-2019 planında on yedinci amaca ilişkin uluslararası kuruluşlarla insan kaynaklarının geliştirilmesi kapsamında faaliyetler yürütülmesi, öğretmenlikle ilgili esasların yükseköğretim kurumlarıyla iş birliği içinde sürdürülebilirlik çerçevesinde güncellenmesi, eğitim ve öğretimin finansmanı için ulusal ve uluslararası alternatif finansman kaynaklarının daha etkili ve verimli kullanılması, ülkelerle ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik olarak mevcut anlaşmaların güncellenmesine dair stratejiler ortaya koyulmuştur.

2019-2023 planı incelendiğinde ortaöğretim kurumları ve imam hatip okullarının yükseköğretim kurumlarıyla iş birliklerinin artırılması, mesleki ve teknik eğitimle sektörler arası iş birliğinin artırılması, eğitim ve öğretim alanında diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğinin artırılması stratejileri üzerine durulduğu tespit edilmiştir. Son olarak 2024-2028 planında amaçlar için ortaklıklara ilişkin mesleki ve teknik eğitim programlarının iyileştirilmesi adına uluslararası ortaklık ve ağların geliştirilmesi, yurtdışındaki vatandaşlara yönelik eğitim iş birlikleri ve faaliyetlerini yaygınlaştırma, güçlü bir eğitim diplomasisi ile uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi, dış politika hedeflerine uygun şekilde ülkelerle eğitim alanında iş birliği anlaşmalarının imzalanması stratejileri belirlenmiştir.

2024-2027 Finlandiya eğitim strateji belgesinde SKA 17'ye ilişkin diğer ülkelerle, kurumlarla ve sivil toplum örgütleriyle eğitim alanında iş birliklerinin planlanarak ulusal ve küresel ortaklığın sağlanması adına katkı sağlanabileceği varsayılmaktadır. 2022-2026 ABD eğitim planında ise SKA 17'ye yönelik Bakanlığın sektörlerle iş birliği yapması, küçük işletmelerle ortaklıkların geliştirilmesi adına amaçlar bulunduğu görülmektedir.

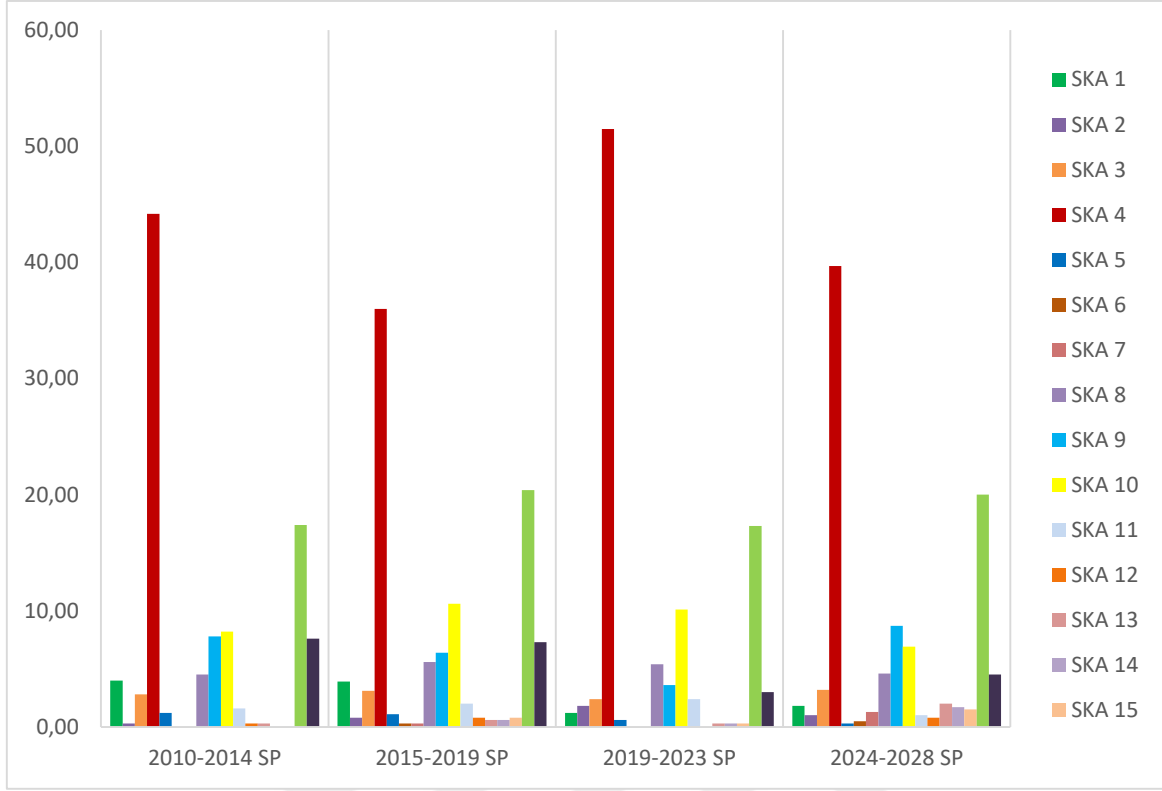
On Sekizinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın on sekizinci alt problemi MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınmanın sosyal kapsayıcılık, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik boyutları kapsamında değerlendirilmesi üzerine belirlenmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde sürdürülebilir kalkınmanın sosyal kapsayıcılık boyutunun MEB stratejik planlarında en fazla vurgu yapılan boyut olduğu sonucuna ulaşılmıştır. BM raporlarına göre eğitim birçok sürdürülebilir kalkınma amacının gerçekleşmesinin bir anahtarı olarak tanımlanmaktadır. Nitelikli eğitim alabilen bireyler yoksulluktan kurtulabilmektedirler, bu durumun eşitsizliklerin azaltılması, toplumsal dengenin sağlanmasında oldukça faydalı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eğitimin bu sosyal kapsayıcılık boyutu MEB stratejik planlarında da vurgulanmıştır.

MEB stratejik planlarında en az vurgunun yapıldığı sürdürülebilir kalkınma boyutu ise çevresel sürdürülebilirlik boyutu olarak tespit edilmiştir. Bu hususta planlarda birtakım çalışmalar yapıldığı ortaya konmuştur fakat değişen dünyaya uyum sağlamak açısından yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

Sonuçlar

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde tüm MEB stratejik planlarının SKA'lar bağlamında incelenmesi sonucu ortaya çıkan analiz sonuçları Şekil 6'da verilmiştir:

Şekil 6. MEB stratejik planlarında SKA’ların dağılımı

1. Şekil 4’te görüldüğü üzere bütün MEB stratejik planlarında SKA’lar arasında en çok SKA 4, yani nitelikli eğitime vurgu yapıldığı görülmüştür. Bu durum, MEB’in temel görevinin eğitim süreçlerini planlamak, eğitim politikalarını belirlemek amacıyla olmasıyla örtüşmektedir.
2. Stratejik planların tümünde SKA 4’den sonra SKA 16’ya önemli ölçüde yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durum, Bakanlığın eğitimsel faaliyetlerin yanı sıra yönetim ve organizasyon yapısı ile ilgili çalışmaları olduğunu, teşkilat yapısında hesap verebilir, şeffaf, katılımcı, adil ve kapsayıcı bir yönetim tarzını oluşturma çabaları olduğunu yansıtmaktadır.
3. MEB stratejik planlarında üçüncü olarak en çok vurgulanan amacın SKA 10 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Bakanlığın eğitimdeki fırsat ve imkân eşitsizliklerinin azaltılması, sosyal adaletin sağlanması ve dezavantajlı grupların eğitime erişiminin artırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesindeki kararlılığını ortaya koymaktadır.

4. Analiz sonrası SKA 10'dan sonra en çok vurgulanan amaçların SKA 8 ve SKA 9 olduğu ortaya konulmuştur. Bu durum, Bakanlığın mesleki ve teknik eğitim, yenilikçi öğrenme ortamları, insan gücü ve istihdam edilebilirlik konularına önem verdiğini göstermektedir.
5. Planlarda SKA 1, SKA 2, SKA 3 ve SKA 5'e ilişkin sınırlı veriler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç; yoksulluğun bitirilmesi, açlığın sonlandırılması, sağlıklı yaşam ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi sosyal kalkınma konularının MEB'in doğrudan sorumluluk alanı dışında kalmasından kaynaklanmasıyla ilişkilendirilebilir.
6. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını hedef alan SKA 6, SKA 7, SKA 12, SKA 14 ve SKA 15'e stratejik planlarda neredeyse hiç vurgu yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun çevresel sürdürülebilirlik konularının MEB'in temel görevlerinin kapsamı dışında kalmasından ötürü kaynaklandığı sonucuna ulaşılabilir. Sonuçlar, MEB'in çevresel sürdürülebilirlikten çok sosyal kapsayıcılığın sağlanmasına yoğunlaştığını göstermektedir.
7. MEB stratejik planları sürdürülebilir kalkınmanın boyutları bağlamında incelendiğinde en çok sosyal kapsayıcılığa vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal kapsayıcılık toplumdaki tüm bireylerin eğitim, sağlık, ulaşım, yiyecek gibi alanlara eşit derecede erişebilmesiyle sağlanmaktadır. MEB stratejik planlarında sosyal kapsayıcılığa en yüksek önceliğin verilmesinin nedeni olarak MEB'in eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması, kız çocukları, engelli bireyler ve mülteciler gibi dezavantajlı grupların eğitime erişimlerinin artırılması faaliyetlerini gerçekleştirmesi düşünülebilir. Bunun yanı sıra eğitimde sosyal adaletin sağlanması sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimine fayda sağlamaktadır.
8. Sosyal kapsayıcılık boyutundan sonra planlar dahilinde en çok ekonomik kalkınma boyutuna yer verilmektedir. Bu durum, MEB'in sosyal kalkınmanın yanı sıra bireylerin ekonomik açıdan iyi hâle getirilmesi, eğitim programlarıyla istihdam edilebilirliklerinin sağlanması, üretken ve yaratıcı iş gücünün sağlanması gibi amaçlarıyla örtüşmektedir.
9. MEB stratejik planlarında en az vurgu yapılan sürdürülebilir kalkınma boyutunun çevresel sürdürülebilirlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak çevre ile ilgili faaliyetlerin MEB'in doğrudan görev tanımı dışında olması görülebilmektedir. Fakat küresel çevre sorunlarının eğitimle entegrasyonunun kritik önem taşıdığı

düşünülmektedir. Bu alanın gelecekteki MEB stratejik planlarda daha fazla yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Öneriler

Bu tez çalışmasında MEB stratejik planlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında analizi gerçekleştirilerek her bir SKA üzerinden incelemesi yapılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgularla ortaya çıkan sonuçlardan ve araştırmacının çalışma sırasında kazandığı deneyimler üzerinden araştırmacılara ve eğitimcilere yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler

1. MEB stratejik planlarında yoksulluğa son (SKA 1), açlığa son (SKA 2), sağlıklı ve kaliteli yaşam (SKA 3), toplumsal cinsiyet eşitliği (SKA 5) ve eşitsizliklerin azaltılması (SKA 10) amaçlarına dair sınırlı verilere ulaşılmıştır. Bu durum MEB'in politikalarının doğrudan bu konularla ilgili olmadığından kaynaklanmaktadır. Ancak gelecekteki stratejik planlarda eğitimin bu tür sosyal konularda etkisinin artırılması adına amaç ve stratejiler geliştirilebilir.
2. Nitelikli eğitim (SKA 4) amacının alt hedeflerinden olan Hedef 4.7'de sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yaşam tarzlarının tüm öğrenen bireyler için kazandırılması amaçlanmaktadır. İncelenen planlarda bu alt hedefe sınırlı düzeyde yer verildiği görülmektedir. İleriki stratejik planlarda bu alt hedefe yönelik stratejilerin hayata geçirilmesinin sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında etkili olabilir.
3. İncelenen MEB stratejik planlarında çevresel konuları ele alan SKA 6, SKA 7, SKA 12, SKA 13, SKA 14 ve SKA 15'e ilişkin amaç ve stratejilerin yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında bilinçli bireylerin yetiştirilmesi için ileriki planlarda yeni stratejiler geliştirilebilir.
4. Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında etkili olan SKA 8 ve SKA 9'a ilişkin stratejik planlarda ortalama düzeyde yer verildiği görülmektedir. Gelecekteki stratejik planlarda bu amaçlara yönelik daha detaylı politikalara yer verilebilir.

5. MEB stratejik planları oluşturulurken sürdürülebilir kalkınma amaçları adına özel birimlerin açılarak planlamaların gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Böylece bireylerin bilinçlenmesindeki en önemli silah olan eğitimin etkili gücüyle sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlanabilir.

Araştırmacılara İlişkin Öneriler

1. Bu araştırma kapsamında yayımlanan MEB stratejik planları sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında değerlendirilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının MEB'in diğer politika belgeleri üzerinden incelemesi gerçekleştirilebilir.
2. MEB stratejik planlarında sürdürülebilir kalkınma amaçlarının yer almasıyla ilgili akademisyenler, okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüş ve önerilerinin alınacağı bir çalışma yürütülebilir.
3. Araştırma kapsamında Finlandiya ve ABD'nin ulusal eğitim stratejilerine dair yüzeysel incelemeler ve değerlendirilmeler gerçekleştirilerek Türkiye'nin MEB stratejileri karşılaştırılmıştır. Farklı ülkelerin ulusal eğitim stratejik planlarının daha detaylı analizinin yapıldığı ve Türkiye ile karşılaştırıldığı başka çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir kalkınma: Uygulamalı antropolojinin eylem alanı. *Antropoloji*, 24, 33-164.
- Alpaslan, B., Kaya, A. & Şen, H.(2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım*, 29(107), 1-47.
- Arabacı, B. (2022). *Eğitim örgütlerinde stratejik planlama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, E (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 395-407.
- Artvinli, E., Çobanoğlu, M., & Kaya, N. (2010, Kasım 3-5). *Sürdürülebilir kalkınma için Türkiye’de ve dünyada çevre eğitimi çalışmaları*. 6. Ulusal Coğrafya Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Batı, O. (2013). *Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma ve yenilenebilir enerji kaynakları*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bilgili, M. (2017). Ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 559-569. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1608>
- Brugger, F., Carbonnier, G., & Wagner, N. (2011). *Oil, gas and minerals: The impact of resource-dependence and governance of sustainable development*. (CCDP Working Paper). The Centre on Conflict, Development and Peacebuilding. <https://repository.graduateinstitute.ch/record/12367?ln=en&v=pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Çalık, T. (2003). Eğitimde stratejik planlama ve okulların stratejik planlama açısından nitel değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(2), 251-268.

- Çekiç, O., & Dilber, Y. (2020). Okul müdür yardımcıları ve stratejik planlama süreci. *International Journal of Innovative Approaches in Education*, 4(3), 82-100. <https://doi.org/10.29329/ijiape.2020.271.2>
- Çobanoğlu, N. & Ergün, T. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 97-123. https://doi.org/10.1501/sbeder_00000000041
- David, F.R., David, F.R. & David, M.E (2023). *Stratejik yönetim: Rekabet avantajı yaklaşımı* (İ. Şener, Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- De Kruijf H.A.M. & Van Vuuren, D.P. (1998). Following sustainable development in relation to the North South dialogue: Ecosystem health and sustainability indicators. *Ecotoxicology and environmental safety*, 40(1-2), 4-14. <http://dx.doi.org/10.1006/eesa.1998.1635>
- DESD (2010). *Education for Sustainable Development Lens: A Policy and Practice Review Tool*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190898> sayfasından erişilmiştir.
- Diesendorf, M. (2000). *Sustainability and sustainable development*. In D. Dunphy, J. Benveniste, A. Griffiths, & P. Sutton (Eds.), *Sustainability: The corporate challenge of the 21st century* (pp. 19–37). Allen & Unwin.
- Doğan, K.C. (2017). Postmodern kamu yönetiminin kuramsal temelleri çerçevesinde yönetim yaklaşımı: Literatür taraması. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 27-45.
- Du Pisani, J.A. (2006). Sustainable development: Historical roots of the concept. *Environmental Sciences*, 83-96. <https://doi.org/10.1080/15693430600688831>
- EDUFI (2024). *Finnish National Agency for Education strategy 2024-2027*. <https://okm.fi/en/education-policy-report> sayfasından erişilmiştir.
- Fidan, Y. (2011). Yönetimden yönetime: Kavramsal bir bakış. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (1)1, 5-10.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *International Journal of Economics, Politics, Humanities and Social Sciences*, 3(3), 196-215.

- Gibson, R. , Kemp, R. & Parto, S.(2005). Govarnance for sustainable development: Moving from theory to practice. *International Journal of Sustainable Development*, 1(2), 12-30.
- Güney, T. (2015). Yönetişim ve sürdürülebilir kalkınma: OECD ülkeleri üzerine bir panel veri analizi. *Ankara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 349-362.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir kalkınma geliştirmekte olan ülkelerde uygulanabilir mi?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2), 85-100.
- Harris J.M. (2000). *Basic principles of sustainable development*. https://www.researchgate.net/publication/23742119_Basic_Principles_of_Sustainable_Development sayfasından erişilmiştir.
- IPCC (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>
- Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu. (2003). *T.C. Resmi Gazete*, 25326, 24 Aralık 2003.
- Long, A. & Markulev, A. (2013). *On sustainability: An economic approach (Staff Research Note)*. Canberra: Productivity Commission, <https://www.pc.gov.au/research/supporting/sustainability/sustainability.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Malthus, T. (2021). *Nüfus ilkesi üzerine bir deneme* (S. Zengin, Çev.) İstanbul: Dergâh.
- MEB SGB (2009). *Millî Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/9> sayfasından erişilmiştir.
- MEB SGB (2015). *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/8> sayfasından erişilmiştir.
- MEB SGB (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/110> sayfasından erişilmiştir.
- MEB SGB (2024). *Millî Eğitim Bakanlığı 2024-2028 Stratejik Planı*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/112> sayfasından erişilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). *T.C. Resmi Gazete*, 29913, 9 Aralık 2016.
- Munasinghe, M. (2001). Sustainable development and climate change: applying the sustainomics transdisciplinary meta-framework. *International Journal of Global Environmental Issues*, (1), 13-55. <https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2001.000970>
- Nickols, F. (2011). *Strategy, strategic management, strategic planning and strategic thinking*. https://www.nickols.us/strategy_etc.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Özmantar, Z.K. (2011). Okullarda etkili stratejik plan hazırlama süreci: Bir eylem araştırması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10)4, 1389-1421.
- Sachs, J. (2014). *Sürdürülebilir kalkınma çağı* (B. Gönülşen, Çev.) İstanbul: Yeditepe.
- SBB. (2021). *Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu* (Sürüm 3.1).
- Schmithüsen, F. (2013). Three hundred years of applied sustainability in forestry. *Forest Policy and Forest Economics Department of Forest Sciences, International Series*, 64(1), 3-11. <https://doi.org/10.3929/ethz-a-009955604>
- Şimşek, H. (2015). *Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarındaki yönetici ve öğretmenlerin stratejik planlamaya ilişkin algıları (Malatya ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şimşek, H. & Yıldırım, A. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Temizel, Ö. (2023). Sürdürülebilir kalkınma bağlamında küresel çevresel yönetim. *Fiscaeconomia*, (7)1, 232-250. <https://doi.org/10.25295/fsecon.1141427>
- TTKB. (2023). *Cumhuriyetin 100.Yılı: Eğitimde Geleceğe Bakış Raporu*.
- UN. (1973). *Report of the United Nations Conference on the Human Environment*. <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (1993). *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*. <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992> sayfasından erişilmiştir.

- UN. (1997). *19th Special Session of the General Assembly to Review and Appraise the Implementation of Agenda 21*.
<https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork1997> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2000). *United Nations Millenium Declaration*.
<https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2000> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development*.
<https://docs.un.org/en/A/CONF.199/20> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2005). *2005 World Summit Outcome*.
<https://digitallibrary.un.org/record/556636?v=pdf> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2008). *Committing to action: Achieving the Millennium Development Goals*.
<https://digitallibrary.un.org/record/645723?v=pdf> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2010). *Keeping the Promise: United to Achieve the Millennium Development Goals*.
<https://digitallibrary.un.org/record/692292?v=pdf> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2012). *Report of the United Nations Conference on Sustainable Development*.
<https://digitallibrary.un.org/record/737074?v=pdf#files> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2013). *The Millennium Development Goals Report*.
- UN. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*.
<https://digitallibrary.un.org/record/3923923?v=pdf> sayfasından erişilmiştir.
- UN. (2022). *Stockholm+50: A Healthy Planet for the Prosperity of All- Our Responsibility, Our Opportunity*. <https://docs.un.org/en/A/CONF.238/9> sayfasından erişilmiştir.
- USED. (2022). *United States Department of Education Fiscal Years 2022-2026 strategic plan*. <https://www.ed.gov/sites/ed/files/about/reports/strat/plan2022-26/strategic-plan.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- UNSDSN (2024). *Sustainable Development Report 2024*.
- UNSDSN (2025). *Sustainable Development Report 2025*.
- UN DESA (2024). *World Population Prospects: Summary of Results*.

UNFPA (2024). *World Population Dashboard*.

WCED. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

World Bank. (2024). *Population, Total*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> sayfasından erişilmiştir.

Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim. (Yayımlanmamış rapor). <https://sbd.aku.edu.tr/V1/myapici.pdf> sayfasından erişilmiştir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..